

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**

Amaç ve Kapsam: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin amacı, sosyal bilim alanlarında ve disiplinlerarası çalışmalarda yüksek akademik standartlarda bilime katkı sağlamak, global bir bakış açısıyla özgür bilimsel düşünce gücünü desteklemek, meslek kuruluşları ve bireylerin ulusal ve uluslararası gelişmelerine yardımcı olmak, alanındaki gelişmeleri takip etmek ve bu alanlarda Türkçe ve İngilizce akademik kaynak oluşturmaktır.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Arkeoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Sosyoloji, Coğrafya, Edebiyat, Dil, Eğitim Bilimleri, İşletme, Girişimcilik, Örgütsel Davranış, İktisat, Turizm, İstatistik, Hukuk, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler, İletişim, Tarih, Sanat Tarihi, Güzel Sanatlar ve Spor Yönetimi gibi sosyal bilim alanlarındaki bilimsel çalışmaların yanı sıra disiplinlerarası çalışmalara da yer veren uluslararası hakemli bir dergidir. Derginin yayın dili Türkçe, İngilizce ve Almanca'dır.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, uluslararası hakemli dergi statüsünde yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Telif Hakkı: Dergide yayımlandıktan sonra, yayımlanan yazıların telif hakkı Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne aittir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün yazılı izni olmaksızın dergide yayımlanan hiçbir materyal herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya taksir edilemez. Dergide yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Editör Yazışma ve Abonelik Adresi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 Nevşehir, TÜRKİYE
Tel:+90 384 2281000Faks:+90 384 2281039
e-posta: sbedergi@nevsehir.edu.tr

Baskı: SİMTEL OFSET MATBAACILIK
Basın Yayın Teks.Mob.San. ve Tic.Ltd.Şti
Kapak Tasarım:Bülent BİLGİN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University
Journal of Social Sciences**

Aim and Scope: The aim of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is to contribute in the fields of social science and multidisciplinary studies with high standards of academics, to support the power of free scientific thought on a global perspective, to assist the development of professional organizations and individuals in national and international scales, to follow developments in the fields of social science and to create Turkish and English academic source for the fields.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is an international double blind peer-reviewed journal that covers multidisciplinary studies in addition to the fields of social sciences such as Archeology, Anthropology, Psychology, Philosophical, Sociology, Geography, Literature, Linguistics, Educational Sciences, Business Management, Organizational Behavior, Entrepreneurship, Economics, Tourism Management, Statistics, Law, Political Science, Public Administration, International Affairs, Communication Sciences, General History, History of Art, Fine Arts, Sport Management and multidisciplinary studies. The languages of the Journal are Turkish, English and German.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is published twice a year and is an international peer-reviewed journal.

Copyright:After publication, the copyrights of articles belong to Nevşehir Hacı Bektaş Veli University-Graduate School of Social Sciences. No material published in this journal may be reproduced, stored, transmitted or disseminated in any forms or by any means without obtaining written permission from Nevşehir Hacı Bektaş Veli University-Graduate School of Social Sciences. Legal and scientific responsibility for articles belongs to the authors themselves.

Editorial Correspondence and Subscription Address

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Graduate School of Social Sciences, 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 Nevşehir, TURKIYE
Tel:+90 384 2281000 Fax:+90 384 2281039
e-mail: sbedergi@nevsehir.edu.tr

Tel: +90 384 2133866 Fax: +90 384 2129883
Karasoku Mah. Meydan Sk.No.3 NEVŞEHİR

ISSN: 2146-782X

**NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ**

**NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES**

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, DOAJ Veri Tabanı'nda indekslenmektedir.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is indexed in the DOAJ.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ASOS Index Veri Tabanı'nda indekslenmektedir.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is indexed in the ASOS Index Database.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi yılda iki kez yayınlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is published twice a year and is an international peer-reviewed journal.

**Cilt 4, Sayı 1, Temmuz-Aralık 2014
Vol.4, Number 1, July-December 2014**

ISSN: 2146-782X

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Sahibi (Owner)

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Adına
Prof. Dr. Filiz KILIÇ (Rektör/Rector)

Editör (Editor-in-Chief)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü (Managing Editor)
Doç. Dr. Alper ASLAN

Eş Editör (Co-Editor)

Dr. Ahmet TANÇ / Dr. Leyla KAHRAMAN

Sekreteryaya (Secretariat)

Habip İDİZ

Danışma Kurulu (Editorial Board)

- Prof. Dr. H. Bahadır AKIN (*University of Aksaray, Türkiye*)
Prof. Dr. Zeynep ASLAN (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. İsmail BEKÇİ (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Celil ÇAKICI (*University of Mersin, Türkiye*)
Prof. Dr. Orhan ÇOBAN (*University of Selçuk, Türkiye*)
Prof. Dr. Emir ERDEN (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Muhsin HALİS (*University of Manas, Kyrgyzstan*)
Prof. Dr. H. Bayram KAÇMAZOĞLU (*University of İnönü, Türkiye*)
Prof. Dr. Nimet KARATAŞ (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Orhan KOCAGÖZ (*FOM University of Applied Sciences, Germany*)
Prof. Dr. Doğan N. LEBLEBİCİ (*University of Hacettepe, Türkiye*)
Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM (*University of Marmara, Türkiye*)
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ (*The University of Central Florida, USA*)
Prof. Dr. Mahmut ÖZDEVECİOĞLU (*University of Erciyes, Türkiye*)
Prof. Dr. Çetin PEKACAR (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Korkut TUNA (*University of İstanbul, Türkiye*)
Prof. Dr. Mustafa TÜMER (*Eastern Mediterranean University, Cyprus*)
Doç. Dr. Gül Gültekin DEMİR (*University of Ege, Türkiye*)
Doç. Dr. Mehmet Dursun ERDEM (*University of Erzincan, Türkiye*)
Dr. Daba Brata Narayan CHOWDHURY (*University of Plymouth, UK*)
Dr. G. Özlem AYAYDIN CEBE (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)

Bu Sayının Hakem Listesi (List of Reviewers for Vol. 4 No. 1)

The Editor wish to thank the following reviewers for their anonymous evaluations of papers on which decisions were made from 1 June 2014 through 30 November 2014.

Prof. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ (*Karadeniz Teknik Üniversitesi*)

Prof. Dr. Aylin Görgün BARAN (*Hacettepe Üniversitesi*)

Prof. Dr. Berkan DEMİRAL (*Trakya Üniversitesi*)

Prof. Dr. Ali ERKUL (*Cumhuriyet Üniversitesi*)

Prof. Dr. Mete YILDIZ (*Hacettepe Üniversitesi*)

Doç. Dr. Veysel AYHAN (*Abant İzzet Baysal Üniversitesi*)

Doç. Dr. Nalan Pehlivan DEMİRAL (*Trakya Üniversitesi*)

Doç. Dr. Bülent EVRE (*Yakın Doğu Üniversitesi*)

Doç. Dr. M. Kemal ÖKTEM (*Hacettepe Üniversitesi*)

Doç. Dr. Özgür ÖNDER (*Dumlupınar Üniversitesi*)

Doç. Dr. Nizam ÖNEN (*Mustafa Kemal Üniversitesi*)

Doç. Dr. Nafiz TOK (*Niğde Üniversitesi*)

Doç. Dr. Menaf TURAN (*Yüzüncü Yıl Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Sertan AKBABA (*Ahi Evran Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKINCI (*Aksaray Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Görkem BİRİNCİ (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Yavuz CANKARA (*Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Zuhale GÜLER (*Abant İzzet Baysal Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. A. Burak KAHRAMAN (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Uğur SADIOĞLU (*Hacettepe Üniversitesi*)

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Sayfa
Page

Kerim Bilgin'in Ardından.....	1
Siyasalın Gündelik Kuruluşu <i>Funda ÇOBAN</i>	5
Demokrasinin Dönüşümü, Mobil Demokrasi Ve Genç Seçmenlerin Mobil Oy Kullanmaya Karşı Tutumları: Akdeniz Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileriyle Bir Anket Çalışmasının Değerlendirmesi <i>H. Serkan AKILLI</i>	22
Medya Ve Siyasal İletişim: Demokratik Açidan Bir İnceleme <i>Leyla KAHRAMAN</i>	38
Amerika Birleşik Devletleri'nde McCarthy Dönemi ve Dış Politika Üzerindeki Etkileri <i>Altuğ GÜNAR</i>	62
Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Kent Taşınmazlarının Toplu Değerlemesine Yönelik Bir Uygulama <i>Uluç ÇAĞATAY, Vahap TECİM</i>	79
Yönetimde Yeni Paradigma Çağında Katılımcı Demokrasi Ve Yerel Yönetimler <i>Mehmet ÖZEL, Feramuz GÜÇLÜ</i>	98
Yerel Politikaların Oluşumu Ve Yerel Hizmet Sunumunda Yönetişim Faktörü Olarak Katılımcılığın Ve Hesap Verebilirliğin Yeri Ve Önemi <i>Ahmet UÇAR</i>	119
Bolu İli Ve Mudurnu İlçesinde Yaşayan Gençlerin Dezavantajlılık Halleri (Genel Durumları, Sorunları Ve Umutları) <i>Meral Tokmak</i>	138
Türkiye'de Kırsal Kalkınma Modeli Olarak Köy-Kent Uygulamaları: Bolu Mudurnu İlçesi Taşkesti Örneği <i>Zuhal GÜLER, Derya ÇIRAKOĞLU, Meral TOKMAK</i>	155

ISSN: 2146-782X

ISSN: 2146-782X

KERİM BİLGİN'İN ÖZGEÇMİŞİ (27.06.1984 - 13.06.2012)

Doğum Yeri: Kdz. Ereğli/ZONGULDAK

EĞİTİM DURUMU

2008- Doktora (Bütünleşik Doktora)
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal
Bilimler Anabilim Dalı.

2002-2006 Lisans
Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü.

1995-2002 Ortaöğretim
Kdz. Ereğli Özel Yıldırım Lisesi

Kerim BİLGİN, 15.02.2010 tarihinde Nevşehir Üniversitesi İİBF
Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda
Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Doktora tez
aşamasındayken kaybettiğimiz Arş. Gör. Kerim Bilgin'in; *Postyapısalcılık*
kitabı içinde "Baudrillard'ın Dili ya da Kuramın Krizi Üzerine
Düşünceler"(2010); *Tekel Eylemine Kenar Notları* kitabı içinde de "İşçi
Sınıfı Kamusalığı Açısından Tekel Çadırları" (2011) başlıklı çalışmaları ve
Mülkiye Dergisi'nde "Kölelerin Tarih Yapıcılığı: Haiti Devrimi" (2012)
başlıklı makalesi yayımlanmıştır.

*Kerim'in Ardından / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi 4(2014) 1-4*
*Kerim'in Ardından/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 1-4*

KERİM'İN ARDINDAN

“Akademik gelenekte armağan şeklinde çıkan yayınlar iki şekilde olmaktadır. Bölümünde, alanında tanınan önemli bir isme duyulan saygıyı göstermek veya vefat eden bir akademisyeni anmak... Ne yazık ki, bu armağan ikinci nedenden kaynaklanmıştır.

Kerim Bilgin'i yaklaşık iki yıl tanıma fırsatımız oldu. Kerim Bilgin'le aynı kadroya atanmıştık. İlk başta yan yana ayrı odalarda, daha sonra aynı odada görev yapmıştık. Bu süreçte; farklı kişiliği, eleştirel bakış açısı, bilgi birikimi, samimiyeti ve daha birçok özelliği güzel bir arkadaşlığın kurulmasını sağladı.

Kerim'in vefatının ardından geride kalan birkaç akademik çalışması, ailesi tarafından fakülte kütüphanesine bağışlanan yüzlerce kitabı, İİBF konferans salonuna isminin verilmesi ve yayınlanan bu armağan adının yaşatılmasını sağlayacaktır.

Yazının başında bu armağanın vefat nedeniyle yayımlandığını belirtmiştik. Ancak, Kerim Bilgin'i tanıyanlar olarak eğer yaşasaydı ilk nedenden dolayı yıllar sonra da benzer bir yayım yapılacağı konusunda hemfikiriz.

Elinizde tuttuğunuz bu çalışma vesilesiyle, Kerim Bilgin'in ailesine ve sevenlerine bir kez daha başsağlığı ve sabır dileklerimizi sunuyoruz.

Saygılarımızla.”

İlhan ARAS & Mert TOPCU

Kerim'in Fakülte'deki Oda Arkadaşları

Uluslararası İlişkiler ve İktisat Bölümü Öğretim Elemanları

....

“Sabahında balık tutardık onunla, Ortaköy'de/
Öğleninde balıkları satardık Eminönü'nde/
Akşamında demlenirdik Beyoğlu'nda/
HER GÜN/

Sonra, BİR GÜN gözlerim uzun ince zayıf bu adamı arar oldu
İSTİKLAL'de;
o belediye çukuruna düştü, ben şişenin dibine...”

Funda ÇOBAN

AÜ SBF Doktoradan Can Dostu

....

“Üzerinden yaklaşık 3 seneye yakın zaman geçmiş. Tarih dün gibi usumun en derinlerine kazınmış durumda ki benim de hayatımın en yoğun ve unutulmaz dönemlerinden birine rastlamakta. Kendisini hatırladığımda dışsal olarak isyan eden ancak görünüşe aldanılmaması gereğinin altını çizen cümleyi bir kez daha düşündüren, insani ve duyarlılıkları üst seviyede bir arkadaşımızdı. Bilimselliğin gereği olan objektif bakış açısına sahip olmanın gereği bunu gerektiği yerde korkusuz ve olanca nezaketle ifade etmek ise ki öyleydi kesinlikle Kerim'in tavrıydı. Akademisyenliği seçmesindeki temel içgüdüsel ise bu işi sevmesi ve yalnızca tutkuyla sevmesi idi. Hümanist bir bakış açısı ile donattığı hayat penceresi, hakka ve hakkaniyete dair olan her şeye açılır elinde bir bilimsel bilgiye, makaleye ya da incelemeye dönüşürdü. Görüşlerini olması gerektiği gibi korkusuzca, mertçe ve açık yüreklilikle, demokratik bir üslupla ve oldukça beyefendi bir şekilde dile getirirdi. Kelimeler duyguların sığınağı ve aynı zamanda sağanağı. Kalem çoğunca yetersiz kalır ussal olanla ifade savaşında. Bu yüzden bu yazı yetersiz kaldığında ki kaçınılmazdır anektodlar bir parça yardımcı olabilir diye düşünüyorum. İtalya'ya doktora tez araştırmam için gittiğim sene idi. Gitmeden önceki şartlar benim için oldukça ağırdı. Uçağa binmeden önceki hafta konulan 25 saatlik gözetmenlik beni epey sıkıştırmıştı. Hamileydim ve kaybedecek zamanım yoktu. Arkadaşlarım, görevlerimi devrettiğim sevgili meslektaşlarım ki kendilerini bilirler bir kez daha kendilerine bu vesileyle teşekkürü bir borç biliyorum beni kırmadılar. Bu konuda oldukça fedakâr davranan kişilerden biri de Kerim Bilgin idi. Hiç tereddütsüz böyle bir durumda bana hayır demesinin ve yardım etmemesinin mümkün olamayacağını ifade etti. 4-5 kadarını onca yüküne rağmen üzerine aldı. Hani derler ya mertlik, fedakârlıkla adı budur işte. Egoantrik insanların ister istemez hayatımızı belli yönleriyle esir aldığı coğrafyalarda Kerim uçurum kenarlarında yetişen ve oldukça nadir bulunan bir çiçek olan mavi asnimden başkası değildi. Ben bir daha ahde vefanın ve arkadaşlığın epistemolojik tanımlarda kalmadığı bir düzlemde zamanında yerime ve görevime ulaşabildim. Kendisine birkaç e-mail attım teşekkür ve de tebrik için. Tezini bitirmişti. Ancak hiçbirine yanıt alamadım. Ya görmedi ya da göremedi görse mutlaka dönerdi çünkü. Maddenin evrenden hiçbir şekilde kaybolmadığı ve başka bir forma geçtiği duyusu ile kendisine buradan bir kez daha teşekkür ediyorum. Yattığın yer cennet olsun, nurlar içinde yat sevgili meslekdaşım, kardeşim.”

Çağrı KAN

Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Elemanı

....

*Kerim'in Ardından / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi 4(2014) 1-4*
*Kerim'in Ardından/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 1-4*

“Kerim; zekasıyla, akademik heyecanı ve birikimiyle, cesaretiyle, “insan”lığıyla, sevgisiyle ve kocaman yüreğiyle çok etkilendiğim ve hiç unutamayacağım nadir ve özel insanlardan biri.

Derin düşünceleri, kafasının içinde dönüp dururken ayakları yerden kesilen Kerim’i daldığı dünyadan çağırarak öyle her zaman kolay olmasa da heyecanla düşüncelerini paylaşmasına hiçbir şey engel olamazdı. Kerim’i kaybetmek hem de bu kadar gencecik pırl pırl bir gencimizi kaybetmek her birimizde büyük bir boşluk ve eksiklik bıraktı. Hayatı, çalışmaları, mutlulukları yaşayacağı her şeyiyle yarım kalan Kerim benim için, sahip olduğumuz dört elle sarılmamız gerektiğinin göstergesi oldu. Aynı zamanda hala hatırasının capcanlı bizlerle olması da hayatımıza nasıl da dokunduğunu, bizleri nasıl etkilediğini ve böylece onu tanıyan herkes gibi bizler için de ölümsüzleştiğini ortaya koydu. Hayatımıza, yüreklerimize dokunup geçtiğin için seni tanıdığım için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Tıpkı seni kaybetmenin tarifsiz acısını anlatamayacağım gibi. Huzur içinde yat Kamu Yönetimi Ailesinin hep genç kalacak yüreği!...”

Leyla KAHRAMAN
Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

....

“Hayatımızda anlamlı olan anlar ve insanlar aslına bakarsanız çok az. Kerim Bilgin konuştuğu kişiyi düşünmeye zorlayan, sorgulayan, insanları kırmayan, birikiminin ağırlığıyla konuşan bir arkadaşımızdı. Keşke Kerim aramızdan ayrıldıktan sonra dünyanın daha iyi bir yer olduğunu söyleyebilseydik. Ancak hala gününbirlik kaygılarımızın içinde durup etrafımıza bakmayı unutuyoruz. Daha çok zaman geçirmemiz gereken insanları görmüyor, daha çok değer vermemiz gereken zamanları geçiştiriyoruz. Eminim ki pek de erken yaşta olgunlaşan düşüncelerin ve çalışmaların başka çalışmalara ışık tutacak, ilham verecek ve kalbimizde olduğu gibi akademide de adın yaşama devam edecek.”

Serkan AKILLI
Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

....

“Hayatın uzun mu yoksa kısa mı olduğunu algılamak yaşarken algılanması en zor durumlardan bir tanesidir. İnsan kendisini akan bir ırmağın içinde ilerleyen insanların geçişini kenarda oturuyormuşçasına seyrettiğini zanneder. Oysa kendisi de o ırmağın içinde akmaktadır ve bir gün onun denize döküldüğü yere ulaşacaktır. Tıpkı diğerleri gibi. Bana ömrümde bu gerçeği hatırlatan en önemli satır başlarından bir tanesi de sevgili Kerim'dir. Sıradışı kişiliği, farklı yapısı, iyi bir akademisyen olmak için yaptığı çabalar ama herşeyden öteye iyi bir insan olması onunla ilgili unutmadığım ve unutmak istemediğim hatıralardır. Bizlere hayatın anlamını hatırlattığın için, ardında benim gibi kendini seven insanlar bıraktığın için çok teşekkürler Kerim. “

Uluç ÇAĞATAY
Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

....

“İyi adamdı...
“ İyi adam” derdiniz sizde tanısaydınız...
Fazla yükü olan, “bilge bir huzursuzluk” hissederdiniz biraz deşince hikâyelerini.
Bir kere oturduk, bir kere dinledik birbirimizi. Zaman yoktu, zaman yokmuş.
“Doğru adamlar benzer bedeller ödüyor” dedi o gün.
O çok genç, çok insan...
Yeri -yurdu olmamalı böyle adamların ve göçebe telaşını yitirmemeli böyle adamlar...
“Yeri -yurdu olmaması gereken kişi, bir yere yerleşmişse, bir yurttan konaklamışsa, hep yanlış bir yer, hep yanlış bir yurt olacaktır bu”.¹
Huzur içinde yat...”

Metin DUYAR
İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Oruç Aruoba, Yürüme.

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

SIYASALIN GÜNDELİK KURULUŞU

Yrd. Doç. Dr. Funda ÇOBAN
 Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
 incellalena@hotmail.com

ÖZET

Sosyal bilimler, birey ile toplum, fail ile yapı, mikro ile makro yapılar gibi ikiliklerden doğan tartışmalarla doludur. Tartışmalara siyasetbilimi cepheden bakıldığında yapılar içinde mikro aktörlerin birer özne olarak etkililiklerinin-en azından 1960'lara dek- fazla dikkate alınmadığı görülmektedir. Sorunu irdelemek içinse siyaset anlayışımızı gözden geçirmek; siyasal genel yapıların bağrında koşullanan; ancak mikro düzeyde aktör eylemlilikleriyle şekillendirilen açık uçlu bir süreç olarak düşünmek gerekmektedir.

Bu soruna hitaben siyasal olan makro düzey analizlerin konusu aktörlerin etkileri ile mikro düzeydeki özneler arasında süregiden *agonistik* bir alantutma mücadelesi olarak tanımlanabilir. Alan mücadelesinin tarafları, makro düzey analizlerin inceleme nesnesi yapılarda tezahür eden egemen iktidar ilişkileri (devletler, ekonomik ve politik örgütlenmeler, siyasal partiler vb.) ile mikro düzeyde faaliyet gösteren faillerdir (bireyler, yerel topluluklar ve gruplar gibi). Çatışmanın içeriğini inşa edense, alan kavramının içindeki zaman ve uzam yüklemeleridir. Bu bağlamda, alan mücadelesi olarak siyasal, zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, değiştirilmesi ve zaman zaman da muğlaklaştırılması olarak yeniden tariflenebilir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Siyasal, Zaman, Uzam, Gündelik Yaşam

EVERYDAY CONSTITUTION OF POLITICAL

ABSTRACT

Social sciences are full of methodological debates on dualities such as individual - society, agent - structure, micro- macro. Having considered these debates from the perspective of political science, it is possible to claim that the influences of micro actors have not been taken into account sufficiently in the field – at least until 1960s-. To focus on this, it is important to review our consideration of politics and to regard political field as an open-end process shaped interactively.

Thus, political is an agonistic field of struggle flowing between the acts of the agents who are the subjects of macro-level analysis and the praxis of actors, who are active at the micro level social formation. The parties of the struggle are, on one hand, the dominant power relations, occurring in the structures of macro level analysis (such as states, economic and political organisations, political parties etc.), and the agents who act at the micro level (such as individuals, local communities and groups etc.) on the other. What constitutes the content of a struggle is the modalities of time and space which are embedded in the concept of field. In this context, political as a field of struggle can be re-defined as an attempt to drawing, modifying and making ambiguous the boundaries of time and space.

Keywords: Politics, Political, Time, Space, Everyday Life

GİRİŞ

Toplumsal formasyonun soyutlama düzeyi *yapı* ile bu toplumsal formasyon içinde eyleyen *aktörler* arasındaki ilişkide, hangi birimin belirleyici olduğu, sosyal teoriyi kuşatan önemli tartışmalardan biridir. Bu çerçevede, tartışmanın bir yanında, toplumu (sosyal sistemi) belli bir takım fonksiyonları olan alt-sistemler ve bu alt-sistemler arasındaki ilişkiler bağlamında inceleyen, bu vesileyle *makro* tabir edilen kavramlarla iş gören Durkheimci işlevselci sosyolojinin mirasçısı T. Parsons'un geliştirdiği sistem teorisinin izleyicileri, öte yanında sistem yaklaşımının aktörleri yapı içinde etkisiz failer kılmasını eleştirerek, öznenin toplumsal formasyonun inşasına etkin şekilde katıldığını öne süren, bu anlamda tikel öznelerin toplumsal dünyadaki yapma-etmelerini *mikro* tabir edilen kavramlarla irdeleyen araştırmacılar bulunmaktadır (Layder:2010).Bu tartışma, bir sosyal bilim alanı olarak siyaset bilimi açısından da son derece önemlidir. Zira siyaset bilimi ile sosyolojinin kesiştiği yerde, *yapıya* odaklanan incelemeler, toplumsal çatışma dolayısıyla inşa edilen iktidar mücadelelerinin kavramsal çatısını devlet, ulus, sınıf, ideoloji, kültür gibi makro düzey analizlerin konusu olan soyutlamalara; *faile* odaklanan incelemelerse, bireylerin bu soyutlamaların temel taşı oluşturduğu olgusundan hareketle, söz konusu aktörlerin mevcut soyutlamaları gündelik yaşamın içinde nasıl yeniden şekillendirip inşa ettiklerini araştıran süreçlere ve anlamlandırma mekanizmalarına dikkat çekmektedirler. Bu bağlamda, mikro ve makro analiz düzeylerinin içini dolduran siyasi yapı ile siyasi eylem karşı karşıya getirilmektedir.

İşte bu çalışma, siyaset ile siyasal kavramları arasında bir ayrıştırmaya giderek siyasal alanın inşasında, yeniden üretiminde, ajitasyonunda ve yıpratılmasında makro düzey analizlere konu olan ideoloji, devlet, kültür, kapitalizm gibi soyutlamaların ürettiği genel yapılara karşılık mikro düzey aktörlerin -diğer bir ifadeyle "sıradan insanların" ve örgütsüz yerel toplulukların- gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde politik anlamlar üreten faaliyetlerde buldukları tespitinden hareketle "siyasal alanın her iki düzeyden gelen tazyiklerle her gün yeniden inşa edildiği" savını irdelemektedir. Bu bağlamda savı temellendirecek argümanlar siyasal alanın bir alan tutma mücadelesi olduğu yönündeki iddiayla çerçevelenmektedir. Bu sav, sıradan insanların gündelik yaşam içindeki "olağan" pratiklerinin politik eylemliliğini sahne önüne getirerek çoğulcu siyasi katılıma ilişkin zımni bir kabulü imlemesi bağlamında daha demokratik bir toplumsal yapıya dair olanakları açmak adına bir dayanak olması itibarıyla de kendine özgü pratik-toplumsal bir değer taşımaktadır. Zira siyasal kavramının zaman ve uzam yüklemeleriyle okunması paralelinde siyasal alandaki mücadelelerde etkili birer fail olarak düşünülmemiş olan özneleri ya da egemen iktidar ilişkilerinin tesis ettiği pratik ve söylemsel düzeneklerde ötekileştirilmiş,

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
 4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
 5-21

susturulmuş ya da görmezden gelinmiş faileri sahne önüne çağırarak, siyasal alana katılım meselesine daha geniş bir çerçeveden bakmaya imkân tanımaktadır.

Çalışma, bu çerçevede iki temel tartışma yürütmektedir. Bunlardan ilki, siyaset ile siyasal olan arasındaki ayrışmayı, ikincisi ise siyasalın zaman ve uzam yüklemeleri esasında okunmasını kapsamaktadır. Söz konusu tartışmalar çalışmanın ilk ayağında siyaset-siyasal kavramları arasındaki ayrıma, ikinci ayağında nesnel zaman ve uzam kavramlarına karşılık öznel zaman ve zaman kavramları arasındaki ilişkiye, üçüncü ayağında ise “siyasalın alan tutmaya yönelik bir mücadele süreci olduğu” iddiasının örnekleriyle irdelenmesine dayanmaktadır. Nihai anlamda bu tartışmaların gündelik yaşam pratiklerinden türeyen politik anlamlı eylem biçimlerini sınıflandırmada kavramsal ölçütler koyarak, siyasal katılımla ilgili analiz olanaklarını zenginleştirmeye hizmet etmesi umulmaktadır.

1. BİR ALAN MÜCADELESİ OLARAK SİYASETİN ONTOLOJİK¹ GÖRÜNGÜSÜ: SİYASAL

Siyaset kökenleri itibarıyla, Antik Yunanlıların kendilerine has siyasal topluluklarının adı olan *polis*'e dek uzanan bir toplumsal pratiğin adıdır. Bu bağlamda Antik Yunan'da siyaset, *Ortak İyi*'nin etrafında kümelenmiş siyasal bir hayvan olarak insanın, “mutlu ve soylu” bir yaşam tesis etmek için müşterek yaşama (kamusal yaşama) katılımı kurduğu varoluşsal etkinliklerinin tikel ve tümel bileşkesidir. Bu bakımdan siyasal yaşam/topluluk, Aristoteles'in *Politika*'da bildirdiği üzere (Aristoteles:1990), yurttaşların kendilerini gerçekleştirmeleri olarak, özgürlüğün vücuda geldiği koşuldur. Dolayısıyla Antik Yunan deneyiminde, gündelik yaşamdan kopuk idare ve yönetim etkinliklerinin toplamı değil, bizatihi gündeliğin içine işlemiş varoluşsal bir pratik olarak düşünülmektedir.

Ne var ki siyasete ilişkin bu anlayış -Erken Orta Çağ dünyasının halk kültüründen beslenen canlı politik yaşamı paranteze alınarak söylenirse²-

¹Siyasetbilimi literatürü dahilinde ontoloji sözcüğü, siyasal edimi süreçsel, devingen ve büyük ölçüde çatışmacı nitelikleriyle yorumlayan bir siyaset felsefesi yaklaşımı dahilinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda siyasal ontoloji denildiğinde, siyasetin özünden ziyade siyasal süreci teşkil eden çatışmalar, uzlaşmalar, bağlaşımlar ve ayrışmalar kendilerine özgü devingenlikleriyle edimsel ve potansiyel olanakları dahilinde irdelenmektedir. C. Schmitt, M. Foucault, G. Agamben, S. Zizek, G. Deleuze siyasal sorunu ontolojik perspektiften gören isimlerdendir. Siyasal ontoloji hakkında daha detaylı bilgi için bakınız: (Abbott, 2012:23-36).

²Antik Çağ'ın politik dünyasından Geç Orta Çağ'a kadar ilerleyen süreçte, halk kültürünün damga vurduğu ve devletten bağımsız özgün bir siyasal alanın yoğun olarak bulunduğu bir siyasal arenadan bahsetmek mümkündür (Örneğin pazar yerleri, karnaval dönemleri, binyılcı ayaklanmalar vb. gündelik yaşam ile siyasetin keştiği kayde değer araştırma alanlarıdır). Nitekim N. Elias'ın belirttiği gibi, “tarihsel gerçeklik içerisinde bu iki süreç dizisi –bir

yavaş yavaş yitirilmiştir. Bu yitimin toplumsal pratikteki karşılığının literatürdeki ilk bilinçdışı emareleri, “önceleri Seneca’da görülen, sonraları ise Thomas Aquinas aracılığıyla standartlaşan ‘insan doğası gereği siyasal, yani toplumsaldır’” (Arendt, 2009:40) ifadesinde izlenebilmektedir. Nitekim ifade, o dönemden sonra Antiklerin dünyası ile modern düşünce arasında açılacak olan yarığın siyaset felsefesindeki karşılığı olarak bir toplumsal dönüşüm sürecinin düşünsel hattını işaretlemektedir. Bu bağlamda T. Aquinas’ın Aristoteles’e ait siyasal hayvan (*zoon politikon*) terimini siyasal ve toplumsal hayvan olarak kullanması, Thomas’ın çağından itibaren siyasetin, “yüz yüze ilişkilerin şekillediği söz/eylem alanından” yavaş yavaş koparak, devlete veya egemen iktidara ait ilişkiler, eylemler biçimini gösterdiğini imlemektedir (Ağaoğulları ve Köker, 2005:236). Durumu örnekler şekilde Oxford İngilizce Sözlüğü’nün 1387 yılındaki versiyonunda *politika* sözcüğü “teşkilatlanmış ve müessese haline gelmiş bir hükümet veya idare sistem veya biçimi”, 1390 yılındaki basımında da “teşkilatlanmış bir devlet” olarak geçmektedir (Neocleous, 2006: 18). Aristoteles’in 1598 tarihli ilk İngilizce çevirisinde *politiea*’nın³ karşılığı olarak *policy* sözcüğü, “bir şehirdeki diğer müesseseler gibi fakat onlardan daha büyük ve egemen otoriteye sahip olan düzeni ve düzen belirleme erkini” ifade edecek şekilde tercüme edilmiştir. Geç Orta Çağ itibariyle şehirlerin büyümesi, burjuva sınıfının ortaya çıkışı ve modern devletlerin tarih sahnesine gelmesiyle daha da büyüyen ve karmaşıklaşan toplumsal yapı içinde siyaset, hâkim siyasal iktidarın yönetme (*governing*) ve idare etme (*administration*) prosedür ve tekniklerini (Foucault, 2011:234)⁴ karşılayan bir etkinlik biçimi olarak düşünülür olmuştur. Bu anlamda, yurttaşların eşit ve özgür katılımıyla inşa edilen bir varoluş alanının adı olarak eski anlamıyla siyaset ile parti, parlamento, hükümet gibi modern siyasal iktidar aygıtlarının insanları idare etme, sınıflama, düzenleme ve disipline etme etkinliklerinin uzmanlaşmış alanını gösteren modern anlamlı siyaset arasında derin bir farklılık oluşmuştur. Bugün gündelik hayatta insanların siyaseti bir uzmanlık alanı olarak görmesinin nedeni, sözü edilen farkın siyasetin modern anlamı lehinde siyasetin eski anlamını massetmiş olmasıdır (Arendt: 2009; Habermas: 2009).

egemenlik birimi içerisindeki tabakaların ağırlıklarının dağılımı ve değişimi ile değişik egemenlik birimlerinin gerilim sistemi içindeki ağırlık kaymaları- durmaksızın birbiriyle iç içe, etki etmektedirler” (Elias, 2009:223). Ancak buradaki amaç siyaset ile siyasal olan arasındaki ayrışmaya dair hattı çizmede ana dönüm noktalarını işaretleyebilmek olduğundan, farklı tarihsel süreçler ve tabakalar arasındaki geçişlilikler paranteze alınmıştır.

³ *Politeia*, oligarşi ile demokrasinin karışımından oluşan yasalı siyasal yönetim anlamına gelir.

⁴ M. Foucault’ya ait bu kavram, iktidar ilişkilerinin mantığı (mentality) ile bu iktidar ilişkilerinin pratiğe dökülmesinde uygulanan yöntemleri (özneleştirme süreçleri), diğer bir ifadeyle “hakikat oyunlarıyla ilişki içinde farklı öznellikler olarak kurulmasının tarihsel olarak inşa edilmesini” imler.

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
 4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
 5-21

Ne var ki, siyasete yalnızca bu iki anlayış etrafında bakılması sorunlar yaratmaktadır. Nitekim Habermas ve Arendt'te izleri sürülebilecek bu bakış açılarından ilki, Antik Yunan'dan aldığı esinle modern dönemi bir bozulma olarak teşhis ederek siyaseti uzlaşımsal, iletişimsel nitelikleriyle normatifleştirmektedir (Timur: 2008). İkinci bakış açısı ise, yönetsel ve idari mekanizmalara fazla vurgu yaparak, siyasal süreç içinde bireylerin potansiyel ve aktif etkileri olabileceği/olduğu olgusunu iyi ihtimalle göz ardı etmektedir.

Durumu müteakiben, Machiavelli'den Hobbes'a, Marx'tan Foucault'ya dek uzanan geniş bir siyaset bilimi literatürünün yaslandığı temel olgulardan “siyasi çatışmayı” sahne önüne çağırarak, sorunu aşmak için faydalı olabilir. Zira siyasetin modern anlamı zihinlerdeki siyaset algısını ne kadar teknikleştirmiş olursa olsun, Habermasçı bir kavram olarak “kültürün, sembollerin, anlamın, kişiliğin sahnesi yaşam dünyası” içinde insanlar, çeşitli çıkar, beklenti ve/veya umutlarla kendi yaşam olanaklarını genişletmeye çalıştıkları oranda, siyasi iktidar aygıtlarının yaptığı idari, hukuki ve kültürel düzenlemelere açık ya da üstü kapalı biçimlerde müdahalelerde bulunarak çatışmayı çağırılmaktadır. Bu doğrultuda, sıradan insanlar bir yandan siyasetin aktif öznesi haline gelmekte, bir yandan da eski anlamıyla siyasete olan bağlılık, kendine modern bir çehre edinerek gündelik yaşam deneyimlerinin çatışmacı açımlarında edimselleşmektedir.

Şu halde siyaset ne yalnızca uzlaşmacı nitelikleriyle tanımlanmış ve katılım şansı olanların seslerini duyurabildikleri bir müzakere süreci, ne de yalnızca bir grup “profesyonelin” elinde şekillenen idari ve hukuki edimler bütünü olarak düşünülmelidir. Tam aksine, bir çatışma süreci olarak gündelik hayatta deneyimlenen, kurulan bir *Oluş/Yapılaşma* şeklinde ele alınmalıdır. Burada Giddens'in toplumsal formasyonun kuruluş bağlamını gündelik yaşam içindeki aktör *eylemlilikleri* ile bunlara etkide bulunan *yapı* arasındaki etkileşim nazarında okuması gibi (Giddens: 2005), siyasetin kurumsallaşması da siyasal iktidarı uygulayan birimlerle –hükümet, parti, egemen gibi- tikel aktörler arasındaki ilişki biçimlerinin karşı karşıya gelmesi sürecinde meydana gelir. Bu süreçte hâkim siyasal *yapının* ekonomik, politik ve ideolojik düzenlemeleri aktörlerin eylemlerine form verirken, toplumsal yapı içindeki aktörler hâkim siyasal *yapının* niteliklerine *eylemleriyle* etkide bulunurlar.

Bu çerçeveden analitik bir kategorizasyonla siyaset, makro ölçekli analizlere konu olan aktörlerin etkililikleri ile mikro ölçekli analizlerin konusu aktörlerin edimlerinin “zaman ve mekânda genişleyerek kalıplaşmasıyla” (Giddens:2005) oluşan genel bir yapıdır. Ancak bu genel yapı, aktörler arasındaki çatışma nedeniyle sürekli dönüşüme tabidir. Basit bir örnekle açıklanırsa makro düzeyin aktörü sayılan devlet, mikro düzeyin faili sayılan bireyin yaşam alanına ilişkin bir takım tasarımlar yapar –örneğin

bir derenin üzerine hidro-elektrik santral yapım projesi-. Tasarımlar, somut sonuçlarıyla birlikte –örneğin dere kenarında piknik yapma olanaklarının kalkması ve/veya sınırlandırılması- yaşam biçimlerinin düzenlenmesini karşılar. Buna cevaben özneler de devlet düzenlemesine karşı çıkabilirler –örneğin santralin yapımına muhalif, çeşitli direniş biçimleri geliştirirler-. Burada, devletin mikro yaşam alanlarına müdahalesi - ya da tam tersi - her iki düzeyi de belirler, dönüştürür ve yeniden üretir -örneğin direnişin sonunda devlet, hidroelektrik santrali yapım projesini geri çekebilir-. Bu noktada, formların durağan olmayan yapılarına ve sınırların olumsuzluğuna, şeylerin ontolojik, doğal ya da normatif açılardan olduklarından başka şeyler de olabileceklerine ilişkin olasılığa ilişkin bir ilke olan *negatıfsellikle* (Coole, 2000:231) kuşatılmış toplumsal devrim, “yapısal bir gösterenin olmasının imkânsızlığı koşuluyla ortaya çıkan boş gösteren” (Laclau, 1996:37) misali, kendini hep bitimsiz bir geleceğe erteler. Makro ve mikro düzeydeki aktörlerin yapma-etmelerinin bu bitimsiz *negatıf sel mücadele*, bu noktada *siyasal* olanı gündelik olarak inşa eder. Zira iş yaşamına ilişkin uygulamalardan, kentsel yaşam alanı tasarımlarına, sağlık, eğitim ve sanat alanlarına ilişkin düzenlemelerden geleceğe yönelik planlara dek geniş bir spektrumda faaliyet gösteren egemen iktidar yapılarına karşılık mikro düzey aktörler, daha fazla katılım, diğer bir ifadeyle daha fazla *alan* talebiyle, öteki düzeyden gelen tazyike cevap vermeye ve hatta bazen burası “saldırmasa” bile onu kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmeye çalışırlar. Böylece, *eylem* ile *yapı* arasındaki *alan mücadelesinin* birbirini inşa eden ve dönüştüren görünüşleri, siyasetin alt metnini devingenlikle açık uçlu kılar. Burada, siyasal olanın ilkesi çatışmayla, ekseni ise alan tutma mücadelesi ile karakterize olmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu çatışma, tarafların birbirlerini mutlak surette reddettiği bir dost-düşman karşıtlığı değil, “çatışmanın rasyonel bir çözümü olmadığını kabul edilmesiyle birlikte, karşılıklı olarak muhaliflerin meşruiyetinin tanındığı bir biz-onlar ilişkisidir” (Mouffe, 2010: 28). C. Mouffe’nin terimleriyle, bu ilişki *antagonistik* değil, *agonistik*dir. Daha açık bir ifadeyle taraflar, ortak bir sembolik mekânı paylaştıklarından aralarındaki uzlaşmazlığı düşmanlığa çevirmezler (Mouffe, 2010: 28). Özellikle demokratik toplumlardaki değişik iktidar ilişkileri kompozisyonları içinde farklı sınıflardan gelen ve farklı çıkarlara sahip yatay ve dikey işbirliklerini, çıkar paylaşımını ve geçişlilikleri mümkün kılan da çatışmanın bu *agonistik* özüdür. Öte yandan *alan* da, söz konusu özün ontolojik bağlamını teşkil eder. Zira *alan(field)* tutma mücadelesi, içinde iki kavram barındırır: Zaman ve uzam.⁵Burada *alan*, somut yer anlamı saklı

⁵Türkçe’deki pek çok sözcük gibi uzam da çevirisi itibarıyla netameldir. Sözcüğün İngilizce karşılıkları “space ya da “extension”dır. Türkçe’ye yapılan çevirilerde uzam (extension), nesnelerin uzayda kapladığı yeri ifade etmek ya da mekan (location, place) sözcüğünü karşılamak için kullanılmaktadır. Bu çalışmada alıntılanan İngilizce metinlerde geçen sözcük

kalmak koşuluyla düzeyler arasındaki soyut ilişkiler kümesini imlediğinden, politik mücadele pratikleri, mevcut durumlar ve “şeylerin olduğundan başka türlü de olabileceği” yönündeki Aristotelesçi potansiyel olanaklar çerçevesinde zamansallaşır ve uzamsallaşır. Diğer bir ifadeyle *alan*, siyasal yapıdan gelen kemikleşmiş niteliklerin gündelik yaşamın devinimi ile etkileşimini koşullayan ontolojik bir zemin olarak zamansal ve uzamsal nitelik gösterir. Bu bağlamda en derininde siyasal, karşılıklı aktör mücadeleleri bağlamında zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, dönüştürülmesi ve zaman zaman muğlaklaştırılması⁶ haline dönüşmektedir. Nitekim siyasal olanı açığa çıkaran, alan çatışmasıysa alanın tutulması demek olan zamana ve uzama hâkimiyet de, mücadelenin ana amacıdır. Öte yandan, siyasal tanımının bu şekilde yapılması buradaki tanım çerçevesinde “salt kavramsal bir ölçüt sunmaktadır; nihai bir tanım olmadığı gibi içeriğe ilişkin bir şey de söylememektedir” (Schmitt, 2006: 47). Ancak yine de, toplumsal yapı dâhilinde karşılıklı etkileşim ve çatışma dinamikleriyle hareket eden aktörlerin soyutlama düzeyinde karşılaştıkları yer olarak zamanın ve uzamın alınması analitik bir incelemeye imkân tanır. Bu doğrultuda, zaman ve uzam “sırasıyla, uygulandıkları alana için olan ve kendi örgütlenmelerini kuran güç ilişkileri çokluğu, bu ilişkileri dönüştüren, güçlendiren, tersine çeviren hareket ve içinde devletsel prosedürlerin billurlaştığı stratejiler bütünü olarak iktidar ilişkilerinin” (Foucault, 2010: 72) pratiğe dökülme biçimlerini okumak bakımından elverişlidir. “Kabalistlerin Ortaçağ’daki tefsirlerinde dünya tarihinin kudretli balina Leviathan ile bir boğa ya da fil olarak tasavvur edilmiş bir o kadar kuvvetli kara hayvanı Behemoth arasında (mekânsal) geçen bir mücadele olarak gösterilmesi (Schmitt, 2009: 83), böylesi bir okumaya ilginç bir örnektir. Mumford da benzer bir şekilde “zamana ve uzama (mekâna) hâkimiyet büyük insan kitlelerinin denetlenebilmesini de beraberinde getirir” (Mumford, 2007: 51) derken, siyasalın kurucu öğelerinin tam kalbine atış yapmaktadır.

ise “space”tir. “Space”in mekan olarak tercümesi, yalnızca somut bir yere işaret etmektedir. Oysa burada referansları verilen metinlerde “space” sözcüğü, soyut, zihinsel bir kategori düzeyini de ifade etmektedir. Çalışmada “internet alanı” da mekansal bir soyutlama olarak ele alınacağından, “space” burada mekan değil, uzam olarak tercüme edilmiştir.

⁶Benzer bir bakış açısı Ulus Baker’in Siyasal Alanın Oluşumu Üzerine Bir Deneme adlı eserinde detaylandırılmamış bir şekilde bulunmaktadır. Baker’e göre, modernitenin şafağına dek siyaset mekanın, din ise zamanın örgütlenmesi olarak belirmiş, 18. yüzyıldan itibaren de bu ikisi arasındaki birlikteliğin temsili olarak şekillenmiştir (Baker, 2005:65). Bu çalışma, bu görüşten iki yönüyle ayrılır. Birincisi analizde, mekan kavramı yerine uzam kavramı tercih edilecek, böylece siyasal olanın alanı bir mekan kavramı ile sabitlenmeyecektir. İkinci olarak yapılan “siyasal olan tanımı”, yukarıdaki tarihsel sınıflamaya kısmen katılmakla birlikte zamana ve uzama ilişkin mücadelelerin biçimlenişini mikro ve makro iktidar mücadeleleri ekseninde analiz etmeye hasredilmiştir. Bu anlamıyla buradaki siyasal tanımı itibarıyla, Baker gibi mekan devlete, zaman ise dine özgülenmemektedir (Baker, 2005: 61-63).

İşte bu noktada, siyasal alan mücadelesinde makro düzey analizlere konu olan genel yapıların zaman ve uzam düzenlemelerine karşılık mikro düzeyde faaliyet gösteren tikel aktörlerin (bireylerin ve yerel toplulukların) zaman ve uzam düzenlemelerinin zihinsel izleğini çizmek, alan savaşının tezahür edişini incelemeyi önce teorik bir hazırlık olarak elzemdir.

2. NESNEL ZAMAN VE UZAMA KARŞILIK ÖZNEL ZAMAN VE UZAM

Zaman ve uzam kavramları, düşünsel mirası Descartes ve Kant'a götürülebilecek içsel birliktelikleri içinde, bir yandan varoluşu anlama (din, felsefe ve sanat), bir yandan da insanlar arası ilişkilerin ekonomik, siyasal ve kültürel düzenini tespit etme aracı (sosyal bilimler) olarak işlev gördükleri ölçüde farklı ilkelerle işleyen okuma düzenlerine tabi tutulmuşlardır. Bu okuma biçimlerinin fikri iskeletini iki başlıkta toplamak mümkündür:

2.1. Öznel Zamana Karşılık Nesnel Zaman: Zamana ilişkin olarak öznel zaman (Kairos) ile nesnel zaman (Kronos) arasındaki ayrışma Antik Yunan'a dek gitmektedir. Buradaki ayrıştırmanın temeli zamanı zihnin bir fonksiyonu olarak görmeye karşılık (öznel zaman), zamanın öznelardan bağımsız, nesnenin kendisinde var olan bir yüklem olduğu anlayışına (nesnel zaman) dayanmaktadır. Bu ayrıştırma, modern çağda Newton fiziği paralelinde nesnel zaman anlayışının öznel zaman anlayışını kuşatmasıyla oldukça silikleşmiştir. Modern dünya adeta nesnel zaman uyarınca inşa edilmiştir. Tasnifin yeniden ortaya çıkması içinse, Kant'ın zamanı bir sezgi içeriği olarak ele almasını, onu nesnel dünyasından yeniden zihne çekmesini beklemek gerekmiştir. Kant'ın bıraktığı yerden öznel zaman fenomenoloji içinde Husserl'de, ontoloji içinde ise Heidegger'de takip edilmiştir.

Köşe taşları belirtilen bu felsefi birikime bakıldığında öznel zaman anlayışının "zamanın ne olduğu" sorunsalından yola çıkarak, onun parçalarının zihinde/bilinçte/sezgide nasıl algılandığı ve nesnel düzenine nasıl tatbik edildiği sorusuna ulaştığı bilinmektedir. Bu bağlamda öznel zaman, Negt ve Kluge'nin kullandığı anlamda, geçmiş ve geleceği şimdide örgütleyen bir *deneyim(Erfahrung) alanına* (Negt ve Kluge, 1993) işaret etmektedir. Bu deneyim alanında, nesnel zamanı işaret eden geçmiş, şimdi ve gelecek üçlüsü birbirini takip eden süresel bölümler değil, öznel tecrübenin zamanı kendine özgü ilkelerle yeniden örgütleyen dışavurumu olarak pratiğe dökülmektedir. Zira fenomenolojinin ve ontolojinin diliyle bilinç, her geçmiş şimdide örgütlemekte, her gelecek olasılığı ise geçmişin şimdide örgütlenmesinin bir sonucu olarak aslında hep devam etmekte olan bir şimdiki âna tekabül etmektedir. Gündelik yaşam pratikleri bu tarz öznel zaman düzenlemeleriyle doludur. Örneğin sıkıcı bir etkinlik sırasında kişi

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
 4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
 5-21

zamanın hiç geçmediği hissine kapılır; o anı hatırladığında ise söz konusu geçmiş zihninde yeniden kurgular ve farklı bir öykü olarak geleceğe tahvil eder. Bu suretle zihin, şimdiki ânda kurgulanan geçmişle birlikte hep farklı bir gelecek olasılığıyla donanır. Böylece bir “anti-müzeymiş gibi işleyen bellek,” (De Certeau:1993) nesnel zamanın mevcut süreyi herkes için eşgüdümlü kılmasına karşılık onu pratiğin kendi içinde çoğullatır ve öznelleştirir.

2.2.Öznel Uzama Karşılık Nesnel Uzam: Öznel uzam ile nesnel uzam ayrışmasının kökenleri, “Newton fiziğinin uzamı nesnelere içinde bulunduğu bir kap olarak görmesine karşılık” (Lefebvre, 1991:94) uzamın içindeki ekonomi-politik ve ideolojik anlamların sosyolojik analizlerle deşifresinde yatmaktadır. Burada Newton fiziğinin bakış açısından uzam, öznelin onun üzerindeki etkilerinden bağımsız “orada” bir mefhum olarak alınırken, tarihsel-sosyolojik araştırmalar bağlamında, “toplumsal olarak üretilen bir ürün” (Lefebvre, 1991: 26) olarak kodlanmaktadır. Bu, hayati bir ayrışmadır. Zira Lefebvre’ye göre, üretim biçiminin koşullandırdığı şartlar altında kent uzamı üç boyutlu bir katmanla halelenmiştir (Lefebvre:1991). Bu katmanlardan ilki *algılanan uzam*dir. Algılanan uzam somut, maddi uzama denk gelir. *Tasarlanan uzam* kişilerin zihinlerinde yer eden ve öyle imiş gibi gördükleri uzamdır. *Yaşanan uzam* ise somut ve tasarlanan uzamların bir karışımı olarak gündelik hayat pratiklerinin içinde deneyimlenen, bir *praxis* alanını işaret eden uzamlar bütünüdür. Birbiri içine geçmiş bu tabakalar, Lefebvre’nin analizinde yine üçlü bir mantıkla şehir uzamının *praxislerinin* uzamsal olarak nasıl düzenlendiğinin araştırılmasında ortaya çıkar. Bu minvalde Lefebvre’nin *uzamın temsilleri* tabir ettiği düzenlemeler şehir planlamacıları, politikacılar, mimarlar gibi şehir uzamının soyut olarak tasarlanmasında rol sahibi olan kişilerin ürettiği uzamsal biçimleri ifade eder. *Temsil uzamları* olarak adlandırdığı biçim, gündelik hayatta uzam “kullanıcılarının” çeşitli sembolik düzeylerde (kültürel, sanatsal ya da geleneksel) ürettikleri uzamsal düzenlemeleri karşılar. Son olarak *uzamsal pratiklerse*, toplumsal üretim dolayısıyla ortaya çıkan, iki düzeyin bu dolayım suretiyle diyalektik bir ilişki içinde çözüldüğü aktüel biçimlere tekabül eder (Lefebvre, 1991: 50). Lefebvre’ye göre uzamsal pratikler temsil uzamlarının ve uzamın temsillerinin kesişme noktasıdır. Buradaki kavramsallaştırma ışığında söylenirse nesnel uzam uzamın temsillerine, öznel uzam temsil uzamlarına denk gelir.

Bu itibarla, nesnel zaman ve uzam kavramsallaştırmalarına karşılık öznel zaman ve uzam kavramsallaştırmaları, zamanın ve uzamın içinde bulunan politik anlamları deşifre etmede birer araç olarak, bir alan savaşı olarak siyasalın gündelik olarak nasıl her gün yeniden inşa edildiği sorusunu yanıtlamaya yardımcı olur.

3. SİYASALIN KURUCU ÖĞELERİ OLARAK ZAMAN VE UZAM

Zamana ve uzama dair öznel ve nesnel anlamdaki zihinsel haritalar, siyasal ontolojinin kurucu yüklemeleri olarak alan tutma mücadelesinin içeriğini teşkil etmektedirler.

Bu içeriği irdelemek adına öncelikle öznel ve nesnel olarak ayrıştırıldığı biçimiyle zaman tasavvuruna bakılacak olursa, bunun siyasal olanla ilişkisi dâhilinde iktidar ilişkilerinin kompozisyonlarıyla bağlantı taşıdığı görülür. Zira nesnel zaman kavrayışı makro düzey zaman düzenlemelerine, öznel zaman kavrayışı ise mikro düzey zaman düzenlemelerine denk gelir. Nitekim nesnel zaman, nesnel uzam ile iç içeliği ile kişilerin sosyal ilişkiler ağı içinde deneyimledikleri zamanı, toplumun tüm katmanları için aynılaştırarak Althusserci kavramlarla ekonomik, siyasal ve ideolojik kertelerin oluşturduğu düzeni standart bir görünüm içine sokmaya çalışır. Zamanın nesnel bir sermaye olarak kullanılışı ise, aynılıklar uzamı yaratmaya gebedir. Örneğin değişim değerininin ekonomi-politik karşılığı olarak para, asıl olarak zamanın niteliğinden sıyrılıp niceliğe indirilmesinin ölçüsü olarak belirir. Paralel şekilde, modern dönemin başlangıcında toplum üzerinde hâkimiyet kurma biçimlerinin farklı şekilleri (zor ve rızanın hegemonik karışımı) zamanı insan aklından bağımsız şekilde, nesnel bir kipi olarak kurmaya adanmış çabalarla doludur. Bu anlamıyla zamanı standardize etmeye yarayan araçların modern devletin şafağında ortaya çıkması tesadüfi olmamıştır. Nitekim saat kulelerinin Ortaçağ gündelik yaşamına girişi 14.yüzyılda gerçekleşmiştir (Hohenberg ve Lees, 1995: 52).⁷ Diğer taraftan her yeni toplumsal düzen umudunun/girişiminin saldırıya geçtiği ilk yerlerden biri, zamanı düzenleyen uygulamalar olmuştur. Örneğin Hristiyanlığın ilk dönemlerinde, kutsal günü cumartesi (sabbath günü) olan Yahudilikle, kutsal günü Pazar olan Hristiyanlık arasında bir çatışma olmamasına rağmen Hristiyanlık sonradan egemenlik alanını kurma noktasında siyasal güç edindikçe, kendi takvimini Yahudilerinkinden ayırmıştır. Seküler tarihte ise Jakoben hükümetin ilk icraatlarından biri, eski takvim düzenini değiştirmek olmuştur (Bu yeni takvimde hafta süresi 10 gün, bir gün 10 saat, bir saat 100 dakika, bir dakika 100 saniye idi.). Benzer şekilde, 1929 ile 1940'ta SSCB'de benimsenen beş ve altı günlük hafta anlayışı, dinlerin 7 günlük haftalarına karşıt olarak

⁷Ne var ki saat kulelerinin devreye girmesinin nesnel zamana uyumu beraberinde getirdiği söylenemez. 14. Yüzyılda çanların uyguladığı saat düzenlemelerine uymayanlara ilişkin çeşitli cezalar getirilmiştir. Ghent'de, 1358 ile 1362 yıllarında çalışma-çanlarına (Werkglocken) uymayanlar cezalandırıldı. 1361'de Commines'te "sabah çanından sonra ortaya çıkanlar 5 Paris solzü ödemekle cezalandırılıyorlardı."Eğer işçiler çanı bir ayaklanmayı duyurmak için kullanırlarsa en ağır cezalara çarptırılıyorlardı (5 Paris poundu).Eğer krala karşı bir ayaklanma söz konusuysa ceza ölümdü (J L Goff, 1980:47).

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

çıkıştır (Zerubavel, 1997: 349-350-352). Örneklerin gösterdiği gibi, siyasal bir topluluk için eski düzenin önemli simgelerinden, dolayısıyla düşman mevzilerinden biri, ona ait zaman düzenlemelerinin dayattığı ve sembolize ettiği yaşayış biçimidir. Bu anlamıyla zamanı toplumun geneli için standardize eden uygulamalar, egemen siyasi iktidara ait temsil biçimlerinin edimselleşmiş görüntüsü olarak ortaya çıkarlar. Kapitalist üretim ilişkilerinin ekonomi-politik incelemesi, diğer bir ifadeyle zamanın metalaştırılmasını inceleyen emek-değer analizi bu yanı sıra, nesnel zamana bağımlı kılınan gündelik yaşamın eleştirisidir de.

Nesnel zaman kavrayışının karşı kutbunda, kökenleri Aristoteles'e giden öznel zaman anlayışı yer alır. Daha ziyade fenomenoloji geleneği içinde tartışılan öznel zamanın siyasal olana bağlandığı yere, mikro düzlemde⁸Temel olarak zamanın geçmiş, şimdi ve geleceğin ardışıklığı olarak düşünüldüğü nesnel zaman anlayışına zıt olarak öznel zaman anlayışı Heideggeryen terimlerle *zamanın ekstazlarını* öznenin fenomenolojik zaman deneyimine bağladığı yerde bahsedilen makro düzey zaman düzenlemelerinden kendini "görece" şekilde sıyrır. Diğer bir ifadeyle "zamansal tek biçimliliğin içeriği, aynı (failler açısından) deneyim içeriğini yansıtmamaktadır" (Flaherty, 1987: 323). Böylesi bir akıl yürütmenin ampirik kanıtları büyük ölçüde gündelik yaşam pratikleri içerisinde yer alır. Örneğin esriklik anında geçmiş, şimdi ve zaman kipliklerinin birbirine karışması, nesnel zamanın dayattığı verili koşullar altında küçük esnetme ve bozularla mevcut sürenin deformasyona uğratılması - bir seminer sırasında sıkıcı konuşmacıyı dinlemek yerine zamanın çabuk geçmesi için karalamalar yapmak gibi - böylesi deneyimlere verilebilecek örneklerdir. Gündelik hayat pratikleri sayıları çoğaltılabilecek bu gibi örneklerle dolu olduğundan burada hayati bir soru gündeme gelmektedir: Bu öznel zaman deneyimlerinin siyasal ile ilişkisinin ne olduğu.

Siyasalın zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, değiştirilmesi ve zaman zaman muğlaklaştırılması esasında inşa edilen agonistik bir çatışma süreci olduğu iddiası dikkate almırsa, makro düzeyin bir elemanı olarak nesnel zaman kavrayışına karşılık mikro düzeyin elemanı olarak öznel zaman kavrayışının bir karşılaşma içinde yer aldığı görülmektedir. Nitekim mikro düzeyde faaliyet gösteren aktörler, gündelik yaşam içinde makro ölçekteki egemenlik yapılarını zamansal olarak deformasyona uğratırlar. Nesnel zamanın ürettiği uzamsal yapıları zamansallaştırırlar. Örneğin sokak

⁸Ortaçağ'da zaman anlayışı, burada bahsedilen öznel ve nesnel zaman anlayışlarının tarihsel hikâyesinde ayrıksı bir yerde durmaktadır. Ortaçağ dünyasının çok biçimli, standardize edilmemiş gündelik hayatı henüz olgun formlarına ermemiş siyasal yapıların düzenleri ile kaynaşır. Bu bağlamda Ortaçağ yaşamının zamanı eskiyle yeniye, ölmekte olan ile doğmakta olanı bir arada tutar (Bakhtin, 2005: 52). Ortaçağ zamanı geçmişini yaklaştırarak her şeyi geçmişsiz sonsuz bir şimdide resmeder (Sypher, 1976: 37).

sanatları, kamusal alanın herkes için aynıymış gibi görünen eşzamanlılığını sokakta yürüyenler açısından kırarak onu kişinin öznel deneyimine sunarlar. Benzer şekilde müzik ve dans, sahneye geldiği anda pratiğe döküldüğü uzamın içine öznel bir zaman deneyimi enjekte ederek orayı tarihsel ve toplumsal anlamlarla doldurur. Bu gibi pratikler, zihnin geçmişi yeniden yaratımı (bellek), şimdiki hep bir geleceğe *ertelemesi (izler)* ve nihai olarak geleceği bir ânın parıldayışından devşirmesiyle, nesnel zamanın geçmiş, şimdi, gelecek şeklinde bir diziliş olarak tasavvur ettiği tarihi *yapıbozuma* uğratırlar. Mikro düzey aktörlerin yarattığı bu Tarih olmayan tarih, egemen siyasal iktidarın düzenlemelerine karşı bir *özgürlük alanı* yarattığından siyasal bir içerik taşır. Bu anlamıyla zamansallaşan uzam, alanahâkimiyet bağlamında çatışmayı çağırır.

Ne var ki nesnel ve öznel zaman kavrayışlarının makro ve mikro analiz düzeyleri itibariyle bu şekilde karşı karşıya getirilişi yalnızca analitik bir değer taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, soyutlama düzeyinden *praxisler* dünyasına geçildiğinde bu iki düzey Gramsci'nin deyimiyile *organik bir bütünlük* (Gramsci, 2003:12) içinde yer almaktadır. Bu *organik bütünlük*, Lefebvre'nin *yaşanan uzam* kavramı zamana uyarlanarak söylenirse, "yaşanan zaman" soyutlaması dâhilinde ifade edilebilir. Nasıl ki Lefebvre'ye göre yaşanan uzam, algılanan ve tasarlanan uzamların bir bileşkesini temsil eder, zamansal pratikler de algılanan (nesnel zaman) ve tasarımılanan (öznel zaman) zamanın birlikteliğini gösterir. Toplumsal yaşam, bu nedenle ne sadece nesnel zamanın ne de sadece öznel zamanın düzenlemeleri itibariyle akar. İki düzenlemenin yapıcıları ve uygulayıcıları zamanı, kendi söylemleri uyarınca eğip bükmeğe çalışırlar. Bu nedenle siyasal çatışma devingendir; dolayısıyla gündelik olarak her gün yeniden kurulur.

Siyasalın diğer kurucu ögesi uzamın içinde barındırdığı politik anlamlar ise yukarıdaki analizle paralellik içinde, makro düzeyde işleyen yapıların nesnel uzam düzenlemelerine karşılık mikro düzeydeki öznel uzam düzenlemelerinde yansımaları bulur. Bu bağlamda, meselenin makro ölçüğünde uzam sosyolojileri uzamın nasıl ekonomi-politik, dolayısıyla ideolojik bir araç olduğunu gösterme bağlamında hayli zengindir. Aynı şekilde kentlerin oluşumunun ekonomik ve toplumsal tarihini inceleyen yapıtlar bunu detaylarıyla göstermektedirler (Southall:1998; Mumford:2007; Hohenberg ve Lees:1995; Reader:2007; Weber:2010). Öte yandan sanat tarihi, uzamın tarihin değişik dönemlerinde algılanış biçimini örnekleme bakımından ilginç kırılma noktaları işaretlemektedir. Örneğin "Rönesans resmi, Ortaçağ'ın Gotik resminin mekânını ortadan kaldırmıştır; ressamlar artık çizdikleri insanlar ile objeleri perspektif açısından boş derinliğe tekabül eden bir mekâna yerleştirmemektedirler. İnsanlar ile objeler şimdi artık bir mekânda durmakta ve hareket etmektedirler. Gotik bir resmin mekânına kıyasla bu fiilen yeni bir dünya

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

demektir.” (Schmitt, 2009:110). Bu tarz örnekler “her yeni düzenin bir mekân düzenlemesi olduğu” (Schmitt: 2009:110) yönündeki Schmittyen savı doğrulamaktadır.

Şu halde, uzamın makro ölçekli analizlere konu olan yapılar yanında mikro düzey aktörler tarafından da düzenlenen bir mefhum olduğu sonucuna ulaşılabilir. Nitekim gündelik hayatta *uzam kullanıcılarının* çeşitli sembolik düzeylerde (kültürel, sanatsal ya da geleneksel) ürettiği mikro uzam düzenlemeleri bunu desteklemektedir. “Mimarların çevrelerinde yatay ve dikey çizgiler görmelerine paralel şekilde sokaktaki insanın vizyonunun göz seviyesinde olması” (Whyte, 1980: 26) da söz konusu ayrıma işaret eden iyi bir örnektir. Öte yandan *uzamsal pratikler* “toplumsal üretim dolayısıyla ortaya çıkan, iki düzeyin bu dolayımına suretiyle diyalektik bir ilişki içinde çözüldüğü aktüel biçimlere tekabül etmekle” (Lefebvre, 1991: 50) siyasalın uzam açısından iki düzeyde karşılıklı ve gündelik olarak inşa edildiği yeri imlemektedir. Buna göre *uzamın temsillerini* düzenleyen aktörler kendi nesnel uzam düzenlemelerini yaparken, *temsil uzamlarının* eyleyicileri de bu düzenlemeleri kendi *toplumsal tecrübe ufukları uyarınca* düzenlemeye çalışmaktadırlar. Böylece ikisinin kesişim noktasında, öznel zaman fenomenolojisi kavramıyla birlikte mikro düzey failer gündelik hayat pratikleri dâhilinde *yaşanan bir uzam* yaratmakta, arkalarında *izler* bırakarak, şehri bir deneyim alanına çevirmektedirler (Tiwari, 2010:111). De Certeau'nun ifadesiyle,

“Kent, özne tarafından en güçlü anlamıyla *şürselleştirilir*. Özne kentsel çarkın zorlamalarını bozarak onu kendi kullanımı için yeniden üretmiştir; kentin dış düzenine kendi uzam tüketicisi (ve üreticisi) yasasını zorla kabul ettirmiştir.” (De Certeau vd., 2009:39)

Üst geçit merdivenlerinin akşam üstü birasını içme mekânı, anıtların buluşma yeri, yürüyen merdivenlerin birer oyun alanı olarak kullanılması bu durumu örnekleyen ve şehir içinde sıklıkla karşılaşılan manzaralardır. Ne var ki kamusal alanların her türlü farklı kullanılışı siyasal bir anlam ifade etmemektedir. Burada egemen siyasal iktidarın maddi ve/veya soyut hâkimiyet alanına doğrudan ve/veya dolaylı bir tehdit oluşturuyor olmak esastır. Bu bağlamda işgal, barikat, sokak savaşları, spontane toplanmalar, yürüme gibi edimler yoluyla uzamın temsillerinin ürettiği anlamlara meydan okunması siyasal anlamı yoğun etkinlik biçimleridir. Aynı şekilde internet kullanımı, uzama dair kullanıcılar arasında bir eşzamanlılık yaratarak karşıt bir kamusal alan yaratabilmektedir. Bu gibi öznel uzam düzenlemelerinin nesnel uzam düzenlemeleri ile çatışma noktasına geldiği anda da uzam savaşının siyasal anlamı tepe noktasına ulaşmaktadır.

Dolayısıyla siyasal krizlerin nesnel zaman ve uzam düzenlemelerine karşılık öznel zaman ve uzam düzenlemeleri arasındaki *çatışmanın* yoğun olduğu (Wenger, 2004: 86 aktaran Çelebi, 2006:14) ânlarda ve yerlerde

patlak verdiği tespit edilebilir.⁹Örneğin kent sokaklarının politik amaçlarla işgali bariz bir siyasal krize neden olmaktadır. Aynı şekilde seyahat serbestisinin bir uzantısı olarak yürüme siyasal bir edimdir. Ancak girişi yasaklanmış alanda yürüme, şehrin kamusal alanında yürümekten daha yoğun siyasal anlamlar taşır. Benzer biçimde, zamanın öznel düzenlemesi olarak müzik, sokakta yapıldığında idari düzenlemelere tabi olduğundan daha siyasal anlamlar taşır. Başka bir örnekle Ortaçağ karnavalı altın üst, üstün alt olduğu, toplumsal hiyerarşilerin ters-yüz edildiği “başı üzerine oturtulmuş” bir dünya tasarımının geçici de olsa sahnelenmesi (Bakhtin: 2001) bağlamında egemen iktidarın nesnel zamanına alternatif bir meta-zaman düzenlemesi olarak politik anlamlar üreten bir mefhum olagelmıştır.

Bununla birlikte siyasal krizlerin istisna düzenleri de yarattığı bilinir; zira bu kriz dönemlerinde Yasa, olağanüstü hal durumu itibariyle askıya alınır. Ancak istisnanın kendisi zaman içinde yasanın kendisi olur (Schmitt, 2006: 55-58). Buradaki tartışma itibariyle siyasalın zamanın ve uzamın sınırlarının çizilip değiştirilmesi olduğukadar muğlaklaştırılması da olduğu savı, bu zemin üzerinde yükselir. Zira istisnai halin meşruluğu kural haline geldikçe, bu istisnai hal çerçevesinde oluşturulan zaman ve uzam düzenlemeleri statükonun belirsiz olduğu muğlak bir alana dönüşür.

Siyasal olana ilişkin tanımın ve ölçütün buradaki pratik değeri ise, bunların gündelik yaşam pratikleri içinde yer alan tahakküm yapılarına karşı direniş olanaklarını nihai anlamda sahne önüne çağırmasından ileri gelmektedir. Zira daha önce de bahsedildiği üzere yapı ile eylem arasındaki düallitede yapıya öncelik veren analizlerin zenginliği siyasal alanda tikel aktör eylemliliklerini azımsadığı oranda siyasal değişim ve dönüşüm olanaklarını irdelemenin de önünü kesmektedir. Bu bağlamda siyasal olanın bir alan çatışması olarak zaman ve uzam yüklemeleri esasında okunması mücadele sürecindeki aktör karşılıklılığını, devinimi, açık uçluluğu dikkate alması noktasında siyaseti yalnızca belirli bir grubun tekelinde olan karar alma prosedürleri olarak gören anlayışı kesintiye uğratmak açısından önemlidir. Zira özgürlük ve eşitliğe ilişkin evrensel talepler bir sınıfın, zümrenin ya da grubun çoğunluğa rağmen aldıkları kararlarla değil, siyasal katılımın çoğullaştırılması ve buna ilişkin olanaklara değer biçilmesi esasında mümkün olur.

⁹Bu ölçüt, biraz değiştirilerek C. Schmitt'ten alınmıştır. C. Schmitt, siyasal dost ve düşman arasındaki ayrım olarak çatışma dinamiğine bağlarken, böylesi bir ayrımın karakterize olduğu zamanlarda hangi edimin siyasal nitelik taşıdığını tespit etmenin ölçütü olarak söz konusu edimin devletle olan çatışmasının yoğunluğuna işaret eder. Schmittyen sav bu bağlamda çatışmayı “fiziksel öldürme” olasılığını da içeren bir karşılaşma olarak tasavvur eder. Bu çalışmada ise Schmittyen savdaki “sıcak çatışma” olasılığının değil, C. Mouffe'un eklediği anlamda ilişkilerin çatışmaya varmayan agonistik niteliğinin dikkate alındığı hatırdta tutulmalıdır.

SONUÇ

Çağdaş siyaset tartışmaları, temsili demokrasilerin krizi, siyasal katılımında yetersizlikler ve aksamalar, kişilerin siyasete ilgisizliği gibi eleştiri noktalarıyla dolup taşmaktadır. Bu tartışmalara ufuk açıcı bir patika açmak adına kavramların benimsenmiş anlamlarını yeniden düşünmek ve bunlara farklı açılardan yaklaşmak hem siyasetin yaşam praksisinde edimselleşme tarzlarını irdelemek, hem de eşitlik ve özgürlük taleplerini maksimize eden reel bir siyasal katılımı gerçekleştirmek açısından önemlidir. Bu bakımdan çalışma, siyaset ile siyasal kavramları arasındaki ayrışmanın tarihsel-düşünsel izleklerini sunarak, meseleye uzam ve zaman mefhumları esasında bakmayı önermiştir. Burada siyasalın makro düzey analizlere konu olan yapılarla mikro düzeyde faaliyet gösteren aktörler arasında süregiden agonistik biralan mücadelesi olduğu iddiası alan kavramının içinde yer alan nesnel zaman ve uzam yüklemelerine karşılık, öznel zaman ve uzam yüklemeleri esasında desteklenmiştir. Bu minvalde siyasal, zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, değiştirilmesi ve zaman zaman da muğlaklaştırılması olarak form değiştirirken bu mücadele sürecinde makro düzeyli yapılar ile mikro düzeyde faaliyet gösteren tikel aktörlerin karşılaşmalarının ürettiği çatışma yoğunluğu, bu yüklemelerden türeyecek gündelik yaşam pratiklerinin siyasal niteliklerinin derecesini belirleyen bir ölçüt olarak sunulmuştur. Nihai anlamda bu tanımın ve ölçütün, siyasal katılımın çoğullaştırılmasını destekleyen her türlü anlayışa sıradanın gündelik yaşam pratiklerini “oyuna” davet etmek bağlamında daha zengin bir siyasal analiz yeteneği kazandırdığı, siyasal arenadan dışlanmışların zamana ve uzama yönelik manipülasyonlarını anlamaya yarayacak bir kavrayış getirdiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbott, M. (2012). No life is bare, the ordinary is exceptional: Giorgio Agamben and the question of political ontology, *Parrhesia*, (14), 23-36.
- Ağaoğulları, M. A. ve Köker L. (2005). İmparatorluktan Tanrı Devletine, 5. Baskı, Ankara: İmge Yayınevi.
- Arendt, H. (2009). İnsanlık Durumu, (Çev.) B. S. Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aristoteles (1990). Politika, 3. Baskı, (Çev.) M. Tunçay, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baker, U. (2005). Siyasal Alanın Oluşumu Üzerine Bir Deneme, İstanbul: Paragraf Yayınları.
- Bakhtin, M (2005). Rabelais ve Dünyası, (Çev.) Ç. Öztekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benjamin, W. (2002). Tarih Kavramı Üzerine, R. Tiedemann (ed.), Pasajlar, (Çev.) A. Cemal, İstanbul: YKY
- Coole, D. (2000). Negativity and Politics: Dionysus and Dialectic From Kant to Poststructuralism, London: Routledge Press.
- Çelebi, A. (2004). Sunuş Yazısı, (içinde) C. Schmitt, Siyasal Kavramı, (Çev.) Ece Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları.

F. Çoban / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

- De Certeau, M. (2009).Gündelik Hayatın Keşfi: Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları, (Çev.) L. A. Özcan, Ankara: Dost Kitabevi.
- De Certeau, M, Giard L.ve Mayol P (2010). Gündelik Hayatın Keşfi II: Konut, Mutfak İşleri,(Çev.) Ç. Eroğlu ve E. Ataçay, Ankara: Dost Yayınları.
- Elias, N. (2009). Uygurlık Süreci 2, 4. Baskı, (Çev. E Özbek), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Flaherty, M. (1987).Multiple realities and the experience of duration, *Sociological Quarterly*, 28 (3), 313-32.
- Foucault, M. (2010). Cinselliğin Tarihi. 3. Baskı, (Çev.) H. U. Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2011).Bir özgürlük pratiği olarak kendilik kaygısı etiği, F Keskin (ed.), Özne ve İktidar, 3. Baskı,(Çev.) I. Ergüden, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 221-248.
- Giddens, A. (2005).Sosyal Teorinin Temel Problemleri, (Çev.) Ü. Tatlıcan, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Goff, J. L. (1980). Time, Work, and Culture in the Middle Ages,(Çev.) A. Goldhammer, Chicago: University of Chicago Press.
- Gramsci, A.(2003). Selection From The Prison Notebooks, New York: International Publishers, New York.
- Habermas, J. (2009). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, 8. Baskı, (Çev.) T. Bora ve M. Sancar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hall, E. (1990). The Hidden Dimension, New York: Doubleday Press.
- Hohenberg, P. M.ve Lees H. (1995).Making of Urban Europe, Cambridge: Harvard University Press, Cambridge.
- Laclau, E. (1996).Why do empty signifiers matter to politics? E. Laclau (ed), *Emancipation(s)*, Londra ve New York: Verso, 36-46.
- Layder, D. (2010). Sosyal Teoriye Giriş, 3. Baskı,(Çev.) Ü. Tatlıcan, İstanbul: Küre Yayınları.
- Mouffe, C. (2010). Siyasal Üzerine,(Çev. M. Ratip), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mumford, L. (2007). Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği,(Çev. G. Koca ve T. Tosun), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Negt, O. veKluge A. (1993).Public Sphere and Experience: Toward an Analysis of the Bourgeois and Proletarian Public Sphere, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Neocleous, M. (2006).Toplumsal Düzenin İnşası,(Çev.) A Bekmen, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Reader, J. (2007).Şehirler,(Çev. F. B. Karlıdağ), İstanbul: YKY, İstanbul.
- Schmitt ,C. (2006). Siyasal Kavramı,(Çev.) E. Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları.
- Schmitt, C. (2009). Kara ve Deniz, E. Ayyıldız (ed.), Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme, (Çev.) G. Yıldız, İstanbul: Paradigma Yayınları, 51-148.
- Southall, A. (1998). The City in Time and Space, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sypher, W. (1975-1976). Space and time in Renaissance painting and drama, *Structurist*, 15 (16), 35-39.
- Timur, T. (2008). Habermas'ı Okumak, İstanbul: Yordam Kitap.
- Tiwari, R. (2010). Space-Body-Ritual: Performativity in The City, New York: Lexington Books.

- F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
4(2014) 5-21
- F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences* 4(2014)
5-21

- Weber, M. (2010).Modern Kentin Oluşumu,(Çev.) M. Ceylan, İstanbul: Yarı Yayınları.
- West-Pavlov, R. (1994). Space in Theory: Kristeva, Foucault, Deleuze, Amsterdam: Rodopi Press, Amsterdam.
- Whyte, W. (1980). The Social Life of Small Urban Spaces, New York: Project for Public Spaces.
- Zerubavel, E. (1997). The language of time: toward a semiotics of temporality, *Sociological Quarterly*, 28 (3), 343-347.

**DEMOKRASİNİN DÖNÜŞÜMÜ, MOBİL DEMOKRASİ
VE GENÇ SEÇMENLERİN MOBİL OY KULLANMAYA
KARŞI TUTUMLARI: AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ KAMU
YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİYLE BİR ANKET
ÇALIŞMASININ DEĞERLENDİRMESİ**

Yrd. Doç. Dr. H. Serkan AKILLI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
h.serkanakilli@nevsehir.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı mobil oylamanın rolüne vurguda bulunarak demokrasinin değişen doğası ve mobil iletişim cihazları arasındaki ilişkinin altını çizmek ve genç seçmenlerin mobil oylama konusundaki kaygılarını belirlemek için yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarını sunmaktır. Çalışmada 110 anketten elde edilen veriler, yaş, gelir, oy kullanma tecrübesi ve kısa mesaj gönderme sıklığı bağımsız değişkenleriyle, mobil oylama konusunda olumlu ve olumsuz ifadeleri içeren değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını analiz etmek için kullanılmıştır. Sonuçlar genç seçmenler arasında mobil oylamaya karşı yüksek bir güvensizlik olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kavramlar: Mobil demokrasi, mobil oylama, genç seçmenler, cep telefonu

**TRANSFORMATION OF DEMOCRACY, MOBILE
DEMOCRACY AND ATTITUDES OF YOUNG VOTERS
ABOUT MOBILE VOTING: EVALUATING THE RESULTS
OF A SURVEY WITH THE PUBLIC ADMINISTRATION
STUDENTS AT AKDENİZ UNIVERSITY**

ABSTRACT

The aim of this study is to emphasize the link between mobile communication devices and the transformations in democracy and to represent the findings of a survey which displays the suspicions of young voters about mobile voting. The data acquired from 110 questionnaires which include positive and negative expressions about mobile voting and independent variables such as age, income, previous voting experience and SMS usage frequency are used to analyze the attitudes of young voters about mobile voting. The findings suggest that young voters highly distrust mobile voting.

Keywords: Mobile Democracy, mobile voting, young voters, mobile phones

GİRİŞ

Mobil demokrasi, en genel biçimiyle yönetenler ve yönetilenler arasındaki demokratik süreçlerin mobil iletişim araçlarının kullanılarak geliştirilmesi olarak tanımlanabilir. Ancak kavramı yalnızca var olan demokratik uygulamaların kolaylaştırılmasına indirgemek, söz konusu araçların doğrudan ve dolaylı etkilerini gölgeleme riskini taşımaktadır. Mobil demokrasi kavramı yalnızca kullanılan teknolojiyi değil, aynı zamanda bu teknolojinin kullanılmasıyla gelişen kapsayıcı bir demokrasi anlayışını da içermektedir.

Mobil demokrasi, geleceğe ait bir kavram değildir. Var olan teknolojik alt yapılar ve toplumsal özellikler, dünyanın birçok yerinde mobil demokrasi uygulamalarının gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu açıdan mobil demokrasi kavramının siyaset bilimi için yeni ufuklar ve araştırma alanları açtığını ileri sürmek abartılı bir yaklaşım olmayacaktır. Ancak ne yazık ki, ulusal ve uluslararası literatürde mobil demokrasiyle ilgili çalışmaların sayısının son derece kısıtlı olduğu söylenebilir¹. Bu ilgi azlığının temelinde, mobil demokrasinin internet tabanlı e-demokrasinin bir türü olarak görülmesinin, mobil iletişim araçlarının karşılaştığı teknik güçlüklerin ve söz konusu alanların *daha az ilginç* olduğu ileri sürülebilirse de (güvenlik, kısıtlı ekran, telefon modeli vb.) (Hermanns, 2008; 75), bu nedenlerin mobil demokrasinin kendine özgü bir alan olduğunu kabul etmemek için yeterli olmadığı savunulabilir. Demokrasinin uluslararası alanda geçirdiği dönüşümler, diğer araçlar karşısında mobil iletişim araçlarının sunduğu olanakların ve karşılaşılan sorunlara karşı çözüm önerilerinin siyaset bilimciler tarafından yoğun biçimde araştırılmasını gerektirmektedir.

Bu çalışmada ilk olarak demokratik yönetimlerin özellikle son otuz yıldır geçirdiği dönüşümlere kısaca değinilerek mobil iletişim cihazlarının yöneten ve yönetilenler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde kullanılması gerektiği ileri sürülmekte; daha sonra mobil demokrasinin en önemli öğelerinden bir tanesi olan mobil oylama konusunda karşılaşılan sorunlara genel hatlarıyla yer verilmektedir. Çalışmanın son kısmında Akdeniz Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğrencileri arasında gerçekleştirilen keşfedici bir anketin sonuçları sunulmaktadır. Elde edilen bulgular tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon testleriyle analiz edilmiştir. Anket sonuçları genç seçmenlerin cep telefonlarını siyasi amaçlarla kullanmaya karşı şüpheli yaklaştıklarını göstermektedir.

¹ Sadioğlu ve Yıldız (2007:347) da yaptıkları bibliyografik analizde Türkiye'deki e-devlet çalışmalarında siyaset bilimi araştırmalarının zayıflığına değinmiştir.

1. DEMOKRASİLERDEKİ İKİ SÜREÇ

Demokratik yönetim biçimlerinin son otuz yılda geçirdiği değişimleri inceleyen çalışmalar iki zıt sürece dikkati çekmektedir. Bu süreçlerden ilki, vatandaşların siyasal etkinliklerden uzaklaştığını göstermektedir. İnsanların siyasal alandan çekilmesinin birçok nedeni sayılabilir. Yerleşik siyasal aktörlerin değişen toplum yapısına uyum sağlayamamaları (Dahrendorf, 1996:1-9), temsili demokrasinin içinde barındırdığı paradokslar (Sağır ve Karkın, 2005) ve profesyonelleşmiş siyasal partilerin sivil toplumdan koparak kartelleşmesi (Katz ve Mair, 1995) gibi nedenlerin, yönetenler ve yönetilenler arasındaki kordon bağıncı incelttiği artık kabullenilmiş bir gerçeklik olarak görülebilir. Bu uzaklaşma gelişmiş demokrasilerde dahi kendisini parti üyeliği (Mair ve Biezen, 2001), siyasetçilere ve sivil toplum örgütlerine karşı duyulan güven (Putnam, 2000) ve seçimlerde oy kullanma (Gray ve Caul, 2000) gibi göstergelerde izlenen düşüşle göstermektedir.

Vatandaşların siyasal alandan çekilmesinin, sözü edilen ikinci süreci tetiklediği ileri sürülebilir. Bu süreç kamu yönetimi ve siyasal alandaki demokratikleşmeyi ifade etmektedir. Yönetimlerin Yeni Kamu Yönetimi anlayışı altında hesap verebilirlik, şeffaflık, karar alma süreçlerine katılım ve yerleşme gibi değerleri benimsemesi (Karcı, 2009:52,59) ve halkın güçlendirilmesine yönelik aldıkları önlemler (Osborne ve Gaebler, 1993:73-74) kamu kurumları ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri yeniden tanımlamaktadır. Diğer yandan siyasal fırsat yapılarının değişimiyle birlikte seçmen kitlesi artmış, yerelden ulus-üstü konulara kadar halkın oy kullanma alanları açılmış, siyasal partilerin ve sivil toplum örgütlerinin sayısındaki artışla birlikte bireylerin kendilerini daha fazla ifade edebilmeleri için gerekli olanaklar genişlemiştir (Scarrow et al., 2003:1-20). Bu süreçle birlikte yerleşik seçkinlerin halkın politika gündemini belirleme güçleri kısıtlanarak halk odaklı bir demokrasi anlayışına yönelim başlamıştır (Zakaria, 2007).

Elbette demokratik rejimlerde kamusalılığın yeniden canlandırılması ve halkın demokratik katılımını güçlendirmeye ilgili entellektüel ve pratik girişimler burada belirtilenlerden çok daha geniş tartışmaları kapsamaktadır. Özellikle 1990lı yıllardan itibaren temsili demokrasinin krizlerini aşmaya yönelik olarak müzakereci demokrasi, katılımcı demokrasi, konsey demokrasisi gibi kavramlara gösterilen ilgide önemli bir artış olduğu görülmektedir. Öte yandan neoliberal reformların karşılaştıkları meşruluk krizlerini “katılımcı yönetim” ve “iyi yönetim” uygulamalarıyla yumuşatmaya çalışıldığı söylenebilir. Ancak, sözü edilen kavramların ve süreçlerin incelenmesi burada ele alınamayacak kadar detaya inmek olacağından bu tartışmalara girilmemiştir. Yine de nötr bir tutumla, siyasetin daha kapsayıcı bir hale gelmesi için yoğun bir çaba harcandığını ileri sürmek çok aşırı bir ifade olmayacaktır.

2. MOBİL DEMOKRASİNİN SUNDUĞU OLANAKLAR

Demokratik yönetimlerin tarafları arasındaki bağların sağlanabilmesinin ve vatandaşların siyasal süreçlere katılmalarını sağlamanın yalnızca mobil iletişim araçlarıyla gerçekleştirilebileceğini ileri sürmek elbette abartılı bir varsayım olacaktır (Brücher ve Baumberger, 2003). Ancak demokrasilerin geleceği için bu yönde yapılacak her türlü girişimin meşru olduğu da bir gerçektir. Çünkü mobil iletişim araçları (MİA) demokrasinin güçlendirilmesinde potansiyeli en güçlü araçlardan birisi olarak kabul edilebilir. Bu potansiyelin arkasında mobil iletişim araçlarının yönetenler ve yönetilenler arasındaki bağı kurma açısından diğer iletişim araçları karşısında sahip olduğu avantajlar yatmaktadır.

Yönetilenler açısından bakıldığında, MİA'lar diğer iletişim araçlarından çok daha yüksek bir yaygınlık oranına sahiptir. MİA'lar dünya çapında zengin-fakir, eğitilmiş-eğitimsiz, kadın-erkek, genç-yaşlı, engelli-engelsiz, gelişmiş bölge-az gelişmiş bölge gibi birçok dualizmi çapraz keserek çok sayıda bireye ulaşabilmektedir (Geser, 2004:6; Nyiri, 2005)². Mobil iletişim araçlarını kullanan insanların oluşturdukları ağlar, aynı zamanda geleneksel bilgi akışı hiyerarşilerini yıkarak bilginin yayılması ve yeni mobilizasyon yöntemlerinin oluşması için de hızlı ve etkili bir alt yapı sağlamaktadır (Castells et al., 2006:185-213; Srivastava, 2005:3, Hermanns, 2008; Suarez, 2006). Öte yandan mobil teknolojiler vatandaşların yöneticilere doğrudan seslerini duyurabilmeleri ve onları yakından izleyebilmeleri için gerekli olanakları da sağlayabilmektedir (Kuscu, 2004:8).

Devlet, yerel yönetimler, siyasal partiler, sivil toplum örgütleri ve adaylar gibi siyasal aktörler açısından bakıldığında, MİA'ların kullanılarak yönetilenlere erişilmesinin geleneksel iletişim kanallarının kullanılmasından daha avantajlı oldukları söylenebilir³. Örneğin seçim

² 2002 yılı verilerine göre engellilerin nüfusa oranı ise %12,29'dur (8,5 milyonun üzerinde). Bunların %2,58'i görme, işitme, dil, ortopedik ve zihinsel engelli olup, %9,70'i süreğen hastalığa sahiptir. Yaş olarak engellilerin büyük bir kısmı 18 yaşın üzerindedir (www.ozida.gov.tr). Bu durumda engelli seçmen sayısının en az 4 milyon olduğu ileri sürülmektedir. Türkiye'de 2004 yılı rakamlarına göre hastanelerin yatak sayısı 171,888'dir (www.tuik.gov.tr). 2009 yılı itibarıyla Huzurevlerinin yatak sayısı da 7950'dir (www.shcek.gov.tr). Kayıt altına alınmayan durumlar dışarıda bırakıldığında, iyimser bir tahminle yaklaşık 4 milyon 50 bin seçmenin mobil seçim uygulamalarından yararlanabileceği öne sürülebilir. 22 Temmuz 2007 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısının 42.500.000 olduğu gözönüne alındığında bu oran toplam seçmen sayısının neredeyse %10'una karşılık gelmektedir.

³ Bensghir (1996), bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla birlikte yaşanan örgütsel değişimi irdelemek ve yönetim destek sistemi olarak adlandırdığı sistemlere uyum sürecinde bir takım sorunların yaşanabileceğini göstermektedir. Mobil teknolojilerinin özellikle kamusal örgütlerde yerleşmiş yönetim anlayışı karşısında bir (yöneticilerin tutumları, kurumsal

kampanyalarında geleneksel yöntemleri kullanma imkânına maddi olarak gücü yetmeyen veya medyaya erişimi kısıtlı parti ve/veya adaylar, mobil teknolojiler sayesinde kendilerini tanıtmaya, seslerini duyurma imkânına kavuşabilmekte; kamu kurumları MİA'ları kullanarak vatandaşlarla olan ilişkilerini güçlendirip, sundukları hizmetleri geliştirebilmekte ve vatandaşların beklentilerine daha uyumlu kararlar alabilmektedir⁴.

Yeni nesil mobil telefonlar (3G teknolojisi) da düşünüldüğünde, demokratik süreçlerin her iki tarafı için bu örnekleri sınırsız sayıda çoğaltmanın mümkün olacağı görülecektir⁵. Ancak literatürde yer alan çalışmaların kısa bir değerlendirmesi dahi MİA'ların yönetenler ve yönetilenler arasındaki demokratik bağların güçlendirilmesinde son derece önemli bir rol üstlenme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle demokratik yönetimlerin toplumsal ve teknolojik alt yapılarını mobil demokrasi uygulamalarına göre gözden geçirmeleri ve hazırlıklar yapmaları gerekmektedir.

3. MOBİL OY KULLANMA VE UYGULAMADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Çalışmanın başında belirtildiği gibi, mobil demokrasi kavramı yalnızca teknik bir yeniliği ifade eden bir kavram olmayıp, siyasal yaşamın çok farklı alanlarıyla kesişen bir içeriğe sahiptir. Günümüzde en çok ön plana çıkan mobil demokrasi uygulamasının bir tanesinin mobil oy kullanma olduğu söylenebilir. Çünkü oy kullanma biçimleri, ülkedeki siyasal iktidarın belirlenmesinde birincil öneme sahiptir ve temsili demokrasinin kor bileşeni olarak görülebilir. Bu nedenle, mobil demokrasi uygulamalarına geçiş stratejilerinde mobil oy kullanmayla ilgili sorunlara karşı hazırlıklı olmak, önerilebilecek çalışmalar arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Mobil oylama, sabit bir seçim noktasına bağımlı olmayıp, hareketlilik kabiliyetine sahip cihazlarla oy kullanma olarak tanımlanabilir. Bu cihazlardan en yaygını ise kısa mesaj özelliği bulunan cep telefonlarıdır. Bu alt başlıkta cep telefonlarının kısa mesaj özelliklerini kullanarak oy kullanmayla ilgili sorunlara kısaca değinilmiştir.

Özellikle İngiltere başta olmak üzere, çeşitli ülke deneyimleri, kısa mesaj yoluyla oy kullanma uygulamalarının karşılaştıkları sorunlar konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Bu sorunların en genel anlamda sosyal, yasal ve teknik sorunlar olmak üzere üç ana başlığa ayrıldığı

gereklilikler gibi) uyum sorununa yol açabileceği düşünülebilir. Bu konunun ayrı bir araştırma konusu olması nedeniyle, bu çalışmada söz konusu sorunlara değinilmemiştir.

⁴ Türkiye'de merkezi ve yerel yönetimlerin mobil iletişim araçlarıyla gerçekleştirdikleri hizmetlerden bazı örnekler için bkz. Yıldız (2006:259-260).

⁵ Siyasal alanda mobil teknolojilerin kullanılmasına yönelik bazı örnekler için bkz. Brücher ve Bamberger, 2003.

söylenbilir. Burada söz konusu sorunların detaylarına girilmemiş, bazı örneklere yer vermekle yetinilmiştir⁶. Diğer yandan, yazar bu sorunlara dördüncü bir başlık olarak siyasal sorunları eklemeyi uygun görmüştür.

Sosyal Sorunlar: Toplumdaki bireylerin mobil uygulamalara karşı tutumlarıyla ilgili sorunlar ve toplumsal özellikler, mobil demokrasinin geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Teknolojik olarak olanaklı olan uygulamalar, güvensizlik, alışkanlıkların bırakılmaması, teknoloji ve mobil iletişim araçlarının işlevlerine dair tutumlar (eğlence ve iletişim), kuşak farklılıkları, eğitim düzeyi ve genel olarak siyasal kültürün özellikleri gibi nedenlerle istenilen kullanım oranlarına ulaşamayabilmektedir.

Yasal Sorunlar: Seçim dönemleri ve seçim dönemleri dışında kalan dönemlerde televizyon, radyo ve basılı medya gibi araçların siyasal kullanımlarıyla ilgili ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak mobil iletişim araçlarının siyasal amaçlarla kullanılmasında hangi düzenlemelere tabi olacağı konusu büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin mobil uygulamalar bazında siyasal partilerin seçim kampanyalarında uymaları gereken kurallar, mobil oy verme süreciyle ilgili düzenlemeler, sivil toplum örgütleri veya bireysel siyasal aktörlerin faaliyetleriyle ilgili kurallar yaşamayı bekleyen sorunlardan bir kaçına örnek olarak gösterilebilir.⁷

Teknik Sorunlar: Mobil demokrasi uygulamalarının önündeki bir diğer engel teknik sorunlar olarak gösterilebilir. Küçük ölçekli pilot uygulamalar bir yana, bu uygulamaların ulusal düzeyde uygulanması operatörler açısından önemli güçlükler doğurabilmektedir. Diğer yandan bu uygulamaların güvenlik boyutuyla ilgili açıklarının kapatılması gerekmektedir. Maliyetlerin karşılanması konusunda da operatörler, kamu kurumları ve vatandaşlar arasında bir konsensus oluşmasına ihtiyaç vardır. Nitekim yapılan pilot çalışmalarda insanların mobil oy verme gibi kamusal işlerde bir ücret ödeme konusunda isteksiz oldukları ortaya çıkmıştır.

Siyasal Sorunlar: Bahsedilen bu sorunların diğer alanlarda da, örneğin bankacılık veya ticari işlemler gibi işlemlerde de sıkça işlenen temalar oldukları söylenebilir. Ancak söz konusu siyasal sistem olduğunda,

⁶ Burada mobil oy kullanmayla ilgili belirtilen sosyal, yasal ve teknik sorunların açıklamaları için bkz. Jones, 2002; Local Government Association, 2002; Boon et al, 2007; MORI, 2003.

⁷ Seçimlerin Temel Hükümleriyle ilgili yasa yurt dışında bulunan vatandaşların elektronik ortamda oy kullanabilmeleri amacıyla gerekli önlemleri alma konularında YSK'nın yetkili olduğunu ifade etmektedir. Mobil oy kullanma konusunda da YSK'nın yetkili kılınacağını düşünmek yanıltıcı olmayacaktır. Ancak 29 Mart Mahalli İdareler Seçiminde cep telefonlarıyla ilgili kısıtlamanın seçime çok az bir zaman kala belirlenmesi, yasal açıdan mobil teknolojilerle ilgili düzenlemelerin eksikliğini göstermiştir. Ayrıca, YSK'nın aldığı bu kararın, mobil oy vermenin geleceği konusunda tartışmalı bir düzenleme olduğu ileri sürülebilir.

belki de bu temel sorunların da üstünde başka bir sorunsal ortaya çıkmaktadır. Siyasal iktidarların, kamu kurumlarının, partilerin ve yerleşik çıkar gruplarının mobil demokrasinin gelişmesi için istekli olmasının diğer tüm sorunların giderilmesinde belirleyici bir rol oynayacağı ileri sürülebilir.

Gerçekten de, insanlar yeni uygulamalara adapte olabilir, yasama organları gerekli düzenlemeleri çıkartabilir ve karşılaşılan teknik sorunlar zaman içinde aşılabılır. Ancak toplumdaki güç ilişkilerinin mobil demokrasinin geliştirilmesi aleyhinde olması durumunda mobil demokrasi uygulamalarının hayata geçirilmesinin uzun bir zaman alacağı kuşkusuzdur. Mobil demokrasinin gelişmesinin önünde iki önemli siyasal engelden bahsedilebilir.

Siyasal Rejim: Kısa mesajlar üzerinde kısıtlayıcı kuralların uygulandığı İran, mobil telefon operatörlerinin sıkı bir sansür altında hizmet verme zorunluluğu olan Zimbabwe veya cep telefonu teknolojisinin ancak dar bir alanda kullanılmasına izin veren Kuzey Kore gibi örnekler⁸, mobil iletişimin bazı siyasal rejimler için önemli bir tehdit olarak algılanabildiğini göstermektedir. Bu gibi durumlara mobil teknolojilerin siyasal alanda kullanılmasına yönelik getirilen kısıtlamalar, *ikonoklastik* döneme çağırışımlar yapmaktadır.

Gündem Belirleme ve Kontrol: Diğer yandan, siyasal sistemin halka daha fazla açılması, karar alma süreçlerine katılım, yönetimlerde şeffaflık ve hesap verebilirlik demokrasinin yeni değerleri olarak yükselmekle birlikte, gelişmiş demokrasiler de dahi devletlerin ve siyasal partilerin siyasal süreçleri kendi kontrollerinde tutma eğiliminde oldukları da ileri sürülmektedir (Scarrow, 2003:44-58). Nitekim yukarıda belirtildiği gibi oy kullanmamayı tercih eden kişilerin oy kullanmama nedenlerinden biri, kendi düşüncelerinin dikkate alınmayacağı ve oylarının bir değişiklik yaratmayacağını düşünmeleridir. Siyasi aktörlerin gündem belirleme erklerini ellerinde tutmaya devam ettikleri yerlerde oy verme işlemlerinin mobil olanaklarla kolaylaştırılmasının, katılımı arttıran bir sonuç üretmediği tespit edilmiştir. Diğer yandan mobil demokrasinin daha önce siyasal etkinliklere uzak duran belirli yaş gruplarına ait kesimleri (özellikle genç seçmenleri) siyasal alana çekebilecek olması (Jones, 2002), doğrudan demokrasi uygulamalarının partilerin ve çıkar gruplarının rollerine karşı oluşturdukları tehditler gibi sorunların mobil oy kullanma uygulamalarını olumsuz etkileyebileceği düşünülebilir.

⁸ Farklı ülkelerde hükümetlerin ve siyasal aktörlerin siyasal amaçlarla cep telefonu kullanımlarına veya cep telefonu ile ilgili politikalarına ilişkin örnekler için bkz. www.textually.org

4. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ İİBF KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ ARASINDA BİR ANKET ÇALIŞMASI

Kuşkusuz yukarıda belirtilen sorunların her birisini çok daha genişletmek olanaklıdır. Ancak bu, çalışmanın sınırlarını açıkça aşan bir çaba olacaktır. Bu bölümde bahsedilen sorunlardan yalnızca bir tanesi olan genç seçmenlerin kısa mesaj yoluyla oy kullanma konusundaki tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen keşfedici bir anket araştırmasının sonuçları sunulmuştur.

Gençlerin cep telefonlarını siyasal alanda kullanmalarıyla ilgili araştırmalar, olumlu ve olumsuz sonuçlar üretmiştir. Örneğin Castells'in (2006:209-210) mobil telefonların siyasal kullanımlarıyla ilgili yaptığı karşılaştırma, farklı siyasal kültürlerde iletişim teknolojilerinin çıktılarındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Yazar ele aldığı üç olayda (Filipinler, Güney Kore ve İspanya) mobil telefon aktivizminin önemli siyasal sonuçlar doğururken, Birleşik Devletler'de 2004 yılında yapılan seçimleri büyük oranda etkilemediğini, Çin'in cep telefonlarıyla SARS salgını ile ilgili bilgi yayılmasını kolaylıkla bastırabildiğini, Japonya'da ise yüksek teknoloji difüzyonuna rağmen depolitize Japon gençliğinin mobil teknolojileri siyasal alanda kullanmadıklarını tespit etmiştir. Öte yandan çeşitli ülke deneyimleri, gençlerin genel olarak siyasal etkinliklerden uzak durmayı tercih ettikleri için, mobil oylama gibi gelişmelere karşı da ilgisiz kaldıklarını göstermektedir (Prete, 2007:55; LGA, 2002). Dale ve Strauss (2007) ise seçim öncesinde katılımı teşvik edici mesajlar gönderilen gençlerin oy kullanmaya yönelim oranlarında istatistik olarak önemli bir artış olduğunu belirterek cep telefonlarının gençleri siyasal katılıma yönlendirebileceğini ileri sürmüşlerdir. Böylelikle gençlerin mobil teknolojilere karşı tutumlarının uyumluluğunun/uyumsuzluğunun mobil demokrasi uygulamalarının gelişmesi için önemli bir unsur olabileceği söylenebilir.

4.1. Yöntem

Burada sunulan sonuçlar, Akdeniz Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğrencileri arasında uygun örneklem yöntemiyle uygulanan 110 anketten elde edilen verilerden sağlanmıştır. Örneklem miktarı yapılacak testler için uygun bir düzeyde belirlenmiştir. Örneklem yönteminin olasılıksız olması ve genellemelere izin vermemesi burada sunulan sonuçların yalnızca anketin gerçekleştirildiği kitleye ilişkin çıkarımlara izin vermektedir. Ancak yine de üniversite öğrencilerinin homojen sayılabilecek özellikler göstermesi, ortaya koyulan bulguların en azından ipuçları olarak kullanılmasına yarayabilir.

Tablo 1, ankete katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri, daha önce oy kullanma tecrübelerinin olup olmadığı ve kısa mesaj kullanma sıklıklarıyla ilgili bilgileri göstermektedir. Bu değişkenler aynı zamanda bağımsız değişken olarak kullanılmıştır⁹.

Tablo 1 Ankete Katılanların Özellikleri

		Ortalama	Sayı	Tablo N %
Yaş		22		
Cinsiyet	Kadın		49	48,0%
	Erkek		53	52,0%
Daha önce oy kullandınız mı?	Evet		76	77,6%
	Hayır		22	22,4%
Aylık Gelir	100 ve altı		2	2,1%
	100-200		10	10,3%
	200-300		17	17,5%
	300-400		29	29,9%
	400-500		10	10,3%
	500-750		15	15,5%
	750 ve üstü		14	14,4%
Kısa Mesaj Kullanma Sıklığı	1-2		13	13,4%
	3-4		16	16,5%
	4-5		10	10,3%
	5-9		10	10,3%
	10 ve üstü		48	49,5%

Ankete katılan öğrenciler 18–25 yaş aralığında olup, yaşlarının ortalama değeri 22'dir. Cinsiyet açısından ankete katılan öğrenciler arasında dengeli bir dağılım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin %14,4'ü 750 TL ve üstünde; %2,1'i ise 100 TL ve altında gelire sahipken, %29,9'unun 300-400 TL arasında geliri olduğu görülmektedir. Bu özelliklerin yanı sıra öğrencilerin cep telefonu ile ilgili tutumlarını etkileyebilecek olan iki değişkene daha yer verilmiştir. Bunlardan birincisi öğrencilerin daha önce oy kullanıp kullanmadıklarıdır. Öğrencilerin %77,6'sı daha önce oy kullandıklarını belirtmiştir. Kısa mesaj kullanma sıklığı, öğrencilerin cep telefonu yoluyla oy kullanmaya ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen ikinci değişkendir. Çalışmanın hazırlanması sırasında, cep telefonu kullanma alışkanlığının, kısa mesaj yoluyla oy kullanmayı da olumlu etkileyeceği varsayılmıştır. Öğrencilerin %49,5 gibi yüksek bir

⁹ Anketin analizinde SPSS 15 programı kullanılmıştır.

bölümünün günde 10 ve üstü sayıda mesaj kullanmaları bu varsayımı değerlendirmeyi olanaklı kılmıştır.

Anket, mobil oy kullanmayla ilgili önceki bölümlerde yer alan sorunlardan yola çıkarak hazırlanan 6 olumlu ve 6 olumsuz ifade konusunda öğrencilerin “Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneklerinden bir tanesini işaretlemeleri yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu 12 ifadenin yanı sıra kısa mesaj yoluyla oy kullanmanın maliyetinin karşılanması konusunda da iki ifadeye yer verilmiştir¹⁰. Analizin ilk aşamasında, ankette yer alan ifadelerin güvenilirliklerini ölçmek için güvenilirlik analizi yapılarak Cronbach Alpha değerleri belirlenmiştir. Tüm soruların alfa değerleri 0,70’in üzerinde hesaplanmıştır. Böylelikle, ankette yer alan soruların iç tutarlılığa sahip oldukları saptanmıştır.

4.2 Bulgular

Tablo 2, ankette yer alan ifadelere verilen cevapların geçerli yüzdelerini göstermektedir. Hangi ifadelere daha güçlü tepki verildiğini gösterebilmek amacıyla seçenekler arasında birleştirme yapılmamıştır. Tablo 2’de koyu olarak işaretlenen yüzdeler, en güçlü tepkilerin verildiği ifadeleri göstermektedir. Buna göre en güçlü olumsuz tepkiler, toplumun oy kullanmaya hazır olmadığına (%44,5), kullanılacak oyların gizli kalmayacağına (%43,1) ve operatörlerin oylara müdahale edebileceğine (%43,1) yönelik ifadelere verilmiştir. Olumlu ifadelere verilen olumlu cevapların, olumsuz ifadelere verilen tepkilerden oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Seçimlere katılım (%17,3) ve tasarruf (%17,3) ile ilgili ifadeler en güçlü tepki alan ifadelerdir. Diğer bir deyişle, ankete katılanlar, olumlu ifadelere daha temkinli bir yaklaşım sergilemişlerdir.

¹⁰ Bu ifadelere sırasıyla 5, 4, 3, 2 ve 1 sayısal kodları verilmiştir.

Tablo 2 Ankette Yer Alan İfadelere Verilen Cevaplar (Geçerli %)

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Tamamen Katlıyorum	
	N	Tablo N %	N	Tablo N %	N	Tablo N %	N	Tablo N %	N	Tablo N %
Cep telefonu ulusal ve yerel seçimlerde oy vermek için kullanılabilir.	34	30,9 %	18	16,4%	22	20,0%	22	20,0%	14	12,7%
Türkiye'de cep telefonu yoluyla oy kullanılabilmesi için gerekli teknolojik altyapı bulunmaktadır.	38	34,5 %	39	35,5%	15	13,6%	16	14,5%	2	1,8%
Türkiye'de toplum cep telefonu yoluyla oy kullanmaya hazırdır.	49	44,5 %	40	36,4%	11	10,0%	7	6,4%	3	2,7%
Seçmenlerin tamamen dış etkilere açık olması nedeniyle cep telefonu ile oy kullanılması uygun değildir.	3	2,7%	8	7,3%	18	16,4%	34	30,9%	47	42,7%
Cep telefonlarıyla oy kullanmak olanaklı olursa seçimlere katılım daha yüksek olur.	6	5,5%	20	18,2%	20	18,2%	45	40,9%	19	17,3%
Kullanılacak olan oyun gizli kalacağına inanmadığım için cep telefonu ile oy kullanmayı uygun görmüyorum.	6	5,5%	15	13,8%	16	14,7%	25	22,9%	47	43,1%
Güvenlik açısından (virüs, hacker vb. nedenlerle) cep telefonlarıyla oy kullanmak uygun değildir.	6	5,5%	16	14,5%	11	10,0%	33	30,0%	44	40,0%
Kullanılan teknoloji ne olursa olsun, duygusal olarak kağıdın üzerine mühür basmanın yerini tutamaz.	15	13,8 %	32	29,4%	20	18,3%	26	23,9%	16	14,7%
Zaman ve seçim masraflarından önemli bir tasarruf sağlayacağı için cep telefonu ile oy vermeyi tercih ederim.	11	10,0 %	31	28,2%	23	20,9%	26	23,6%	19	17,3%
Cep telefonu ile oy kullanmak olanaklı olursa, kısa mesajla oy kullanmak için makul	25	22,7 %	34	30,9%	17	15,5%	24	21,8%	10	9,1%

bir ücret ödemeyi kabul ederim.											
Cep telefonuyla oy kullanmak olanaklı olursa, bu işlemin maliyetinin tamamının devlet tarafından karşılanması gerekir.	4	3,7%	5	4,6%	26	23,9%	43	39,4%	31	28,4%	
Cep telefonu operatörlerinin kullanılan oylara müdahale edebilme olanakları olduğu için cep telefonuyla oy verme sakıncalı bir yöntemdir.	4	3,7%	13	11,9%	12	11,0%	33	30,3%	47	43,1%	
Seçim hilelerinin engellenmesinde cep telefonuyla oy kullanma, geleneksel oy kullanma yöntemlerine göre daha üstündür.	29	26,4%	30	27,3%	28	25,5%	17	15,5%	6	5,5%	
Kullanılan oylar bir şey değiştirmeyeceği için cep telefonu da olsa oy kullanmayı düşünmüyorum.	36	33,0%	36	33,0%	23	21,1%	6	5,5%	8	7,3%	

Analizin ikinci aşamasında cep telefonuyla oy verme ile ilgili on dört ifadeye verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken her bir soruya verilen cevapların puanları toplamı ve ortalama değerleri kullanılmıştır.

Tablo 3 Ankette Yer Alan İfadelere Verilen Cevapların Tanımlayıcı İstatistik Bilgileri

	N	Toplam	Ortalama
Seçmenlerin tamamen dış etkilere açık olması nedeniyle cep telefonuyla oy kullanılması uygun değildir.	110	444	4,04
Cep telefonu operatörlerinin kullanılan oylara müdahale edebilme olanakları olduğu için cep telefonuyla oy verme sakıncalı bir yöntemdir.	109	433	3,97
Güvenlik açısından (virüs, hacker vb. nedenlerle) cep telefonlarıyla oy kullanmak uygun değildir.	110	423	3,85
Kullanılacak olan oyun gizli kalacağına inanamadığım için cep telefonuyla oy kullanmayı uygun görmüyorum.	109	419	3,84
Cep telefonuyla oy kullanmak olanaklı olursa, bu işlemin maliyetinin tamamının devlet tarafından karşılanması gerekir.	109	419	3,84
Cep telefonlarıyla oy kullanmak olanaklı olursa seçimlere katılım daha yüksek olur.	110	381	3,46

Kullanılan teknoloji ne olursa olsun, duygusal olarak kağıdın üzerine mühür basmanın yerini tutamaz.	109	323	2,96
Cep telefonu ulusal ve yerel seçimlerde oy vermek için kullanılabilir.	110	294	2,67
Cep telefonu ile oy kullanmak olanaklı olursa, kısa mesajla oy kullanmak için makul bir ücret ödemeyi kabul ederim.	110	290	2,64
Seçim hilelerinin engellenmesinde cep telefonu ile oy kullanma, geleneksel oy kullanma yöntemlerine göre daha üstündür.	110	271	2,46
Kullanılan oylar bir şey değiştirmeyeceği için cep telefonu ile da olsa oy kullanmayı düşünmüyorum.	109	241	2,21
Türkiye'de cep telefonu yoluyla oy kullanılabilmesi için gerekli teknolojik altyapı bulunmaktadır.	110	235	2,14
Türkiye'de toplum cep telefonu yoluyla oy kullanmaya hazırdır.	110	205	1,86

Tablo 3'ten izlenebileceği gibi, cevaplar arasında en yüksek toplam puana sahip ve ortanca değeri üçün üzerinde olan altı ifadenin dördü olumsuz ifadelerdir. En yüksek ikinci puana sahip olan ifadenin operatörlerle ilgili olması da ilginçtir. Katılımcılar cep telefonlarını sıklıkla kullanmalarına rağmen, bu hizmeti sağladıkları şirketlerin kişisel oy bilgilerini gizli tutacaklarına güvenmemektedirler¹¹.

Bu iki ifadenin genç seçmenlerin en temel kaygıları olduğu varsayıldığında, gençlerin cep telefonu teknolojilerinden çok topluma ve şirketlere karşı güvensiz oldukları düşünülebilir.

Analizin son aşamasında, bağımsız değişken olarak kabul edilen yaş, cinsiyet, gelir durumu, daha önce oy kullanma ve kısa mesaj kullanma sıklığı değişkenleriyle, sorulan sorulara verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ölçmek için parametrik olmayan ilgileşim testi yapılmıştır. İşlem sonucunda, belirlenen bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında güçlü bir ilişki (0,01 düzeyinde) bulunamamıştır. Ankete katılan grubun söz konusu değişkenler açısından homojen sayılabilecek olduğu düşünüldüğünde, bir ilişki bulunamaması doğal olarak karşılanabilir. Diğer yandan, kısa mesaj kullanma sıklığıyla (ankete katılanların %49,5'i günde 10 ve daha fazla kısa mesaj gönderdiklerini belirtmişlerdir) mobil oy kullanmaya karşı tutumlar arasında da önemli bir korelasyon olmaması, genç seçmenlerin kısa mesaj teknolojilerine verdikleri anlamla açıklanabilir. Genç seçmenler kısa mesajları eğlence, aile ve arkadaşlarla iletişim amaçlarıyla sıklıkla kullanmakla birlikte, siyasal kullanım söz konusu olduğunda teknolojiye olan alışkanlıklarından farklı bir tutum sergilemektedir. Bu değişkenlerin etkilerini araştırmak için, anketin daha heterojen bir gruba yapılması önerilebilir.

¹¹ Mobil oylama konusundaki güvensizliğin yüksek oluşunun, olgunlaşmamış bir uygulamanın "güven saldırıları"na açık olacağını gösterdiği ileri sürülebilir. Seçmenler böyle bir yöntemle yapılacak seçimin sonuçlarına da güvenmeyeceklerdir.

SONUÇ

Kuşkusuz burada sonuçları sunulan anket çalışması, genellemeler yapma imkânı sağlamamaktadır ve en iyi ihtimalle küçük bir katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Türkiye’de bilişim teknolojilerinin siyasal alanda kullanımı gün geçtikçe hızla artmasına rağmen, elektronik oylama veya mobil oylama gibi önemli gelişmeler kaydedilen alanlarda büyük bir eksikliğin olduğu görülmektedir. Vatandaşların yeni katılım biçimleri ve araçlarına yönelik tutumlarını araştırmaya yönelik resmi kurumlar (Yüksek Seçim Kurulu) ve akademisyenler tarafından geniş kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Burada sonuçları genel olarak değerlendirilen anket çalışması, cep telefonu teknolojisine alışık, lisans eğitimi alan genç seçmenlerin dahi mobil demokrasinin bir adımı olan mobil oylamaya karşı olumsuz bir yaklaşımı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Türkiye’de alternatif oy kullanma yöntemlerinin kullanılabilmesi için uzun dönemli bir yaklaşımın benimsenmesi ve öncelikle güven sorunlarının çözülmesi gerektiği söylenebilir. Diğer yandan özellikle dezavantajlı bireyler için pilot uygulamaların en kısa sürede başlatılmasının, önemli bir seçmen kitlesinin siyasal katılımını kolaylaştırabileceği düşünülebilir.

Genç bir teknoloji olarak mobil iletişim araçlarının siyasal önemi, gerçekleştirilmiş başarılarından çok sahip olduğu potansiyelle değerlendirilmelidir. Mobil demokrasi uygulamalarının karşılaştıkları sosyal, yasal ve teknik sorunlar aşılabilecek nitelikte olmakla birlikte, yöneten ve yönetilenlerin mobil demokrasinin geliştirilmesi yönünde sergileyecekleri iradenin belirleyici olacağı söylenebilir. Demokrasinin izleyeceği yola ilişkin tutumların ve siyasal kültürlerin daha kapsayıcı bir demokrasi anlayışına yönelmesinin, mobil demokrasinin geleceği açısından yaşamsal öneme sahip olduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle mobil demokrasinin gelişebilmesi için teknolojik altyapı etkinliklerine paralel olarak toplumun mobil teknolojiler bağlamındaki siyasal tutumlarına yönelik çalışmaların yapılması zorunludur. Mobil demokrasinin yalnızca var olan temsili demokrasi süreçlerini kolaylaştıran teknolojik bir yenilik olmayıp, halkçı bir demokrasinin önemli bir aracı olarak yorumlanması atılması gereken ilk adım olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Bensghir, T. K. (1996), *Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim*, Ankara: TODAİE.
 Boon, M., Curtice, J. ve Martin, S. (2007), “Local Elections Pilot Schemes 2007” (The Electoral Commission için hazırlanan araştırma raporu), www.electoralcommission.org.uk.
 Brücher H. ve Baumberger, P. (2003), “Using Mobile Technology to Support eDemocracy”, *hicss.pp.144b*, 36th Annual Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS'03) - Track 5.
 Castells, M. (2006), *Mobile Communication and Society: A Global Perspective*, Cambridge: MIT Press.

- Dahrendorf, R. (1996), "Mediocre Élites Elected by Mediocre Peoples", ed. Jack Hayward, *Elitism, Populism, and European Politics*, Oxford: Clarendon Press, (1-9).
- Dale, A. ve Strauss, A. (2007), "Text Messaging as a Youth Mobilization Tool: An Experiment with a Post-Treatment Survey", *American Political Science Association (Chicago, 2007) yıllık toplantısı için hazırlanan makale*.
- Geser, H. (2004), "Towards a Sociology of the Mobile Phone", ed. *Sociology in Switzerland: Sociology of the Mobile Phone*, Online Publications. Zuerich, May 2004 (Release 3.0), http://socio.ch/mobile/t_geser1.pdf , erişim tarihi 15.02.2009.
- Gray, M. ve Caul, M. (2000), "Declining Voter Turnout in Advanced Industrial Democracies, 1950 to 1997", *Comparative Political Studies*, Vol. 33, No. 9, 1091-1122
- Hermanns, H. (2008), "Mobile Democracy: Mobile Phones as Democratic Tools"; *Politics*, 2008 VOL 28(2), 74–82.
- Jones, N (2002), "SMS Voting Is a First Step Toward Mobile Democracy", *Research Note*, Gartner.
- Karcı, Ş. M. (2008), "Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme", *Akdeniz İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 16, 40-64.
- Katz R. S. ve Mair, P. (1995), "Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party", *Party Politics*, vol:1, no:1, 5-28.
- Kusçu, İ. ve Kuşçu, M. H. (2004), "From E-Government to M-Government: Facing the Inevitable?", http://www.mgovernment.org/resurces/mgovlab_ikhk.pdf
- Local Governments Association (LGA) (2002), *The Implementation of Electronic Voting in UK (research summary)*, LGA Publications, London, www.electoralcommission.org.uk
- Mair, P. ve Van Biezen, I. (2001), "Party Membership in Twenty European Democracies 1980-2000", *Party Politics*, vol:7, no:1, 5-21.
- MORI (2003), *Public Opinion and the 2003 Electoral Pilot Schemes (Research Study for The Electoral Commission)*, www.electoralcommission.org.
- Nyiri, K. (2005), "The Mobile phone in 2005: Where Are We Now?", *Seeing, Understanding, Learning in the Mobile Age Konferansı Açılış Konuşması*, 28-30 Nisan 2005, Budapeşte, <http://www.fil.hu/mobil/2005/>, erişim tarihi 15.02.2009.
- Osborne, D. ve Gaebler, T. (1993), *Reinventing Government*, New York: Plume.
- Prete, M. I. (2007), "M-politics: Credibility and Effectiveness of Mobile Political Communications", *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, vlm.: 16, 48–56.
- Putnam, R. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon & Schuster.
- Sadioğlu, U. ve Yıldız, M. (2007), "Kamu Yönetimi ile Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Bir Bibliyografik Analiz", *H.Ü. İİBF Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 323-365.
- Sağır, M. Ö. ve Karkın, N. (2005), "Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar", *Akdeniz İİBF Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, 1-25.

H. S. Akıllı/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 22-37
H. S. Akıllı/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 22-37

- Scarrow, E. S. (2003), "Making Elections More Direct? Reducing the Role of Parties in Elections", ed. Bruce Cain, Russel J. Dalton, E. Susan Scarrow, *Democracy Transformed?*, London : Oxford University Press, 44-58.
- Scarrow, E. S., Cain, B. ve Dalton, R. J (2003), "New Forms of Democracy? Reform and Transformation of Democratic Institutions", ed. Bruce Cain, Russel J. Dalton, E. Susan Scarrow, *Democracy Transformed?*, London : Oxford University Press, 1-20.
- Srivastava, L. (2005), "Dissemination and Acquisition of Knowledge in the Mobile Age", *Seeing, Understanding, Learning in the Mobile Age Konferansı Açılış Konuşması*, 28-30 Nisan 2005, Budapeşte, <http://www.fil.hu/mobil/2005/>, erişim tarihi 15.02.2009.
- Suárez, S. L.(2006), "Mobile Democracy: Text Messages, Voter Turnout And The 2004 Spanish General Election", *Representation*, 42:2,117-128.
- Yıldız, M. (2006), "Kamu Siyasaları Açısından Cep Telefonu Teknolojisi ve Mobil Devlet", *H.Ü. İİBF Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, syf.: 241-263.
- Zakaria, F. (2007), *Özgürlüğün Geleceği: Yurtta ve Dünyada İlliberal Demokrasi* (çeviren: Meral Öztoprak Sağır, H. Serkan Akıllı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- www.textually.org
www.ozida.gov.tr
www.tuik.gov.tr
www.shcek.gov.tr

MEDYA VE SİYASAL İLETİŞİM: DEMOKRATİK AÇIDAN BİR İNCELEME

Yrd. Doç. Dr. Leyla KAHRAMAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
leylakahraman75@gmail.com

ÖZET

Siyasal alanın herkese açılması için yürütülen mücadele süreci bireylerin oy hakkı kazanması ile tamamlanmamıştır. Siyasetin en çıplak haliyle kitlelerin hak ve çıkar arayışlarına açık hale gelmesi mümkün olmamıştır. Çünkü güç ilişkileri bu kez de siyasal pazarlama adı altında medyanın imkanları üzerinden yürümeye başlamıştır. Siyasal iletişim süreci artık hegemonik iktidarın kurulması ve kurumsallaştırılması çerçevesinde işlemektedir ve bu süreçte en önemli unsur seçimli demokrasiler için baskın hale gelen “kitlelerin” çoğu zaman demokratik öz feda edilerek etkilenmesi/yönlendirilmesidir. Siyaset sadece sonuç odaklı hareket ederek medya normlarına teslim olduğu andan itibaren sömürgeleştirilir ve demokratik özünü yitirir. Tüm eğilimlerin yer alarak müzakere zemini oluşturulan, rasyonel bir kamusal alanın yerini sınırlı azınlığın egemen olduğu sahte bir kamusal alan alır. Bu çalışmada -geçmişten günümüze çok farklı biçimlerde de olsa her yönetim türünde bulunan- siyasal iletişimin medya üzerinden siyasal pazarlama faaliyetleri çerçevesinde kurulması ve sürdürülmesi, medyanın siyasal iletişimdeki rolü ve medya ile siyasal iletişimde yaşanan dönüşüm demokratik açıdan irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal iletişim, siyasal pazarlama, medya, medya demokrasisi, medyakrasi, demokrasi

MEDIA AND POLITICAL COMMUNICATION: AN ASSESSMENT FROM DEMOCRATIC PERSPECTIVE

ABSTRACT

The process of struggle for opening political sphere to everyone has been completed by the right to vote by everyone. However, politics has not yet been open to the mass publics' pursue for rights and interests. Because this time, the power relations have begun to be exercised through the possibilities of mass media. From now on, political communication is employed within the framework of establishing and maintaining hegemonic power relations in which masses are influenced or manipulated and thereby the essence of democracy is disregarded. Politics gets colonized and loses its democratic essence at the moment when it surrenders merely to result oriented media norms. Subsequently, a rational public sphere where all tendencies take place and constitute the basis of deliberation, is replaced by a pseudo public sphere where a small minority is dominant. In this study, political communication which is found in several forms of government from the past to the

*L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi 4(2014) 38-61*
*L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 38-61*

present, particularly the role of political marketing through mass media in political communication, and the transformation of political communication and mass media are examined.

Keywords: Political Communication, political marketing, media, media democracy, mediocracy, democracy

GİRİŞ

Yöneten ve yönetilenler arasındaki ilişki biçimini düzenleme türü olarak siyaset toplumdaki değerlerin paylaşımında, çatışma, mücadele ve temel olarak da iktidarı ele geçirme ve onu kullanma anlamına gelmektedir. Genel oy hakkının edinilmesi ile ayrıcalıklı azınlıkların tekelindeki iktidar mücadelesinin alanının genişlemesi rekabetin daha da kızışmasına neden olmuştur. İktidarı elde etmek artık geniş halk kesimlerinin ikna edilmesini gerektirmiştir. Sartori'nin (1996: 101) deyiimiyle “onay” demokrasinin gerekli hatta gerçekte ön koşulu olmuştur. Siyaset yapma biçimi zamanla iktidar-muhalefet ilişkisini ön plana çıkarırken, siyasal konuşma ve siyasal tartışmalara girme pratikleri zorunlu olarak şekillenmeye başlamıştır. Bu zorunluluk siyasetin aynı zamanda daha kapsamlı bir iletişim sürecine dönüşümüne yol açmıştır. Siyaset yapan aktörlerin iktidarı elde etmesinin yolu ikna edici ve etkili bir iletişimden geçmeye başlamıştır.

İletişim tekniklerindeki gelişme siyasal iletişimin niteliğini ve kapsamını da değiştirmiştir. Artık siyaset ikna temelli bir gösteri dünyasına dönüşmüştür. Gerçek ya da gerçekliklerden ziyade istenilen doğrultuda algı yaratmak ve etkilemek ön plana geçmiştir. Bu dönüşüm siyasal iletişim süreci içerisinde yer alan siyasal pazarlama faaliyetlerinin en etkin aracı olan medyanın konumunu da inanılmaz boyutta etkilemiştir. İletişim sürecinde medyanın üstlendiği araçsal rol zaman içerisinde çeşitli koşulların ürünü olarak “hakim” niteliğe dönüşmüş ve siyasetin sömürgeleştirilmesi ile karşı karşıya kalınmıştır. Medya mantığının arka planında iki hayati unsurun bulunduğu görülmüştür, bunlar; sermayenin kâr güdüsü ve ideolojik hegemonya kurma gücü. Medyanın bu niteliğine ek olarak mevcut yapı içerisinde siyasi iktidarın baskın geldiği durumları da göz ardı etmemek gerekmektedir. Siyasal iktidarın siyasal iletişim sürecinde medya ile işbirliği içinde ya da kendi siyasal ve ekonomik kaynakları ile ikna üzerine yürüttüğü siyasal pazarlama faaliyetleri ile oluşturulan yanlısamaların halk üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Burada iç içe geçen bu unsurlar, siyasal iletişimin ve siyasal pazarlama faaliyetlerinin niteliğini önemli ölçüde etkilemekte ve onları gerçeklikten ve güvenilirlikten uzaklaştırmaktadır. Yoğun bir biçimde özellikle seçim zamanlarında halkı etkileme potansiyeli olan; semboller, değerler vb. her unsurun alabildiğine sömürülerek araçsallaştırıldığı pazarlama kampanyaları seçmenin rasyonel bir biçimde karar almasını etkileyecek dezenformasyon içermektedir. Sermayenin ve ekonomik imkanların önplanda olduğu bu faaliyetler çerçevesinde yürütülen siyasi

rekabetin bu açıdan da hiç adil olmadığı çok açıktır. Siyasal iletişim sürecinde sermaye ve siyasal iktidarın simbiyotik ilişkisinin oluşturduğu ideolojik hegemonya seçmen iradesini tahakküm altına almada çok etkin bir rol üstlenmektedir. Objektifliğin, eşitliğin ve serbestliğin olmadığı koşullarda yürütülen siyasal pazarlama faaliyetleri siyasetin ve seçimlerin demokratikliğini de tartışmaya açmaktadır. Bu çalışmada medyanın rolü irdelenerek medya siyaset ilişkisinin yurttaş ve demokrasiye olan etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile siyasetin ve siyasetçilerin geleneksel kalıplarından çıkarak pazarlanan bir meta haline geldiği andan itibaren zorunlu olarak siyasetin biçimi ve niteliği kadar temsili demokrasinin biçimi ve niteliğinin de değişime ve dönüşüme uğradığı gerçeğine dikkat çekilmektedir.

1. SİYASAL İLETİŞİM

İnsanların topluluklar halinde yaşamaya başlaması ile duygu ve düşüncelerini karşısındakine ve kendinden sonraki nesillere aktarmak için iletişim sürecini başlatmıştır. Mağara dönemlerinde, duvarlara resimler kazıyarak, sözlü anlatım ile yazının icadının ardından yazarak, kısacası gelişen teknolojinin doğasına uygun olarak duygu ve düşüncelerini hep karşısındakine aktarmak istemiştir. Dolayısıyla iletişim en basit haliyle kaynaktan alıcıya iletinin aktarılması olarak tanımlanmaktadır (Kılıçaslan, 2008: 7). Daha kapsamlı ele alındığında iletişim; birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturmuş olduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce, duygu bildirimleri olarak adlandırılmaktadır (Oskay, 1990: 9).

“Bilgi ve düşüncelerin değiş-tokuşunu” ifade eden iletişim toplumsal bir boyuta sahiptir. İletişimi anlamlı ve özel kılan da bu boyutudur. (Türkoğlu, 2003, s.11). İletişim sayesinde dünya anlamlı kılınır, günlük hayattaki sorunlar çözülür, gereksinimler karşılanır (Kılıçaslan, 2008: 7). Bunları sağlayan iletişimin beş temel amacı; var olmak, haberleşmek, paylaşmak, etkilemek ve yönlendirmek, eğlenmek ve mutlu olmaktır (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 151). Tüm bu işlevler siyasal iletişimin de niteliğini belirler. İnsanların siyaset hakkındaki bilgisi genellikle kendi tecrübelerine dayanmaz daha ziyade bir aracı vasıtasıyla edinilir. Günlük hayatta karşılaşılan birçok örnekte, siyasi gerçeklik hakkındaki algılayışı etkileyen bilgileri sağlayan bir kaynak bulunmaktadır. Açıkça ya da farkında olmadan, bu bilginin ne anlama geldiği, güvenilirliği ve mevcut bilgilerle bütünleşip bütünleşmediği ya da nasıl bütünleşeceğine karar verilir. Bu nedenle siyaseti, iletişimden farklı olarak düşünmek olanaksızdır. Siyasal

*L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi 4(2014) 38-61*
*L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 38-61*

iletişimin hedef kitlesi diğer iletişim türlerinden oldukça geniştir. Toplumun neredeyse tamamı siyasi aktörlerin hedef kitlesi konumundadır.

Siyasal aktörler kitleleri yönetebilmek için onlarla iletişim kurmak zorundadır. Bir siyasal görüş ya da organın etkinlikte bulunduğu siyasal sistem içerisinde kamuoyu güvenini ve desteğini sağlamak ve dolayısıyla iktidar olabilmek için zaman zaman ve konjonktürün gereklerine göre reklam, propaganda ve halkla ilişkiler tekniklerinden yararlanarak sürekli bir biçimde gerçekleştirdiği tek ve/veya çift yönlü iletişim çabaları siyasal iletişim olarak adlandırılabilir (Uslu, 1996: 790-791). Sadece bir çatışma değil uzlaşma sürecini de içeren siyasetin dinamiğini oluşturan ortam, bir arada yaşayan insanların sürekli ilişkiler içinde olduğu ve bu ilişkilerin belirli davranış kurallarına göre düzenlendiği geniş insan birliktelikleri ve toplumdur. Siyasal sürecin zayıf veya güçlü bir biçimde ilerlemesi siyasal enformasyon yaymakla yükümlü iletişim ağlarına bağlıdır (Yavaşgel, 2004: 140-144).

Siyasal iletişim; oy verme hakkı, demokrasi ve bilgi araçlarındaki gelişimin sonucunda ihtiyaç duyulan siyasal araçlardan biri olmuştur (Bongrand, 1991:9). R. Cayrol da (Akt: Topuz,1991:7) insanların bilerek ya da bilmeyerek her zaman siyasal iletişim yaptıklarını çünkü demokrasilerde kişilerin seçmenlerden güven isterken onlara mesaj iletmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Varlıklarını devam ettirme uğraşı içinde olan tüm topluluklarda siyasal iletişim temelde tüm iktidar biçimlerinin ihtiyacına cevap vermek üzere her dönemde var olmuştur. Siyasetin olduğu her yerde siyasal iletişimin olması kaçınılmazdır. İnsanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetleri içeren siyaset aynı zamanda “güç ve iktidar” mücadelesidir (Heywood, 2006: 1). Bu nitelik, yöneten yönetilen ilişkisi içerisinde siyasi iktidarın gücü kullanarak temsil ettiği toplum üzerinde egemenlik kurmasını zorunlu kılmaktadır. Güç ve iktidarın siyasal alanda kurulması ve kurumsallaşması nihayetinde yönetilenlerin ikna edilerek rıza göstermesini gerektirmektedir. Rızayı kazanmak liberal düzlemde rekabetçi bir seçim sürecinden başarılı bir biçimde geçmeyi gerektirir. İktidara gelme yarışında vatandaşları bilgilendirebilmek için gerekli olan siyasal iletişim; programların, temel düşünce zeminlerinin ve diğer önermelerin oluşturulması ve yayılmasını sağlar.

1.1. Siyasal İletişim Aracı Olarak Siyasal Pazarlama

Siyasetçiler seçmenleri demokratik ikna yöntemleriyle etkilemek üzere çeşitli yöntemlerden faydalanmaktadır. Birbirine eklemlenen ve

genelde bir arada kullanılan bu yöntemlerden bazıları; propaganda¹, psikolojik ve siyasi iletişim stratejileri, seçmen eğilimlerini saptama, kamuoyu araştırmaları, seçim kampanyaları, gündem yönetimi, imaj yönetimi, siyasal reklam² ve dijital iletişimidir.

Siyasal pazarlama siyasal iletişim içerisinde yer alan en kapsamlı yöntemlerden biridir. Siyasal pazarlama; bir adayın potansiyel seçmenlerine uygunluğunu sağlamak, adayı en yüksek sayıdaki seçmen kitlesinin ve bu kitledeki her bir seçmenin tanımasını sağlamak, rakiplerle –ve muhalefetle- farkını yaratmak ve minimum araçla, bir kampanyayı kazanmak için gerekli olan oy sayısını elde etmek için kullanılan tekniklerin tümüdür. Siyasal iletişimde ürün basitçe ve temelde siyasal parti ve adaylar olarak tanımlanabilir. Siyasal pazarlamada başarılı olması istenen ürün üç unsurdan oluşur: Adayın/partinin fikirleri, bağlantıları ve de kendisidir. Siyasal pazarlamada öncelikle bir liderin imajı pazarlanır. Pazarlama karması, seçmen kitlesine ulaşamama riski olan farklılıkları araştırmaya, ayrıştırmaya ve değerlendirmeye çalışarak, farklılıkların görünür olmasına önem verir (Bongrand, 1992: 12, 18,33, 42).

Dünyada ve ülkemizde siyasal rekabetin yapısına göz atıldığında; liderlerin/partilerin temel vaatleri ve ideolojik konumları örtük ya da açık biçimde siyasal pazarlama sürecinde önemli bir konum işgal eder. “Ürün”ler arasında “*farklılaştırıcı değer illüzyonu*” yaratma çabaları lider ya da aday bağlamında ortaya çıkar (Uztuğ, 1996: 850). Bununla birlikte bugün gelinen noktada pazarlama stratejisinin yürütülmesinde “siyasal iletişim karması” olarak adlandırılan sürecin baş aktörünün sadece aday/lider/fikirler olduğunu söylemek mümkün değildir. Medyanın pazarlama sürecine dahil olması siyasal iletişim sürecinin, ilişkilerin, etkilerin çok boyutlu bir dönüşüm geçirmesine neden olmuştur. Siyasal pazarlamanın içeriğinin, seçmen üzerindeki etkisinin ve siyasal gerçeklikle bağının medya aracılığıyla çok farklı mecralara kayması faaliyetlerin niteliksel analizini gerekli kılmaktadır.

1.2. Siyasal İletişim ve Pazarlamada Hakim Unsur: Medya

Modern zamanlarda siyasetin geleneksel/yüz yüze iletişimden ağırlıklı olarak kitle iletişimime kayması, medyayı/kitle iletişimini iktidar mücadelesinin stratejik mecrası haline getirmiştir (Bostancı, 201: 141).

¹Propaganda ideolojik-psikolojik savaşın en önemli pratiğini oluşturmaktadır (Yıldırım, 2010: 73). Kitle iletişim araçlarının II. Dünya Savaşı'nın etkin propaganda güçleri olarak üstlendiği rol, medyanın iktidarın amaçları doğrultusunda ne şekilde kullanılabileceğini göstermiştir (Bostancı, 2010: 129).

²Siyasal reklamcılık, bir siyasal partinin ya da adayın kitle iletişim kanallarında zaman ve yer satın alarak, seçmenlerin siyasal inançlarını, tutumlarını ve davranışlarını etkileme açısından, siyasal mesajlar vermek için kullanması sürecidir (Tokgöz, 1991: 13).

L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 38-61

Medyanın siyasal kampanyalarda kullanılmaya başlanmasıyla birlikte siyasal kampanyaların niteliği değişmiş, gösteri şekline dönüşerek pek çok ülkeyi sarıp sarmalar hale gelmiştir. 21. yüzyılda dönüşüme uğrayan temsili demokrasi sürecinde; siyasi partiler gerilemeye başlamış, parlamentonun önemi azalmış, tüm dünyada işleyen parti demokrasisinin iletişime ve siyasal katılıma önem veren bir kültüre nasıl katkıda bulunacağı tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte medyanın rolü çok ciddi bir sıçrayış göstermiş, dahası medyakrasi olarak adlandırılan yapıyla birlikte siyasal partilerin siyasal sürecin merkezine kenarlarına doğru kaymakta olduğu görülmüştür (Tokgöz, 2008: 241, 242, 291). Artık medyayı yok sayarak siyasette var olmanın mümkün olmadığı bir süreç yaşanmaktadır.

1980 yılında Unesco Genel Kurulu'nda medyanın işlevleri liberal kuramcıların katkısıyla normatif içerikli "MacBride Raporu" ile belirlenmiştir. Medyanın temel işlevleri; haber ve bilgi vermek suretiyle kamuoyunu bilgilendirerek, kamuoyunun sağlıklı bir biçimde serbestçe oluşmasına katkı sağlamaktır. Fakat medyanın bu işlevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi için çok temel koşulların var olması gerekmektedir. Medyanın rolünü ve işlevlerini sağlıklı bir biçimde değerlendirebilmek için; medyanın, medyanın içinde bulunduğu siyasal çerçevenin, hakim siyasal iktidarın, siyasal rejimin ve halkın/yurttaşların niteliğini bütünsel olarak irdelemek büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2010: 52).

Medya günümüzde siyasal iletişimin hem yaratıcısı hem de mesaj çoğaltıcısı olarak çağımızda siyasal iletişim sürecine damgasını vurmuştur (Aziz, 2013: 200). Medya, karakteristikleri itibarıyla daha çok modernleşme süreciyle anlam kazanan, kamusal müzakerenin mecralarına dönüşen, "kitleler" in siyasal hayatta etkin failer olmasının bir bakıma çağırıldığı araçlardır. Medya kitleye, bir yerlerden, onların çoğunlukla nüfuz edemediği, bilmediği hatta görmediği ve görmesinin mümkün olmadığı yerlerden, büyüleyici bir dil ve anlatımla mesajlar iletmektedir. Medya olmasa insanların haberdar olma, kader ortaklığı doğrultusunda eylemde bulunma, dünya kamuoyu olarak kimi hassasiyetleri paylaşma talepleri ciddi bir boşlukla karşılaşır. Medya kitlelere hem medyum gibi *aracılık* eder hem de *büyüleme ritüellerini* kendi mecrasında yeniden üretir. (Bostancı, 2010: 119,121, 123, 126).

Bugüne dek yapılan araştırmalarda medya siyaset arasındaki ilişkinin üç boyutu ortaya çıkarılmış ve dikkat çekmiştir. Birincisi; "kitleler" i kucaklayan bir süreçte kitle iletişimindeki değişimlerin bir sonucu olarak kamusal alan dönüşüme uğramış, bizzat kamusal iletişim medyanın etkisiyle yeniden şekillenmiştir. İkincisi medyanın siyasal yaşamı yansıtmakla kalmayıp, *medyanın gereksinmelerine uygun biçimlendirilmiş bir siyasal*

gerçeklik ürettiği defalarca ortaya konmuştur.³ Üçüncüsü medyanın etkisiyle ilgili araştırmalar karakteristik gerçeklik inşasının medya alıcılarının siyasal yönelimlerini etkileme biçimine odaklanmış ve sonuçlar uzmanlaşmanın çok ileri gittiğini göstermiştir (Meyer, 2002: 9, 10).

Yapılmış olan çalışmaların da ortaya koyduğu üzere siyasal iletişim sürecinde odaklanılması gereken asıl çerçeveyi üç kurucu unsurun - siyasetçiler, medya-sermaye ve seçmen/izleyici kitlesinin- niteliği oluşturmaktadır. Bu çalışmada özellikle medyanın niteliği ve diğer iki unsur üzerindeki etkisi üzerine odaklanılmıştır. Siyasi partiler ve siyasetçiler siyasal iletişim süreci içerisinde kamuoyunun istek ve beklentilerinin nasıl karşılanacağı yolundaki mesajlarını çoğunlukla medya ile iletmek durumundadırlar. Bu nedenle medyaya özel bir önem verilir ve mesajların doğru ve zamanında ulaşmasında medyanın kullanılabilirdiği durumlarda başarı kazanılır. Siyasetçinin başarısı bu çerçevede; haberleri yönlendirebilmesi, bilgileri kontrol edebilmesi, basın danışmanları ve şematik ilişkilerini verimli kullanabilmesi, düzenleyeceği basın toplantılarını ve yapacağı açıklamaları akılcıca hazırlayabilmesine bağlıdır (Sağnak, 1996: 165-166).

Demokratik bir platform olarak antik dönemlerde “*agora*”nın oynadığı rolü -yani kamusal işler hakkında bilgi alınıp görüşlerin dile getirildiği platform- günümüzde artık büyük ölçüde medya oluşturmaktadır. Bu yönüyle medya, modern kamusal yaşamın hem zemini hem de siyasal mücadelede meşruiyetin/rızanın üretildiği bir alandır. Siyasal mücadelenin üzerinde yürütüldüğü alanı büyük ölçüde medya elinde tutar. Geniş bir çerçevede gündemi belirler, gündem etrafında partilerin, öne çıkan siyasal kişiliklerin, entelektüellerin, aydınların görüşlerini dile getirmelerine, “olaylar ve iktidar paylaşımıyla” ilgili meşruluklarını tanımlamalarına aracılık ederler. Günümüzde siyaseten etkin olmak artık geleneksel siyaset usülleriyle propaganda yürütmekten değil medya ile iyi geçinmekten, iyi ilişkiler kurmaktan geçmektedir (Bostancı, 1998: 167-168).

Siyasal iletişim sürecinde bu denli önem taşıyan “medya”dan bahsederken homojen bir yapı -hep aynı karakterde ve yönde yayın yapan basın yayın organları- anlaşılmalıdır. Bunların kimileri iktidar güçleriyle ilişkili biçimde yayın yaparken, kimileri muhalefet etmekte, yeterli kanıt ve açıklayıcı unsur bulabilirlerse iktidarı dönüştürmekte çok önemli bir rol

³ Bu konuda yapılmış çok temel kimi çalışmalar şunlardır: Curran, J, Smith, A., Wingate, P. (Ed.), (1987), *Impacts and Influences, Essays on Media Power in The Twentieth Century*, Londra: Methuen.

Dahlgren, P., Sparks, C. (1992), *Journalism and Popular Culture*, London: Sage.

Dahlgren, P. (1995), *Television and Public Sphere, Citizenship, Democracy and the Media*, London: Sage.

Luhmann, N. (1996), *Die Realität der Massenmedien*, Opladen: Westdeutscher Verlag.

L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 38-61

oynayabilmektedir. Bu bağlamda siyasi çevrelerin medyaya ilişkin iki yaklaşım geliştirdikleri görülmektedir. Birincisi mevcut *medya organlarında yer almak ve* mesajlarını iletmek üzere birer kanal olarak onları kullanmak. Diğeri ise *doğrudan ya da dolaylı olarak medya sahibi olmak* ve onları tamamen kontrol ederek kitle iletişimini kurmaktır. Mevcut yapılanma içerisinde siyasi iktidarın medyaya karşı iki uç tutumu cezalandırma ve ödüllendirmedi. Medya kuruluşlarının tavrı ise göreceli olarak iktidara ya da muhalefete yakın olmak, övme ve yerme politikalarından ⁴ birini daha fazla takip etmek biçiminde gelişebilir. Bu süreçte medya patronlarının güç ilişkilerine göre pozisyon almaları oldukça sık rastlanan durumlardan birini oluşturmaktadır (Bostancı, 2010: 128, 142).

Bostancı (1998: 161, 162) medyanın “kitle toplumu”nun şartlarında yeniden üretilmesi gereken siyasal ilişkilerin bir teknolojisi olarak gündeme girdiğini belirtmiştir. Yönetici kudret üzerinde pay sahibi olmak isteyen siyasal güçler modernite ile doğan medyaya, halkın rızasını ortaya koyma çabalarında aktif bir rol yüklemişlerdir. Bu nedenle medya bir yanıyla *bilinç endüstrisi* kapsamına girmektedir; onu ellerinde tutanlar halk rızasını inşa etme ve meşruiyeti tanımlama aracı olarak kullanırlar. Bu doğrultuda Frankfurt Okulu da medyanın üretimini/ürettiklerini –benzer üretilere ilişkin genel adlandırmasıyla- bilinç endüstrisinin üretimi olarak görmektedir. Bu tür üretimlerde amacın insanların düşünme, hissetme, anlama biçimlerini dönüştürmek, böylelikle şeyleri görme biçimleri üzerinde egemen olarak *tahakküm ilişkileri geliştirmek* olduğunu savunmuşlardır. Böylece medya dünyasında her şey pazarlanabilir ürün haline dönüştürülmektedir (Damlapınar, 2008: 154). Özellikle az gelişmiş ülkelerde demokrasi kültürü ve bilinci tam olarak yerleşmediği için çıkar ilişkilerinin bir sonucu olarak medya kamuoyunu *-bilgilendirmek yerine akıl vererek/manipüle ederek-* belirli bir doğrultuda tavır almaya zorlamakta ve doğrudan doğruya kendi kamuoyunu oluşturmaya çalışmaktadır.

Marksist temelli ekonomi politik yaklaşım medyayı/yayınlarnı “ideoloji, egemenlik, iktidar” kavramlarıyla çözümlerken asıl bakılması gerekenin medyanın sermayesinin niteliği olduğunu belirtmiştir. Doğası itibarıyla bu ekonomik gücün hareket noktası; kârın ve kazancın nasıl maksimize edileceği ile buna bağlı olarak medya aracılığıyla diğerk ekonomik nitelikteki ilişkilerinde iktidarın ve tüketicilerin nasıl manipüle edileceğidir (Bostancı, 1998: 141). Althusser (2000: 38, 43, 51) çağdaş kapitalist

⁴ Bu duruma uygun dikkat çekici bir örnek Fransa’da Napolyon döneminin başlangıcında çıkarılan Le Monitör Gazetesi’nin yayınlarıdır. Napolyon’un Elbe Adası’ndan kaçıp Paris’e yürümesini ilk gün “Canavar İninden Çıktı” şeklinde ve daha sonraki günlerde daha da şiddetli eleştirilerle haberleştiren gazete, Napolyon Paris’e girip iktidara el koyduğu gün “Haşmetmaap hazretleri sadık bendeleriyle birlikte Versailles’e giderken” şeklinde sekiz sütuna manşet çekmiştir (Bostancı, 2010: 128).

formasyonlarda -burjuvanın siyasi örgütlenmesi olan- devletin görece olarak çok sayıda ideolojik aygıtı olduğunu ve hepsinin aynı hedefe –üretim ilişkilerinin yeniden üretimi yani kapitalist sömürü ilişkilerinin yeniden üretimine- yöneldiğini belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında *medya devletin ideolojik aygıtı*⁵ olarak kendi gerçeklerini ve yalancı gerçekliği topluma sunmakta ve insanlar da ekrandakileri gerçek kabul ederek rıza göstermekte ve hegemonyaya tabi olmaktadır. Medyayı elinde tutanların hegemonyanın devamı için egemen ideolojinin hizmetinde olduğunu belirtmiştir. Egemenler kendi gerçekliklerini kitlelere kabul ettirmek ve ideolojik hegemonyalarını⁶ sağlamak için onları yönlendirmekte ve *bilinci belirleme işini* de medya yoluyla iletilen mesajlar aracılığıyla yapmaktadırlar (Çoban, 2013: 9, 10, 12, 13). Siyasal ve kültürel pratikler üzerinde yürütülen mücadelede -gücü ve etkisi değişmekle- birlikte alt sınıflar, çevredekiler, yönetilenler de seslerini duyurmak, taleplerini kamusal alana taşımak için medyadan faydalanmaktadır (Bostancı, 1998: 138, 167). Medya bir yandan *sermayenin ciddi kârlar elde ettiği* bir sanayi kolu iken diğer yandan da *burjuva sınıfının ideolojik hegemonyasını* kurmasının ve sürdürmesinin bir aracı olarak işlev görmektedir.

Medyayı ve halkla ilişkileri “*kitle manipülasyonu*” olarak tanımlayan Schiller de (Akt. Yıldırım, 2010: 74) özel mülkiyete dayalı piyasa düzeninde sahip olanların sahip olmayanları artık baskı yöntemiyle değil *manipülasyonla ikna ettiğini* ve bu şekilde *sınıfsal hegemonyanın* fiziksel baskıdan çok *ideolojik faaliyetle* sağlanıp meşrulaştırıldığını

⁵ Benedict Anderson da (Akt. Temelkuran, 1999: 58) televizyonların daha çok izlenmek için izleyicilerini cemaate dönüştürmeye çalıştığını ve bunun için tüm unsurların oluşturulduğunu ifade etmiştir: -Kapalı devre dil, -“Öteki”nin haksız ve aşağılık durumu, - İzleyenle izleten arasında yüceltilen ve pekiştirilen samimi bir bağ, -dışarıda bir tehdit yaratarak bağı güçlendirme niyeti. Tüm bunlar medyanın olanakları ile birleşince ortaya istenildiği gibi yönlendiren büyük bir güç çıkmaktadır. Temelkuran (1999: 59) görüntüyü ve olayları yönlendirenlerin ellerindeki olanaklar ile sistemin ideolojik aygıtlarının en güçlü olanının tam göbeğinde durduğunu belirtmiştir.

⁶ Egemen sınıf iktidarını sadece iktisadi baskı ve zorla sürdürmemekte, yönettikleri sınıflar üzerinde ideolojik hegemonya kurmaktadırlar. İktidarı elinde bulunduran egemen güçler hakim ideolojinin baskı altında tuttuğu kitlelerin rızasını kazanarak aynı zamanda bu ideolojinin kültürel kurumlarda ve ürünlerde yeniden üretimini de sağlamaktadır. Gramsci (1997: 28-30,311,321) ideolojik hegemonya kuramında, iktidarı elinde bulunduran egemenlerin, kendi felsefelerini, kültürlerini, inançlarını, düşüncelerini ve etik değerlerini yaymak, zenginliklerini, otoritelerini ve konumlarını güçlendirmek ve sürdürmek için kitle iletişim araçlarını da kullandıklarını belirtmiştir. Bu sistem içerisinde devlet, toplumsal üretimin toplumun tümünün rızasıyla yapılmasını ve uzun dönemde sermayenin ve yönetici sınıfın hegemonyasını sürdürmesini güvence altına alan bir yapı rolünü üstlenmiştir. Althusser’in (2000: 38, 45) üretimin yapıldığı tüm aygıtları devlet tarafından örgütlenmiş olsun olmasın devletin ideolojik aygıtları olarak tanımlamıştır. Medyanın bu ideolojik aygıtların en önemlerinden biri olduğunu belirtmiştir.

L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 38-61

belirtmiştir. Böylece toplum medya sayesinde gönüllü olarak rızayı üretmekte ve devletin-sermayenin ideolojisine boyun eğmektedir.⁷

Çalışmalarında medyanın bir ideoloji alanı olarak işlev gördüğünü vurgulayan Baker (1994-1995: 15-16) medyanın sahip olduğu özelliklerle karşı durulmaz güçleri harekete geçirdiği ve asla kendinden kaçılacak bir şey olmadığını belirtmiştir. Medyayı; düşünceyi tüm perspektiflerinde homojenleştirmeyi, gerçeğin her yerde aynılığını ve kendisiyle özdeşliğini sağlayan neredeyse insanüstü denilebilecek düzenek olarak tanımlamıştır. Yıldırım da (2010: 52) bu doğrultuda medyaya atfedilen normatif işlevlerin, medyanın verili sınıf ve mülkiyet ilişkileri çerçevesinde hareket ettiği, “üretim araçlarını kontrol eden sınıfın aynı zamanda zihinsel üretim araçları üzerinde de kontrole sahip olduğu” gerçeğini göz ardı ettiğini belirtmiştir. Her ne kadar liberal kuramcılar “toplumun aynası” ve “kamu gözcüsü” ilan etseler de medyanın hiçbir zaman kamuoyunun serbestçe oluşumuna aracılık etme gücünde/kaygısında olmadığını savunmuştur.⁸

Klasik liberal görüşün günümüzdeki temsilcilerinden Kelley ve Donway⁹ (Akt. İrvan, 1994-1995: 77) reform adı altında medyanın gözetim işlevine zarar verebilecek her türlü girişimin kabul edilemez olduğunu savunmuştur. Kurallara bağlanmış bir medyanın gözetim işlevi gereği iktidarla ilgili konuları işlerken kolayca siyasal baskılara maruz kalacağı belirtilmiştir. Klasik liberaller medyanın demokratik işlevini “düşünce pazarı” metaforu ile açıklamaktadırlar. Tıpkı ticari pazarda olduğu gibi düşünce pazarında da her türlü görüş ve düşüncenin özgürce yer alması gerektiğini savunan bu görüşe göre müşteriler (izleyiciler, yurttaşlar, vb.) ürünler arasında karşılaştırma yaparak kendileri için en iyisini seçeceklerdir. Bu yaklaşıma göre tıpkı nitelikli ürünler gibi nitelikli fikirler de pazarda kabul görecektir. Bu argümanlarda haklılık payı olsa da bu savın serbest piyasanın günümüzdeki işleyişi ile ilgili çok önemli kimi gerçekleri göz ardı ettiğini görmek gerekmektedir (İrvan, 1994-1995: 80, 81):

⁷ Medyanın etkileri üzerine çalışan kimi iletişim bilimciler de (Noella-Neumann, Walter Lippman, Luhmann, vd.) çok önemli bulgulara ulaşmışlardır. Bu bulgular; medyanın sayısız tekrarlarla nasıl stereotipler oluşturduğunu ve bu stereotiplerin “ara dünya”nın yapı taşları olarak insanlarla nesnel dış dünya arasındaki “sahte gerçekliğe” nasıl hizmet ettiğini göstermektedir. Ayrıca medya tarafından beslenen kamuoyunun “gündem belirleme” işlevini gözler önüne serdiğini, nelerin acilen ele alınması gerektiğine, herkesin neyi tartışıp konuşması gerektiğine medyanın karar verdiğini ortaya koymaktadır (Akt. Çoban, 2013: 170).

⁸ Ayrıca tüm neoliberal politikalara ve tüm özelleştirme çabalarına rağmen ekonomik alanda hala devletin belirleyici güç olması da medyanın güvenilirliğini sarsmaktadır. Bu ülkelerde siyasal iktidarlar gerek özelleştirme uygulamaları gerekse kamu bankaları aracılığıyla kredi ve ihale gibi yöntemlerle medya üzerinde etkili olabilmektedir. Ülkenin mevcut siyasal ve ekonomik koşullarına paralel bir biçimde otoriter bir medya yapısı hakim olduğunda da medya gerçek anlamda işlevlerini yerine getiremez (Damlapınar, 2008: 157, 159, 161).

⁹ Daha ayrıntılı inceleme için bakınız: Kelley, David, Roger Donway (1990), “Liberalism and Free Speech”, der. Judith Lichtenberg, Mass Media and Democracy, s.97.

-Öncelikle medya pazarına girişte devletin koyduğu engellerin kaldırılması isteyen üreticilerin pazara girme özgürlüğünü garanti altına almamaktadır. Bunun en temel nedeni sektöre giriş için gerekli olan yatırım maliyetlerinin çok yüksek olmasıdır.

-Serbest pazardaki güç dengesizliği zamanla rekabeti geriletmektedir. Çünkü bir kez piyasa girme şansını yakalayanlar kendi konumlarını korumak ve güçlendirmek için kendilerini pazar lideri olmaya ve rakiplerini yok etmeye odaklanmaktadır.

-Serbest pazardaki acımasız rekabet, benzer türde programların yayınlanmasına yol açmaktadır. Bu da pazar liberallerinin savunduğu izleyicilerin seçme özgürlüğünü yok etmekte ve bu yöndeki argümanı geçersiz kılmaktadır.¹⁰

-Serbest pazar kuralları medyaya erişimde bilgi-zenginleriyle bilgi-yoksulları arasındaki uçurumun daha da büyümesine neden olmaktadır. Çünkü parası olanlar kesin bir biçimde medyaya erişimde daha avantajlıdır.

-Son olarak serbest piyasa kuralları içerisinde örgütlenen medyanın finansman biçimi büyük bir sorundur. Ticari medya reklamlarla yaşadığı için (özellikle tv) ve medyada yayımlanan bir programın başarısı niteliğiyle değil de aldığı reklamlarla ölçüldüğü için medya kaçınılmaz olarak en çok reklam alabilecek program türlerini tercih etmektedir. Bu ise medyada temsil edilmesi gereken ideolojik ve kültürel çeşitliliği ciddi bir biçimde sınırlandırmaktadır.

Medya şirketlerinin daha fazla reklam almak için yürüttükleri reyting kavgası ile toplumsal alandaki popülerliği başarıyı belirleyen ölçüt açısından bir *değer dönüşümü* yaratmıştır. Artık asıl önemli olan konunun kendinde *var olan karakteri* değil medyatik popülerlikte *grafiğinin* ne olduğudur. Bu nedenle siyasal aktörler, medyada yer alabilmek ve ilgi çekebilmek için inanılmaz yöntemlere başvurmakta, trübüne oynamakta, *gerçeklikten çok "etkilemeye"* önem vermektedirler (Bostancı, 1998: 169). Bourdieu (1994-1995: 84-85) siyasal alanın gazeteciliğe, kamuoyu yoklamalarına geniş ölçüde bağımlı olmasının gazetecilik ve kamuoyu yoklamalarının siyasal alanın simgesel sermayesinin üretiminde yer alarak büyük önem kazandığı tehlikesine dikkat çekerek¹¹ bugün demokrasinin

¹⁰Türkiye’de medyanın çeşitli holdinglerin eline geçerek birkaç merkezde toplanması, söylem çeşitliliğine veya alternatif söylemlerin gelişmesine engel oluşturmaktadır (Dursun, 2012: 12).

¹¹ Bugün siyasal alanın özerkliğinin, gerek yasama gerek yürütme bakımından, hiçbir zaman olmadığı kadar tehlikede olduğunu en azından Fransa’daki politikacıların, hükümette olsunlar olmasınlar, kanaat oluşturucularca yani gazeteciler ve kamuoyu araştırma kuruluşlarınca üretilen kamuoyunun karşısında kendilerini göstermekte gittikçe daha fazla zorlandıklarını ifade etmiştir. Bourdieu (1994-1995: 85) demagojik olmayan bir politikanın koşullarının oluşmasının giderek zorlaştığını, giderek daha sık olarak, politik demagoglarla karşılaştığımızı ifade etmiştir. Bu kişilerin ise sadece görünürde yöneten konumunda

kurtarılabilmesi için *temsil ilişkisinin yapıcı bir eleştirisine* ihtiyacımız olduğunu vurgulamıştır.

2. MEDYANIN GERÇEKLİĞİ VE SİYASETİ DÖNÜŞTÜRÜCÜ ROLÜ

Medyanın siyasal iletişim içerisindeki etkisini anlayabilmek için iletişim politikaları tarihinin insan ve yapı faktörlerini, uygulamaların uygulayıcılar açısından istenen ve istenmeyen sonuçlarını, her ülkenin kendine özgü koşullarını ve ekonomik, siyasal ve toplumsal tarihini birlikte ele alan bir betimleme olması gerekmektedir (Başaran, 2000: 192). Bununla birlikte tüm dünyada siyasal alan ile medyanın içinde yer aldığı koşulları ve aralarındaki ilişkileri betimleyecek ve değerlendirebilecek kimi temel unsurları saptayarak bir tartışma zemini oluşturmak mümkün görünmektedir.

Luhmann (1992: 252) sosyal sistemin temel mekanizmasını iletişim olarak tanımlamış dünya toplumunun, kendisini ve çevresini kitle medyası aracılığıyla görebildiğini ve betimleyebildiğini ifade etmiştir. Illich de (1989: 31) medyanın toplumsal ilişkilerin özünü oluşturduğunu vurgulamıştır. Birey, aktif biçimde *hükmettiği* veya pasif biçimde *boyun eğdiği* araçları kullanarak, yaşadığı toplumla bir ilişki kurar. Medya bireye toplumda var olan düzenin ilişki kalıplarını öğreten kurumlardan biridir. Birey, bu araçları kullandığı ölçüde onlardan etkilenir.

Medyanın rolünü irdeleyen Chomsky (2012:71) demokratik sitemlerde gerekli *yanılsamaların* yurttaşlara zorla dayatılmayacağını belirtmiştir. Tam tersine halkın zihnine daha ince araçlarla kazanmalıdır. Bu incelikli işi yapacak olan aracın medya olduğunu belirten Chomsky bireyin medyanın sağladığı ikinci elden enformasyonu, sürekli olarak birinci elden, yani tecrübeleri/yaşantıları aracılığıyla elde edebileceği bilgilere tercih etmesi durumunda çok ciddi sorunların ortaya çıkabileceğine dikkat çekmiştir. Bireyler kendi doğrudan deneyim alanlarının dışında kalan koca bir dünyayı, bu dünyanın olay ve olgularını, çok büyük ölçüde, kendilerine medyanın *“yansıttığı”* şekilde, yani medya tarafından yapılan *“gerçeklik tanımlarıyla”* öğrenirler. Tabi ki bu, bir yansıtma olduğundan *“gerçeğin kendisi”* değil, gerçekliğin *“yapay”* olarak *“yeniden inşası”*dır (reconstruction). Söz konusu gerçeklik görüntüsü, medya ile *“dolayımlanmış”* bir gerçekliktir. Bu durum sonucunda, bir olgu olarak, çağdaş toplumlarda bireylerin ideolojileri, büyük ölçüde medyanın oluşturduğu bir yapı içinde üretilmekte ve ideolojik duruşlar belirlenmektedir (Kaya, 2009, s.26).

olduğunu çünkü aslında kendilerinin, sanki onlar (yöneticiler) yönetiyormuş gibi davranan güçler tarafından yönetildiğini belirtmiştir.

Medyaya bağımlı, onun izin verdiği kadar ve izin verdiği şekilde düşünen, onun belirlediği tarzda yaşayan, tüketim kalıpları sürekli değişen, toplumda saygınlık elde etmek için eşyanın sahipliğini yücelten bireyler haline gelme sorunu meydana gelir. Bu Marcuse'nin (Akt. Bal, 2004, s.75) tanımladığı "tek boyutlu insan" tipini oluştur. Tek boyutlu toplumun tek boyutlu insanı, modern toplumun yapısal özellikleri ve özellikle medyanın kışkırtmalarıyla oluşmaktadır. Medyanın öne çıkan enformasyon işlevi gerçekliği kendine uygun bir biçimde çarpıtarak sunmasıyla kitleyi manipüle etme işlevine dönüşmektedir.

Medya; dilleri, görüntüleri, sesleri, müzikleri, kameranın, fotoğraf makinasının kullanımı ile izleyicilerine, okuyucularına gerçekliği dönüştürerek sunarlar. Bu haliyle; dilin, anlamın, mesajın, imgenin çok katmanlı hale geldiği, Baudrillard'ın (Akt.Bostancı, 2010: 78) ifadesiyle simülasyonların ve simülakrların (bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünümün) devreye girdiği yeni bir döneme girilmiştir. Simgeler aracılığıyla anlam üretimi ve değişimini ifade eden iletişim kavramı gerçeklikle bağlarını kopardığı an inanılmaz boyutta yaratıcılığa ve *çarpıtmaya* sahne olmuştur (Yıldırım, 2010: 50). Bu dönüştürmenin arkasında; *sermayenin*, profesyonellerin mutfak işçiliği ve görme biçimleri vardır. İdeolojinin en temel anlamıyla bir görme ve gerçekliği anlamlı bir dizge ile düzenleme işi olduğu göz önünde bulundurulduğunda medyanın rolü de ortaya çıkmaktadır. *Medya bir görme biçimidir ve kendine has bir bilişsel haritası vardır. Bu bir yanıyla medya teknolojisine içkindir diğer yanıyla ise arkasındaki ilişkilerle bağlantılıdır* (Bostancı, 2010: 163, 164, 165).

Medyanın rolü değerlendirilirken içinde barındırdığı nitelikler ve ilişkili olduğu yapılar göz önünde bulundurulmalıdır. "Özgür medya" talebinde bulunan nice medya aktörünün kendi içine yönelik tahakküm ilişkileri, iktidarı manipüle etme girişimleri, çıkarlarıyla özdeşleştirdikleri "kamuoyu oluşturma" çabaları, bu talebin meşruluğunu gölgeler ve medyayı acımasız eleştirilere açık hale getirir. Dolayısıyla *bir iktidar merkezi ya da iktidar ilişkilerine müdahil bir güç olan* medya ideolojik pozisyondan hareketle siyasal güç kazanmaya eğilerek/yönelerek toplumsal gerçekliği saptırma işlevini yerine getirmektedir.

Verili sınıf ve mülkiyet ilişkileri çerçevesinde hareket eden medyanın ne mesleki açıdan *gerçeği olduğu gibi yansıtma gücüne sahip olduğu ne de hilesiz bir ayna* olduğu söylenemez (Yıldırım, 2010: 53). Frankfurter Hefte (Akt.Bourdieu 1994-1995: 87) insanın kendini gördüğü ve milyonlar tarafından görüldüğü medyayı bir büyü ve bir tuzak olarak tanımlamıştır. Medya denilen aynanın gerçeği yansıtmasının önünde çok açık yapısal engellerin mevcut olduğu çok açıktır. Kapitalist toplumun "ideoloji üretme ve yayma aracı" olarak medya gerçeği yansıtmaz, piyasanın

L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 38-61

kabul edebileceği sınırlar içinde *temsil eder* ya da *dönüştürür*. Gerçeklikten sapma olarak adlandırılabilir farklılık;

- Medya işletmesinin piyasa aktörü kimliğinden,
- Siyaset-sermaye-medya ittifakından,
- Medyanın; sınıf, cinsiyet, ırk, din, etnik köken, vs. eşitsizliklerle çarpıtılmış dilinden,
- Medyadaki iş ilişkileri ve çalışma koşullarından kaynaklanır (Yıldırım, 2010: 53-54).

Tüm bu koşullar göz önüne alındığında medyayı kamunun değil siyaset ve sermayenin sözcüsü ve dördüncü gücü haline getiren sermaye-siyaset-medya entegrasyonu, tekelleşme sürecinde önlenemez bir biçimde güçlenmekte olduğu görülmektedir. Bu ilişki sonucunda resmi sansüre eklenen otosansür daha sağlam bir temele oturmakta, medya çeşitliliği azalmakta, yayın içeriği tektipleşmekte ve magazinleşmekte, *egemen seçkinlerin* dayattığı çerçevenin dışındaki görüşler marjinalleştirilmekte, sendikasılaşan medya emekçilerinin çalışma koşulları daha da ağırlaşmakta ve bağımsızlıkları zedelenmektedir. Bu yüzden *medyanın bir kamu platformu oluşturduğu* görüşünün *modası geçmiş* görünmektedir. Küreselleşme evresinde üretim güçlerinin ve özel olarak iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucu tekelleşme süreci küresel ölçekte ilerlemiş, medya şirketleri tekelleşerek daha az elde toplanmıştır¹²(Yıldırım, 2010: 54, 57, 58, 61).

Siyasetin ve sermayenin sözcüsü konumuna gelen medyanın dili de içinde konumlandığı, sermaye ve siyasi grubun karakteristikleri doğrultusunda; *sınıf, cinsiyet, ırk, din, etnik köken, vb. eşitsizliklerle çarpıtılmış bir dildir*. Haberlerde gerçekliğin önündeki en önemli engellerden biri de bu *çarpıtılmış ve eşitsiz dildir*. Eşitsizlikçi dil sadece siyaset ve medya elitlerince değil medya çalışanları ve toplumun büyük çoğunluğu tarafından da içselleştirildiğinde sorgulanmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Medyanın fikir emekçileri verili toplumsal düzenin; devletçi, seçkinci, cinsiyetçi, ırkçı, militarist, dinsel ve etnik ayrımcı diliyle haber üretirken tüm bu eşitsizlikleri ve eşitsizliğin ideolojisini de yeniden üretmekte ve pekiştirmektedir (Yıldırım, 2010: 61,62).

¹² Günümüzde medya dünyasını kontrol eden grupların önde gelenleri; AOL-Time Warner, Walt Disney, News Corporation'dır (Yıldırım, 2010: 59). Türkiye'de de medya tekellerinin giderek büyüdüğü ve yaygınlaştığı görülebilmektedir. 8'i büyük olmak üzere toplamda 15 grubun etkin olduğu Türkiye'deki medya grupları arasında; Ciner (Park), Çalık (Turkuvaz), Çukurova, Doğan, Doğuş, Feza, İhlas ve Koza-İpek, Samanyolu yer almaktadır. 8 grubun, medya organizasyonlarının veya interaktif medya ortamlarının büyük bir çoğunluğuna hâkim olduğu dikkat çekmektedir (Dursun 2012: 7,11).

Tüm eleştirel yaklaşımlar çerçevesinde medya konusunda indirgemeci yaklaşımlardan da uzak durmakta fayda vardır. Gerek “ana damar” gerekse “eleştirel” bakış açısı temel iddiaları açısından derin farklılıklar taşımaktadır. Bu yaklaşımlar medya hakkındaki ayrıntıları göz önüne serme bakımından işlevseldir ancak değerlendirmelerde savlarına bağlılıkları ve tutarlılıklarını dikkate almak gerekir. Bostancı (1998:167) gerçekte, medya yayınlarının ideolojik niteliğinin birebir ne arkasındaki sermayenin kamusal alana yansması ne de halkın temsili olduğunu belirtmiştir. Ne halk homojen bir çıkar birliğidir ne de sermaye ile medya çalışanları saf bir ideolojik entite/gerçek ve ayrı bir varoluş olarak belirirler. Dolayısıyla medya yayınlarının içeriği, kendi iç yapısı ile dış dünya karşısında bağımlı olduğu farklılıklar çerçevesinde belirlenir. Bir bakıma sermaye ile birlikte medya profesyonellerinin ideolojilerinin ve nihayet muhatap kitledeki meşruiyet kalıplarının özgül sentezi yayınların niteliğini belirlemektedir. Medya yayınları yaşanan her günü “*ortak bir kamusalılık*” üzerinden yeniden üretmektedir (Bostancı, 1998: 167-168).

3. MEDYA EKSENLİ SİYASAL İLETİŞİMİN DEMOKRATİK AÇIDAN İRDELENMESİ

Klasik demokrasi kuramları, demokrasiyi genel olarak bir kurumlar dizgesi, bir dizi tartışma ve karar alma süreci ve bazı durumlarda da belli sonuçlara götüren bir yol olarak tanımlamaktadır. Bu tanımsal unsurların hepsi, demokrasiye uygun ve mevcut iletişimsel ilişkiye dayanan belli bir iletişim tarzını gerektirmektedir. Hukukun üstünlüğüne dayanan çoğulcu demokrasiler, özgül anayasaları ne olursa olsun çok önemli asgari koşulları paylaşmaktadırlar. Çoğulcu demokrasiler temel insan hakları ve halk egemenliği konusunda vazgeçilmez güvenceler dışında çok sayıda başka kurumlara da sahiptirler: Çok partili sistem, parlamenter süreçler, bağımsız bir yargı, basın (ve diğer kitle iletişim araçlarının) özgürlüğü, aktif yurttaş katılımının farklı biçim ve düzeylerini kabullenme isteği. Bu tür temel konularda geniş bir uzlaşma söz konusu olduğunda parti ve seçim sistemleri ile siyasal rejimler konusundaki farklılıklar çok önem taşımaz.

Gerçek dünya siyasetinde katılıma alternatif yaklaşımların tanımlanmasına olanak veren temel düzeyde üç kuramsal paradigmadan - yeni sağ demokrasi anlayışına dayanan bir “pazaryeri olarak demokrasi” modeli, “katılımcı demokrasi” modeli ve “demokratik sivil toplum” modelinden- bahsedilebilir. Bu üç modelin modern toplumlarda demokrasinin pratikte ne anlama geldiğini açıkça belirlemiş oldukları meşru bir biçimde iddia edilebilir. Bu modeller kapsamlı ve güvenilir bilginin gerekliliği ve erişilebilirliği konusunda hemfikirdirler, yurttaşların en önemli siyasal konularda ve onları temsil eden siyasal aktörlerin hedefleri ve programları hakkında tam, çarpıtılmamış bilgiye sahip olacaklarını

varsayarlar. Üyeler, seçtikleri parti iktidarda ya da koalisyonda olmadığı da siyasal karar alma sürecini etkilemeyi gerçekten isteyebilirler. Bu nedenle işleyen parti demokrasileri, siyasal iletişimin niteliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yalnızca yüksek nitelikli bir iletişimi hedeflemekle kalmaz, bunun başlamasına yardım da edebilirler (Meyer, 2002: 24, 26). Neidhardt (Akt. Meyer, 2002: 27) eğer tüm siyasi aktörlerin ve düşüncelerinin yer alacağı sahici bir demokratik kamusal alan olacaksa kamusal iletişimin uygun bir düzeyde yerine getirmek zorunda olduğu üç işlev olduğunu belirtmiştir. Bunlar; iletişimin saydamlığı ve güvenilirliğinin, isteyen yurttaşların kendi konularını farklı bilgi birikimleri ışığında değerlendirebilmelerinin ve farklı bilgi ve düşünce kaynakları arasında etkileşimin teşvik edilmesinin sağlanmasıdır.

Uygulamalar; anayasal yönetim, çoğulculuk ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ancak sivil toplumun canlı ve farklılık/çeşitlilik içeren bir kurumsal yaşam içinde ortaya çıktığında gerçekleştiğini göstermektedir. Tocqueville'in ara organlar dediği gruplardan -dernekler, çıkar grupları, örgütler ve yurttaş inisiyatiflerinden oluşan- bir ağ doğmalı ve toplum ile siyasal sistem arasında sürekli aracılık yapmalıdır. Siyasal kamusal alanın ve bu alanı şekillendiren medyanın yapısı ve işlevi, sadece serbest seçimlerin garanti edilip edilmediği gibi diğerlerinden yalıtılmış/soyutlanmış bir ölçüte bakılarak değil, çoğulcu, anayasal demokrasinin bu türlü gerekleri çerçevesinde değerlendirilmelidir (Meyer, 2002: 23). Habermas (Akt. Mattelard, 1994: 101) giderek siyasal ve sosyal pazarlama sayesinde yurttaşların yaşadıkları kentin işlerine katılma mekanizmalarının tümünü etkilediğini belirtmiştir.

Demokrasi elde ettikleri bilgiler doğrultusunda rasyonel/akılcı kararlar verebilecek, tercihler yapabilecek yurttaşlara ihtiyaç duyar. Bu bilgileri onlara sağlayacak olan medyanın demokratik işlevlerini yerine getirebilmesi, siyasal ve ekonomik güç odaklarını yurttaşlar adına gözetmek ve her türlü fikir ve düşüncenin serbestçe tartışılabilirdiği bir düşünce pazarını gerçekleştirebilmek için özgür olması gerekmektedir. Fakat bu negatif değil, medyaya toplum karşısında sorumluluk yükleyen pozitif bir özgürlüktür (İrvan, 1994-1995: 82).

Demokrasiler için zorunlu olan kamusal müzakerenin sağlanmasında medya çok önemli bir rol oynamaktadır. Bireyi özerk karar veren ve davranan bir konuma koyan, işler bir kamusal alan olmadan demokrasinin varlığından bahsetmek mümkün değildir. İdeal durumda; medyada yer alan tartışmalar toplumsal temsil üzerinden yürümekte ve insanlar burada düşüncelerinin, inançlarının karşılığını görmekte, diğer/karşıt düşüncelerden haberdar olmakta ve sonuçta tutum almaktadırlar. Partilere destek ya da eleştiri, iktidarları seçmek/belirlemek ya da onları iktidardan indirmek dikkat çekici ölçüde medya üzerinden yürüten tartışmalarla sağlanmaktadır. Tabii ki

hala geleneksel siyasal yöntemlerin kullanıldığı, yüz yüze işleyen, yerel düzeydeki aktörler eliyle yürütülen mecralar vardır. Ancak orada daha küçük ölçekli kitle iletişim araçları devreye girmekte ve ilişkilerin kurulmasında rol oynamaktadır. (Bostancı, 2010: 127). Medya normatif içerikle tanımlandığında demokratik iletişime birçok açıdan katkıda bulunacaktır: Dengeli ve kapsamlı habercilik, nesnellik, özel hayata saygı, yayının biçimi, içeriği ve üslubunda geçişe bağlılık ve tüm yurttaşları kamusal iletişime katılmaya teşvik edecek tarzda bir olay sunumu. Fakat uygulamada bu ilkelerin medyanın gerçek dünyasında nasıl ve ne ölçüde uygulanacakları açık değildir. Medyada tercih edilen demokrasi ideali bu noktada büyük önem taşımaktadır (Meyer, 2002: 23, 24).

Medyanın demokrasi içinde ve demokrasi için üstlendiği rol, *uygun siyasal bilgilenmeyi ve değerlendirmeyi tüm yurttaşlar için mümkün kılmak* olmalıdır. Bir toplumda kamusal/siyasal iletişim ilke olarak bu koşulu yerine getirmese o toplumun *demokratik* olduğu iddia edilemez. Serbest seçimlerin varlığı ve elitlerin rekabeti, demokratik kriterleri karşılamaya yetmez. Temel işlevlerini gerektiği gibi yerine getirmeyen kamusal ve siyasal iletişim yapısı, var olan kurumları, demokratik özlemlerini pratikte gerçekleştirmek için gereksinim duydukları siyasal iletişim kültüründen yoksun bırakır. Medya siyasal süreci tüm farklı boyutlarıyla ve görünümüyle betimlediği zaman yurttaşlar kendilerini ilgilendiren politikalar hakkında gerekli bilgiyi medyadan alabilirler (Meyer, 2002: 28).

Siyasal iletişim sürecinde medyanın niteliği kadar izleyici kitlesinin niteliği de iletişim sürecinin niteliğini etkilemektedir. Günlük yaşam dünyasında yurttaşların medya mesajlarına ve diğer iletişimsel girdilere yanıt verme tarzları siyasi yargılarda bulunabilen bilgili katılımcılar olup olmadıklarını belirlemektedir. Medya demokrasilerinde sunulan temsillerin, onlara maruz kalan herkese, sonraki tüm iletişimlerini etkileyen güçlü bir girdi sağladığı varsayılmaktadır. Ciddi büyüklüklere ulaşan ve sayıları toplumdan topluma ve koşullara göre değişen “tartışmacı olmayanlar”¹³ topluluğunun siyasal dünya ile ilgili anlayışlarının şekillenmesinde de medya metinleri belirleyici bir rol oynamaktadır (Meyer, 2002: 16, 22). Medyanın gerçeklerin tersine yazması ve gerçek olmayanı görüntülemesi durumunda gücünü kaybetmesi ancak alternatif medyanın ve bilinçli yurttaşların varlığı ile mümkündür (Kongar, 1999: 159).

Medyanın toplumsal alandaki rolünü izlediği taktikler çerçevesinde yorumlayan Lipmann (Akt: Yıldırım, 2010: 74) “*rıza imalatı*” adını verdiği süreçte propagandanın özel bir önem kazandığını, refahın belli ellerde

¹³ Ray (Akt. Meyer, 2010: 21-22) kötü bilgilendirilmiş ve ilgisiz yurttaşlardan oluşan geniş bir kesimin tartışmacı sayılmayacağını, bu kesimin maruz kaldığı siyasal mesajlar konusunda yüz yüze iletişime girme niyetinde olmayan yurttaşlar olduğunu belirtmiştir.

toplandığı dünyada medyanın; eğlendirme, avutma, bilgi verme, bireyleri toplumun bütününe eklemeyen değerleri, inançları ve davranış kodlarını aşılama işlevini yerine getirmesinin ancak sistematik propaganda ile mümkün olduğunu ifade etmiştir. Chomsky de (Akt: Yıldırım, 2010: 74) “Totaliter bir devlet için sopa neyse, demokrasi için de propaganda odur.” sözleriyle medyanın temel işlevini gözler önüne sermiştir. Sahiplerinin, reklam verenlerin ve siyasi/bürokratik elitin süzgecinden geçerek kitleye ulaşan medya içerikleri nedeniyle *demokrasi “göstermelik” ve “seyirlik”tir.* Bu nedenle medya aracılığıyla üretilen rızanın meşruluğu sorgulanmaya muhtaçtır.

Medyanın siyaset üzerindeki etkisini ortaya koymayı hedefleyen çalışmada Meyer (2002: 12-13) medya toplumlarında siyasetin doğasında kaymalar olduğunu öne sürmüştür. Parlamentolar ve partiler gibi önemli aktörlerin rolünde ve görelî ağırlığında, siyasal sürecin niteliğinde, sorun çözme stratejilerinin/politikalarının seçiminde ve bu politikaların başarı umutlarında sapmalar meydana gelmiştir. Siyasal sistemin aktörleri, medyanın yönlendirdiği eylem ve söylemlerinde, ana akım medyanın kodlarına uyarlar. Meyer bu nedenle parti demokrasisinden medya demokrasisine atılan adımı gözlemden –siyasal sistemin en popüler medya kodlarının gözlenmesinden- kabule/onaya atılan adım olarak tanımlamıştır.

Medya toplumlarında demokrasinin köklü dönüşümü siyasal süreci de değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Meyer (2002: 13-14) bu süreçte medya demokrasisinin¹⁴ geçerli olduğuna, medyanın siyasal süreçte her şeyden önce kamuoyunu şekillendirme ve siyasal karar alma sürecinde belirleyici rol edindiğine işaret etmiştir. Medya sistemine özgü içsel kurallar siyasal sisteme hakim olup onun kendine özgü benzersiz kurallarını değersizleştirdiği veyahut geçersizleştirildiğinde, medyanın siyaseti sömürgeleştirmesinin söz konusu olduğunu belirtmiştir. Meyer daha ileri aşamada ise medyalarının devreye girdiğini ve medyanın kendine özgü çifte standardının; “en fazla sayıda kullanıcıyı kapsamak fakat ana akım dışında kalan zevklere seslenen ürünleri dışlamak” şeklinde dikkat çektiğini

¹⁴Meyer (2002: 13-14) medya demokrasisini, kendi kuralları, sınırlamaları, seçenekleri, kaynakları, nüfuz kanalları ve sınırları olan yeni bir siyasal rejim ya da oluşum olarak tanımlamıştır. Medya demokrasisi, siyasal eylemlerin medya sisteminin kurallarına tabi kılınarak sistematik bir biçimde meşrulaştırıldığı yeni bir rejimdir. Bu yolda en iyi örneğin ABD olduğunu ifade eden Meyer bir adım daha öteye geçerek medyaları kavramını tanımlamıştır. Medyanın program kararlarının neredeyse yalnızca toplumun ana akımının siyasi ve kültürel zevkini yansıttığını ve bu kesimin medya eğlencesinde tam olarak yansıtıldığı için kendini onaylanmış ve güçlü hissettiğini ileri sürer. Meyer (2002: 17) kitle iletişim araçlarının; halkın tercihlerini, eğilimlerini, sınırlı dikkat süresini ve bilgi ihtiyacını, kamusal iletişimin tüm boyutlarını düzenleyen bir anayasaya dönüştüren bir aracı ya da katalizör gibi davrandığı her yerde medyalarının karakteristiklerinin olduğunu ifade etmiştir.

vurgulamıştır. Bu yaklaşımın demokrasinin fiili işleyiş şeklinde ve siyasal iletişim sürecinde ciddi tahribatlara neden olduğu çok açıktır.

Demokrasilerin meşruiyetini sağlayan en temel ilkelerden biri “yurttaş iradesi”dir. Medyanın siyasal alandaki en önemli niteliğinin, “yurttaş iradesi” denilen “entite varsayımı”ni kendi sanal dünyasında görünür hale getirmesi olduğu savunulmaktadır. Fakat bu yurttaş iradesi gerçek yurttaşları temsil eden dolayısıyla onların farklı tutumlarını oranlarına uygun biçimde *yansıtan bir irade* olmaktan çok “*egemenlerin*” “gizli senaryoları” doğrultusunda kurguladıkları, düzenledikleri, işlevsel hale getirdikleri ve nihayet medya teknolojileriyle gerçek yurttaşlar için seyredilir kıldıkları *homojen bir iradedir*. Böylelikle yurttaşlar, kendileri/insiyatifleri dışında oluşan bu *hayali “agora”nın* baskısını üzerlerinde hissederler. Medyanın görülebilir kıldığı bu tuhaf “kamuoyu” her yurttaş için, kendi dışında kalsa da en azından var olan bir gerçeklik alanı hissi uyandırır ve siyasal kararlarda mutlaka hesaba katılması gereken güçlü bir faktör olarak devreye girer (Bostancı, 1998: 161, 162).

Habermas, (Akt. Kejanlıoğlu, 1994-1995: 43, 46) kamusal alanın artık gösteri ya da güdüp yönlendirme için üretildiğini ifade etmiştir. Siyasal iletişimde görselliğe yönelimi Baudrillard, da 16-17. yüzyıldaki devrimden sonra siyasetin aynı zamanda bir gösteriye dönüştüğü çağımızdaysa *gösteri mekanizmalarının egemenliği* altına girmeye başladığı şeklinde yorumlamıştır (Akt. Polat, 1996: 861). Egemenlik iddialarının meşruluğu da bireylere/yurttaşlara sistemin işleyişine uygun güdüler aşılama zeminine oturtulmuştur. Böylece 17. yüzyıl sonunda feodalizme ve merkezi devlete karşı akılcı-eleştirel tartışma ortamında oluşan görece eşitlikçi bir kamusal alanın ortaya çıkardığı “*kamuoyunun*” yerini 20. yüzyıl refah devletinde belirli birey, grup ve kurumların görüşlerinin üzerinde tartışılmadan diğer birey ve gruplara benimsetilmesiyle/empoze edilmesiyle oluşan bir kamusal alanın ortaya çıkardığı bir kamuoyu almıştır. Özellikle siyasal iletişim sürecinde gerçekleştirilen siyasal pazarlama faaliyetleri yoluyla yaratılan kamuoyu, akılcı-eleştirel tartışma ile oluşan kamusal alanın yerini almıştır. Kamu bu şekilde bir tüketiciler yığınına, edilgen nesnelere dönüştürülmüştür. Bu da aslında “kamu görüşü” değil “*kamu olmayanın görüşü*”dür (non public opinion) (Kejanlıoğlu, 1994-1995: 43, 46).

Baker (1994-1995: 18) özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin kırılğan demokrasilerinin medyatik denetim toplumunun¹⁵, bilgi alışverişlerinde *son derece tehlikeli bir eşitsizliği* kurumsallaştırabileceğine

¹⁵ Nazizm, “totaliter” bir dili genel bir toplumsal/kitlesele denetim mekanizması olarak kurmuş ve medyanın dilinin geçmişi kaybettirme etkisi sayesinde “mitolojik” bir dili 19. yüzyılın sahip olduğu belirli bir tür “tarih bilinci”nin yerine koymuştur. Nazizmin temel aktörlerden biri, görsel-işitsel iletişim ve propaganda tekniklerinin babası Doktor Gobbels’dir (Baker, 1994-1995: 18).

L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 38-61

dikkat çekmiştir. Nitekim modern iletişim sistemleri bilgilendirilmiş yurttaşların yönetime katılmalarına yol açabileceği gibi, elit kesimin halkı yönetmek ve manipüle etme için kullanacağı bir araç haline de dönüşebilmektedir. Araçların niceliksel artışı niteliğe yansımadağı sürece bu olgu anlamlı bir şey ifade etmemektedir. Niteliksel ürünlerin sınırlı yer kapladığı enformasyon bolluğu içinde gittikçe parçalanan ve diğer faktörlerin de etkisiyle depolitize olan bireylerden oluşan toplum siyasal konularda daha az bilgili hale gelebilmektedir. Okuma yazma oranları ve bireysel okuma alışkanlıklarının düşük olduğu gelişmekte olan ya da az gelişmiş toplumlar manipülasyona daha açık bir biçimde televizyon kanallarının kontrolüne girmektedir. Sivil toplum örgütleri de etkisiz kaldığında kanal çokluğu, gerçek anlamda demokratik bir ortam ve çok seslilik sağlamaya hizmet etmemektedir (Damlapınar, 2008: 157-158).

Siyasetle ve güç ilişkileriyle bağlantılı araçlar olarak medya için “tarafsızlık” ya da “objektiflik” asla gerçek bir durum olmayıp ideolojik bir söylemden ibarettir. Hiç kimse/hiçbir yayın organı tarafsız değildir, her zaman olaylara belirli bir perspektiften bakılır ve onlar yorumlanır. Sorun tarafsız kalamamaları değil, tüm kesimlerin medya tarafından ve aracılığıyla temsil edilip edilemediğidir. Toplumdaki güç ilişkileri kabul edilebilir ölçülerde medyada kendine temsiliyet buluyorsa sorun yoktur. Güçlerin temsil edildiği medya düzleminde adaletsizlik olarak adlandırılacak oransızlık, eşitsizlik söz konusuysa orada medya aracılığıyla ve tarafından oluşturulan kamusal müzakare önemli eksikliklerle doludur (Bostancı, 2010: 129).

Tamamen sermayenin ya da siyasi iktidarın ideolojik hegemonyasının aracı olan, izleyicileri tüketici olarak gören ve bünyesinde yer alan tüm unsurları metalaştıran bir medya algısı/anlayışı demokratik ideallerden çok uzak bir görünüm sergilemektedir. Küçük bir azınlığın çıkarlarını en çoklaştırmaya çalışan medya sistemi yerine çoğunluğun arzularına ve beklentilerine daha iyi yanıt verebilecek ve izleyicileri birer tüketici olarak görmeyen bir sistem sağlıklı işleyen bir demokrasi için şarttır (İrvan, 1994-1995: 82). Medyanın; kitle iletişimi, siyasal sistemler ve demokrasi açısından rolünü medyanın sermaye ve siyasi iktidarla olan ilişkisi gözler önüne sermektedir.

SONUÇ

Siyasal sistemlerin işleyişi, ister olağan olsun, ister olağandışı, mutlaka bir siyasal katılmayı gerekli kılmaktadır. Siyasal karar alma mekanizmasının kuruluşu ve işleyişi siyasal katılım sonucunda oluşmaktadır. Bu nedenle yurttaşların özellikle katılımcı, çoğulcu demokrasilerde “onayı/rızası”, siyasal iktidarın oluşumu işleyişi ve sürekliliği için kilit unsurdur. Rıza/onay seçimler aracılığıyla meşruluk kazanmaktadır. Fakat bu

siyasal süreç açısından sadece sonuçtur. Yurttaşların bu kararı nasıl verdiği, seçimlerin ve demokrasinin niteliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Tek başına seçim demokrasinin mekanik güvencesi olsa da sürekli güvence ancak yurttaşın bilgi alma koşullarıyla sağlanmaktadır ve bu süreç kamuoyu oluşturanların baskısına açık olmaktadır. Özgür bir kamuoyuna olanak sağlayan koşullar, düşünce/kanaat oluşumu sürecinin tümüyle ilgilidir. Ve bu sürecin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi demokrasinin niteliği ve işlerliği açısından büyük önem taşımaktadır. Ne var ki özellikle son dönemlerde medyanın yurttaşların düşüncelerini etkileme ve yönlendirmede temel aktör haline geldiği görülmüştür. Sonuçta seçimlerin bir araca, “kanaat yönetimi” yoluyla yurttaşın ikna sürecinin ise “*amaca*” dönüşmesi Sartori’nin (1996: 95) tanımıyla demokrasiyi gösteri demokrasisine dönüştürmektedir.

Siyasetin bir iletişim süreci olarak planlanması ve pratiğe taşınması demokratik süreçlerin sağlıklı bir biçimde işlemesi için büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte medya kamusalının oluşumunun güvencesi de olabilir engelleyeni de. Demokratik, çoğulcu bir demokratik sistemin varlığı ve işlerliği özgür bir kamuoyunun oluşumuna sıkı sıkıya bağlıdır. Özgür kamuoyu ise çok merkezli olarak yapılanmış bir medyadan doğar. Her türlü fikrin, çıkar grubunun, eğilimlerin kendini medya aracılığıyla ifade edebildiği bir ortamda ancak “kamu”nun görüşü ortaya çıkabilir. Bu süreçte müzakereci bir demokratik ortamın oluşumu için güvenilir bir kamusal alan yaratan bir formda medyanın bireylere, güvenilir, her türlü düşüncenin yarışabileceği sağlıklı bir zemin hazırlayarak bireylerin özgürce tercihlerini geliştirmelerine yardımcı olması büyük önem taşır.

Mevcut ideolojik/siyasal ve ekonomik yapılar ve ilişkiler temelinde medyanın konumunu ve rolünü çok iyi sorgulamak ve değerlendirmek gerekmektedir. Mevcut güç ilişkileri görmezden gelinerek medyanın liberal öğretiler doğrultusunda objektif bir biçimde hizmet verdiğini söylemek saflık olur. Tekelleşen medyada haber ve yorumların piyasanın süzgecinden geçerek propaganda içeriklerine dönüşümü, medyanı gerçeği temsil etmek yerine yeniden üretimine tanık olunmaktadır. Medyadaki normatif liberal değerlerin ve etik kodların piyasaya ve siyasete yenik düştüğü, farklı sermayelere dayanan medya gruplarının aynı konuda sundukları farklı haberlerle, gerçekliğin farklı çarpıtılmışlıklarıyla ortaya dökülmektedir. Fakat burada medyanı etkileyen olduğu kadar etkilenen rolü de göz ardı edilmemelidir.

Demokrasilerde iktidarlar güçlerini halktan alırlar ve ancak halkın desteğinin devam etmesiyle varlıklarını sürdürebilirler. Bu doğrultuda yurttaşların siyasal açıdan daha bilinçlenerek farkındalıklarını geliştirmeleri onları hesap soran aktif yurttaşlara dönüştürecektir. Bu noktada yurttaşların medya ile ilişki kurma biçimlerinin sorgulanması büyük önem taşımaktadır.

L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 38-61

Medya tarafından yönlendirilen/güdülen nesnelere medya ile arasına eleştirel bir mesafe koyan, edindiği bilgileri akıl süzgecinden geçiren, birincil deneyimlere öncelik veren öznelere dönüşmenin sağlanması gerekmektedir.

Siyasal iletişimin odak noktasını oluşturan kesimler-yöneten/yönetilen, siyasi partiler/adaylar/seçmen- arasındaki iletişim siyasal siyasal normlara dayanmalıdır. Siyasal sürecin temel aktörlerinin medyanın güdümünden /tekeline/etkisinden kurtarılması için ilk adım bu aktörlerin niteliksel açıdan kendilerini iyileştirmesidir. Yurttaşların güçlenmesi, bilinçlenmesi kadar siyasi partilerin de güçlendirilerek medya kodlarına boyun eğmekten kurtarılması şarttır.

Medyanın niteliksel dönüşümünün önünde çok önemli yapısal engeller mevcuttur. O nedenle kendiliğinden medyanın böyle bir sürece girmesi çok olası görünmemektedir. Bu dönüşümde özellikle izleyici topluluğu ve dış kontrol sistemleri çok önemli bir rol üstlenebilir. Nitelikli ve farkındalık düzeyi yüksek olan bilinçli bir izleyici kitlesinin manipüle edilmesi çok zordur. Nitelikli biçimde hazırlanmış medya okur-yazarlığı programının tüm eğitim planlarında yer alması temelden çözüme somut katkı sağlayacaktır.

Medyanın dışarıdan kontrolünü sağlayıcı mekanizmaların geliştirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Özellikle medyanın yurttaşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından denetlenmesini sağlayan kurulların oluşturulması ve işlerlik kazandırılması medya yapılanmalarının çok sesliliğini ve objektifliğini güvence altına alabilir.

Hem devlet ve özel medyayı kapsayan düzenlemelerin devlet kurumları tarafından, medya özgürlüğüne ve çoğulculuğuna zarar vermeksizin, demokratik hesap sorulabilirlik ilkesini güvence altına alacak biçimde revize edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu koşullar sağlandığında medya demokratikliği teşvik edici ve koruyucu yönüyle öne çıkmaya başlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Yalçın (1995), *Görsel İktidar*, İstanbul: İnsan Yayınları.
 AKYOL, Taha (1996), *Medya, Siyaset ve Beşer*, Yeni Türkiye Dergisi Medya Özel Sayısı, Cilt: II, s.
 ALTHUSSER, Louis (2000), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. Yusuf Alp, Mahmut Özışık), İstanbul: İletişim Yayınları.
 AYDOĞAN, Aylın (2001), "*Siyasal Propaganda*", Ankara: AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Siyasetin Temel Kavramları Dersi İçin Hazırlanmış Yayınlanmamış Final Ödevi.
 AZİZ, Aysel (2013), *Siyasal İletişim*, Ankara: Nobel Yayınları.
 BAL, Hüseyin (2004), *İletişim Sosyolojisi*, Isparta: S.D.Ü. Basımevi.

- L. Kahraman / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 38-61

- BAKER, Ulus (1994-1995), “Medyaya Nasıl Direnilir?”, Birikim, Sayı: 68-69, s. 14-18.
- BAŞARAN, Funda (2000), *İletişim ve Emperyalizm*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- BOSTANCI, Naci (1998), *Siyaset Medya ve Ötesi*, Ankara: Vadi Yayınları.
- BOSTANCI, Naci (2010), *Siyaset ve Medya Alacakaranlığın İki Atlısı*, Ankara: Özgür Yayınları.
- BOURDIEU, Pierre (1994-1995), “Politikanın Krizi, Entellektüeller, Medya”, Birikim, Sayı: 68-69, s. 84-87.
- BROWN, J. A. C. (1992), *Siyasal Propaganda*, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- CHOMSKY, Noam (2001), *Medya Gerçeği*, (Çev. Abdullah YILMAZ, Osman Akınhay), İstanbul: Everest Yayınları.
- COŞKUN, Süleyman (1995), *Türkiye’de Politika*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÇAĞLAR, Ali vd. (2001), “Siyasal Reklam Kampanyası Tanıtım Projesi”, Hacettepe Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Doktora Programı Medya ve Siyaset Ders Notu, Ankara.
- ÇOBAN, Savaş (2013), *Hegemonya Aracı ve İdeolojik Aygıt olarak Medya*, İstanbul: Parşömen Yayınları.
- DAMLAPINAR, Zülfikar (2008), *Medya ve Siyaset* (Ed.), Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- DOMENACH, Jean-Marie (1995), *Politika ve Propaganda*, (Çev: Tahsin YÜCEL), İstanbul: Varlık Yayınları.
- DURSUN, Onur (2012), “Türk Medyasının Sermaye Yapısı Ve Siyasal İktidarla İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl 5, Sayı 1, Haziran, s.1-21.
- GÜNEŞ, Sadık (1996), “Medya ve Siyasal Bilgilenme”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 11, s. 803-804.
- HEYWOOD, Andrew (2006), *Siyaset*, (Çev: Özipek v.d.), Ankara: Liberte Yayınları.
- ILLİCH, İvan (1989), *Şenlikli Toplum*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- IRVAN, Süleyman (1996), “Demokratik Sistemde Medyanın Rolü”, Birikim, Sayı: 68-69, s.76-83.
- KALENDER, Ahmet (2000), *Siyasal İletişim*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- KAYA, A.Raşit (2009), *İktidar Yumağı Medya- Sermaye-Devlet*, Ankara: İmge Kitabevi.
- KEJANLIOĞLU, D. Bebin (1994-1995), “Kamusal Alan, Televizyon ve Siyaset Meydanı”, Birikim, Sayı: 68-69, s. 39-62.
- KONGAR, Emre (1999), *Konsantremi Bozma*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- LUHMANN, Niklas. (1992), “What is Communication?”, *Communication Theory*, 2 (3), s. 251-259.
- MATTELARD, Armand (1994), *Reklamcılık*, (Çev:Fatoş ERSOY), İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZKAN, Necati (1997), “Reklamın Toplumsal Sorumluluğu”, *Mediacat*, Yıl: 5, Sayı: 34, Kasım, s. 7-31.
- POLAT, Veli (1996), “Medyatik Lider ve Medyatik Seçim Kampanyaları”, *YeniTürkiye*, Sayı: 11, s. 860-863.

L. Kahraman/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 38-61
L. Kahraman/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 38-61

- SARTORI, Giovanni (1996), *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (Çev. Tunçer Karamustafaoğlu, Mehmet Turhan), Ankara: Yetkin Yayınları.
- ŞİMŞEK, N. Melda CİNMAN (1996), “İletişim, Halkla İlişkiler ve Siyasal Kültür”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 11, s. 745.
- SAGNAK, Mehmet (1996), *Medya-Politik*, İstanbul: Yön Yayınları.
- TAŞ, Oktay, Tarık Z. Şahım (1996), *Reklamcılık ve Siyasal Reklamcılık*, Ankara: Aydoğdu Yayınları.
- TEMELKURAN, Ece (1999), “Gerçeği, Sadece Gerçeği, Bütün Gerçeği”, *Birikim*, Sayı: 117, Ocak, s.59.
- TOPUZ, Hıfzı (1991), *Siyasal Reklamcılık*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- TOKGÖZ, Oya (1991), “Türkiye’de 1983 ve 1987 Genel Seçimlerinde Kullanılan Siyasal Reklamlar”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, Mart, s. 13-28.
- USLU, Zeynep Karahan (1996), “Siyasal İletişim ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 11, s.790-802.
- YAVAŞGEL, Emine (2004), *Siyasal İletişim*, Ankara: Babil Yayınları.
- TOKGÖZ, Oya (2008), *Siyasal İletişimi Anlamak*, Ankara: İmge Kitabevi.
- YILDIRIM, Rahmi (2010), *Dördüncü Ordu Medya*, Ankara: Karınca Yayınları.
- YÜKSEL, Ünal (1984), *Bilimsel Reklam ve Pazarlamadaki Yeri*, İstanbul: ABC Kitabevi.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE McCARTHY DÖNEMİ VE DIŞ POLİTİKA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

Altuğ GÜNAR

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ABD Doktora
Öğrencisi
altuggunar@hotmail.com

ÖZET

Korku insanları kontrol etmek için başvurulabilecek ikna edici yollardan biridir. 1945 yılı öncesi ve sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin iç ve dış politikasında meydana gelen gelişmeler, korkunun insanlar üzerindeki etkisini göstermesi açısından iyi bir örnek oluşturur. 1950 yılında Senatör McCarthy tarafından yapılan komünist suçlamalar, ABD'de korkuya dayalı bir dönemi başlatmıştır. Çalışmada ABD'de McCarthycilik olarak adlandırılan dönemin gelişimi ve sonuçları politik olarak incelenmiştir. Öncelikle, McCarthyizmin tarihsel arka planı ortaya konularak, McCarthyizmin kavramsal analizi yapılmış, daha sonra ise McCarthy döneminin ABD dış politikasındaki etkileri analiz edilmiştir. Sonuç olarak, McCarthy dönemindeki bakış açısının dış politikayı doğrudan şekillendirdiği gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, McCarthy, McCarthycilik, Dış Politika

THE ERA OF McCARTHY IN THE UNITED STATES OF AMERICA AND ITS IMPACTS ON FOREIGN POLICY

ABSTRACT

Fear is one of the persuasive ways that one can apply in order for controlling the people. The developments in the internal and foreign policy of the United States of America before and after 1945 forms a good example of the effects of fear on people. In 1950, Communist accusations which were made by Senator McCarthy, commenced an era of fear in the USA. In this study the development and the results of the period which is called McCarthyism in the USA is analysed politically. Initially, via revealing the historical background of McCarthyism, the conceptual framework was completed and then the impacts of McCarthy era on foreign policy of USA were analyzed. As a conclusion, it is indicated that the point of view during McCarthyism term shapes the foreign policy directly.

Keywords: United States of America, McCarthy, McCarthyism, Foreign Policy

* Eleştirileriyle makaleyi geliştirmemi sağlayan hakemlere katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın sonra ermesi ile birlikte uluslararası alanda iki süper güç yerini almıştır. ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği her alanda büyük bir bayrak yarışına girmiş iki ülke de temsil ettikleri ideolojiler bağlamında daha çok taraftar kazanmaya çalışmıştır. Atom silahlarının bulunması ile birlikte iki ülke arasındaki rekabet farklı bir boyuta taşınmıştır. Geleneksel silahların bulunması eskiye ait askeri kavramları büyük bir değişime uğratmış, atom silahlarının gücü göz önüne alındığında oluşan dehşet dengesi, bugün Soğuk Savaş olarak adlandırılan bir sürecin başlamasında başat bir role sahip olmuştur. Soğuk Savaş olarak anılan dönemin iki ülke için getirmiş olduğu baskı, iki ülkenin toplumları üzerinde ileri derecede sert önlemlerin alınmasına neden olarak, korkuya odaklı tedbirlerin geliştirilmesine ve politika yapım süreçlerinin korkuya odaklı bir şekilde yapılmasına neden olmuştur.

Korku yasal yollar kullanılarak etkisi toplum üzerinde meşru kılındığında, insanları yönlendirmede kullanılacak en etkili yollardan birisidir. Çeşitli yasal yollar kullanılarak meşru bir hale getirilmiş korku yaratma uygulamaları spekülasyonlara, şüphecilığe ve bir kamuoyu refleksinin oluşmasına neden olur. Yaratılan korku ortamında toplum içerisinde yaşayan birey, yasal yollar ile meşru kılınmış ve oldukça etkili korku yöntemleri doğrultusunda yönlendirilebilir ve yapması istenen davranışı sergiler. 1945-1954 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) iç ve dış politikada hakim propaganda unsuru haline getirilen komünizm tehlikesi bir korku toplumunun oluşmasını sağlamıştır. Wisconsin'den seçilen Senatör McCarthy yasal gerekleri çiğneyerek çoğu insanın asılsız bir şekilde yargılanmasına neden olmuş ve ABD'de bir fenomen haline gelecek olan ve McCarthycilik ya da cadı avı olarak adlandırılacak bir döneme damgasını vurmuştur.

McCarthycilik, 1950 yılında Senatörün Wheeling'de yapmış olduğu konuşmada ABD'de komünist emellere hizmet ettiği belirlenen 205 kişinin isminin yazılı olduğu bir listeye sahip olduğunu öne sürmesi ile büyük bir tırmanışa geçmiştir. (Griffith 1987, Alwood 2007, Hastedt 2004, Kongar 2009, Doherty 2003, Fitzgerald 2007, Rosteck 1994, Walker 2011, Zelizer 2004, Wynn 2008, Oshinsky 2005, Herman 2000, Rovere 1996). Ancak Senatör McCarthy tarafından öne sürülen liste hiçbir zaman açıklanmamış ve komünist emellere hizmet ettiği öne sürülen kişilerin komünist parti ya da bu tip faaliyetlerle bağlantıları hiçbir zaman kanıtlanamamıştır.

Çalışmada McCarthyizmin ABD'de toplum üzerindeki etkilerinden ziyade politik konuların ele alınmasına gayret gösterilmiştir. Bu doğrultuda çalışma ABD'de McCarthyizm ve McCarthy dönemine yönelik yapılan önceki çalışmalardan ABD dış politikası üzerindeki etkilerini incelemesi bakımından ayrılmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde McCarthyizm

kavramının tarihsel arka planı verilerek, McCarthyizmin kavramsal olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. İkinci bölümde ise, McCarthy döneminin, ABD dış politikası üzerinde etkilerinin ortaya konması amaçlanarak, dış politikada meydana gelen gelişmeler gösterilmeye çalışılmıştır. Anılan dönemde sivil haklar hiçe sayılmış, Bertolt Brecht, Charlie Chaplin, Arthur Miller, Orson Welles, Pete Seeger, Joseph Losey, Richard Wright, Ollie Harrington, James Baldwin, Herbert Biberman, Lester Cole, Chester Himes, William Benton, Owen Lattimore gibi sanat, kültür ve akademik çevreden çoğu kişi ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Kongar, 2009, Whitfield, 1996, Herman, 2000).

1. ABD'DE McCARTHY DÖNEMİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

1919-1920'de yaşanan komünizm karşıtı baskı uygulamaları, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve kıta Avrupa'sında yenilen devletlerin ortaya çıkardığı güç boşluğunun Sovyet Rusya tarafından doldurulması, ABD'de komünizm karşıtı faaliyetlerin hızlanmasına neden olmuştur. Eski güçlerin çekilmesi, dünya üzerinde iki süper gücün hâkimiyetine olanak vermiştir. Ancak bu dönemde ideolojik boyut, her şeyden çok daha önemli olacak ve ABD'de McCarthycilik olarak anılan bir dönemin başlamasına neden olacaktır.

Anti-komünist uygulamaların ilk evresinde ABD'de toplumsal ve siyasi hoşgörüsüzlük, kendisini ortaya çıkan her radikal ve ayrılıkçı düşünceyi engellemek olarak göstermiştir. 1946'da Josep McCarthy'nin Senatör olarak seçilmesi, ABD'nin hiç olmadığı kadar bu uygulama ve faaliyetlerinde ileri gitmesini sağlamış, 16 Kasım 1953'te Harry Truman'ın televizyonda yaptığı konuşma anılan dönemin uygulama, faaliyet ve bıraktığı izleri belirtmesi açısından tüm dikkatleri üzerine çekmiştir. Truman'a göre; McCarthycilik gerçeğin yozlaştırılması, ABD'nin tarihsel hakkaniyetini terk etmesidir. Hukukun ve normal düzenin terk edilmesi anlamına gelmekle birlikte, bu kavram büyük bir yalandır ve vatanseverlik ile güvenlik adı altında herhangi bir Amerikalıya karşı yöneltilen asılsız içi boş suçlamalardır. McCarthycilik, toplumun her seviyesinde bağlılığın yıkımı, korkunun yayılmasıdır. Bu durum siyasette demagoji gücünün yükselmesidir (Doherty, 2004: 14-15).

1.1. McCarthy Öncesi Dönemde Komünist Algı

McCarthycilik, ABD siyasi sahnesinde her ne kadar 1946-1953 yılları arasında hâkim olmuş gibi gözükse de, daha önce bahsedilen ancak temellendirilmeyen komünizm karşıtı uygulamalar ve faaliyetler McCarthy'den çok daha önceye dayanmaktadır. McCarthyçiliğinkökenleri

A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 62-78
A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
62-78

Amerikan siyasi kültüründe çok derin bir yere sahip olmakla birlikte herhangi bir radikal politika gibi kolay açıklanamamaktadır. Hofstadter'e göre, McCarthycilik Amerikan siyasi sahnesinde periyodik olarak ortaya çıkan bir radikal dalga olarak algılanabilmektedir. Amerika siyasi kültüründeki bu durum 1789'da kendisini 'Alien ve Sediton'¹ yasalarının yapılmasıyla göstermiştir. 1800'lerin ortasında ise 1789'da yaşanan durum, 'Know-Nothing Party'² olarak bilinen bir paranoyanın yaşanmasına neden olmuştur. 1920'lerde ise bu durum kızıl korku olarak daha sonra ise McCarthycilik olarak bilinen bir kavramın türemesine neden olmuştur (Hastedt, 2004: 308).

ABD'de kızıl korkunun yayılmaya başladığı yıl 1917'dir. 1919 yılında Sol Sosyalist Parti ve Komünist İşçi Partisi'nin kurulması ile birlikte dünya üzerinde hızla yayılan komünist ideoloji ABD'de de ses bulmuştur. Sol Sosyalist partisi genel olarak doğu Avrupa ve Rusya'dan göç eden kişiler tarafından oluşurken, Komünist İşçi Partisi John Reed adında bir köşe yazarı tarafından kurulmuştur. Komünist İşçi Partisi olarak anılan parti daha sonra CPUSA (*Communist Party USA*) olarak isim değiştirerek Amerika'nın Komünist Partisi ismini alacaktır. CPUSA partisinin Amerikan siyasi hayatında büyük bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle 1930 ve 1945 yılları arasında, Earl Browder öndeliğindeki parti bu dönemde 1929 ekonomik krizi, işsizlik ve Avrupa'da faşizmin yükselmesinin de getirdiği çoğu olayla birlikte etrafında geniş taraftar toplamıştır. (Weir, 2007: 147-150)

CPUSA partisinin ABD'de yükselişe geçmesi, Roosevelt tarafından başlatılan New Deal (Yeni Anlaşma) programının sosyalist uygulamalar ile eş değer olarak değerlendirilmesi güvenlik konusunda ileri tedbirlerin alınmasına neden olmuştur. Bu bağlamda da 1908 yılında kurulan, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ile gündeme gelmiş olan ajanlık ve komünist aktivitelerin soruşturulmalarında önemli bir rol oynayan FBI³ (*Federal Bureau of Investigation*) harekete geçirilmiştir. FBI'nin McCarthycilikteki en önemli rolü sürecin tüm aşamasında soruşturmaları yürüten kanat

¹Alien and Sediton Act yasaları Amerika Birleşik Devletleri'ni düşman ülkenin yabancı vatandaşlarından korumak ve hükümete karşı kışkırtıcı eylemleri önlemek adına yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz:(Hastedt, 2004: 308).

²The Know Nothing hareketi, ABD'de yerli bir siyasi hareket olarak ortaya çıkmıştır. Alman ve Katolik göçmenlerin ülkeyi ele geçirme korkusu nedeniyle kurulan parti, McCarthy dönemindeki gibi çeşitli uygulamalarda bulunmuş, Alman ve İrlandalı Katoliklerin Roma'dan yönetildikleri ileri sürülmüştür (Taylor, 2000: 167-168).

³ABD istihbarat servisi 26 Temmuz 1908 yılında kurulmuştur. Ancak kurulduğu yıllarda FBI ismini almamıştır. Asıl ismini 1935 yılında Kongre Federal Bureau of Investigation ismi altında faaliyet yürütmesini kabul ettikten sonra alacaktır. Kongre, kurumun kurulduğu yıllarda Amerikalı bir avukat olan General J. Bonaparte W.Finch'ı istihbarat işlerinden sorumlu olarak bu bölüme atamıştır. İstihbarat servisi kurulduğu ilk yıllarda Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz: (U.S Department of Justice Federal Bureau of Investigation, 2006: 1-4.)

olmasından gelmektedir. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda bu kurumun komünist aktivitelere karşı etkin şekilde soruşturmaları yürütmesi, FBI kurumunun McCarthycilik dönemi açısından ne kadar önemli bir araç olduğunun da en bariz kanıtıdır (Hastedt, 2004: 159).

FBI'nın o dönemde başkanı olan J. Edgar Hoover tarafından oluşturulmuş olan Karşı İstihbarat Programı COINTELPRO'nun (*Counter Intelligence Program*) kapsamı genişletilmiş ve sol düşünce taraftarı kuruluşlar hedef olarak gösterilmiştir. 1955 ve 1975 yılları arasında açıklanan bilgilere göre, FBI tarafından yaklaşık olarak 740.000 soruşturma yapıldığı bilinmekle beraber bu soruşturmalardan 190.000'inin radikal biçimde aşırı içerdiği tespit edilmiştir (Hastedt, 2004: 160).

Yabancı Sicil Kanunu (*The Alien Registration Act*) ve Smith Yasası (*Smith Act*) olarak bilinen kanunların hazırlanması ve 1940 yılında yürürlüğe girmesi ile birlikte, ABD ve Federal hükümete karşı girişilecek her türlü eylem ve faaliyetler kesin olarak suç kabul edilmiştir. 1946 yılında yeniden örgütlenme kanunu HUAC'ın (*House Un-American Activities Committee*) Kongre'de kalıcı olarak soruşturmaları yürüten organ olmasını sağlamıştır. 1950 yılında içişleri güvenlik yasası Başkan Truman'ın vetosuna rağmen Kongre'den geçmiş ve tüm komünist yandaşı olarak görülen kuruluşların kayıt altına alınması gerekli kılınmış, bu yönde faaliyet gösteren örgütlerin ofislerinin kapatılması bir zorunluluk haline getirilmiştir. Bu yönde hayata geçirilen bir diğer kanun ise 1954 yılında kabul edilen komünist kontrol yasasıdır. Yasa komünist tehdide karşı yeni bir kategori yaratmış, Komünist Parti gibi komünist sızmaların şüphelenildiği kurumlar ve organizasyonlar yasa dışı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca 1954 yılında kabul edilen zorunlu ifade verme yasası ile birlikte şüpheli görülen kişilerin zorunlu olarak ifade vermeleri sağlanmış, ifade vermeyenlerin ise suçlu bulunması kararlaştırılmıştır (Halliday, 1982: 925).

1946 yılında yeniden örgütlenme kanunu ile kurulan ve Kongre'de soruşturmaları yürütme bakımından kalıcı komite olarak kabul edilen HUAC tarafından, 1947'de yürütülen faaliyetler kapsamında ABD film endüstrisinden kara liste olarak adlandırılan olay gerçekleşmiştir. Kara liste olayının ardından Hollywood dâhilinde olan ve olmayan, medya da dâhil olmak üzere bu sektöre ilişkin çoğu alanda soruşturma başlatılmıştır. Oluşan ortamda büyük sektör patronları çalışanlarının herhangi bir komünist aktivite veya faaliyet içerisinde bulunmadıklarına veya komünist parti ile bir ilişki içerisinde girmediklerine dair çeşitli belgeleme zorunluluklarına tabii tutulmuşlardır. Bu dönemde Motion Film Endüstrisinin Başkanı olan Eric Johnston Hollywood Film Endüstrisi'ndeki diğer büyük firmalarla beraber

A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 62-78
A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
62-78

Waldorf Bildirgesi⁴ olarak bilenen bir basın açıklaması düzenleyerek işbirliği yapmayan 10 kişinin kovulduğu ve bu kişilerin bilerek veya isteyerek işe alınmadığı ve komünist parti ile olan ilişkilerinin bilinmediğini duyurmuştur (Doherty, 2004: 22).

McCarthy döneminde gerçekleşen kara liste olayı ileride ABD siyasi hayatında da kendini göstermiştir. Yerel Folk müziğin temsilcilerinden olan Natalie Maines'in bir konserinde "Texas'tan gelen Amerikan Başkanından utanıyoruz" demesi sonucunda sanatçıya karşı ağır bir propaganda uygulanmıştır. Müzik şirketleri albüm basımını durdurmuş sanatçıya ait olan çeşitli yayınlar protesto edilerek yakılmıştır. Sanatçının yaptığı şey ABD'nin Irak ve Küba politikasını eleştirmiş olmasıdır (Volokh, 2005: 1423).

1.2. Kızıl – Komünist Korku

'Kızıl Korku'⁵ McCarthyizm ile adeta iç içe geçmiş bir kavramdır. Ancak kavram McCarthyizm'den çok farklı bir anlamı belirtmektedir. Bu dönemde yazılan çoğu kaynakta Kızıl Korku komünist tehlikeyi belirtmekle beraber, ABD'de bu yönde iç ve dış politika da gerçekleştirilen faaliyetleri de kapsamaktadır. Komünizm korkusu bu dönemde hiç olmadığı kadar çok işlenmiş, bu nedenle de kavram toplum üzerinde bu kadar etkileyici olmuştur (Fleming, 1954: 45).

Kızıl korku, ABD'de McCarthyizmdöneminden çok daha önce komünizm karşıtı faaliyetlerin uygulanmaya başladığını da belirtmektedir. Çarlık Rusyası'ndan Sovyet Rusyası'na geçilmesine neden olan Bolşevik devrimi gerçekleşikten sonra, Amerikan toplumu üzerinde gerçekleştirilen baskıcı uygulamalar hızla artmıştır. Ancak bu dönem McCarthyizm dönemi gibi uzun süreli olmamış, 1919 ve 1920'lerin kızıl korkusu, siyasi hoşgörüsüzlüğün ve komünist baskının yoğun olarak yaşandığı ve McCarthyizm dönemine uygun bir zemin hazırlayan bir süreç olarak literatürde yer almıştır. Hoşgörüsüzlüğün karanlık uygulamaları bu dönemde

⁴Waldorf Bildirgesinden sonra Hollywood Film Endüstrisi de komünizm karşıtı çok sayıda film ve belgesel yayınlamıştır. Waldorf Bildirgesinin negatif etkisi, pozitif bir yönelim ile sonuçlanmış, Bu dönemde Comrade X ve Ninotchka adında savaş sonrası Sovyet sistemi ile alay eden iki romantik komedi çekilmiştir. Ayrıca vatanseverlik duygularının da işlendiği filmlere yer verilmiş, Hollywood'un büyük stüdyoları birleşerek Demir Perde, Kızıl Tehdit, FBI için Komünistim gibi anti-komünist propagandası yapan filmler beyaz perdeye taşınmıştır.

⁵Kızıl korku kavramı, 1919'larda ABD'de başlayan komünizm karşıtı faaliyetleri nitelendirmektedir. Ayrıca 1945 ve 1960 yılları arasında McCarthy ile başlayan Komünist algısı da geniş bir şekilde bu kavram ile anılmıştır. Bu konuda yapılan çalışmaların çoğuna bakıldığında kavramın Komünizm ve komünizm karşıtı faaliyetleri nitelendiği açıkça görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: (Haynes, 1999); (Fried, 1997); (Woods, 2004); (Fariello, 1995).

siyasi çoğulculuğu, çeşitliliği ve sivil hakları büyük bir baskı altına almıştır (Regin, 2004: 24-26).

1.3. McCarthycilik

McCarthycilik teriminin ilk kullanımı Herbert Block adında bir karikatür sanatçısının Senatör Josep McCarthy'nin⁶ soy ismini 'ism' ile kullanarak yapmış olduğu bir karikatür resmine dayanmaktadır. 29 Mart 1950'de Washington Post gazetesinde yapılan bu karikatürde McCarthycilik kavramı ilk defa bir akımı ve dönemi belirtir şekilde kullanılmıştır. Karikatürde McCarthycilik kovalar dolusu zifte benzetilmektedir. Ayrıca Cumhuriyetçi partinin geleneksel sembolü olan Fil, zifte doğru çekilmekte, bu dönemde fırtına gibi esen suçlamalara bulaştırılmak istenmektedir (Doherty, 2004: 14).

McCarthycilik, belli bir döneme vurgu yapmakla birlikte, sadece bir 'izm' den ibaret olarak da görülmemektedir. Bu yönden bakıldığında, gözükmeyen bir korku olarak Amerikan halkının akıllarında demagojik söylemlerle yer etmiş bir korku olduğu ifade edilebilir. Ancak dönemin konjonktürü, bu kavramın gelişmesinde büyük bir role sahiptir. McCarthy ve McCarthycilikkavramı tek başına anlamlandırılmadığı gibi üretken zekaya sahip bir senatörün çabaları olarak görülmemelidir ki kavram bununla birlikte ABD politik sisteminin belirtilen dönemlerde işlemediğine de vurgu yapmaktadır (Griffith, 1987: 116).

McCarthy dönemi üzerine çalışan çoğu yazar, McCarthycilik kavramını doğrudan komünizm karşıtı faaliyetler ile aynı anlamda kullanmakta, çoğu tarihçi kavramı toplumsal olarak yaratılan korku ve Soğuk Savaşın getirmiş olduğu bir süreç olarak görmektedir. Ancak açıklamalar ışığında McCarthycilik olarak belirtilen kavramın sadece Soğuk Savaş döneminin bir getirisi olduğunun belirtilmesi, bu dönemde McCarthy ve ona destek verenler tarafından gerçekleştirilen uygulamaları, dışarıda bırakmaktadır. Bu nedenle McCarthycilik⁷ olarak belirtilen kavramın

⁶İrlanda kökenli Amerikan bir ailenin beşinci üyesi olarak 1908 yılında Wisconsin'de doğan Josep McCarthy hukuk okuduktan sonra avukatlık mesleğine başlamıştır. Daha sonra bölge savcısı olmak için çok çalışmış, fakat tekrar başarısız olmuş, bu hayalini Cumhuriyetçi Parti'ye geçerek gerçekleştirmiştir. (Oakley, 1990: 199) İkinci Dünya Savaşı'nda orduya katılan McCarthy, mükemmel savaş hatıralarının olduğunu söylemişse de, görevinin sadece masa başında oturmak ve eğitim uçuşlarına katılmak olduğu belirtilmiştir. Seçimler sırasında rakibi Robert La Follette'ye karşı seçimi çok az bir farkla kazanmıştır (Cavendish, 2000: 52).

⁷Senatör Josep McCarthy ve *McCarthycilik* konusunda yazılan birçok kitapta da kavram, McCarthy'nin başarıya ulaşmak için kullandığı bir araç olarak görülmektedir. Bu anlamda da *McCarthycilik* kavramı kısaca ve basit olarak şu şekilde tanımlanmaktadır. *McCarthycilik* kavramının en genel açıklaması, Wisconsin'den 1946 yılında seçilmiş ve 2 Mayıs 1957 kadar yaşamış olan Josep McCarthy'nin adından türemiş olduğudur. Bkz.: (Strout, 1999).

A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 62-78
A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
62-78

Amerikan siyasi sistemi tarafından geliştirilmiş bir olgu olarak belirtilmesi ve ülke içerisinde kişisel gücün ve çıkarların elde tutulması için yetkili siyasi araçlar kullanılarak yoğun politik faaliyetler bağlamında popülist bir çekim gücüne sahip aşırı sağ radikalizmi olarak kabul görmesi, kavramın daha rasyonel bir çerçevede ele alınmasına olanak sağlamaktadır (Griffith, 1970: 25-26).

2. McCARTHY DÖNEMİNİN ABD DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ

Korku siyaseti kavramı temel olarak siyasetçilerin kendi amaçlarını gerçekleştirmek adına insanların kaygılarını yönlendirme uygulamalarını barındırmaktadır. Ancak şüphesiz ki, siyasetçiler korku ve korku ile alakalı uygulamaları mesajlarını topluma iletmek adına önemli bir kaynak olarak görmektedirler. Korku yöntemleri bazen mevcut bir rakibi zayıflatmak ve toplum tarafından kabul görmek için de kullanılabilir. Ancak korku siyaseti sadece kamuoyununun ya da toplumların manipüle edilmesi ile alakalı değildir. Korku zamanla toplum içerisinde bir güç olarak kendi başına var olmaya başlar (Furedi, 2005: 123).

Korku siyaseti ve uygulamalarına verilebilecek en iyi örnek McCarthy dönemi Amerikasıdır. Bu dönemde gerçekleştirilen korku odaklı eylemler ABD iç politikasını temelinden etkilediği gibi dış politikasında da oldukça radikal değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı öncesi izolasyonist bir dış politika izleyen ABD dış politikada, 1950 yılı ve sonrası komünist tehlikenin bertaraf edilmesine odaklanmıştır. McCarthy döneminin dış politika üzerindeki izlerinin silinmesi çok kolay olamamış, komünizm karşısında demokrasiyi savunan ABD, Avrupa'ya aktarılan yardımlar ile Avrupa'nın yükünü komünizme karşı savunmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında da oluşan yeni uluslararası konjonktür dış politika yapım sürecini zorlaştırmış, dış politikanın belirlenmesi karşılaştırmalı ve çok yönlü bir analizin iç politika dikkate alınarak yapılmasını gerekli kılmıştır. Dış politika yapım sürecinin bu yönde değişimi dış politika algı faktörlerinin daha iyi bir şekilde değerlendirilmesini bir zorunluluk haline getirmiştir (Bowie, 1960: 3) .

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları öncesi, ABD dış politikası başkanlar tarafından alınan kararlar doğrultusunda şekillenmiştir. Washington'un başkanlıktan ayrılırken dile getirmiş olduğu izolasyon politikası, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na kadar uygulamış olduğu dış politika tercihini oluşturmuştur. Başkan James Monroe ise Monroe Doktrini olarak bilinen dış politika tercihiyle, ABD'nin her zaman Avrupa ve kuzey yarım kürede bulunan dış politika meselelerinden kendisini izole etmesi

gerekliliği üzerinde durmuştur.⁸ Ancak, Başkan Woodrow Wilson ahlaki ve karşıt değerlere başvurarak ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmasının gerekliğini belirtmiş ve ABD dış politika tercihinde ilk değişikliği gerçekleştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise ABD'nin dış politikada dünya meselelerine kayıtsız kalamayacağı ve merkezi bir rol üstlenmesi gerektiği kabul edilmiş, ABD dış politika tercihleri müttefiklerinin gücünü destekleme ve dünya üzerindeki konumlarını korumaya doğru yönelmiştir (Kissinger, 2009: 21).

2.1. Truman Doktrini, Marshall Yardımı ve NATO'nun Kurulması

Soğuk Savaş⁹ döneminde, ABD dış politikası büyük ölçüde Sovyet tehdidinden etkilenmiştir. Başkan Truman önderliğinde, ABD dünyada komünizm ile savaşta bütün yükü üzerine almış, ABD Senatosu ve Kongresi de bu misyonu desteklenmiştir. Başkan Truman tarafından hayata geçirilen bu politika daha sonra Truman Doktrini olarak anılmış ve ülke içerisinde de giderek artan komünist tehdidin de etkisiyle Sovyet komünizmine dünya üzerinde büyük bir savaş açılmıştır.

Yaşanan iki dünya savaşının sonuçları muazzam derecede uluslararası ilişkiler manzarasının değişmesine neden olmuştur. Rus devriminin gerçekleşmesi, atom bombasının bulunması, sömürge imparatorluklarının sona ermesi, komünist devletlerin sayısının artması, Avrupa'nın yeniden şekillenen haritası ve Almanya'nın bölünmesi 1914'ten 1989 yılına kadar uluslararası ilişkilerin temel aktörleri olan devletlerin dış politikalarında belirleyici faktörler olmuştur (Lukacs, 95: 2). Hitler Almanya'sı ve Mussolini İtalya'sı, Fransa ya da İngiltere tarafından değil, ABD ve Sovyetler Birliği tarafından yenilgiye uğratılmışlar, 1970 yılı ve sonrasında uluslararası ilişkiler, iki farklı ideolojiyi temsil eden iki süper gücün dünya üzerinde hâkimiyet kurmak için göstermiş olduğu çaba çerçevesinde gelişmiştir. İki kutuplu dünya yerle bir olmuş, Avrupa devletlerinin, ABD ve Sovyetler Birliği etrafında yer almaları üzerine kurulmuş, bu durum 1989 yılına kadar 20 sene sürmüştür (Sander, 2007: 202).

⁸ABD dış politika tercihi her zaman kendisini dünya işlerinden izole etmeyi öngörmemiştir, örnek olarak 1898'de Başkan William McKinley ABD'yi İspanyol Amerikan savaşına sokmuş, Başkan Theodor Roosevelt ise ABD'nin Latin Amerika üzerinde yoğunluğunu arttırmıştır.

⁹Amerikan Dış Politikası Ansiklopedisi'ne göre Soğuk Savaş Kavramı, İkinci Dünya Savaşının sonundan 1989 Berlin Duvarı'nın yıkılışına kadar geçen süre içerisindeki uluslararası düzeni açıklayan bir kavramdır. Soğuk Savaş dönemi, rekabetin, düşmanlığın ve gerilimin Batı güçleri ve Komünist Bloğu ülkeleri arasında hâkim olduğu dönemdir. Ancak gerilim her ne kadar yüksek düzeyde olmuşsa da iki süper güç arasındaki yüksek düzeydeki tansiyon hiçbir zaman açık veya konvansiyonel bir savaşa dönüşmemiştir. Bkz: (Hastedt, 2004: 83).

A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
 4(2014) 62-78
A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
 62-78

İkinci Dünya Savaşı'ndan Berlin duvarının yıkılışına ve Sovyet Rusya'nın dağılışına kadar geçen süre içerisinde Sovyetler Birliği'nin her eylemi Amerika tarafından olağan bir tehdit olarak algılanmış ve eşit şekilde karşılık verilmiştir. Durağan ancak rekabetçi silah yarışı başarılı bir şekilde yıldırıcı olmuş, birkaç krize rağmen karşılıklı savaş taraflar arasında söz konusu olmamıştır (Wrona, 1996: 617). Değişen teknoloji ve savaş kavramı, yok ediciliği tartışılmaz olan atom bombasının bulunmuş olması, iki güç arasında bir dehşet dengesi yaratmıştır. Ancak çalışma açısından da Soğuk Savaş kavramının önem arz eden bölümü, getirmiş olduğu ideolojik rekabet ve ABD'nin dış politikasındaki eksen değişikliğidir. ABD Monroe doktrininden beri sürdürmüş olduğu izolasyon politikasını terk etmiş, Komünist tehditin dünya üzerinde yayılmasını çeşitli doktrinler ile engellemeye çalışmıştır. Soğuk Savaş kavramı bahsedilen yönlerden büyük önem arz etmekle birlikte, *McCarthyilik* ve McCarthy ABD'sinin doğmasını sağlamıştır.

Soğuk Savaş, ABD iç politikasında komünist avı ve McCarthyilik olarak gerçekleşirken, ülke dışında ise demokrasinin savunulması ve komünizme karşı ideolojik savaş olarak gelişmiştir. ABD dış politikasında değişen eksen, Truman doktrini ile dünya üzerinde kendisini göstermiş, 1947'de komünizm tehdidi Yunanistan ve Türkiye olmak üzere genişleyerek, Yugoslavya ve Sovyetler Birliği, İngiltere destekli Yunanistan'ı tehdit etmeye başlamıştır. Ancak İngiltere'nin Yunanistan'a yardım götüremeyeceğini deklare etmesinden sonra, ABD bu görevi üstlenmiş, 1947'de, Truman doktrini olarak anılan yardım Başkan Truman tarafından açıklanmıştır. ABD, Yunanistan ve Türkiye'ye yapmış olduğu yardım ile Sovyet Rusya komünizmine karşı savaş açtığını resmen ilan etmiştir. ABD'nin bu nokta da yapmak istediği komünist tehdide karşı karşıya olan rejimleri uyarmak ve desteklediğini göstermek olmuştur. ABD komünizme karşı her alanda karşı konulamayacak bir güç ortaya koyarak bu tutumunu Sovyet Rusya komünist rejimi sona erene kadar sürdürmüş, iç ve dış politikada meydana gelen olaylar Başkan Truman'ın bu yönde kararlar almasını kolaylaştırmıştır. Birleşmiş Milletlerin kurulması, McCarthyilik, Kore Savaşı gibi o dönemde meydana gelen olaylar ABD dış politikasını doğrudan etkilemiştir (Algeo, 2009: 10). Ayrıca Sovyet Rusya'nın ardı ardına nükleer alanda yapmış olduğu testlerin ortaya çıkması, ABD'nin bu dönemde dış politika çizgisinde çok önem taşıyan bir başka değişim daha gerçekleştirmiştir. Truman'ın hidrojen bombası teklifi ile birlikte ABD dış politika karar vericileri tarafından hazırlanmış olan NSC-68 Raporu (68 No'lu Ulusal Güvenlik Konseyi Raporu) ile çevreleme politikası artık ABD'nin küresel dış politika görüşü olmuştur. Raporda ABD Sovyet tehdidi karşısında uyarılarak, Sovyetler Birliği'nin yayılmacı politikalarının ilerde belirsiz bir durum oluşturduğu ve takip edilen çevreleme politikasının

ABD'nin küresel görüşü olmasının gerekliliği vurgulanarak, Sovyet Rusya yayılcılığına daha sert bir şekilde cevap verilmesinin zorunluluğu belirtilmiştir(Hastedt, 2004: 102).

Sovyet Rusya yayılcılığına karşı, Avrupa'nın bir an önce ayağa kaldırılması ve ekonomik olarak desteklenmesi bu doğrultuda da Marshall yardımının¹⁰ onaylanması ve Kuzey Atlantik İttifakı'nın (*NATO/North Atlantic Treaty Organization*) tesis edilmesi oldukça önem taşımıştır. Avrupa'ya gerçekleştirilen ekonomik yardımlar ve tesis edilen güvenlik noktaları ile olası Sovyet genişlemesinin önüne geçilmesi planlanmıştır. Ancak ABD tarafından gerçekleştirilmek istenen çevreleme politikası sadece Avrupa ile sınırlı kalmamış, 1950'li yıllarda ABD çevreleme politikası genişletilerek, Japonya, Tayvan, Güney Kore ve Filipinler ile iki taraflı Güvenlik antlaşmaları imzalanmıştır. Bununla birlikte, ANSUZ Paketi olarak da anılan, Yeni Zelanda, ABD ve Avustralya ile karşılıklı savunma paketi imzalanarak Sovyet Rusya'nın çevreleme politikası bağlamında hareket alanlarının daraltılmasına devam edilmiştir. Fransız kuvvetlerinin 1954'te Çin'den çekilmesinden sonra ABD, Fransa, Büyük Britanya, Yeni Zelanda, Avusturya, Pakistan, Filipinler ve Tayland'ın katılımı ile birlikte Güney Asya İttifakı (*SEATO/South Asia Treaty Organization*) oluşturulmuştur. Çevreleme politikası kapsamında yapılan son eylem ise 1955 yılında ABD, Büyük Britanya, Türkiye, İran, Irak ve Pakistan yer aldığı Merkez Anlaşma Örgütü'nün (*CENTO/Central Treaty Organization*) kurulması olmuştur. Böylece ABD tarafından uygulanan, Sovyet Rusya komünizminin çevrelenmesi, olası Sovyet genişlemesine karşı başarılı bir şekilde uygulanmıştır (Hastedt, 2004: 102).

Ancak Sovyet yayılcılığı kıta Avrupa'sını tehdit etmeyi sürdürmüş, batı Avrupa içinde büyük bir tehlike olarak algılanmaya başlanmıştır. Sovyet dış politikasının uygulanmasından sorumlu olan Molotov'un yapmış olduğu açıklama batı ve doğu Avrupa başta olmak üzere Orta Doğu ve Asya'yı tehdit eden Sovyet tehlikesinin sınırlarını belirtmek açısından oldukça dikkat çekicidir. Molotov, dışişleri bakanı olarak görevinin Sovyetler Birliği'ni olağan hinterlandına ulaşıncaya kadar genişletmek olduğunu belirtmiş, Stalin'in ve onun şimdiye kadar da bu

¹⁰ABD tarafından yapılan yabancı yardımlar ülkenin siyasi ve güvenlik amaçlarına ulaşmak için kullandıkları en önemli uygulamalar olmuştur. Bu amaçla da yapılan Marshall yardımı Avrupa'da yayılma tehlikesi olan komünizme karşı Avrupa devletlerinin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayarak, Avrupa'da ABD'ye sağlam bir güvenlik zemini oluşturmuştur. Başkan Roosevelt döneminde ABD dış politikasında uygulanmak istenen program, Başkan Truman tarafından gerçekleştirilmiştir. Savaşın ardından Başkan Roosevelt'in dış politika çizgisini izleyen Truman, her ne kadar Sovyetler Birliği'ni büyük bir tehdit olarak görse de, yakın ilişki kurmaktan yana olmuştur. Bkz: (Hodge and Nolan, 2007: 267).

A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 62-78
A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 62-78

görevi başarılı bir şekilde yerine getirmiş olduğunu vurgulamıştır (Hodge, 2007: 267).

Stalin ve Molotov öncülüğünde yayılcı Sovyet Rusya politikalarına karşı, ABD'nin ana amacı Stalin'in doğu ve batı Avrupa'daki yayılcı politikalarının önüne geçmek olmuştur. Daha önce de bahsedildiği gibi, çevreleme politikasını başlangıcı olan bu yeni dış politika tercihi Avrupa'da Marshall yardımı olarak kendini göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerinin ardından, ABD'nin kıta Avrupa'sına aktardığı çoğu maddi yardım, Avrupa devletlerinin yeniden inşalarını sağlamakla beraber hiçbir zaman yoğun Sovyet propagandası karşısında duracak kadar güçlü olmamıştır. Avrupa devletlerinde komünist partiler günden güne güç kazanmaya başlamış, bu durum ise ABD'yi dış politika konusunda radikal kararlar almaya yönelterek Avrupa devletlerinin ekonomilerinin iyileştirilmesi bir öncelik haline gelmiştir (Kissinger, 2009: 438). Ayrıca 1949 yılında NATO'nun tesisi gerçekleştirilerek üye devletler karşılıklı savunma ve ani bir saldırı karşısında yardımı güvence etmiş, NATO üyelerinden birine yapılan bir saldırı, üye devletlerin hepsine yapılmış olarak kabul edileceği garanti altına alınmıştır. ABD'nin NATO'nun kurulmasında oynadığı rol, dış politikasında büyük bir değişimin açık bir göstergesi olmakla birlikte ABD askeri, ekonomik ve siyasi olarak Avrupa arenasına da bu yolla girmiştir (Ferrell, 2006: 63).

2.2. McCarthyiliğin Sonuçları ve Düşüşü

McCarthy seçilememesi korkusu ile günümüzde McCarthycilik olarak başlayacak olayların da fitilini ateşlemiş olur. McCarthy seçimlerden başarı elde edemeyeceğini anladığında, katolik bir rahip olan Edmund Walsh tarafından Demokratlara yönelik olarak komünist bir propaganda başlatması önerilir. Jack Anderson adlı bir gazeteciden de destek gören McCarthy, komünist olduğunu düşündüğü kişiler hakkında bilgi toplamaya başlar. FBI Başkanı Hoover'dan da yardım gören McCarthy, 9 Şubat 1950'de West Virginia Cumhuriyetçi Parti kadınlar toplantısında dışişleri bakanlığında 205 kişinin komünistlere gizli bilgi aktardığına dair ünlü listesini ilan eder. Sonuç olarak ise McCarthyizm olarak literatüre geçen cadı avı, FBI ve diğer destek odakları doğrultusunda başlamış olur (Kongar, 2009).

Schrecker tarafından yapılan betimleme McCarthycilik dönemine ilişkin durumu açıklığa kavuşturma bakımından oldukça net bir tablo ortaya koyarak toplumu beş farklı kategori içerisinde ele almaktadır. Schrecker'e göre dönemin merkezinde siyasi baskı iki şekilde var olmuş, suçluların kimliklerinin belirlenmesi ilk safhayı, cezalandırılmaları ise ikinci safhayı oluşturmuştur. Dönemi toplum açısından kategorize eden Schrecker, ilk kategoriye komünizmi yaymakla suçlananları tespit edenleri, ikinci

kategoriye şüpheli kişiler ve organizasyonları, üçüncü kategoriye suçlamaları yasallaştıranları, dördüncü kategoriye Amerikan Sivil Haklar Örgütü (*ACLU/American Civil Liberties*) gibi savunma tarafında yer alan kurumları, son kategoriye ise seyirciler olarak tüm toplumu yerleştirmiştir (Schrecker, 1988: 198-199).

McCarthy ve yürütülen içi boş tüm soruşturmalar, o dönem medya ve toplum tarafından da desteklenmiştir. Bu dönemde ABD kamuoyunda büyük etkiye sahip çoğu grup ve dernek komünizm karşıtı çok sert söylemlerde bulmuş ve Senatöre destek vermişlerdir. McCarthy'nin hedefleri, üstüne gittiği kişiler ve kurumlar her zaman büyük olmuştur. Bunlara örnek olarak bürokrasi ve ABD ordusu gösterilebilmektedir(Sokol, 1968: 445).

McCarthy'nin arkasına sağlam bir kamuoyu alarak başlatmış olduğu baskı ortamında giriştiği uygulamaların ilki komünist soruşturmalarının hızlandırılması ve bu soruşturmaların halka açık hale getirilmesi olmuştur. McCarthy daha da ileri giderek üniversitelerdeki derneklerden yayınlanan kitaplara kadar büyük bir araştırma programı başlatmış, özellikle devlet kütüphanelerinde yaptırmış olduğu araştırmalar sonucunda çoğu yayının kaldırılmasına ve birçok kitabında komünist başlığı altında yakılmasına neden olmuştur (Griffith, 1987: 216).

Soruşturmalar ve kurulan mahkemelerde arda arda sorgulanan komünist yanlısı şüphelilerinden sonra, Senatör McCarthy'nin yeni hedefi ABD ordusu olmuştur. McCarthy komünistlerin ordu içerisine sızıp bilgi sızdırdıkları suçlaması bu dönemde Başkan Eisenhower olmak üzere, üst düzey şirket sahiplerinden gazete yazarlarına kadar birçok kişiyi rahatsız etmiş ve Eisenhower'ın bu konuda bir şeyler yapmasının gerekliliği belirtilmiştir. O dönemde General Electric CEO'su olan Milton'un Avrupa'dan dönüşünden sonra başkana ilettiği mesaj dışarıdan da McCarthy ve komünizm karşıtı uygulamaların doruk noktasına ulaşmış olduğu ABD'nin nasıl görüldüğü belirtmesi açısından faydalıdır. Milton Avrupa'da gerek devlet adamlarının gerekse de çoğu kişinin McCarthy'i potansiyel bir Hitler olarak gördüğünü, Eisenhower yönetiminin de bu nedenle büyük ölçüde zarar gördüğü ve saygınlığını yitirdiğini belirtmiştir (Glazar vd., 2004: 22).

McCarthy tarafından yürütülen soruşturmaların ABD ordusuna kadar ulaşmış olması, ABD toplumunda ve devlet içerisinde, McCarthy'e olan desteğin düşmesine neden olmuştur. Komünist suçlamaların ve soruşturmalarının çoğunun boş çıkması McCarthy'nin toplum üzerinde ününü yitirmesine neden olmakla beraber komünist suçlamaların orduya yöneltilmesi McCarthy'nin bu konuda attığı son adım olmuştur. Devlet ve toplum üzerinde huzursuzluğun giderek yükselmesi Başkan Eisenhower'ın McCarthy ve diğer kurumlar üzerinde bazı yaptırımlar uygulama kararı

A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 62-78
A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 62-78

almasıyla sonuçlanmıştır. Bu bağlamda Beyaz Saray'dan gelen emirle birlikte, McCarthy'nin ve tüm komitelerin ordu üzerinde büyük bir baskı kurdukları belirtilmiştir. (Glazar vd., 2004: 22; Kongar, 2009).

Ancak gelen emirler karşısında McCarthy, propagandasını sürdürmeye devam etmiş ve hazırlamış olduğu basın bildirgelerinde, ordunun soruşturma kapsamında gözaltında tutulan üyeleri üzerinde baskı kurmak istediğini bu yolla da onun soruşturmadan uzaklaştırmak istediğini belirtmiştir (Glazar vd., 2004: 22). Amerikan siyasi hayatında büyük bir kırılma noktası teşkil eden McCarthycilik ve komünizm karşıtı uygulamalar büyük destek kaybederek yolun sonuna gelmiştir. McCarthy ve devlet arasındaki bu çekişme son olarak bir duruşmada belli olmuştur. Ordu tarafında atanan Josep Wlech, McCarthy ile yüzleşmek için Washington'a giderek Senatör'ün siyasi hayatın sonlanmasına ve 1950'den beri adeta bir korku ve terör ortamı yaratan bu cadı avının bitmesini sağlayacak olan sürecin başlamasını sağlamıştır (Glazar vd., 2004: 22).

McCarthy dönemi ABD'si her açıdan ikiye bölünmüştür. McCarthy tarafından yapılan soruşturmalar medya içerisinde de çok geniş destek bulmuştur. McCarthy'nin demogojik yeteneğinin medya yolu ile halka iletilmesi McCarthy fenomeninin bu kadar etkili olmasında büyük bir rol oynamıştır (Wreszin, 1982: 252). Bununla birlikte CBS'de (*California Broadcasting System*) çalışan Edward Murrow adındaki bir gazeteci ile McCarthy'nin mücadelesi adeta bir medya savaşına dönüşmüş, sadece Murrow değil Walter Lippmann, Drew Pearson gibi dönemin önemli isimleri McCarthy ve destekçileri tarafından vatan hainliği ile suçlanmıştır. Edward Murrow'un 'Şimdi Gör' adlı programında McCarthy'e başlatmış olduğu savaş kamuoyu gözünde Senatöre büyük zarar vermiştir. Programda Murrow'un McCarthy'e ve yöntemlerine karşı yaptığı ağır eleştiriler, McCarthy'nin aynı programda kendisini savunması ile devam etmiştir. McCarthy, Edward Murrow'u ABD'de bulunan komünistlerin başı olarak ilan etmiş, ancak bu programdan sonra McCarthy'in de sonunu hazırlayacak olan ordu soruşturması, McCarthy'nin ABD siyasi hayatından çekilmesine neden olmuştur (Medhurst, 1984: 81).

McCarthy ve McCarthycilikolarak anılan dönem tam olarak 1954'te sona ermiştir. 1954'teki seçimler ile birlikte Demokratların Senato'da çoğunluğu elde etmesi sonucu, McCarthy Senato'daki yerini ve komitelerdeki görevlerini kaybetmiştir. Yüksek Mahkeme, ülke içerisinde sivil hakları kısıtlayan tüm yasaları birer birer kaldırmış Senato ve Komitelerin görev ve yetkilerine büyük bir sınırlama getirmiştir. McCarthy ve McCarthycilik olarak bilenen paranoya ve kaos ortamı zamanla silinmeye başlamıştır (Glazar vd., 2004: 22). Ancak ABD iç siyasi hayatını ve dış politikasını etkileyen bu travma, ABD'nin dış politika ekseninde uzun bir dönem boyunca etkisini göstermiştir.

SONUÇ

Korku, toplumların yönetilmesinde geçmişten günümüze kadar kullanılan en önemli etken olmakla birlikte en caydırıcısı olarak da kabul edilebilir. Bu durum 1950'lerin ABD'sinde McCarthycilik olarak yaşanmıştır. ABD bu dönemde yaratılan korku ortamı nedeni ile çoğu ünlü olmak üzere bilim adamı, yazar ve akademisyenler ülkeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır.

1945 ve 1953 yılları arasında ABD'de meydana gelen ve McCarthycilik olarak adlandırılan, komünizm karşıtı uygulama ve faaliyetlerin kökeni McCarthycilik döneminin öncesine dayanmaktadır. 1789 yılında Alien ve Sedition yasalarının yapılması, 1800'lerde Know-Nothing Party şüpheli hareketinin ortaya çıkması ve 1920'lerde Komünizmin bir tehdit olarak belirmesi, McCarthycilik olarak adlandırılan kavramın ortaya çıkmasında birer basamak olmuştur.

Kavramsal olarak ilk kullanımı Herbert Block isimli bir sanatçı tarafından yapılan McCarthyizm, daha sonra Amerikan toplumunu etkileyen görünmez bir korku olarak tanımlanmış, McCarthy üzerine çalışan çoğu akademisyen ve tarihçi bu kavramı farklı noktalardan ele alarak açıklamaya çalışmıştır. McCarthycilik ya da McCarthyizm olarak adlandırılan kavram önce Senatör McCarthy tarafından gerçekleştirilen içi boş suçlamalar olarak tanımlanmış daha sonra ise kavramın kapsamı genişletilerek, o dönemde ABD siyasi sisteminin çalışmadığı, komünist faaliyetlere karşı gerçekleştirilen korku ve baskı uygulamaları, Soğuk Savaş döneminin bir getirisi ya da aşırı sağ radikalizmi ile ilişkilendirilmiştir.

McCarthyizm dönemi korku ve baskı uygulamaları, ABD dış politikasında önemli değişikliklere neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da ortaya çıkan güç boşluğunun Sovyet Rusya tarafından doldurulması, Birinci Dünya Savaşı öncesinde içine kapanık bir dış politika izleyen ABD'nin dış politikada dünya sahnesine çıkmasıyla sonuçlanmış, komünizm tehdidine karşı büyük bir mücadeleye girilmiştir.

ABD, Truman doktrini ile birlikte komünizme büyük bir savaş açmış, Marshall yardımı ile Avrupa'nın ekonomik kalkındırılmasına odaklanarak komünizme karşı Avrupa'nın yükünü üstlenmiş ve NATO'nun tesis edilmesi sürecinde oynadığı rol ile komünist bloğun genişlemesinin önüne geçmek istemiştir. ABD tarafından dış politikada gerçekleştirilen bu eylemler, ülkenin dış politikasındaki eksen değişikliğinin en somut kanıtlarını oluşturmakla birlikte McCarthy döneminin dış politika üzerindeki etkilerini açık bir şekilde göstermektedir.

McCarthy tarafından yürütülen komünist soruşturamalar ABD toplumu tarafından da desteklenmiş, medya Senatöre büyük bir destek vermiştir. Ancak McCarthy tarafından sürdürülen soruşturamaların ABD

- A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 62-78
- A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
62-78

ordusuna yönelmesi, Senatöre olan desteğin düşmesi ile sonuçlanarak, McCarthy'nin ABD siyasi sahnesinden silinmesine neden olmuştur.

ABD'de yaşanan McCarthycilik döneminden çıkan çok sayıda önemli sonuç bulunmaktadır. Dönem boyunca insan hakları ve sivil haklar hiçe sayılarak binlerce insan suçsuz yere yargılanmış ve devlet aşırı şüpheli bir siyasi tutum geliştirerek binlerce soruşturmaya izin vermiştir. Dış politikada Başkan Truman ile başlayan değişim, iç politika dinamikleri ile büyük oranda desteklenmiş ve yönlendirilmiştir. ABD dış politikası Soğuk Savaş sonuna kadar çevreleme politikası ekseninde şekillenmiş, Başkan Eisenhower'dan sonra Avrupa'da ve tüm dünya üzerinde komünist rejimler baş tehdit olarak algılanmıştır. ABD dış politikası bu dönemde kazanmış olduğu güçlü tehdit algısı nedeni ile şüpheli bir tarz kazanmıştır. McCarthyliğin önemi ABD gibi demokratik bir ülkede meydana gelmesinden kaynaklanmaktadır. Medya, istihbarat ve siyaset üçgeninde ABD'de yaşanan bu dönem ABD'nin iç siyasal yaşamını etkilemiş ve dış politikası üzerinde etkileri günümüze kadar devam eden büyük bir iz bırakmıştır.

KAYNAKÇA

- Algeo, M. (2009). *Harry Trumans Excellent Adventure, The True Story of a Great Road Trip*, Chicago: Chicago Review Press.
- Alwood, E. (2007). *Dark Days in the Newsroom McCarthyism Aimed at the Press*, Philadelphia: Temple University Press.
- Bowie, R. R., (1960). Formulation of American Foreign Policy, *Annals of American Academy of Political Science*, 330, 1-10.
- Cavendish, R. (2000). Senator McCarthy's Crusade Begins, *History Today*, 50(2), 52-53.
- Doherty, T. (2003). *Cold War, Cool Medium, Television, McCarthyism and American Culture*, Colombia: Colombia University Press.
- Furedi, Frank. (2005). *Politics of Fear Beyond Left And Right*, A&C Black, London.
- Fariello, G. (1995). *Red Scare, Memories of American Inquisition*, W.W. Norton, New York.
- Ferrell, R. H. (2006). *Harry S. Truman and the Cold War Revisionists*, Colombia and London: University of Missouri Press.
- Fleming, D. F, (1954). Are We Moving Toward Fascism, *The Journal of Politics*, 16(1), 39-75.
- Fried, A. (1997). *McCarthyism, The Great American Red Scare, A Documented History*, Oxford University Press, New York.
- Glazar, N., Lewis, Antony., and Tanerhaus, Sam. (2004). Have You No Sense of Decency; McCarthyism 50 Years Later, *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, 57(3), 21-27.
- Griffith, R. (1987). *The Politics of Fear: Josep R. McCarthy and the Senate*, University of Massachusetts Press, United States.

A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 62-78
A. Günar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
62-78

- Griffith, R. (1977). Political Context of McCarthyism, *The Review of Politics*, 3(1), 24-35.
- Halliday, T. C., (1982). Mccarthyism In Civil Era, The idiom of Legalism in Bar Politics; Lawyer, McCarthyism, and Civil Era, *American Bar Foundation Research Journal*, 7(4), 911-988.
- Hastedt, G. (2004). *Encyclopedia of American Foreign Policy*, New York: Facts On File, Inc.
- Haynes, John E. (1999). *Red Scare or Red Manace American Communism in the old War Era*, Chicago: Ivan R. Dee.
- Hodge, Carl C. and Nolan, Cathal J. (2007). *U.S Presidents and Foreign Policy; From 1789 to the Present*, California: ABD-CLIO.
- Kissinger, H. (2009). *Diplomasi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kongar, E. (2009). "McCarthy Kimdir? McCarthyizm Nedir? –II-", http://www.kongar.org/aydinlanma/2009/692_McCarthy-II.php adresinden 20 Ekim 2014 tarihinden edinilmiştir.
- Lukacs J. (1993). *Yirminci Yüzyılın ve Modern Çağın Sonu*, Türkçesi; Mehmet Harmancı, İstanbul: Sabah Kitapları.
- Medhurst, M. J., Ivie, R. L., Wander, P., Scott, R. L. (1984). *Cold War Rhetoric, Strategy, Metaphor And Ideology*, Michigan: Michigan State University Press.
- Oakley, R. J. (1990). *God's Country America in the Fifties*, New York: Dembner Books.
- Sander, O. (2007). *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Sokol, R. (1968). Power Orientation and McCarthyism, *The American Journal of Sociology*, 73(4), 443-452.
- Strout, Lawrence N. (1999). *Covering McCarthyism; How the Christian Science Monitor Handled Josep R. McCarthy, 1950-1954*, Westport, CT, London
- Schrecker, E. W. (1988). Archival Sources for the Study of McCarthyism?, *The Journal of American History*, 75(1), 197-208.
- Taylor, S. (2000). Progressive Nativism: The Know-Nothing Party in Massachusetts, *Journal of Massachusetts*, 28(2), 167-184.
- U.S. Department of Justice Federal Bureau of Investigation, (2006). *The FBI A Centennial History 1908-2008*, Washington D.C: Office of Public Affairs.
- Volokh, E. (2005). Deterring Speech; When Is It "McCarthyism"? When Is It Proper?. *Clairifornia Law Review*, 93(5), 1413-1454.
- Weir, R. E. (2007). *Class in America; An Encyclopedia*, United States of America: Greenwood Press.
- Woods, J. (2004). *Black Struggle, Red Scare Segregation and Anti-Communism in the South, 1948-1968*, Louisiana State University Press, Baton Rouge.
- Wreszin, M. (1982). McCarthyism; Media, Manipulation, Partisan Politics or Institutional Complicity, *Reviews in American History*, 10(2), 250-254.
- Wrona, D. H. (1996). Truth, Misinterpretation or Left Wing McCarthyism, *Sociological Forum*, 11(4), 613-621.

U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE KENT TAŞINMAZLARININ TOPLU DEĞERLEMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA¹

Yrd. Doç. Dr. Uluç ÇAĞATAY

Celal Bayar Üniversitesi, Salihli Meslek Yüksekokulu
 uluc.cagatay@cbu.edu.tr

Prof. Dr. Vahap Tecim

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
 vahap.tecim@deu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, önemi gün geçtikçe artan ve kullanım alanları genişleyen taşınmaz değerlemesinin bütünlük olarak yapılmasını sağlayacak bir model önerisinde bulunulmuştur. Önerilen model, Uluslararası Değerleme Standartları çerçevesinde Coğrafi Bilgi Sistemi tabanlı tasarlanmış olup ağırlıklı olarak kentsel taşınmazların değerlemesine yönelik olarak geliştirilmiştir. Yapılan uygulama ile CBS teknolojisi kullanılarak gerçekleştirilen diğer çalışmaların aksine sürecin yönetimi değerlendirme uzmanına verilmiş ve pazar değerini kapsayacak çözümlerin üretilmesi sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Taşınmaz Değerlemesi, Uluslararası Değerleme Standartları, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Yönetim Bilişim Sistemleri, Konut Finansman Sistemi,

AN APPLICATION FOR MASS APPRAISAL OF URBAN REAL ESTATE BY USING THE GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEMS

ABSTRACT

In this study, a model that will provide to make an integrated real estate proposal was proposed. The proposed model was developed mainly to evaluate urban real estates within the scope of International Appraisal Standards and the design was based on Geographic Information System. With the application, on the contrary to other studies made with CBS technology, the real estate appraiser managed the process and solutions that includes market value was provided.

Keywords: Real Estate Appraisal, International Appraisal Standards, Geographic Information Systems, Management Information Systems, Housing Finance System

¹ Bu çalışma, "AB Sürecinde Türkiye'de Bilgi Yönetimi ve Konumsal Bilgi Sistemleri ile Taşınmaz Piyasalarının Analizine İlişkin Bir Model Tasarımı" isimli tez çalışmasından yararlanılarak üretilmiştir.

GİRİŞ

Taşınmaz değerlendirilmesi her geçen gün önemi artan ve gerek kamu yönetiminde gerekse özel sektör alanında yararlanılan bir uygulamadır. Taşınmaz değerlendirilmesi, batı ülkelerinde kurumsallaşmış bir meslek disiplini içerisinde uzun yıllardan beri kullanılmakta ve ürettiği çıktılar birçok sahada karar vericilere önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Bununla birlikte son dönemlerde gelişen coğrafi bilgi sistemi uygulamaları, taşınmaz değerlemesine yeni bir boyut getirmiş ve bir bölgede bulunan taşınmazların toplu bir biçimde değerlerinin hesaplanması ve haritalanmasının yolunu açmıştır. Bu çalışmada, klasik değerlendirme yöntemleri olan emsal, gelir ve maliyet yöntemleri yerine CBS tabanlı toplu değerlendirme aracı kullanılarak alternatif bir model önerisinde bulunulmuştur. Çalışmanın genel amacı bu modelin çalışma prensibinin açıklanması üzerine oturtulmuştur. Uygulama alanı olarak İzmir ilinde bulunan bir mahalle seçilmiş ve üretilen taşınmaz değerleri Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılarak oluşturulmuş bir değer haritası üzerinde gösterilmiştir. Çalışmada kullanılan modelin esas taşınmaz değerlendirilmesi yapacak değerlendirme uzmanının bu işlemi gerçekleştireceği platformun oluşturulması üzerine kurgulanmıştır. Değer haritası üretiminde bir CBS yazılımı olan MapInfo'dan yararlanılmış, ayrıca arayüzlerin oluşturulması aşamasında Visual Basic yazılımı kullanılmıştır.

1. TAŞINMAZ DEĞERLEMESİ VE KAPSAMI

Hukuk literatüründe “eşya” terimi, kişilerin üzerinde ferdi hakimiyet kurabildikleri, “aynı hak” konusu olmalarına izin verilen kişi dışı maddi nesnelere ifade etmektedir (Öztaş, 2002: 590). Medeni Kanun, eşyaları taşınır ve taşınmaz mallar olarak düzenlemiş ve taşınmazları ayrı bir grup altında ele almıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde taşınmaz; “Özüne bir zarar verilmeksizin bir yerden diğer bir yere taşınamayan eşya” olarak tanımlanmaktadır (Öztaş, 2002: 592). Medeni Kanuna göre taşınmazlar; arazi, tapu sicilinde bağımsız ve sürekli olarak kaydedilen haklar ve bir yapının kat mülkiyetine konu olan bağımsız bölümleri olarak üç kısımda incelenmektedir.

Taşınmaz değerlemesinin içeriğini oluşturan "Değer" kavramı kapsam olarak, belirli bir değer tanımına göre belirli bir zamanda mal ve hizmetler için ödenmesi muhtemel bir fiyatın takdirinden ibarettir. Değerin ekonomik anlamdaki karşılığı, değer yapıldığı tarihte malın sahibi veya hizmeti alan kişiye tahakkuk eden yararlar hakkında piyasanın görüşünü yansıtır (IVSC, 2006: 25). SPK tebliğine göre Değer, mal veya hizmet için alıcıların ve satıcıların üzerinde uzlaşmaya varacakları düşünülen varsayım dayalı ve düşünsel bir fiyatı temsil etmektedir. Bu nedenle değer bir gerçeklik değil, belirli bir zaman zarfında satın alınmak üzere sunulan bir mal veya hizmet için ödenmesi olası bir fiyatın takdiridir (SPK, 2007: 32).

- U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97*
- U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97*

Değerleme kavramı ise belirli değer tanımına göre belirlenecek değerlerin takdir edilmesi (Wentolo, Williams, 2005: 17) ya da tahmin edilmesidir (Ficek vd, 1976: 401). Tahmin ve takdir edilecek değerlerin oluşmasında taşınmazın eşsizliği, dayanıklılığı, yerinin sabitliği, sınırlı bir arzının olması, geliştirilebilir olması gibi faktörler altında (Ring, 1972: 4; Alptürk, 2007: 9; Ülger, Eray, 2003: 55) yararlılık olgusu önem kazanmaktadır (SPK, 2007: 5). Taşınmaz değerlemesi ise, objektif ve tarafsız bir biçimde bir taşınmaza ilişkin nitelik, fayda, çevre, kullanım koşulları gibi faktörlerin değerlendirilmesi suretiyle söz konusu taşınmazın değerinin tespit edilmesi işlevi (Güngör, 1999: 10), ya da bir taşınmazın, taşınmaz projesinin ya da taşınmaza bağlı hak ve faydaların değerlendirilmesinde olası değerinin, bağımsız, tarafsız ve objektif ölçülere dayanarak kestirimi olarak tanımlanmaktadır (Açlar, Çağdaş, 2002: 3).

Taşınmaz değerlendirilmesi yapılırken bulunan değer büyük çoğunlukla pazar değerine karşılık gelmektedir. Ekonomi literatüründe önemli bir yere sahip olan pazar ya da piyasa kavramları için alıcı ve satıcıların bir araya gelerek etkileşimde bulunduğu ortam denilebilmektedir. Türkay, alıcı ve satıcıları bir araya getiren her türlü kolaylığa piyasa derken (Türkay, 1997: 27), Dinler'e göre piyasa, alıcı ve satıcıların oluşturduğu mübadele ağıdır (Dinler, 2000: 69-70). SPK Tebliğine göre ise pazar kavramı, alıcı ve satıcılar arasında fiyat mekanizması aracılığıyla mal ve hizmet alış verişinin yapıldığı ortamdır (SPK, 2007: 7). Taşınmazların pazar esaslı değerlendirilmesi ise, değerlendirme için kullanılan tüm verilerin bizzat mevcut piyasadan toplanarak değerinin bulunmasını ifade etmektedir. Uluslararası Değerleme Standartlarına göre pazar değeri; bir mülkün istekli olan alıcıları ve istekli olan satıcıları arasında, tarafların herhangi bir ilişkiden etkilenmeyecekleri şartlar altında, hiçbir zorlama olmadan, basiretli ve konu hakkında yeterli bilgi sahibi kişiler olarak uygun bir pazarlama sonrasında değerlendirilen tutardır (IVSC, 2006: 27). Bu tanımın içinde var olan husus, bir kişinin önceden tasarlanmış görüşü veya kazanılmış haklarından öte, çok sayıda katılımcının faaliyet ve motivasyonundan oluşan genel bir pazar kavramıdır (SPK, 2007: 10).

Taşınmazların pazar değerlerinin belirlenmesi aslında onların En Verimli ve En İyi Kullanımlarının belirlenerek Yararlılıklarının bulunması anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında En Verimli ve En İyi Kullanım; Bir mülkün fiziki olarak mümkün, finansal olarak gerçekleştirilebilir olan, yasalarca izin verilen ve değerlendirilmesi yapılan mülkü en yüksek değerine oturtan en olası kullanımıdır (SPK, 2007: 9). Örneğin verilen imar durumuna göre sekiz kata müsait bir arsanın en verimli ve en iyi kullanımı onun sekiz katlı olarak değerlendirilmesidir. Dokuz katlı olacak gibi değerlemek ilgililere hatalı sonuçlar üretecektir. Bunun yanında taban

alanından fazla yapı miktarı belirlemek, yasal kısıtlılığı olan alanlara bunlar yokmuş gibi davranmak taşınmazın gerçek değerinin ötesinde farklı değer tahminlerine yol açmaktadır. Tebliğe göre “en verimli ve en iyi kullanım” kavramı temeline oturtulan arazinin pazar değeri, arazinin fayda ve sürekliliği ile birlikte piyasa bağlamında arazinin tek başına değeri ile iyileştirilmiş durumdaki toplam pazar değeri arasındaki farkı oluşturan değeri de yansıtmaktadır (SPK, 2007: 9).

Taşınmaz değerlendirilmesi yapılırken temelde yapılan o taşınmazın yararlılığını belirlemektir. Taşınmaz değerlendirilmesinde kullanılan bütün metodların temel amacı da o taşınmazın yararlılık derecesinin belirlenebilmesidir. Dolayısıyla taşınmazın değerine etki eden tüm faktörler, yararlılık ile mülkün değeri arasındaki ilişkiyi bulmaya yöneliktir. Yararlılık kavramı kesin bir gerçekliği ifade eden bir kavram olmayıp, göreceli ve mukayeseli bir kavramdır. Onun için belli bir büyüklüğü ifade etmekten ziyade takdir edilen bir kavramdır. Örneğin bir tarlanın yararlılığı onun üretim büyüklüğü ile belirlenir. Arazinin yararlılığı ise onun konut, sanayi, kentsel alan gibi kullanımları karşılama oranına dayanılarak bulunur. Yani ekonomik, fiziki ve çevresel faktörler taşınmazın yararlılığının ölçülmesinde belirleyici olmaktadır. Tebliğe göre mülk değerlemesi, belirli bir mülkün kullanımı ve piyasada genellikle ne şekilde alım-satımına konu olduğuna bakılarak yapılmaktadır. Bazı mülkler için en yüksek fayda, söz konusu mülkün tek başına işletilmesiyle elde edilir. Diğer mülkler ise bir grubun parçası olarak işletiliyorsa daha fazla değere sahip olabilir. Örneğin otel, restoran ya da perakende satış mağazaları zinciri gibi ticari kurumların sahipliği ya da yönetimindeki mülkler bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu nedenle bir mülkün yararlılığı incelenirken, onun tek başına olmasıyla bir grubun parçası olması arasında ayırım yapılması gerekmektedir (SPK, 2007: 9).

2. TAŞINMAZLARIN TOPLU DEĞERLEMESİ ÜZERİNE ÖNERİLEN UYGULAMA MODELİ

2.1. Değerleme Yönteminin Seçimi

Taşınmaz değerlendirilmesi klasik olarak; emsal yöntemi, gelir yöntemi ve maliyet yöntemi olmak üzere üç farklı modele göre gerçekleştirilmektedir. Emsal yöntemi, benzer taşınmazların verilerinin karşılaştırılarak analiz edilmesi esasına dayanmaktadır (Smith vd, 1973: 78). Bu yaklaşım ile benzer veya ikame mülklerin satışı ve ilgili piyasa verileri dikkate alınmakta ve karşılaştırmaya dayalı bir işlemle değer takdir yapılmaktadır. Gelir yöntemi, gelir getiren taşınmazlar için kullanılması uygun bir yöntem olup (Ring, 1972: 416), bir taşınmazın geri kalan ekonomik ömrü içinde bir yatırımcı veya bir kullanıcı için muhtemel net gelir akışını esas almaktadır (Güngör, 1999: 21). Gelir yöntemine göre pazar değerinin saptanması, taşınmazın gelir yaratma kapasitesi ile ölçülmekte

U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

(SPK, 2007: 23) ve değer, mülk sahipliğinden kaynaklanan gelecekteki beklentilerin şimdiye indirgenmesiyle belirlenmektedir (Ficek vd, 1976: 421). Maliyet yöntemi ise çoğunlukla emsal yönteminin yapılaşmış parseller için eksik veya yetersiz satış fiyatları nedeniyle uygulanamaması ya da bir güvensizlik olması durumunda veya otel, fabrika, sanayi sitesi, iş hanı, yönetsel yapılar ya da bahçeli ev gibi üzerinde yapı bulunan ve kira gelirleri bilinmeyen yapı taşınmazların mevcudiyeti durumunda kullanılmaktadır (Açlar, Çağdaş, 2002: 192). Bu mukayeseli yaklaşım, belirli bir mülkün satın alınması yerine kişinin ya o mülkün tıpatıp aynısını veya aynı yararı sağlayacak başka bir mülkü inşa etmesi varsayımını dikkate almaktadır.

Bu üç yöntemin yanı sıra bilgi teknolojilerinde ve özellikle Coğrafi Bilgi Sistemi Teknolojisindeki gelişmeler taşınmaz değerlendirilmesine yeni bir yöntem kazandırmıştır. “Toplu Değerleme” adı verilen bu yöntem, Uluslararası Değerleme Standartları terminolojisine de girmiş bir kavramdır. Uluslararası Değerleme Standartlarına göre toplu değerlendirme işlemi, mülkün değeri üzerinden vergilendirilmesi için veya hükümetin idari programlarında yer alan istatistik ve ekonomik çalışmalar için metodoloji olarak kullanılabilir. Toplu değerlendirme sürecinde esas alınan değer pazar değeridir, dolayısıyla Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanılarak toplu değerlendirme işlemine tutulmuş taşınmazların nihai sonucu da onların pazar değerlerinin bulunmasıdır (IVSC, 2006: 209-210).

Taşınmaz değerlemesinin emsal, gelir ve maliyet yöntemleriyle yapılması, sadece tek birtaşınmazın değerlendirilmesini sağlamakta ve bu da uygulamanın bütün olarak incelenmesini engelleyerek işlem sürecinin bölünmesine ve uyumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Toplu değerlendirme ile aynı zamanda daha büyük alandaki taşınmazlar bir bütün halinde değerlendirilmekte, böylelikle istatistik ve analiz işlemleri hızlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Yöntemin etkinliği, pratikliği ve hızı dikkate alındığında bu çalışmada ortaya konulan uygulama da, CBS tabanlı toplu değerlendirme uygulaması kapsamında ele alınmıştır.

2.2. Metodoloji

Ülkemizde yapılmış CBS tabanlı taşınmaz değerlendirme uygulamalarına bakıldığında genel olarak üç yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Birinci yöntemde taşınmazların değerlendirilmesinde kullanılan veriler sınıflandırılmakta ve bu veriler için uygulamayı gerçekleştirenler tarafından değer puanları verilmekte, her taşınmaz için belirlenen değer puanları toplanarak taşınmazların birbirlerine göre göreli değerleri hesaplanmaktadır (Tecim, Çağatay, 2006: 3-7, Torun, Yanalak, Şeker, 2009: 1-7, Özkan vd. 2004: 1-11). İkinci yöntemde ise uygulamayı gerçekleştirenler tarafından değer girişi yapılmamakta, taşınmaz değerleri kurulan bir matematik model ile belirlenmektedir (Deveci, Yılmaz, 2009:

U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

33-47, Durduran, Özkan, Erdi, 2002: 1-9, Tiryakioğlu, Erdoğan, 2006: 1-6, Yılmaz, Demir, 2011: 1-7). Bu iki yöntemin yanında, CBS yazılımlarının kullandığı veri türlerinden birisi olan raster verilerin kullanılmasıyla, oluşan piksellerin aralarındaki ilişkilere dayalı olarak taşınmazların değerlendirildiği de görülmektedir (Nişancı, 2005a, Nişancı 2005b, 1-8).

Bu üç yöntemde de ortak olan, taşınmaz değerlerinin uygulamayı yapan kişinin kendi belirlediği kriterlere göre gerçekleştirilmiş olması ve taşınmaz değerine etki eden yüzlerce faktörün birçoğunun sabit kabul edilerek sadece belli sayıda değişkenin aralarındaki ilişkiye dayanılarak taşınmaz değerlerinin belirlenmesidir. Bu çalışmada önerilen model ise taşınmaz değerine etki eden çok fazla sayıda faktörün birbirleriyle olan ilişkisini ortaya koymakta ve aynı zamanda değer belirleme işlemi değerlendirme uzmanının yapmasına imkan sağlamaktadır. Böylelikle bulunan değer taşınmazların yararlılık düzeylerini belirleyeceği ve pazar değerini kapsayacağı düşünülmektedir.

Proje ile, taşınmaz değerlerinin bütünlük olarak belirlenmesi ve sunulması amaçlanmıştır. Model; veri toplama, değerlemenin yapılması ve veri sunumu olarak üç aşamalı olarak tasarlanmış, veritabanı ve uygulama arayüzleri bu öncelikler dikkate alınarak geliştirilmiştir. Uygulama, çoğunlukla kentsel taşınmazlara yönelik toplu değerlendirme modeli üzerine kurulmuştur. Değerlemenin sonuç aşamasında Emsal yönteminden yararlanılmış, Gelir ve Maliyet yöntemleri kullanılmamıştır.

2.3. Kullanılan Veritabanı ve Özellikleri

Uygulama için kullanılan veritabanında 79 adet tablo olup bu tablolar Taşınmaz Veri Özellik Tabloları, Değerleme Kriter Tabloları ve Veri Sunum Tabloları olarak üç ana gruba ayrılmaktadır (Çağatay, 2008: 243-272).

Taşınmaz Veri Özellik Tabloları

Bu tablolar, değerlemeye konu olan parsel ve dairelerin ada, parsel, adres, alan, imar türü gibi genel bilgileri ile bunların değerlendirme sürecinde kullanılacak verilerini tutan tablolardır. Değerleme aşamasında faydalanılacak veriler üç gruba ayrılmıştır. Bunlardan bir kısmı şekil, topoğrafik yapı gibi taşınmazın kendisine yönelik iken bir kısmı çevresine yönelik verilerden oluşmaktadır. Üçüncü kısımdaki veriler ise taşınmazın bulunduğu piyasaya yönelik ekonomik verilerdir. Taşınmaz Veri Özellik Tabloları ve bunları içeriği Tablo 1’de gösterildiği gibidir.

Değerleme Kriter Tabloları

Değerleme Kriter Tabloları, Taşınmaz Veri Özellik Tabloları içerisinde bulunan taşınmazların, değerlendirme yapılmasına yönelik verilerinin

U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

değer ağırlıklarının tutulduğu tablolardır. Bu tablolar 51 tane olup (Çağatay, 2008: 252-272), Tablo 1’de koyu olarak işaretlenen her bir kolon için ayrı olarak geliştirilmişlerdir. Örneğin Isınma Durumu verisi için ayrı olarak Isınma Durumu Tablosu oluşturulmuş olup bu tabloda; Soba, Klima, Doğalgaz, Merkezi Sistem Kalorifer, Kat Kaloriferi gibi ısınma türü verileri ve bunların değer ağırlıkları tutulmaktadır. Uygulama bölümünde ayrıntılı olarak anlatılacak bu kısmın çalışma yöntemi, değerlendirme uzmanının ısınma türlerine verdiği puanın taşınmazın mevcut ısınma türüne ne kadar ağırlık verdiği ile ilgilidir. Aynı uygulama diğer 50 tablo için de ayrı ayrı gerçekleştirilmektedir.

Tablo1: Taşınmaz Veri Özellik ve Değerleme Kriter Tabloları

TABLO ADI	TABLODA TUTULAN VERİLER	TABLO ÖZELLİKLERİ
TAŞINMAZ PARSEL TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Pafta No, Ada No, Parsel No, Yüzölçümü, Cadde, Sokak, İmar Durumu, Bina Durumu, Hisse Durumu, Taşınmaz Cinsi, Taşınmaz Piyasa Türü, Resim, Parsel Değeri	Parsellerin temel özelliklerinin tutulduğu tablodur.
TAŞINMAZ BİNA TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Kapı No, Bina Ad, Cadde, Sokak, Kat Adedi, Daire Sayısı, Yapı Durumu, Yapı Sınıfı, Yapı Yaşı, Bina Değeri	Binaların temel özelliklerinin tutulduğu tablodur.
TAŞINMAZ DAİRE TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Daire No, Brüt Alan, Net Alan, Daire Resmi, Daire Değeri	Dairelerin temel özelliklerinin tutulduğu tablodur.
MALİKLER TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Daire No, Malik Sıra No, Mali Ad, Malik Türü, Hisse Oranı	Taşınmazların malikleri, hissedarları ve mülkiyet oranlarına ilişkin verilerin tutulduğu tablodur.
EMSAL FİYAT TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Daire No, Satış Sıra No, Satış Fiyatı, Satış Tarihi	Gerçekleştirilmiş satış fiyatlarına ve önceden yapılmış değerlendirme sonuçlarına ilişkin verilerin tutulduğu tablodur.
PARSEL DEĞER ÖZELLİK TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Şekil Kod, Cephe Kod, Derinlik Kod, Topoğrafik Yapı Kod, Jeolojik Yapı Kod, Manzara Kod, TAKS, KAKS, Emsal, Müsait Kat Adedi	Parsellerin değerine etki eden kendisine yönelik verilerin tutulduğu tablodur.
DAİRE DEĞER ÖZELLİK TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Daire No, Oda Sayısı, Banyo Sayısı, Asansör Durumu, Isınma Durumu, Klima Durumu, Güneş Enerjisi Durumu, Cephe Yönü, Otopark Durumu,	Dairelerin değerine etki eden kendisine yönelik verilerin

U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
 U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

	Kullanılan Malzeme ve İşçilik Durumu, Güvenlik Tedbirleri Durumu, Doğal Afet Güvenlik Durumu, Yapı Cinsi Çeşidi, Yapı Sınıfı Türü, Yapı Yaşı Durumu, Kaçak ve Gecekondu Durumu, Kat Durumu, Hasar Durumu, Yangın Merdiveni Durumu	tutulduğu tablodur.
ÇEVRESEL ETKENLER VERİLERİ TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Daire No, İşyerlerine Uzaklık, Yönetim Merkezlerine Uzaklık, Eğitim Merkezlerine Uzaklık, Kültür Merkezlerine Uzaklık, Otobüs Duraklarına Uzaklık, İbadet Merkezlerine Uzaklık, Polis Merkezlerine Uzaklık, Alışveriş Merkezlerine Uzaklık, Komşu Parsel Etkisi, Trafik Yoğunluğu, Gürültü Durumu	Taşınmazın değerine etki eden, kendisi dışındaki faktörlere ilişkin verilerin tutulduğu tablodur.
TAŞINMAZ ALTYAPI VERİLERİ TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Daire No, Elektrik Durumu, Su Durumu, Kanalizasyon Durumu, KabloTV Durumu, Doğalgaz Durumu, Yol Durumu, Jeotermal Durumu, Hidrofor Durumu	Taşınmazın bulunduğu yörenin altyapı faaliyetlerine ilişkin verilerin tutulduğu tablodur.
EKONOMİK UNSURLAR VERİLERİ TABLOSU	İl, İlçe, Mahalle, Taşınmaz No, Bina No, Daire No, Parselin Faydası, Parselin Devredilebilirliği, Parselin Kıtık Durumu, Parselin Pazarlanabilirliği	Piyasa araştırmasına dayalı olarak üretilen verilerin tutulduğu tablodur.

Kaynak: Çağatay, 2008: 243-272'den Derlenmiştir.

Veri Sunum Tabloları

Veri sunum tabloları, Taşınmaz Veri Özellik Tabloları ile Değerleme Kriter Tablolarına yapılan veri girişleri sonrasında hesaplanan değer verisinin haritalar eşliğinde sunulmasını sağlayan tablolardır. Taşınmaz değerleri, diğer tabloların belli kolonları ile ilişkilendirilerek de sunulabilmektedir. Örneğin değeri gösterilen taşınmazın malikler tablosunda yer alan malik bilgisiyle ya da belirli bir mahallede bulunan taşınmazların değer unsurlarıyla eşleştirilerek sunulması gibi çoklu gösterimler yapılabilmektedir.

Yapılan uygulamanın CBS tabanlı olmasından dolayı Veri Sunum Tabloları, konumsal bilgileri tutan coğrafi özellikli İller, İlçeler, Mahalleler gibi tabloların yanında “değer” kolonlarını içeren grafik ve grafik olmayan verilerin birlikte tutulduğu Taşınmaz Parsel, Taşınmaz Bina ve Taşınmaz Daire Tablolarından oluşmaktadır. Son üç tablo daha önce de bahsedildiği gibi aynı zamanda Taşınmaz Veri Özellik Tabloları içerisinde de yer almaktadır.

2.4. Modelin Çalışma Prensi Üzerine Örnek Uygulama

Modelin çalışma prensibini açıklayabilmek için İzmir ili Çiğli İlçesi Yeni Mahallede 1521 adet parsel ve 1346 binayı kapsayan bir çalışma alanı belirlenmiş ve söz konusu alanın taşınmaz değer haritası üretilerek Şekil

U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

5’de gösterilmiştir. Üretilen değer haritası taşınmazların Tablo 1’de gösterilen verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu örnek uygulamada, modelin nasıl çalıştığını açıklamak adına Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışma alanında sadece 5 parsel olduğu ve değerlendirme kriterlerinin de 4 adet altyapı özelliğinden oluştuğu kabul edilecektir. Uygulamada taşınmaz sayısının 5 olması ile 5000 olması, değerlendirme kriter sayısının da 4 değil de 50 olması arasında işlem zorluğu açısından hiçbir fark bulunmamaktadır. Çok sayıda taşınmaz ve kriterle çalışmak sadece bu çalışmanın hacmini genişleterek vurgulanmak istenen ana konudan uzaklaşılmasına sebep olacaktır.

Tablo 2: Taşınmaz Parsel Tablosuna Giriş İçin Toplanan Veriler

İL KOD	İLÇE KOD	MAH. KÖY K.	TAS NO	ADA	PARSEL	DEĞER
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041001	100	1	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041002	100	2	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041003	100	3	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041004	100	4	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041005	100	5	

Kaynak: Çağatay, 2008: 188

Bu veriler, veri giriş operatörleri tarafından Şekil 1’ de gösterilen Arazi Bilgisi Giriş Formu kullanılarak Taşınmaz Parsel Tablosuna kaydedilmektedirler.

U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
 U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

Şekil 1. Arazi Bilgisi Giriş Formu

ARAZİ BİLGİSİ GİRİŞ FORMU

İL	35 İZMİR	CİNSİ	1 KONUT	RESİM
İLÇE	4 ÇİĞLİ	ALT PIYASA KOD	1 KONUT MERKEZLİ	
MAHALLE-KÖY	1 BÜYÜKÇİĞLİ	PIYASA TÜR KOD	3 ORTA ÖLÇEKLİ	
TAŞINMAZ_ID	35041001	HİSSE DURUMU	1 TAM	
PAFTA	2BJ-2D	İMARLI MI?	1 EVET	
ADA	8260	BİNA VAR MI?	1 EVET	EKLE
PARSEL	1	DEĞERLEME YÖNTEMİ	1 EMSAL KARŞILAŞTIRMA	KAYDET
YÜZÖLÇÜMÜ	120	ÜRÜN KOD	1 YOK	SİL
CADDE	ATATÜRK	DEĞER PUANI		
SOKAK	122	DEĞER		

Kaynak: Çağatay, 2008: 189

Tablo 3: Altyapı Tablosuna Giriş İçin Toplanan Veriler

İL KOD	İLÇE KOD	TAS NO	ELEKTRİK	SU	KANALİZ A.	KABLO TV	DEĞER PUANI
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041001	VAR	VAR	VAR	VAR	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041002	VAR	VAR	YOK	VAR	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041003	YAPIMDA	YOK	YOK	VAR	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041004	YAPIMDA	YOK	YOK	YOK	
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041005	YOK	VAR	VAR	YOK	

Kaynak: Çağatay, 2008: 190

Bu beş taşınmazın gerçekte imar bilgileri, altyapı bilgileri, çevresel etkenler bilgileri, ekonomik unsurlar bilgilerinin toplanarak sisteme girilmesi gerekmektedir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi, verilen örnekte taşınmaz değerlerinin sadece elektrik, su, kanalizasyon ve kablo TV gibi altyapı

U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

verilerine bağlı olduğu düşünüldüğünden beş adet taşınmazın elde edilen altyapı verilerinin Tablo 3’de olduğu gibi olduğu kabul edilsin.

Bu verilerin veritabanına girilmesi için operatörler Şekil 2.’da gösterilen Altyapı Bilgileri Giriş Formu’nu kullanmaktadırlar.

Şekil 2: Altyapı Verileri Giriş Formu

Kaynak: Çağatay, 2008: 190

Sisteme girişi yapılacak son veri grubu ise taşınmazların bulunduğu yerde daha önce yapılmış taşınmaz satışlarıdır. Bu verilerin girilmesi ile değerlendirme işleminin sonunda bulunan değer aralıkları ile gerçek satış değerlerinin mukayese edilmesi sağlanarak tüm taşınmazların toplu değerlendirilmesi gerçekleştirilebilmektedir. Örnekte yer alan beş adet taşınmaz için bir adet emsal verisinin Tablo 4.’de gösterildiği gibi olduğu düşünülün.

Tablo 4: Emsal Fiyat Tablosu Verileri

İL KOD	İLÇE KOD	TAS NO	SATIŞ FİYAT	SATIŞ TARİH	DEĞER PUAN	DEĞER
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041001	100.000.000	12.06.2011		
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041002				
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041003				
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041004				
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041005				

Kaynak: Çağatay, 2008: 191

U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

Bu veriler de operatörler tarafından Tablo 1’de gösterilen Emsal Fiyat Tablosuna Şekil 3.’de gösterilen Emsal Fiyat Tablosu Girişi Arayüzü kullanılarak girilecektir.

Şekil 3: Emsal Fiyat Tablosu Giriş Formu

EMSAL FİYAT TABLOSU GİRİŞİ			
İL	35 İZMİR	SATIŞ FİYATI	1
İLÇE	4 ÇİĞLİ	SATIŞ TARİHİ	1
MAHALLE-KÖY	1 BÜYÜKÇİĞLİ	DEĞER TOPLAMI	1
TAŞINMAZ_ID	35041001	DEĞER	1
BİNA_NO	1	EKLE KAYDET	
KAPI_NO	1	SİL	

Kaynak: Çağatay, 2008: 191

Bu aşamanın bitmesiyle veri giriş aşaması tamamlanacaktır. Bundan sonra değerlendirme uzmanları devreye girerek taşınmaz değerlendirme işlemlerine başlayacaklardır. Değerleme uzmanlarının ilk yapacakları iş, değer hesabı için toplanan verilere kriter vermek olacaktır. Kriter verme olayı ise aslında bu örnek için Değerleme Kriter Tablolarından, Elektrik Durumu, Su Durumu, Kanalizasyon Durumu ve KabloTV Durumu tablolarına veri girme olayından başka bir şey değildir. Değerleme uzmanı bu taşınmazlar için takdir yetkisini şu şekilde kullandığı düşünülürse:

Elektrik Durumu---- Var: 5 puan, Yapım Aşamasında: 3 Puan, Yok: 0 puan

Su Durumu----- Var: 4 Puan, Yapım Aşamasında: 2 Puan, Yok: 0 Puan

Kanalizasyon Dur.----Var: 4 Puan, Yapım Aşamasında: 2 Puan, Yok: 0 Puan

Kablo Tv Dur.-----Var: 3 Puan, Yapım Aşamasında: 1 Puan, Yok: 0 Puan

Yukarıda yer alan puanlamaların tablosal olarak ifade edildiği düşünüldüğünde Tablo 5 ve Tablo 6’daki gibi bir durum ortaya çıkacaktır.

U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

Tablo 5:Değerleme Uzmanının Altyapı Tablosunun Kolonları Olan Elektrik Durumu Ve Su Durumu Tablolarına Verdikleri Değer Puanları

ELEK. DUR.	YOK	YAP.AŞ	VAR	SU DURUM	YOK	YAP.AŞ	VAR
PUAN	0	3	5	PUAN	0	2	4

Kaynak: Çağatay, 2008: 192

Tablo 6:Değerleme Uzmanının Altyapı Tablosunun Kolonları Olan Kanalizasyon Durumu Ve Kablo TV Durumu Tablolarına Verdikleri Değer Puanları

KANAL. DUR.	YOK	YAP.AŞ	VAR	KAB TV DUR.	YOK	YAP.AŞ	VAR
PUAN	0	2	4	PUAN	0	1	3

Kaynak: Çağatay, 2008: 192

Taşınmaz Değerleme Uzmanı bu değer puanlarını veritabanına girerken Şekil 4’de gösterilen Elektrik-Su-Kanalizasyon-Kablo TV Değer Giriş Formu arayüzünü kullanmaktadır.

Şekil 4: Elektrik-Su-Kanalizasyon-Kablo TV Durumu Değer Giriş Formu

ELEKTRİK-SU-KANALİZASYON-KABLO TV DURUMU DEĞER GİRİŞ FORMU

İL İLÇE

ELEKTRİK DURUMU PUANLARI **KANALİZASYON DURUMU PUANLARI** **EKLE**

YOK YOK **SİL**

YAPIM AŞAMASI YAPIM AŞAMASI **KAYDET**

VAR VAR

SU DURUMU PUANLARI **KABLO TV DURUMU PUANLARI**

YOK YOK

YAPIM AŞAMASI YAPIM AŞAMASI

VAR VAR

Kaynak: Çağatay, 2008: 193

U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

Bu girişlerin ardından sistem otomatik değer hesaplamaya başlayacaktır. Bu işlem aşama aşama açıklanacak olursa, öncelikle değerlendirme uzmanlarının tablolara verdikleri puanlar, kolonları oldukları tablodaki değerlerle karşılaştırılacaklardır. Örneğin 35041001 nolu taşınmazın elektrik durumu “var” olduğu için 5 puanı, su durumu “var” olduğu için 4 puanı, kanalizasyon durumu “var” olduğu için 4 puanı ve kablo tv durumu “var” olduğu için 3 puanı olacaktır. Dolayısıyla altyapı tablosu için toplam 16 puanı olacaktır. Bu da tabloda bulunan değer puanı kolonuna otomatik olarak yazdırılacaktır. Bu hesabın veritabanındaki tüm hesap tablolarına yazdırılması ile toplam değer puanı ortaya çıkacaktır. Böylece Tablo 7’de görüldüğü gibi, beş taşınmazın değer puanları hesaplanmış olacaktır.

Tablo 7: Altyapı Tablosuna Giriş İçin Toplanan Veriler İçin Hesaplanan Değer Puanları

İL KOD	İLÇE KOD	TAS NO	ELEKTRİK	SU	KANALİZA	KABLO TV	DEĞER PUANI
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041001	3-VAR	3-VAR	3-VAR	3-VAR	16
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041002	3-VAR	3-VAR	1-YOK	3-VAR	12
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041003	2-YAPIMDA	1-YOK	1-YOK	3-VAR	6
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041004	2-YAPIMDA	1-YOK	1-YOK	1-YOK	3
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041005	1-YOK	3-VAR	3-VAR	1-YOK	8

Kaynak: Çağatay, 2008: 194

Bu değer puanlarının anlam ifade edebilmesi için fiyat emsalleriyle aralarında ilişki kurulmalıdır. Bunun için daha önceden yapılmış Emsal Fiyat Tablosu Verileri ile karşılaştırılmalıdır. Burada karşılaştırma için hangi fiyat ya da fiyatların kullanılacağına değerlendirme uzmanı karar verecektir. Değerleme uzmanı isterse yapılmış satış ortalamalarını alabileceği gibi, isterse tek bir değeri de alabilir. Burada Tablo 4’de gösterildiği gibi sadece 35041001 nolu taşınmazın emsal fiyatı bulunmaktadır. Bu fiyat, tabloda yer alan tüm taşınmazların değer puanlarıyla karşılaştırılır (Normalde Değer Puanı Kolonunda tüm tablolardan gelen puanlar toplamı olması gerekirdi, başta belirtildiği gibi sadece altyapı tablosu var kabul edildiği için onun

U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

puanları buraya aktarıldı.). Yani yapılan işlem temelde şudur. 100.000.000 TL 16 Puanın karşılığı ise, 12, 6, 3 ve 8 puanın karşılığı nedir? Bu şekliyle değer puanlarının değere çevrilmesi Tablo 8.'de ayrıntılı bir şekilde görülmektedir.

Tablo 8: Emsal Fiyat Tablosu Verilerinin Değere Çevrilmesi

İL KOD	İLÇE KOD	TAS NO	SATIŞ FİYAT	SATIŞ TARİH	DEĞER PUAN	DEĞER
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041001	100.000.000	12.06.2011	16	100.000.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041002			12	75.000.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041003			6	37.500.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041004			3	18.750.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	35041005			8	50.000.000

Kaynak: Çağatay, 2008: 195

Tablo 9.'da görüldüğü gibi Bu değer bilgileri daha sonra sistem tarafından parsel verilerinin tutulduğu ana parsel tablosuna yazdırılarak işlem tamamlanmaktadır.

Tablo 9: Parsel Tablosuna Giriş İçin Toplanan Veriler ve Değerleri

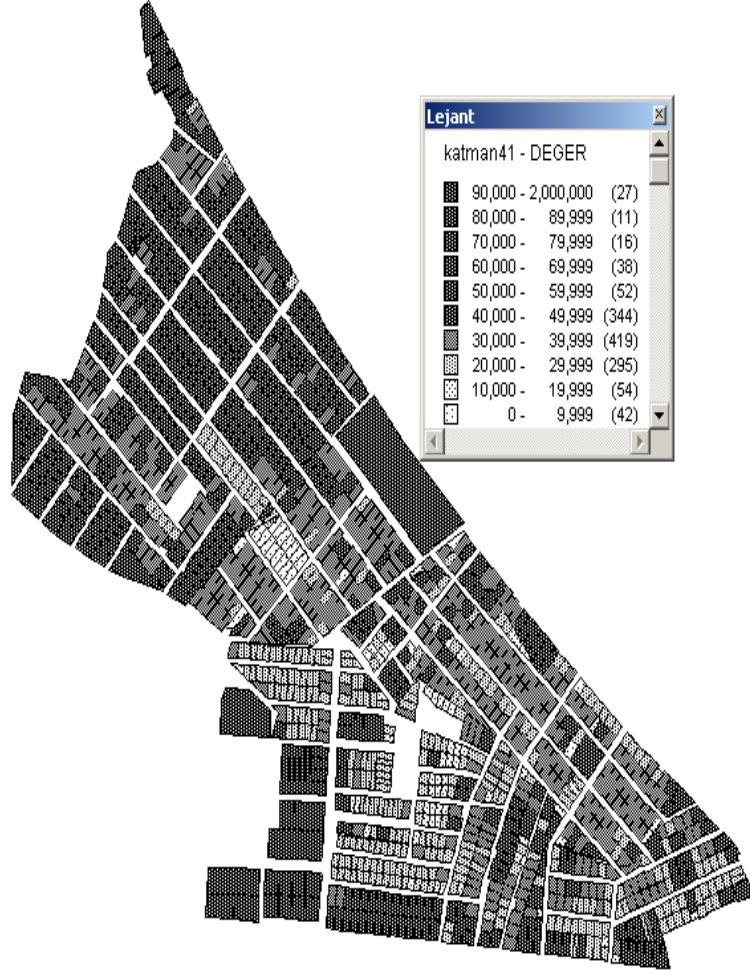
İL KOD	İLÇE KOD	MAH. KÖY K.	TAS NO	ADA	PARSEL	DEĞER
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041001	100	1	100.000.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041002	100	2	75.000.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041003	100	3	37.5000.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041004	100	4	18.750.000
35-İZMİR	4-ÇİĞLİ	1-B.ÇİĞLİ	35041005	100	5	50.000.000

Kaynak: Çağatay, 2008: 195

U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

Çalışma alanında bulunan tüm taşınmazların değer haritasında gösterimi Şekil 5'deki gibidir.

Şekil 5: Çalışma Alanında Yer alan Parsellerin Değer Haritası

Kaynak: Çağatay, 2008: 204

SONUÇ

Taşınmazların ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik açısından belirleyici özellik arz etmesi, taşınmaz değerlendirme faaliyetlerinin güvenilir standartlara, objektif değerlendirme süreçlerine ve nitelikli değerlendirme uzmanlarına olan ihtiyacını arttırmıştır. Taşınmaz değerlemede esas olan

- U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97*
- U. Çağatay, V. Tecim / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97*

onların pazar değerlerinin belirlenmesidir. Pazar değerlerinin bulunması yaklaşımı, değer tahmini yapılması sırasındaki tüm verilerin ilgili piyasadan toplanması esasına dayanmaktadır. Söz konusu verilerin bir kısmı taşınmazların fiziki ve ekonomik özellikleri ile ilgili iken bir kısmı onların bulunduğu çevrenin özellikleriyle, diğer bir kısmı da ülkenin genel ekonomik durumu ile ilgilidir.

Taşınmaz değerlemesinin çok sayıda verinin analizini gerektirmesi, değerlendirme hizmeti almak isteyenlerin çeşitliliği ve taşınmazların konum referanslı olması coğrafi bilgi sistemi teknolojilerinin bu alanda kullanılmasını zorunluluk haline getirmiştir. Uluslararası Değerleme Standartların içerisinde de değinilen CBS tabanlı toplu değerlendirme ile yapılan uygulamalar karar verme süreçlerini hızlandırmakta, değerlemenin uyumlu olmasını sağlamakta ve değer istatistikleri alınmasına imkan vererek değerlendirme çıktılarının çok sayıda kişiye ulaşmasını sağlamaktadır.

Bu çalışmada ortaya konulan değerlendirme modeli ile CBS tabanlı klasik değer haritası üretim yöntemlerinin dışında yeni bir yaklaşım önerilmiştir. Bu yaklaşımın temeli, taşınmaz değerlemesini yapması gereken değerlendirme uzmanlarına değer takdirini yapabilecekleri bir platformu tasarlamak üzerine kurulmuştur. Öngörülen uygulama, taşınmaz değerine ulaşabilmek adına değerlendirme uzmanına 51 değerlendirme tablosunda 361 kriter ile toplam 18411 alternatif seçenek sunmaktadır. (Çağatay, 2008: 243-272) Bu sayıda seçeneğin ortaya konması ile bulunacak taşınmaz değerinin pazar değerini kapsayacağı düşünülmektedir.

Geliştirilen model sadece bir ilçede denenmiş olmakla birlikte veritabanı ve yazılımın kapsayıcı nitelikte olması, projenin ülke çapında kullanımına imkan sağlayabilecektir. Böylelikle ülkemizde taşınmaz değerlendirme bilgisine ihtiyacı olan tüm kesimlerin güncel değer bilgisine ulaşmalarının önü açılacaktır. Ayrıca üretilen bilgi sisteminin Tapu Kadastro Bilgi Sistemi gibi projelerle birlikte çalışabilmesi ile Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi politikalarının oluşumuna da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ALPTÜRK, Ercan; (2007),*Soru ve Cevaplarıyla Gayrimenkul Değerleme Rehberi*, 1. Baskı, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara
- AÇLAR, Ahmet ve ÇAĞDAŞ, Volkan; (2002), *Taşınmaz (Gayrimenkul Değerlemesi)*, 1.Baskı, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayını, Ankara
- ÇAĞATAY, Uluç; (2008) “AB Sürecinde Türkiye’de Bilgi Yönetimi ve Konumsal Bilgi Sistemleri ile Taşınmaz Piyasalarının Analizine İlişkin Bir Model Tasarımı”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

- U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 79-97
- U. Çağatay, V. Tecim/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 79-97

- DEVECİ, Eda ve YILMAZ, İbrahim; (2009), “Coğrafi Bilgi Sistemleri Yardımıyla Taşınmaz Değerlemesi: Afyonkarahisar İl Merkezi Örneği, Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi, Cilt: 1, No:1, 2009”, http://www.teknolojikarastirmalar.com/pdf/tr/06_010109_4_yilmaz.pdf, (06.08.2011)
- DİNLER, Zeynel; (2000), *İktisada Giriş*, 5.Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa
- DURDURAN, S.Savaş, ÖZKAN, Gülgün, ERDİ, Ali; (2002), “Kentsel Mekanlarda Taşınmaz Değerleme Amaçlı Coğrafi Bilgi Sistemi Uygulamaları”, http://www.harita.selcuk.edu.tr/arsiv/semp_pdf/157_165.pdf, (06.08.2011)
- FICEK, F. Edmund; HENDERSON, P. Thomas; JOHNSON H. Ross; (1976) *Real Estate Principles and Practices*, 4. Baskı, Merrill Publishing Company, Columbus
- GÜNGÖR, Eser; (1999), “Gayrimenkul Değerlemesi ve Türkiye’de Sermaye Piyasalarında Gayrimenkul Ekspertiz Şirketlerine Yönelik Düzenlemeler Yapılmasına İlişkin Öneriler”, *Yayınlanmamış SPK Yeterlik Etüdü*, Sermaye Piyasası Kurulu Yatırımcılar Dairesi, Ankara
- IVSC-International Valuation Standarts Committee; (2006), “*International Valuation Standarts*”, Çev: SPK, www.spk.gov.tr, (15.12.2006)
- NİŞANCI, Recep; (2005a), “Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Nominal Değerleme Yöntemine Dayalı Piksel Tabanlı Kentsel Taşınmaz Değer Haritalarının Üretimi”, http://www.gislab.ktu.edu.tr/tezler/doktora/recep_nisanci.htm, (06.08.2011)
- NİŞANCI, Recep; (2005b), “Kentsel Taşınmaz Değer Haritalarının Oluşturulması”, <http://www.gislab.ktu.edu.tr/yayin/PDF/03RNB02.pdf>, (06.08.2011)
- ÖZKAN, Gülgün; YALPIR, Şükran; ERDİ, Ali ve BEKDİK, Okan; (2004), “Taşınmaz Değerleme Amaçlı Bir Modelleme Örneği ve CBS ile Entegrasyonu”, <http://cbs2004.fatih.edu.tr/download/file507.pdf>, (06.08.2011)
- ÖZTAN, Bilge; (2000), *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi, Ankara
- RING A. Alfred; (1972), *Real Estate Principles and Practices*, 7. Baskı, Prentice-Hall Inc, New Jersey
- SMITH, C. Halbert; TSCHAPPAT, J, Carl; RACSTER, L.Ronald; (1973), *Real Estate and Urban Development*, 1.Baskı, Richard D. Irwin Inc, Illinois, 1973
- SPK; (2007), “Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ” Seri VIII No:45, www.spk.gov.tr (15.05.2008)
- TECİM, Vahap ve ÇAĞATAY, Uluç; (2006) “Coğrafi Bilgi Sistemi Tabanlı Taşınmaz Değerleme Çalışmaları Vasıtasıyla Taşınmaz Değer Haritalarının Oluşturulması İçin Bir Model Çalışma”, http://dis.fatih.edu.tr/store/docs/tecim_cbstasdeghnhcDPPtJ.pdf, (06.08.2011)
- TİRYAKIOĞLU, İbrahim ve ERDOĞAN, Saffet; (2006), “Coğrafi Bilgi Sistemleri Destekli Taşınmaz Değerlemesi: Afyonkarahisar Örneği”, http://dis.fatih.edu.tr/store/docs/tiryakioglu_cbstasdeg0zMFUDEB.pdf, (06.08.2011)

- U. Çağatay, V. Tecim / *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(2014) 79-97
- U. Çağatay, V. Tecim / *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences* 4(2014) 79-97

- TORUN M.Koray; YANALAK, Mustafa ve ŞEKER Dursun Z.(2009) “Örnek Bir Mahallede Yapısız Parsellerin Değer Haritalarının Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Üretilmesi”, http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/5d6637b718d0f24_ek.pdf, (06.08.2011)
- TÜRKAY, Orhan; (1997), *İktisat Teorisine Giriş-Mikroiktisat*, Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara
- ÜLGER, N.Enver ve, BAŞ ERAY, Gülen (2003), “Arazi Geliştirme Kuramsal Temelleri”, *İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yer Bilimleri Dergisi, Cilt: 16, Sayı:1*
- VENTOLO L. William ve WILLIAMS, R. Martha; (2005), *Fundamental of Real Estate Appraisal*, 9.Baskı, Dearborn Real Estate Education, Chicago
- YILMAZ, Ahmet ve DEMİR, Hülya; (2011), “Çok Ölçütlü Karar Destek Sistemleri ile Taşınmaz Değerleme ve Oran Çalışması”, http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/e6eea4064aa6136_ek.pdf, (06.08.2011)

YÖNETİMDE YENİ PARADİGMA ÇAĞINDA KATILIMCI DEMOKRASİ VE YEREL YÖNETİMLER

Doç. Dr. Mehmet ÖZEL
Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
mozel38@gmail.com

Feramuz GÜÇLÜ
Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğü
fer@gmail.com

ÖZET

Kamu politikalarının belirlenmesi, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde yetkiyi halka devreden modeller bu çalışma kapsamında “katılımcı demokrasi” olarak tanımlanmıştır. Bütün boyutlarıyla değişen dünyamızda yeni bir yönetim anlayışını temsil eden Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımının da yurttaş odaklı bir model benimsediği görülmektedir. Katılımcı yönetim, halkın istek ve ihtiyaçlarını önemser ve halkı yönetime katılmaya teşvik eder. Yeni Kamu Yönetimi Düşüncesinin alt akımlarından olan katılımcı yönetim, yerelleşme ve yönetişim ile halkın yönetimde aktif rol alması beklenmektedir.

Bu çalışmada, Yeni Kamu Yönetiminde katılımcı demokrasi ve katılımcı demokrasinin yerel yönetim alanına yansımaları incelenmiştir. Çalışmanın amacı; merkezi idare ve yerel yönetimler bütününe ifade eden kamu yönetiminindeğişim yönünü, katılımcı demokrasi temelinde açıklamaktır. Bu kapsamda, çalışmanın son kısmında, Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının yerel yönetim alanındaki görünümü ve katılımcı yönetimin gerekleri değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, çağımızın katılımcı demokrasi ve katılımcı yönetim düşüncesi doğrultusunda gelişme gösterdiği; ancak az gelişmiş demokrasilerde ve özellikle de yerel yönetim alanında katılımcı demokrasinin gereklerinin yeterince uygulama bulamadığı, demokrasinin en temel unsurlarından olan yerel yönetim alanında katılımcı yönetimin geliştirilmeye ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni kamu yönetimi, katılımcı demokrasi, yerel yönetim, halkın yönetime katılması, yerelleşme.

PARTICIPATORY DEMOCRACY AND LOCAL GOVERNMENTS IN THE ERA OF NEW GOVERNMENT PARADIGM

ABSTRACT

In this study in the process of determination, implementation and monitoring of public policy, models giving authority to the community are defined as “participatory democracy”. At our changing world with all its dimensions, New Public Management Approach representing a new management approach is also seen to adopt a citizen-focused model. Participative management takes care of the people's wishes and needs and encourages people to participate in government. With

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

New Public Management Thought sub movements that are participatory management, decentralization and governance, public is expected to take an active role in management.

In this study participatory democracy at new public management and reflection of participatory democracy to the local government field are studied. Aim of this study; is to explain change direction of public administration expressing whole of central and local government on the basis of participatory democracy. Within this scope, in the last part of the study, New Public Management Approach appearance in the local government are and requirements of participatory management are evaluated. In this context it is concluded that ourage has improved in line with the idea of participatory democracy and participatory governance; but the requirements of participatory democracy can not find enough application and in the field of local government of the fundamental elements of democracy, participatory management needs to be improved.

Keywords: New public management, participatory democracy, local government, public participation in management, decentralization.

GİRİŞ

Demokrasi kuramlarından birisi olan “katılımcı demokrasi”, en genel anlamda, halkın çeşitli hususlarda siyasi karar alma sürecine iştirak etmesi ve görüş bildirmesi şeklinde tanımlanabilir. Günümüzde, insanlar yerel düzeyde kendilerini ilgilendiren konularda alınan siyasi kararlarda söz sahibi olmayı talep etmektedir. Bu husus, Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı (New Public Management) çerçevesinde ön plana çıkan Yönetişim’in de gereği olup, dünyada gittikçe yaygınlaşmakta ve kamu yönetimleri bu doğrultuda dönüşümlere uğramaktadır. Bu bağlamda, katılımcı demokrasi düşüncesi ile yeni kamu yönetimi anlayışının ve özellikle de yönetim yaklaşımının katılım konusunda birbirine yaklaştığı söylenebilir. Nitekim, katılımcı demokrasi teorisinin şu önemli unsurlarına bakıldığında bu durum daha net görülebilmektedir (Pateman, 2012):

- Bireylerin kapasiteleri, beceri ve özellikleri, yetki yapılarının formları ile ilişkilidir. Bireyler katılarak katılımı öğrenir (katılımcı demokrasinin eğitici veya gelişimsel yanı ve çoğunlukla bahsedilen yönünü bu madde ifade eder). Bu durumda, bireyler katılımını mümkün kılan demokratik yetki yapılarında etkileşime ihtiyaç duyarlar.
- Katılımcı demokrasi teorisi demokratikleşme konusunda bir argümandır. Şöyle ki, bu argüman, bizim kendi sosyal ve siyasi yaşamımızı daha demokratik kılacak ve günlük karar verme süreçlerinde yer almaları için bireylere fırsatlar sağlayacak değişiklikler içerir.
- Katılımcı demokrasi antidemokratik yetki yapılarının reformunu gerektirir.

Kamusal faaliyetlerin yerine getirilmesinde halk merkezli bir yaklaşım, dünya genelinde kendini gösteren bir gündem olup, hâlihazırdayeni açılımlara da açık bir konudur. Kamu yönetiminde bu halka yönelik eğilim; *Yeni Kamu Yönetimi*, *Yönetişim*, *Katılımcı Demokrasi* ve *Yerelleşme* gibi temel başlıklarla gerçekleşmektedir. Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı ile beraber sivil ve yerel toplumsal kuruluşlar ve halkın, yönetime aktif katılımı ve denetimi sürecinde önemli görevler ve sorumluluklar üstlenmesi beklenmektedir.

Demokrasinin, “katılımcı” biçimi üzerinden, toplumsal temsil ve meşruiyet yetersizliğini aşma girişimini, kamu yönetimi alanında destekleyen veya aynı doğrultuda gelişme gösteren karşılığının “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı” olduğu söylenebilir. Bu çalışma, katılımcı demokrasi ile yönetimde yeni paradigmanın (Yeni Kamu Yönetimi), benzer amaçların akımı olduğu ileri sürmekte ve bu gelişmenin yerel yönetim alanına yansımalarını inceleyen amaç gütmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu çalışma, kamu yönetiminde katılım sorunu; bu sorunu aşmada “katılımcı demokrasi”nin işlevi; katılımcı demokrasi ile “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı”nın ilişkilendirilmesi; yerel alanda bu yeni yönetim paradigmasının “katılımcı yönetim” oluşturmadaki çözümü; yerel yönetim alanında katılımcı yönetimin gerekleri kurgusu üzerine kurulmuştur.

Katılımcı demokrasi, kökeni Antik Yunan sitelerine kadar giden, yeni olmayan bir yaklaşım olup, gerçek demokrasinin ifadesi olduğu söylenebilir. Günümüzde ise katılımcı demokrasi yaklaşımı ile var olan demokratik yapıların –bu arada yerel yönetimlerin- gerçek demokrasiye olabildiğince yakınlaştırmaktır. Klasik demokrasilerde, halkın kendini yönetecek kimseleri/temsilcileri seçmesi yoluyla egemenlik hakkını kullanır. Buna karşın doğrudan demokrasi araçlarını da içeren katılımcı demokrasi yaklaşımı vardır. Katılımcı demokrasi, halkın çeşitli yollardan siyasete en geniş biçimde katılabilmesidir(Çukurçayır, 2006:26-27).Diğer bir ifadeyle, Katılımcı demokrasi anlayışı, temsili demokrasinin katılım yetersizliğine (siyasal katılımın sadece seçimlerle sınırlı olmasına) bir tepki olarak ortaya çıkan yeni sol düşünce ve hareketlerden ilham alan bir demokrasianlayışıdır. Amaç bireyin aracısız olarak yaşamını etkileyen bütün kararların alınmasına katılımınısağlanmasıdır. Dolayısıyla toplumun her alanında siyasal katılım teşvik eder.

Burada, Katılımcı Demokrasinin, “siyasal” katılımı öne çıkardığı, yönetsel boyutu fazlaca içermediği ve bu anlamda makalenin savı çerçevesinde, yönetim alanıyla ilişkilendirilmesinin sorunlu olabileceği düşünülebilir. Ancak demokrasi, bir yönetim biçimidir de; topluma ilişkin karar alarak tercihlerin somutlaştırıldığı her yönetim alanının, gerçek demokrasiye doğru evrimleştirilmesi, katılımcı demokrasinin tercih edeceği bir gelişme olarak düşünülmelidir. Ayrıca yerel yönetim alanı, salt

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

“yönetimsel” alan değil, “siyasal boyutu” bulunan, seçimlerin yapıldığı ve bu nedenle “yerel demokrasi” adı verilen bir süreci içeren bir alandır. Bu nedenle, bu alanın, katılımcı demokrasi mekanizmalarına daha açık hale getirilmesi gereğinden söz edilebilir. Bu çerçevede Katılımcı Demokrasi ile Yerel yönetim alanının ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir.

Son on yıllarda dünya üzerinde bir “katılım” sorunu yaşandığı, siyaset ve yönetim alanlarındaki klasik katılım biçimlerinin yetersiz kaldığı gerçeği kendini göstermektedir. Buna karşılık, bu realitenin ürünü olduğunu düşündüğümüz “katılımcı demokrasi kuramı” ve kamu yönetiminde yeni paradigmlar, toplumları daha katılımcı bir yönetime doğru evrimleştirmektedirler. İnsanlığın geleceğinde bu nedenle daha demokratik / yönetim yönü güçlü yönetimler bulunacaktır. Küreselleşme, bilgi-iletişim teknolojilerindeki gelişmeler gibi süreçlerin etkisi altında, bu tür yönetimlere doğru olan gelişmeler doğal bir süreç / gelişme gibi algılanabilirse de, birçok toplum için, dışarıdan güçlü bir uyarıcı veya düzenleyiciye ihtiyaç da duyulabilir. Bu nedenle, bu çalışmada yapıldığı gibi, “katılımcı demokrasinin gerekleri”nin ortaya konulması, bu türden toplumlar için büyük önem arz edecektir.

1. YENİ KAMU YÖNETİM ANLAYIŞININ “YÖNETİME KATILMA” KONUSUNDAKİ YAKLAŞIMI

Değişen yönetim anlayışları ile birlikte yönetimde belirleyici olan aktörler de değişmektedir. Klasik kamu yönetiminin ihtiyaçlara cevap veremediği, temel ilke ve değerlerini yerine getirmekte gün geçtikçe zorlandığı konularında yakın zamana kadar yoğun tartışmalar yürütülmüştür. Buna göre, toplumun ihtiyaçlarının ve bu bağlamda kamu yararının klasik kamu yönetiminde tam anlamıyla karşılandığını söylemek mümkün görünmemektedir. Klasik kamu yönetiminin örgütlenme ve işleyiş biçimi olan Weberyen bürokrasi, örgütlerde disiplin, baskı ve denetim kültürünü geliştirdiği; esneklikten yoksun olduğu; sonuçlardan çok girdilere önem verdiği; girişimciliği, yaratıcılığı ve katılımcılığı önlediği gerekçesiyle eleştirilmiştir (Eryılmaz, 2004: 55).

Yeni Kamu Yönetimi anlayışı, özel sektör yönetim anlayış ve tekniklerinin kamuda uygulanması ve özel sektör kültürüne dayalı bir kamu kültürü oluşturulması anlamına gelmektedir (Coşkun, 2003: 40). Bu anlayış, yasal-ussal bürokrasi yerine piyasa temelli, esnek ve âdemi merkezîyetçi örgütlenme, çıktılara (sonuçlara) yönelme, müşteri odaklı yönetim anlayış ve tekniklerine dayalıdır (Eryılmaz, 2004: 55-57; Ömürgönülşen, 2003: 3, 5-6).

Bu anlayış; katılımcılık, kararlara katılma, karar alma sürecini etkileme, yönetime katılma gibi fonksiyonlar gören sivil toplum örgütlerini, hem demokratikleşme hem de sivil toplum örgütlerinin gelişmişlik düzeyini

ortaya koyan aktif katılımcılık, yetki devri, yerinden yönetim, özerklik, öz yönetim gibi alt kavramları içeren yapabilir kılmayı ve klâsik, geleneksel, hiyerarşik, bürokratik ve şimdiye kadar iyi sonuç vermeyen yönetim anlayışının tersine, sivil toplum örgütlerine önem veren, gelişimlerinin önünü açan, katılımcılığı, saydamlığı, yetki devrini, yerinden yönetimi, sonuç verici ve uygulanabilir çözüm yollarını teşvik eden ve benimseyen bir anlayış olarak yönetişim kavramlarını ve tüm bunların kamu yönetimlerine yansımada somutlaşan Yeni Kamu Yönetimi düşüncesini içermektedir (Özer, 2006:19-20).

Katılım, hükümetin karar alma mekanizmasında yurttaşların aktif rol almasıdır. Yönetim, kamu, özel ve sivil sektörler içindeki kararları ve eylemleri etkileyen, ilerlemeyi yönlendiren süreç anlamına gelmektedir (O'leary, Gerard ve Bingham , <http://glenn.osu.edu>,2014).Katılımcı yönetim, şu halde, bu sürecin, çok aktörün etkisi altında ilerlemesi ve sonuçlanması olarak ifade edilebilir.

2. KATILIMCI DEMOKRASİDE YURTTAŞLIK VE KAMU YÖNETİMİNİN KATILIMCI MODELLERE AÇILMASI

Grekçe “demos” ve “kratein” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen veyurttaşlar topluluğunun, egemen olması, iktidar kullanması, yönetmesianlamına gelen(Dursun, 2010:165)demokrasi ile yeni yönetim paradigmaları arasında yakın anlamsal veya amaçsal ilişkiden söz edilebilir.

Şöyle ki, kamu politikalarının belirlenmesinde ve yürütülmesinde, siyasal toplumla birlikte, toplumun geri kalan asıl unsurlarının farklı tarzlarda etkin katılımı, yönetimde yeni paradigma olarak kendini gösteren “(İyi) Yönetişim”in, demokratik karakterine atıf yapılmasına yol açmakta ve onun demokratik bir işleyişe sahip olduğunun güvencesi olarak görülmektedir (Uçkan, 2003:5). İyi yönetişimin, bu güvencenin sağlanması durumunda temellenip hayatiyet kazanacağı beklentisi de buradan kaynaklanmaktadır. Bu anlamda, yönetişim kavramı ile kurumsallaşmış demokratik bir yapının ve katılım kanallarını hukuki güvencelerle koruyan bir devlet ve kamu yönetiminin, katılımcı demokrasi içerisinde öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Yönetimin demokratik bir süreç içinde işleyişi için şekli unsurların / bir kısım kurumların oluşması önemli görülmektedir. Ancak, kurumlar ve şekli unsurlar, güncel ihtiyaçlara göre değiştirilebilir, yenilenebilir ya da ortadan kaldırılabilir bir yapı arz etmektedir. Buna karşılık, katılımcılığın düşünsel temellerinin, yönetim katlarında ve diğer toplumsal kesimlerde benimsenmiş olması, en azından genel bir kanaat olarak benimsenmesiyle ancak kalıcı etkide oluşturulabilir. Katılım düşüncesinin yurttaşlarda yerleşmesi ve somut girişimlere dönüşmesi için uzun bir zamana ihtiyaç duyulur. Bu bağlamda demokrasiyi, bilgi alış veriş

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

ve yönetim ağları üzerine kurulan bir yönetim sistemi olarak nitelendirmek yerinde olacaktır (Uçkan, 2003:21).

Katılımcı demokraside yurttaşın herhangi bir birey ya da onlardan oluşan bir kitle hatta halk olmaktan öte bir anlamı vardır. Bu nedenle, demokratik olsun olmasın her türlü yönetimde kutsanan ve popülizm aracı olarak kullanıldığı hissi veren ‘halk’ kavramı, katılımcı demokrasinin merkezi ögesi değildir. Örneğin Barber, bu hususun altını çizme ihtiyacı duymaktadır. Ona göre, güçlü demokrasi ‘halk’ yönetimi ya da ‘kitle’ yönetimi değildir. Çünkü bir halk henüz bir yurttaş topluluğu olmadığı gibi, kitleler de gerçekte kendi kendilerini yönetmeyen, kâğıt üzerinde özgür insanlardır (Barber, 1995:199). Onun için Barber, güçlü demokrasiyi kurgularken, birçok nitelikte donattığı yurttaşına özel bir vurgu yaparak ona demokrasi adına misyon yüklemektedir. Yurttaşlar hiç kimseye aldırış etmeden hazır konmazlar ve konamazlar. Çünkü özgürlüklerinin, ortak kararlar oluşturma ve onlara göre hareket etme süreçlerine katılımlarının bir sonucu olduğunun farkındadırlar (Barber, 1995:227). Bu onların bağımsız bir iradeye sahip olmadıkları anlamına gelmez. Bir kamusal iş ya da eylemin paydaşlığını üstlenen yurttaşların ve onların topluluklarının en önemli özelliği bağımsız bir iradeye sahip olmaktır. Bağımsız iradenin ve eşitlik temelinde bir katılımın olmaması, bir yönetimin demokratik olma niteliğini zayıflatmaktan öte, yönetimin sorunları çözme kapasitesinden uzaklığını da gösterir. Bu nedenle, güçlü demokratik yönetimde toplum kesimleri katılıma özendirilirken, kendilerini eşit birer katılımcı gibi hissetmelerini sağlayacak argümanlarla donatılmakta, bu sürecin ilerleyen aşamalarında ise, eşit birer katılımcı olacakları bir demokratik ortamın sağlanması hedeflenmektedir.

Demokratik katılımın, özellikle temsili demokrasi uygulamalarında seçimler yoluyla ve ancak siyasal partiler vasıtasıyla olabileceği düşüncesi uzun süre egemen bir yaklaşım olarak varlığını sürdürmüştür. Demokrasinin ve demokratik katılımın anlamını ve kapsamını daraltan bu yaklaşım, kamusal işlerin iyi bir şekilde yönetilmesini de engelleyen etkenlerden birisi olmuştur. Demokrasinin diğer yönetim biçimlerinden ayrılmasını sağlayan ve tercih edilebilir olmasını mümkün kılan özelliklerinden birisi de, toplumun yenilenebilir ve değiştirilebilir alternatiflere sahip olmasını sağlamasında yatmaktadır. Demokrasinin en temel aktörlerinden birisi olan partiler, klasik ulus devlet yapılanması içinde bugünün gelişmelerine ve demokrasinin günümüzdeki boyutlarına uygun bir gelişme seyri gösterebilmiş değildir. Artık hem bazı ulus üstü kurumlar (AB gibi), hem de yaygın bir şekilde ulus altı organizasyonlar (belediyeler gibi) yetkiyi merkezi devletle paylaşmaktadırlar. Hâlbuki partiler çoğunlukla hala geçmiş dönem demokrasi anlayışlarını yansıtan bir yapılanma içinde faaliyetlerini sürdürmektedirler (Uğur, 1999:182).

Katılıma kapalı bir yönetimden, katılımcı ve çok taraflı bir yönetim anlayışına geçişte gözlenen değişim, bireylerin etkili yurttaşlara dönüşmesiyle olmaktadır. Bu dönüşüm hem yönetim katları hem de sivil toplum tarafında, yönetim uygulamalarına bakışta belirgin farklar ortaya çıkarmaktadır. İşlerin merkezi bir sistemle yürütülmesinden, çevreye yayılan ve/veya çevreden merkeze doğru dönüştürücü bir etkiyle yönelen güç temerküzü, siyasetin doğasını değişime zorlamakta ve alışkanlıkları değiştirmektedir. Bu süreçte, kamusal eylem ve kararlar merkezi bir otoritenin tek taraflı hâkimiyetinden ziyade, ilgili tarafların ortaklık ve ittifakları ile ortaya çıkmakta, yurttaşlar da, yapılan girişimlerdeki rollerinden dolayı, çok yakın ilişkiler kurulabilen ortaklara dönüşmektedir. Bu bir bakıma demokrasinin derinleştirilmesi demektir. Çünkü yurttaşların iktidardakilerle aynı bilgi ortamlarında yaşadığı toplumda eski yönetim mekanizmalarının işleminde zorluklar görülmektedir (Duran, 2003:96).

Diğer taraftan, sadece yönetilen bir yurttaşlık konumunu kabul edecek yurttaş sayısı da azalmaktadır. Sosyal ve siyasal hayatta gündemi belirlemek ya da belirlenmesinde etkili olmak bir hak ve sorumluluk olarak katılımcı demokratik düzende, yurttaşın ayrılmaz vasıflarından birisi olarak öne çıkmaktadır. Bir topluluğun gündemi, ona nerede bulunduğunu ve ne olduğunu söyler. Bu gündem, topluluğun karşılıklılığının sınırlarını tanımlar ve geçmiş için kurumlaştırılması ya da aşılması, gelecek için de kaçınılması ya da başarılması gereken planları düzenler. Demokrasinin gündem oluşturması konusu ise, onun kapsayıcı ve belirleyici işlevlerinden biridir (Barber, 1995:230). Bu durum yurttaşı, sadece belirlenmiş bir kısım kamusal eylemler ve kararlar çerçevesinde, belirlenmiş görev sorumlulukları yerine getiren edilgen bir unsur olmaktan çıkarıp, baskın bir toplumsal aktör ve yönlendirici bir güç haline dönüştürmektedir.

Siyasetin katılımcı tarzda bir yönetim anlayışı üretebilmesi ve bunun için alan açması, tek taraflı bir niyet ya da girişimle olmaz. Bu, öncelikle güçlü bir sivil toplum talebine hatta zorlamasına bağlı olarak gelişir. Bu nedenle, katılımcı tarzdaki siyaset, son tahlilde güçlü bir yurttaşlık tasarımına dayanır. Bu yönetim anlayışı, yurttaşlığı, katılımın bir ön koşulu değil, en zengin ürünlerinden biri haline getirir (Barber, 1995:264).

Katılımcı siyasetin ve onun ürünü olarak ortaya çıkacak yönetim yaklaşımının öncüllerinden birisi, iktidarın tekelleşmekten sıyrılmasıdır. Bu ise, siyaset alanının toplumun geri kalan alanları üzerinde nihai belirleyici otorite içermemesi ile gerçekleşebilir. İktidarın paylaşılmış / dağılmış olduğu bir sistem ancak 'demokratik' sıfatına layık olabilir. Söz konusu paylaşımın mevcudiyetini sağlayan şey ise, her şeyden önce politik alanın kendi sınırlarını çizebilmiş ve bu sayede diğer alanlardan fiilen kendini ayırabilmiş olmasıdır (Sarıbay, 2005:87). Sınırların çizilmiş olması, sivil toplum anlamında yurttaşlar topluluğunu sınırlamak için değildir. Tam tersine,

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

siyaset alanını ve yönetim erkini bir derece sınırlamak ve sivil toplumun alanını nispeten genişletmek ve/veya sınır çizilmemiş daha geniş bir alanın tabii olarak sivil toplumca işgal edilmesini sağlamak içindir. Burada dikkatten kaçmaması gereken önemli bir nokta da ki, katılımcı demokrasi için önemlidir, yurttaşlık ve toplumun, tek bir siyasal gerçekliğin iki yüzü olduğu bilgisidir. İnsanlar ancak, ortak bir bilinç şekillendirmek suretiyle yetersizliklerinin üstesinden gelebilirler ve bağımlılıklarını meşrulaştırabilirler (Barber, 1995:269). Ancak bu bağımlılığın daha çok rızaya dayalı ve ihtiyaçların şekillendirdiği bir ilişki düzeyinde olması gerekir. Tam da bu nokta, kamunun yönetiminin kamuya yani yurttaşlar topluluğuna açılmasının gerekliliğini ve aslında vazgeçilmezliğini açıklamaktadır.

Sartori'ye göre "seçime katılma"yı gerçek bir katılım olarak nitelendirmek doğru değildir. Ayrıca, yalnızca oy verme işlemi katılım şeklinde değerlendirmek de katılımın anlamını tam olarak yansıtmamaktadır. Bu bağlamda doğru ve anlamına uygun olarak katılmadan söz edilecek olunursa katılma, kişinin kendi başına ve hareketiyle isteyerek katılması anlamındadır. Dolayısıyla katılma, sadece bir olaya taraf olmak veya kendisi istemeden bir olayın tarafı haline getirilmek ya da mobilize edilmek suretiyle başkasının iradesiyle harekete geçmek değildir. Demokrasinin temel teorisinde, katılma eyleminin bir işe etkin bir katkı hareketi olduğunun hiçbir zaman göz ardı edilemeyeceği vurgulanmaktadır. Kişilerin kendi istekleriyle kurdukları derneklerin, birliklerin önemli görülmesi, çok gruplu toplum teorisi ve parti içi demokrasi gibi konular, katılım konusunun demokrasi içindeki önemini artıran geniş bir katılım literatürünün varlığına işaret etmektedir (Sartori, 1996: 124-125).

Kamu yönetiminin yurttaşların katılımına açılması konusunda önemli etkenlerden birisi yöneticilerin katılımcı bir yaklaşımı benimsemeleri ise; diğeri de toplumun, ister yerel düzeyde isterse ulusal düzeyde olsun, katılım için göstereceği çabalardır. Demokratik katılım hakkının kullanılmasında ortaya çıkabilecek engellerin bertaraf edilmesinde, kamu kesimine öncelikli ve büyük sorumluluk düşmektedir. Zira geleneksel yönetim anlayışının öngördüğü gibi, yönetim işinin başında sonunda her yerinde kamu kesiminin nihai belirleyici olduğu bir anlayış, katılımcı bir yönetim yapılanmasına olanak tanımaz. Çünkü güçlü demokrasi kuramı, bu bağlamda, kamu politikalarına ilişkin kararların alınması ve uygulanması sürecinde, bir ortaklık anlayışı içerisinde, yurttaşların bireysel ve örgütlü olarak, siyasetçiler ve kamu yöneticileri ile birlikte, yönetim sürecine katılımını ifade etmektedir. Böylece oluşan yönetim ağları, kamu - özel - gönüllü kuruluşlar arasında ortaklıklar ve işbirliği sayesinde toplumun bütün kesimlerinin aktif katılımını mümkün kılar. Burada önemli olan, herkesin her an katılması değildir. Hatta her an herkesin katılmamasını sürecin işleyişi

bakımından başarısızlık saymak da yanlıştır. İyi bir yönetim için şu önerinin dile getirilmesi göz adı edilmemelidir: Kendilerini etkileyen politikaların belirlenmesinde ve düzenlenmesinde bütün ortaklar için (idare, sivil toplum örgütleri, bireysel olarak yurttaşlar, özel sektör örgütlenmeleri) eşit katılımın öngörüldüğü bir yönetim iyi yönetim olabilir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda, en azından onların çoğunluğunu işe katmayı sağlayacak bir yönetim yapılanması hem *demokratik* hem de *iyi* olma özelliklerini taşıyabilir. Toplumdaki işleyişin sağlıklı olması ve istikrarlı bir yönetim için, demokrasinin varlığı tek başına mutlak bir garanti sunmaz. Hatta kötü organizasyonlar, manipülasyonlar ve yozlaşmalar demokratik yönetimleri zaafa uğratarak, farklı uçlardaki alternatiflerin gündeme gelmesine neden olabilirler. Bu başarısızlıklardan sakınmak için, sosyal ve ekonomik gelişmeyi tüm topluma yaymayı ve bunu sürekli kılmayı önceleyen bir yurttaş katılımını tam olarak olanaklı kılan kurumların, süreçlerin ve mekanizmaların güçlendirilmesi gerekir. Barber'a göre bunun yolu, güçlü demokratik bağlanmadan geçer. Bu da ancak, ortak müzakere, ortak çalışma, ortak eş duyum ve ortak imgelemden kaynaklanabilir (Barber, 1995:305).

Belirtmek gerekir ki, “yönetim”in klasik, yöneten ve yönetilen varsayımına dayanan içeriği boşalırken; ilgili ve karardan etkilenen tüm aktörlerin “birlikte”, “beraber”, “ortaklaşa”, “işbirliği” içerisinde kendilerini yönetmesi anlayışı doğmuş ve bu da “yönetişim” olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır. Sonuçta sanayi toplumunun ideoloji ve yapısal unsurlarıyla “kamunun yönetilmesi” olarak yapılan “kamu yönetimi” anlayışı, bilgi-iletişim çağının henüz tamamlanmamış olan dokusal gelişiminde “kamunun yönetmesi” biçiminde kavramsallaşp kurumsallaşmaya başlamıştır (Balcı ve Nohutçu, 2008: 19).

Katılımcı demokraside yurttaşlara önemli bir misyon yükleniyor. Temsili demokraside (geleneksel kamu yönetimi) siyasete ve siyasal kurumlara yüklenen siyaset yapma ayrıcalığı ve bu yolla toplumsal hayatı biçimlendirme ve yönlendirme yeteneği, katılımcı demokraside ağırlıklı olarak yurttaşların da faaliyet gösterdiği bir girişim alanı haline dönüşüyor. Bu farklı yurttaş algısı en açık bir biçimde farklılığını şurada ortaya koyuyor: Güçlü demokratik bir toplulukta bireysel üyeler, ortak görüş ve ortak çalışmaya olan katılımlarıyla yurttaşlara dönüştürülür. Yurttaş, sadece hukuksal anlamda devletin bağılı ve vergi mükellefi olmaktan çıkıp; vergilerin nasıl kullanılacağına da karar veren bir kimse haline dönüşüyor. Burada yurttaşlar artık, katılımları bir ortak görüş kapasitesi sağlayan özerk kişilerdir. Bu ifadede özerklik çok önemlidir. Çünkü katılımcı bir demokraside yurttaşların tamaminin fikir birliğine varmış olmaları ve geniş bir birlik tesis etmeleri beklenmez. Bir yurttaşlar topluluğu, varoluşunun niteliğini onu oluşturan üyelerin paylaştıkları şeylere borçludur. Ancak, yurttaşlık bağı, bir uzlaşmanın değil, bir çatışma ve yetersizliğin ürünüdür

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

(Barber, 1995:286). Belki de bu nedenle, ortak sorunlara ortak çözümler arama konusundaki birlik ve dayanışma, farklılıkları yok edici ve her konuda aynı mülahazalarla hareket eden kişiler ortaya çıkarmayı amaçlamamalıdır.

Uygun bir katılımcı yönetim, modelleyicilerin olduğu kadar süreç yöneticilerinin de sürecinin sonuçlarını geliştirmesine, bu sonuçların kabulünün artmasına ve istenmeyen yan etkilerini en aza indirmeye veya önlemeye zemin hazırlar (Krywkow ve Hare , <http://doc.utwente.nl> , 2014).

3. DEVLET –YURTTAŞ İLİŞKİLERİNDE DEĞİŞİM: KATILIMCI YURTTAŞ VE BİRLİKTE YAPMA

Temsili demokrasinin yansıması olan bir geleneksel kamu yönetimi yapılanmasında, yerleşik yurttaş-devlet ilişkisi ile katılımcı demokrasi içerisinde şekillenen yurttaş-devlet ilişkisi arasında bazı temel farklılıklar olması kaçınılmaz görünmektedir. Bu nedenle, kamu yönetiminin önemli tartışma alanlarından birisi, yurttaşlığın tanımı, kapsamı, sınırları ve ayırıcı özellikleri üzerine odaklanmaktadır. Yönetimin doğasında ya da temel paradigmasında bir değişimden söz edildiğinde, yurttaşlık konusunu ele almadan bir çözümlenme yapmak zorlaşmaktadır. Çoğulcu, katılımcı ve paydaş gibi sıfatların yurttaşlık kavramına eklenerek çokça kullanıldığını dikkate aldığımızda, bunun ne anlama geldiğini ortaya koymamız ya da en azından anlıyor olmamız gerekir. Katılımcı demokrasiden bahsediyorsak, farklı bir yurttaşlık tanımı, tasavvuru ve çözümlenmesi yapmak durumundayız. Katılımcı demokrasinin aktif ve başat aktörü nasıl bir yurttaşdır, ne gibi argümanlara sahiptir, kamusal hayatın neresinde durmaktadır ve bu duruşun devlete karşı konumu nedir? Modern ulus devlet modeli içindeki yurttaşlık nosyonunun, dönüşüm sürecinde olduğunu görebilmek açısından bu sorulara açıklık getirilmelidir (Tosun, 2003: 65-76). Üstel'e göre yurttaşlık, haklar bütünü içinde değerlendirildiğinden, yeni hak talepleri yurttaşlığa ilişkin ön kabullerin bir kez daha tartışmaya açılmasını zorunlu kılmaktadır (Üstel, 1999: 47-48). Katılımcı yönetim yaklaşımının, nasıl bir yurttaşlık algılamasından beslendiği ya da nasıl bir yurttaşlık öngördüğü bu bağlamda değerlendirilmelidir. Yönetişimdeki yurttaş tasavvuru, girişimci ve siyasetin merkezinde ama bunu daha belirli işlevler içerisinde ve daha yerel alanlarda yapan bir yurttaş şeklindedir. Bu biçimdeki yurttaş tasavvuru, Barber'da açık bir şekilde görülmektedir. Aktif, katılımcı ve etkili bir yurttaş profili, yönetişimin temel önermelerinden biridir. Katılımcı yönetim anlayışının bir kalıp ya da çerçeve içinde dikte ettiği bir yurttaşlık tanımı olduğu söylenemez. Ancak katılımcı bir yönetim yaklaşımı iddiası ile gündeme gelen yönetişimin, yurttaşlık algılamasının belirgin özelliklerinden bahsettiği söylenebilir (Barber, 1995: 162 vd).

Demokrasinin gelişim çizgisinde, halkın en geniş kesiminin rızasına dayalı bir yönetimin gerekliliği, yönetimde birey ve toplulukların önemini

arttırmıştır. Ulusal karar alıcıların, siyasal kredibilite ve meşruluk için toplumun rızasına muhatap olmaları gerekir. Bu durumda, yönetim üzerinde hesap verme baskısı oluşacağı gibi, iyi bir yönetimin gerçekleştirilmesi için toplumsal potansiyel harekete geçirilmiş olacaktır. Bu beklentisel öngörüye karşılık, başka bir çizgide ortaya çıkan durum, bunun tersi bir eğilimi öne çıkarmakta; ulus altı ve ulus üstü oluşumlar, yurttaşa ihtiyaç duymayacak şekilde gelişmektedir. Modernitenin baş aktörü olan yurttaşa ihtiyaç duyulmayan bu gelişmede, etnik ve dinsel topluluklar cemaat kimlikleri adına hukuki bir kimlik olarak yurttaşlığı sindirmekle beraber; sosyo-kültürel düzlemde farklı önceliklerin yurttaş kategorisinin önüne geçmesini benimsemektedirler. Küresel düzeyde gelişen ekonomik ve siyasal fonksiyonlar, yurttaşa duyulan ihtiyacı minimize etmekte; sadece küreselleşmeye engel olmayacak oranda özgürlük ve istikrara anlam atfetmektedir (Üstel, 1999: 12).

Diğer taraftan, yurttaşlık, modern ulus- devletin ulusal, toplumsal ve bürokratik siyasal organizasyonu dahilinde anlam bulduğundan (Üstel, 1999:56), özellikle küreselleşmenin yönlendirmesiyle ortaya çıkan yeni durumlara göre yurttaşlığın yeniden konumlanmasına ve tanımlanmasına ihtiyaç duyulduğu, hatta, demokrasinin, yurttaş(lar) olmadan sürdürülemezliğinden hareketle, bunun kaçınılmaz olduğunu görmek gerekir. Çünkü kendi farklılığının ve varlığının bilincinde olmayan kitlelerle demokrasi sürdürülemez; toplum otoriter ya da totaliter aşırılıklara teslim olabilir. Bu nedenle, 20. yüzyıl içinde yurttaşlığı konumlandırırken, ulus devlet ölçeğinde model üreten sosyal bilimcinin yurttaşlığın tek biçimliliğine ve hukuki anlamda tarifine karşılık, bugün hem ulus devlet, hem ulus devlet üstü, hem de ulus devlet altı ölçeklerde eş anlı olarak düşünmesi gerekmektedir (Üstel, 1999:10).

Küreselleşme ve paralelinde gelişen yerelleşme, alt kimliklerin yeniden ortaya çıkması gibi yan oluşumlarının etkisi ile çoklu kimlikler içinde bir yurttaşlık yaklaşımı oluşturmaktadır. Ya da tersinden baktığımızda, tek boyutlu bir yurttaş tanımlamasının günümüz koşullarında doğru bir temele oturmadığı görülmektedir. Birey olarak toplumu ve yurttaş olarak devleti görünür kılan bireylerin, bir kısım haklara sahip olacakları ve bazı sorumluluklar yüklenecekleri asgari demokrasi şartıdır bugün gerekli olan. Bu gün için tartışma, yurttaşların, hak ve sorumluluklarının nitelik ve niceliğini belirlemede söz hakkına sahip olmaları ya da ne kadar söz sahibi olacakları konusuna odaklanmaktadır (Tosun, 2003: 64). Demokrasinin yaşam alanı ile yurttaşların karar mekanizmalarında etkili olma olanaklarının örtüşmesi, katılımcı demokrasinin tarifini ortaya koyar. Yerelden başlayarak en tepe noktalara kadar yurttaşların etki alanına giren bir yönetim sistematığı, katılımcı demokrasinin de arzuladığı şeydir.

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

Yeni Sağ düşüncesinin, kamu faaliyet alanının küçültülmesini, küçültülen kamu faaliyet alanının da özel kesim yönetim anlayışı doğrultusunda ve daha fazla katılıma açık olarak yeniden yapılandırılmasını öngördüğü söylenebilir (Al, 2002:119). Yeni Sağ'ın önceliği, görüldüğü gibi merkezi kamu yönetimi birimlerinin görev alanını daraltarak, açılan alanda yurttaş girişimlerini artırmak şeklinde ortaya çıkıyor. Buna karşılık, solun temel paradigmasını koruyarak Batı Kapitalizmiyle uyumlulaştırılmasını destekleyen Üçüncü Yol yaklaşımında, küreselleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan devrimlerin getirdikleriyle çatışmayacak sosyal demokratik doktrinlerin yeniden yapılandırılması öngörülmüştür (Giddens, 2001:151). Bu politikalarla insan sermayesine yatırım teşvik edilerek, daha insan merkezli stratejilerin temel alınması, toplumun geneline ulaşan bir sosyal politika yaklaşımının egemen kılınması öngörülmektedir (Giddens, 2001:101). Burada yurttaşın merkezi bir konumda ele alındığı bir eğilimin varlığı görülmektedir. Çünkü bu politikalar, yurttaşlık, evrensellik ve herkese karşı eşit mesafeli olma ilkelerine dayalı bir dağılım adaletini varsayar. Eşitlik yurttaşlığın önkoşulu olduğuna (Kahraman vd., 1999:58) göre, toplumun eşit parçaları olarak yurttaşların yönetime katılması, birey ya da örgütlü olarak politikaların belirlenmesinde söz sahibi olması da gerekir. Aksine, toplumsal işlerle ilgili politikaların belirlenmesi ve bu politikaların uygulanması işinin belli kesimlere ve seçkinlere bırakılması; yurttaşlar için, seçimlerin tek katılım olanağı olarak kabul edilmesi, yurttaş demokrasiye ve yönetimden soğutacak ve iradesini gölgeleyecek hatta zaafa uğratabilecek bir süreci doğuracaktır. Yönetimin bozulması ve bu bozulmanın topluma sirayet etmesi, bu sürecin bir çıktısı olabilir. Hâlbuki katılımcı bir yapıda, çeşitlilik içeren taleplerin eşit yurttaşlardan yönetime yansması ve kamusal işler konusunda toplumu harekete geçirici yaklaşımlar, yönetime hem bir dinamizm ve etkinlik kazandırır, hem de denetleme ve teşvik etme konusunda olumlu bir işlev görür.

Tekçi ve merkezci bir yönetimden, katılımcı bir yönetime geçişte, gerek Yeni Kamu Yönetimi gerekse Yeni Kamu İşletmeciliği kuramlarının, kamu yönetimindeki değişimleri ifade etmek ve sistemleştirmek üzere geliştirildiği bilinmektedir. Özellikle kamu işletmeciliğinde, yurttaşın daha iyi hizmet alması bağlamında, müşterileştirilmesi, katılımcı yönetim yaklaşımında kabul edilemez. Çünkü, işletmecilikte müşteri ne kadar önemli olsa da kendisine sunulan ve vitrine çıkarılan mal ve hizmetlerin muhatabıdır. Bunların belirlenmesinde doğrudan bir etkisi olmamaktadır. Üçüncü Yol tezinin ideoloğu sayılan Anthony Giddens, yeni kamu işletmecilik yaklaşımının oldukça etkili olan bu yurttaşın müşterileştirilmesi tezini reddederek, yurttaşın tüketiciyle aynı şey olmadığını belirtmektedir. Ona göre piyasalar yurttaşlık meydana getirmez, ancak yurttaşlığın oluşturulmasına ve hatta eşitsizliğin azaltılmasına katkıda bulunabilir

(Giddens, 2001:152). Ama müşterinin bu rekabet ortamındaki durumundan farklılık arz eden yurttaşın konumu, tüketici algılamasının epey dışında olması gereken bir nitelik gösterir. Dikkatlerden kaçmaması gereken en önemli nokta ise, yurttaşın, kamu hizmetlerinin ve onu destekleyen olanakların asıl sahibi konumunda olması ve bu yönüyle, müşteri ya da tüketicinin dışardanlığına benzer bir konuma sokulamamasıdır. Katılımcı demokratik bir yönetimde yurttaş, birey olarak da örgütlü olarak da asli ve etkili bir demokratik figür olarak konumlandırılır. Yurttaşın yönetsel sürece katılımı için öngörülen bu modelde, kamusal sorumluluk ve denetim anlayışına yeni bir boyut kazandırılmaktadır. Yurttaş, geleneksel yönetimin yapısı, hiyerarşik karakteri, müdahaleci niteliği ve hantallaşmış bürokrasiyle hızlı değişim sürecindeki klasik yönetim anlayışından farklı olarak, yönetimi ve hizmet kalitesini sorgulayarak taleplerde bulunacak, bu bağlamda, var olan kaliteye ilişkin sorunların çözümünde ve kalitenin artırılmasında etkili olabilecektir (Çukurçayır ve Sipahi, 2003:30).

Katılımcı bir yönetim yaklaşımı olarak yönetim, doğrudan bir yapısal değişim dayatmaz. Yapısal değişim, her toplumda bulunan çıkar gruplarını rahatsız eden bir uğraşdır. Bu bakımdan yönetimle izlenen strateji, yapısal değişimi öne almak değil; önce düşünsel bir temel oluşturmak ve katılımcı süreçler konusunda yeterli eğilimin gelişmesini sağlamaktır (Karaosmanoğlu, 2002:14).Öncelikle gönüllülük teşvik edilerek mesafe alınması öngörülür. Sosyal sermayenin, sivil toplumun ve yüksek düzeyde vatandaş katılımının gelişmesi için ortamlar hazırlanarak, öngörülen dönüşümün sağlanmasına çalışılır. Yönetimde yurttaşların etkili bir şekilde katılımında bulunmasının öngörülmesi, bilgi edinme olanaklarının ve ortalama eğitim düzeyinin yükselmiş olmasıyla da ilgilidir. Daha sağlıklı ve daha fazla bilgiye ulaşabilen yurttaşların yönetim süreçlerinde yer alma, eleştiri ve talep haklarını kullanma eğiliminin artması beklenir. Bunun 1990'larda yönetimin geleneksel yönetim yaklaşımları karşısında öne çıkmasının nedenlerinden biri olduğu söylenebilir. Yaklaşık aynı dönemde ortaya konulan Avrupa Yerel Yönetimler Şartında, tüm yurttaşların ve ilgili bütün grupların bilgiye erişmesini ve yerel karar alma süreçlerine katılabilmesini sağlamaktan bahsedilmektedir. Çünkü bilgi kanallarının kapalı olması durumunda, kamu kesimi ile yurttaşlar arasında yararlı bir iletişimden ve katılımdan; son tahlilde yönetimden de söz edilemez. Kapalılık kamu yönetiminde, gittikçe artan bir rahatsızlık ve memnuniyetsizlik nedeni olarak görülmüştür.

Katılımcı demokrasi kuramının yurttaş modeline bakıldığında, ortalama yurttaşın daha fazla ve daha iyi katılım yeteneğine sahip olduğu veya yurttaş iradesinin oluşum süreci ile ilgili olarak örgütler aracılığıyla yeterli hale getirildiğini savunur. Bu model, yurttaşın yetkinliğinin abartılması ve gerçekte bireysel çıkarını maksimize eden biri olduğunun

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

unutulması yönleriyle eleştirilmektedir. Ağırlıkla üzerinde birleşilen bu eleştiriye rağmen katılmayla ilgili yapılan çalışmaların sonuçları da bir o kadar dikkat çekicidir. Kuramın ampirik türü, siyasal katılmayla ilgili çalışmalarda ele alınarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: Batılı ülkelerde siyasal katılma fırsatlarına yönelik büyük bir talep bulunmaktadır. Seçme hakkına sahip belli gruplarda katılım olanaklarına yönelme, mevcut bulunan/sunulan kurumsallaşmış katılım olanaklarını aşmaktadır. Bu durum özellikle genç ve iyi eğitim görmüş kişilerde öne çıkmaktadır. Katılımcı demokrasi kuramına göre, özellikle eğitim sisteminden daha önce yararlanamayan kesimlerin artık yararlanması ve bunun da etkisiyle 1960'lı yıllardan itibaren vatandaşların bilgi donanımının önemli ölçüde artması, etkin katılım taleplerini artıran bir unsur olmuştur (Schmidt, 2001:167,172,174).

Sonuç olarak, katılımcı yönetim yaklaşımının en önemli figürü olan katılımcı birey / yurttaş ve onun örgütlü girişimlerini sembolize eden sivil toplum örgütlerinin, yönetime katılım bağlamında geçirdiği değişim ve dönüşüm, kamu yönetiminde ortaya çıkan düşünsel ve yapısal değişim sürecinin en temel itici gücü olmaktadır. Devletin ve özel olarak da kamu yönetiminin bundan sonraki seyrinde, yetki ve sorumluluklarını daha fazla paylaşma eğilimine girmesi; bundan daha önemlisi de, zorunlu olmadıkça birey ve topluluklara ilişkin eylem ve işlemlerde, baskın bir rol üstlenmemesinin önemli bir tartışma konusu olacağı anlaşılmaktadır. Sosyal devlet ve türevleri ile liberal devlet ve benzeşenleri arasında, katılımcı yönetim yaklaşımının, birine ya da ötekine izafe edilmeden, insan odaklı ve dinamik bir çözüm yaklaşımı olarak, kamu yönetiminde yer bulacağı anlaşılmaktadır. Bunun yansıması olarak da kamu kesiminin, yurttaş girişimlerine ve katkılarına açık bir konumlanma içine girdiği görülmektedir.

Katılımcı yönetim uygulamalarının öz olarak, toplumda üç ana hedefin gerçekleşmesine katkıda bulunacağı da belirtilebilir: birincisi, doğal çevredeki toplumun tüm sektörleri de dâhil olmak üzere, geniş anlamda politika konularını çerçevelemek; ikincisi, karar verme tarzını demokratik ilkelere daha duyarlı kılmak; üçüncüsü, farklı bakış açılarını ve farklı kaynaklara erişerek kararların kalitesini artırmak (De Marchi ve Ravetz , <http://www.clivespash.org> , 2014).

4. YEREL DEMOKRASİ'DEN KATILIMCI YEREL DEMOKRASİYE

Yerel yönetim alanında yerel demokrasiyi geliştirici ve küreselleşme süreçlerinin etkisiyle kendini gösteren yeni yönetim paradigmasının sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilecek bir kavram olan “katılımcı demokrasi”nin yerel alana ilişkin biçimi, “yerel katılımcı demokrasi” olarak kavramlaştırılabilir. Aşağıda yerel düzeyde katılımcı demokrasiyi bir gereklilik olarak öne çıkaran mevcut duruma (yerel yönetimlerde geleneksel

ilkeler) kısaca göz attıktan sonra, katılımcı yerel demokrasiye uygun (yeni paradigmanın öngördüğü) yeni yerel yönetime ilişkin değerlendirmelerde bulunmaktadır.

4.1. Yerel Yönetime Hâkim Olan Geleneksel İlkeler

Yerel yönetimlerin, modern devletin gelişim sürecinde, devletin merkeziyetçiliğinin görece azalmasına bağlı olarak ve merkeziyetçi yönetimin başarısının, yerel yönetim türü oluşumlarla artacağına olan inanç dolayısıyla devletlerin kamu yönetimi içinde temel bir aktör olarak ortaya çıktığı söylenebilir (Naschold, 1995:176). Bunun sonucu olarak yerel yönetimler birçok görev ve yetkiye sahip kılınmışlardır.

Geleneksel süreçte yerel yönetimler, görev alanlarının çok yönlü olması nedeniyle, birimleri arasında kopukluğun olduğu, yeterli eşgüdümün sağlanamadığı birimler halinde olmuştur. Diğer taraftan, yerel yönetimlerde idari davranış, yasa koyucunun/üst makamların / yerel meclisin ve yönetim kurullarının getirdiği kurallara dayanmıştır. Bununun sonucu olarak, yerel yönetim yürütme organlarının görevi sadece bu kuralları hayata geçirmek gibi bir uygulama bulmuştur. Bir başka gerçeklik ise, yerel yönetimlerde her personel, sadece kendisine ve kendisini bağlı olduğu birime tevdi edilen görevi yerine getiren konumundadır (Fischer-Unger, 2001:16).

Şu halde yerel yönetimlerde idari davranışları belirleyen husus, dış çevre faktörü olup, bu idareler dış çevreye (yasa ve kurallara) bağlı kılınmışlardır. Buna bağlı olarak yerel yönetimler, yasal koşulların var olması durumunda bir müdahalede bulunmakta veya çevreden gelen talepleri yeniden düzenleme yoluna gidebilmektedir. Anlaşılacağı üzere, burada yerel halkın, yönetim süreçlerinde kendi inisiyatifiyle elde edeceği bir etkinliğinden söz edilememektedir; yasal talimatlar, halka ne düzey ve şekilde bir “katılım” öngörüorsa, onunla sınırlı kalmaktadır.

Klasik/geleneksel idari işleyişte bir başka gerçeklik de, yerel yönetimlerin görevlerini ifa edebilmesi için gerekli olan personel, araç-gereç ve örgütsel temel ilkeler gibi kaynakların, yerel yönetimin dış çevresini oluşturan üst kamu yönetimi düzeylerince belirleniyor olmasıdır. Bu konu, yerel ihtiyaçların karşılanması sürecinde bürokrasi oluşmasının temel ayaklarından birisidir. Zaten yönetimde yeni paradigma, idari davranışların bürokrasiden arındırılmasını da içeren yaklaşımlara sahiptir (Vogelgesang-Lübling-Ulbrich, 2005:335).

Bu klasik idari işleyişin, mevcut ve yeni görevlerle beraber yetersiz kaldığı, gerekli kaynakları zamanında sağlayamadığı, bu sürecin zaman içinde idare ile hizmetten yararlananlar arasındaki ilişkiyi giderek gerdiği ileri sürülmüştür (Fischer-Unger, 2001:19). Yerel yönetimlerin yetersiz kaldığı biçiminde sonuçlar çıkarılan bu gelişmede, II.Dünya Savaşı sonrası, yerel yönetimlere, ülkenin “siyaset ve ekonomi kurumlarının büyük çaplı

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

ekonomik gelişme stratejileri” içinde yer almasına yol açan “ekonomi yönetiminin ve refah devletinin ulusal makro politikalarına dahil olma” rolü biçilmesinin de etkisi vardır (Naschold, 1995:176). Bu gelişmeler, yerel yönetimleri, sunduğu hizmetlerle, merkezi idare ve özel sektör yanında “genel ulusal ekonomi”nin üçüncü ayağı haline getirmiştir (Steffen, 2001:94).

4.2. Katılımcı Yerel Yönetim

Özerk yerel yönetim kavramının, esas itibariyle, yerel yönetimlerin, merkezi idareye karşı özerk olması, merkezi idarenin yerel yönetime elden geldiğince müdahil olmaması biçiminde algılandığı söylenebilir. Ancak bu anlayış, yerel halkın da yerel idareye nüfuz etmesine duvarlar ördüğü; özerkliğin, yerel kamu örgütünün özerk davranışı biçimini aldığı; yerel özerkliğin aynı zamanda yerel topluluğun özerkliği (Keleş, 2000:50) anlamına gelecek şekilde uygulama bulamadığı; kısacası, yerel düzeyde katılımcı bir demokratik yönetim” eksikliğinden söz edilebilirdi.

Ancak günümüzde birçok Avrupa ülkesinde “özerk yerel yönetim” düşüncesinde önemli bir değişimin yaşandığı; artık “her şeyden sorumlu” değil, “eyleme dönük”, katılımcı, demokrasiyi genişleten ve toplumsal dayanışmayı artıran bir yerel yönetim anlayışı öne çıkmaya başlamıştır (Vogelgesang- Lübling-Ulbrich, 2005: 350). Diğer taraftan, yerel yönetimin yerel halka nasıl yaklaşacağı ve yurttaşların yerel yönetimi nasıl algılamasının beklendiği konuları da günümüzde değişime uğramaktadır. Bu değişimde, özerk yerel yönetimlerin, özgürlük ve demokrasi ile yakın ilişkisinin bulunduğu (Jungfer, 2005: 49) kabulünün etkili olduğu söylenebilir. Bu durumda yeni bir yerel yönetim anlayışı kendini göstermektedir: yurttaşlar yerel yönetimi (Vogelgesang- Lübling-Ulbrich, 2005:350). Buna göre, yerel halk, yerel yönetimin müşterisi olmanın ötesinde, kararlara ve yerel faaliyetlere katılan konumunda olmaktadır.

Katılımcı demokratik bir yerel yönetimde, idare, formel yetkileri kullanmanın ötesinde dış-çevreden içeriye/yerel halka odaklanmaktadır. Şu halde yurttaş odaklı / katılımcı bir yerel yönetimin gerekleri şu şekilde sıralanabilir (Vogelgesang- Lübling-Ulbrich, 2005:350):

- Yurttaşların ihtiyaçları merkeze alınmalıdır,
- Yerel siyaset çerçevesinde yerel yönetimin amaçları belirlenirken yerel halk, “ortak aktör” konumunda olmalıdır.
- Yerel idari faaliyetin gerçekleştirilmesinde ve amaçların belirlenmesinde yerel halk, ortak aktör biçiminde katılımında bulunmalıdır,

- Yerel halka, sahip olduğu ortak aktörlük konumuna karşılık, bir sorumluluk da yüklenilmelidir.

Katılımcı demokratik yönetim için özellikle günün getirdiği koşullarda yönetişim temelinde katılımcı, çok boyutlu ve karar alma süreçlerini birçok aktörün katılımına açan, çözüme ve kamusal yarara ulaşmada işlevsel yerel yönetimlerin varlığı önem kazanmaktadır. Siyasal karar alma sürecinin meşruluğu ancak yurttaşların ve onların temsilcilerinin içinde yer aldıkları ve kamusal yararlarla ilgili olarak eleştirilerini dile getirdikleri ve tartıştıkları kamusal bir tartışma mekânının varlığında mümkün olabilmektedir. Alınan kararların yasalara uygunluğu her zaman meşruiyet kazanacağı anlamına gelmemektedir. Bu nedenle yönetilen tarafından kamusal alan içinde yaptığı tartışma ve sorgulamaların karar alma süreçlerinde dikkate alındığının görülmesi gerekir. Bu bağlamda kamusal sorgulama yoluyla yerel yönetim ile yurttaş arasında paylaşılmış bir kent vizyonu ortaya çıkabilir ve yurttaşlar yaşadıkları mekânla ilişkilerini güçlendirebilirler (Kahraman ve diğerleri, 1999: 53,55).

Demokrasinin geliştiği, yani gelişmiş demokrasi modelini benimseyen ülkelerde yerel yönetim anlayışının temelinde yerel demokrasi değerleri vardır. Bu değerler “yerel halkı yakından ilgilendiren konularda kendi kendilerine özgürce ve demokratik yol ve yöntemlerle karar alma süreçlerine katılımını” öngörmektedir. Yerel demokrasinin geliştirilmesinde en önemli ölçüt, yerel halkın yerel nitelikteki kararların alınması sırasında yaptığı katkının derecesidir. Bu katkı ne kadar fazla ise, yerel demokrasinin o oranda gelişmiş olduğu söylenebilir (Okur ve Çakıcı, 2011: 4-6). Demokratik bir toplumda özgürlük ve demokrasi ile doğrudan ilişkilendirilen yerel yönetimlerin, yerel halkın istek ve gereksinimlerini karşılayabilir olması, devletin meşruiyetini ve demokrasiyi güçlendiren bir sonuç doğurmaktadır (Özel, 2008:176).

Yerel demokrasinin uygulanabilmesi ya da yerel yönetimlerin demokratikleşmesi için şu ilkelerin o ülkenin yerel yönetim anlayışında bulunması gerekmektedir (Yaylı ve Pustu, 2008:138-147): Yerel yönetim organlarının bağımsız oluşumu ve karar süreçlerine halkın katılımı, yönetsel açıklık ve halkın yerel yönetimleri denetleyebilmesi, halkın yerel yönetimlerde etkin temsili, yerel yönetimlerde şeffaflığın sağlanması, sivil toplumun varlığı, kurumlar arası ilişkilerin düzenlenmesi.

SONUÇ

Bu çalışmada, katılımcı demokrasi ile yönetimde yeni yaklaşımların katılımcı yönetim oluşturma temelinde aynı doğrultuyu hedefledikleri ileri sürülmüştür. Bu çerçevede katılımcı demokrasi ve yönetimin kuramsal temellerinin neler olduğu, katılımcı demokrasinin uygulanabilirliğinin zemini olarak, “yurttaşlık” kavramının neyi ifade ettiği, neden yurttaşla

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

dayalı yönetim (katılımcı yönetim) olması gerektiğinin kuramsal temelleri tartışılmış ve daha sonra yönetimde yeni bir paradigma olarak Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı, yine katılımcı yönetim savları temelinde incelenmiştir.

Küreselleşme süreçleri ile birlikte şu görülmektedir ki, kamu yönetimi anlayışı değişime uğramakta ve halkın daha fazla katılımı yönünde gelişme yaşanmaktadır. Bunun sonucu olarak, Geleneksel Kamu Yönetimi yerini Yeni Kamu Yönetimi Modeline bırakmaktadır. Diğer taraftan, Yeni Kamu Yönetimi anlayışı da sürekli olarak kendini yenilemektedir. Bu sürekli değişimin başlıklarından birisi de katılımcı demokrasi ve yerel yönetimler alanıdır. Gelişen noktada halkın ihtiyaç ve beklentilerine yönelik vehalkı merkeze alan adımlar atılmaktadır. Katılımcı demokrasi halkın yönetime her aşamada katılımını öngörmektedir. Yerel yönetimler adem-i merkeziyetçi bir yapıda oldukları için, katılımcı demokrasinin bu alanda daha verimli bir biçimde uygulanabileceği söylenebilir.

Geleneksel modelde yönetilen halk, yeni kamu yönetimi ile yönetimde söz sahibi olan ve yönlendiren bir konuma kavuşmaktadır. Kamu yönetimi politikaları günümüz bilgi ve iletişim çağında halkın ihtiyaçlarına cevap veren bir nitelikte olmalıdır. Halkın ihtiyaçlarının karşılanması ve yönetime katılımı amacıyla ortaya çıkan katılımcı demokrasi ve yerelleşme uygulamalarının bu ihtiyaca cevap verebileceği söylenebilir. Ancak bunun için bu uygulamaların, karşılıklı iletişim ilkesi olan yönetişim ile işlevsel bir biçimde planlanması ve uygulanması gereği vurgulanmalıdır.

Çağımızda toplumların, katılımcı yönetim talepleri, klasik demokrasi ve katılım mekanizmalarını yetersiz hale getirmiştir. Bu ihtiyaca cevap vermek üzere son dönemlerde kendini gösteren Katılımcı Demokrasi ve Yeni Kamu Yönetim anlayışlarının hayata geçirilebilmesi ancak kendine özgü bir içeriğe sahip olan bir "yurttaşlık"la mümkün olabilecektir. Diğer bir ifadeyle, demokratik sistemler sadece katılımcı yönetim biçimleriyle varlıklarını sürdürebileceklerdir ama aynı zamanda bu katılımcılığın sağlanabilmesi ancak belirli bir yurttaşlık anlayışı ile mümkün olabilecektir. Katılımcı yönetimler, en iyi şekilde yerel yönetim alanında oluşturulabilir gözükmektedir. Bunun için de yerelleşmenin, gereğine ve önemine vurgu yapmak gerekir. Diğer taraftan ise, katılımcı bir yerel yönetim oluşturmanın da gerekleri vardır ve ülkeler –özellikle az gelişmiş demokrasiler- şu halde bu gerekler doğrultusunda düzenlemeler yapmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- AL, Hamza (2002).*Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*, Ankara: Bilimadamı Yayınları.
 BALCI Asım ve NOHUTÇU Ahmet (2008). "*Kamu Yönetiminin Yeni Perspektif ve Dinamizmi*", A. Balcı, A. Nohutçu, N. Kemal Öztürk, B. Coşkun. (Ed.),

- M. Özel, F. Güçlü / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
M. Özel, F. Güçlü / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

- Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*(s.13-23),Seçkin Yayıncılık, 2.Baskı, Ankara.
- BARBER, Benjamin (1995).*Güçlü Demokrasi*(Çev. Mehmet Beşikçi), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- BAŞBAKANLIK (2003).*Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılama: 2*, “Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı”, Ankara: TC. Başbakanlık.
- BERNER, M. M., Amos, J. M., and Morse, R. S. (2011). What Constitutes Effective Citizen Participation In Local Government? Views From City Stakeholders, *Public Administration Quarterly*, 35(1), 128-163. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/858660611?accountid=16645> (ErişimTarihi: 22.05.2014).
- ÇİTÇİ, Oya (1996). Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi, *Çağdaş Yerel YönetimlerDergisi*, TODAİE, Cilt 5 Sayı 6.
- COŞKUN, Selim (2003), Kamu Yönetiminde Yönetişim Yaklaşımı, **A. Balcı, A. Nohutçu, N. K. Öztürk ve B. Coşkun** (Ed.), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*(s. 39-55), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ÇUKURÇAYIR, M. A. (2006). Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Çizgi Kitabevi, 3. Baskı, Konya.
- ÇUKURÇAYIR, Mehmet Akif ve SİPAHİ, Esra B. (2003), Yönetişim Yaklaşımı veKamu Yönetiminde Kalite, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 50-51, Temmuz – Eylül.
- DE MARCHİ, B., RAVETZ, J.R.,
“ParticipatoryApproachestoEnvironmentalPolicy”
<http://www.clivespash.org/eve/prb10-edu.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2014).
- DURAN, Burhanettin (2003), Siyasette Değişen Parametreler, *Sivil Toplum*, Yıl 1, S.4.
- DURUN, Davut (2010).*Siyaset Bilimi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- EMREALP, S. (2004).*Türkiye’de Yerel Gündem 21 Programı, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı*, İstanbul: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği – IULA EMMME Yayını.
- ERYILMAZ, Bilal (2004), Kamu Yönetiminde Değişim, *II. Kamu Yönetimi Forumu Bildiriler Kitabı*, Hacettepe, Ankara, s. 50-64.
- FISCHER, J. Ve W. Unger (2001).*FührungundOrganisation*, Jehle, 1. Auflage, DieneueKommunalverwaltung, Band 3, Müncher-Berlin.
- GENÇ, Neval (2010).Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı, *Türk İdare Dergisi*, Mart 2010, Sayı: 466.
- GİDDENS, Anthony (2001). Üçüncü Yol ve Eleştirileri, (Çev. Nihad Şad), Phoenix Yayınevi.
- GÖRMEZ, Kemal (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Konya: Vadi Yayınları.
- JUNGFER, K.(2005).*DieStadt in der Krise. EinManifestfürstarkenKommunen*, Bonn: BundeszentralefürpolitischeBildung.
- KAHRAMAN, H.B., KEYMAN, E.F. ve SARIBAY, A.Y. (1999).*Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim*, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- KARAOSMANOĞLU, Attila (2002).*Türkiye’de Yeniden Yapılanma ile İlgili Sorunlar*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- KELEŞ, Ruşen (2000).*Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi, 4.Basım.

M. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118
 FM. Özel, F. Güçlü/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

- KELEŞ, Ruşen (1999), “Türkiye’de Yerel Siyaset/Yerel Yönetimi-Yapı, İşleyiş”, Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri (Der: Dünya Yerel Yönetimler Akademisi –WALD), İstanbul: WALD Yayınları.
- KRYWKOW, J. HARE, M., “Participatory Process Management” <http://doc.utwente.nl/61133/1/Krywkow08participatory-2.pdf> (Erişim Tarihi:17.05.2014).
- NADAROĞLU, Halil (1986).*Mahalli İdareler*, 3.Baskı, İstanbul: Beta Basın Yayın.
- NASCHOLD, F.(1995).*Ergebnissteuerung, Wettbewerb, Qualitätspolitik – EntwicklungspfadedesöffentlichenSektors in Europa -*, Berlin: Ed. Sigma.
- O’LEARY, R.,GERARD , C. ve BİNGHAM , “ L.B.IntroductiontotheSymposium on CollaborativePublic Management”, http://glenn.osu.edu/faculty/brown/home/Public%20Management/PM%20Readings/OLeary_Rosemary.pdf (Erişim Tarihi:10.05.2014).
- OKUR Fatma ve ÇAKICI B. Ahmet (Ocak 2011), Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme ve Yerel Demokrasi, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:11
- ÖMÜRGÖNÜLŞEN, Uğur (2003), Kamu Sektörünün Yönetimi Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Yeni Kamu İşletmeciliği, **M. Acar ve H. Özgür** (Ed.), *Çağdaş Kamu Yönetimi I*(s. 3-43), Nobel Yayınları, Ankara.
- ÖZEL, Mehmet (2008), Devletin İşlevsel Dönüşümü ve Genel Kamu Yönetimi Üzerine Etkileri, **Mehmet Özel ve Veysel Eren** (Ed.), *Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi* (s.129-181),1. Baskı, Çizgi Yayınevi, Konya.
- ÖZER, M. Akif (2006), Kamu Yönetiminde Kimlik Bunalımı Üzerine Değerlendirmeler, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 61.
- PATEMAN, C. (2012), Participatorydemocracyrevisited. Perspectives on Politics, 10(1), 7-19.doi:<http://dx.doi.org/10.1017/S1537592711004877>, Erişim Tarihi:15.05.2014.
- SARIBAY, Ali Yaşar (2005), Hangi Demokrasi? , *Sivil Toplum*, 3 (9), Ocak – Mart.
- SARTORİ, G. (1996).*Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*,(Çev. Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan), Ankara: Yetkin Yayınları.
- SCHMİDT, M. G.(2001), *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, (Çev. M. Emin Köktaş), Ankara: Vadi Yayınları.
- STEFFEN, K-Heinz (2001).*DaswirtschaftlicheHandeln der Kommunenauf dem Prüfstand*, MünchenundMering, RainerHamppVerlag.
- TEKELİ, İlhan (1999), “Yerel Siyaset ve Demokrasi / Çoğulculuk / Sivil Toplum”, Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri (Der: Dünya Yerel Yönetimler Akademisi -WALD), İstanbul: WALD Yayınları.
- TORTOP, Nuri (1998). *Halkla İlişkiler*, Gözden Geçirilmiş 7.Baskı, Ankara: Yargı Yayınları.
- TOSUN, Gülgün Erdoğan (2003), Birleştirici Demokrasi Devlet-Sivil Toplum İlişkisinin Yeniden Yapılandırılması için Bir Analiz Aracı Olabilir mi? “Sivil Toplum ve Demokrasi”, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- UÇKAN, Özgür (2003).*E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye*, İstanbul: Literatür Yayınları.
- UĞUR, Aydın (1999), “Yerel Siyaset ve Demokrasi / Çoğulculuk / Sivil Toplum”, Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri (Der: Dünya Yerel Yönetimler Akademisi -WALD), İstanbul: WALD Yayınları.

- M. Özel, F. Güçlü / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 98-118*
M. Özel, F. Güçlü / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 98-118

- ÜSTEL, Füsün (1999).*Yurttaşlık ve Demokrasi*, Ankara: Dost Yayınları.
VOGELGESANG, K. – U. Lubling – I.M. Ulbrich (200).*KommunaleSelbstverwaltung*, Berlin: E. SchmidtVerlag, 3.ÜberarbeiteteAuflage.
YAYLI Hasan ve PUSTU Yusuf (Kış 2008),Yerel Demokrasinin İlkeleri, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı:16.

*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 119-137*
*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
119-137*

YEREL POLİTİKALARIN OLUŞUMU VE YEREL HİZMET SUNUMUNDA YÖNETİŞİM FAKTÖRÜ OLARAK KATILIMCILIĞIN VE HESAP VEREBİLİRLİĞİN YERİ VE ÖNEMİ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Uçar
Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ahmet.ucar@cbu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada genel olarak yerel yönetimlerin insan yaşamındaki yeri ve öneminden bahsedilecek, yerel yönetimlerin halkın hayatını ve günlük işlerinde ihtiyaç duyduğu birtakım hizmetlerin görülmesinde kendilerini ilgilendiren işlerle ilgili kararların alınmasında ne kadar etkin olabildikleri ve katılabildikleri tartışılacaktır. Dolayısıyla halkın kendisiyle ilgili kararların alınmasına katılımının önemi vurgulanacak ve bunun yanında kararların alınmasından sonra halka sunulan hizmetleri sunanlardan da hizmetleri etkin ve verimli sunup sunmadıkları konusunda hesap sorulabilmesi tartışılacaktır. Ardından şu an yürürlükte olan yerel yönetim mevzuatlarımızda katılım, hesap verebilirlik ve yönetim uygulamalarına ne kadar yer verildiği incelenecektir. Bu bağlamda konuyla ilgili birtakım çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Katılım, Hesap Verebilirlik, Yerel Yönetim, Yerel Politika ve Hizmet.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF PARTICIPATION AND ACCOUNTABILITY AS A FACTOR OF GOVERNANCE IN FORMULATION OF LOCAL POLICIES AND LOCAL SERVICE DELIVERY

ABSTRACT

In this study, firstly it is generally stated that what the role and importance of local governments in human life is, and then it will be discussed how the local governments are effective in decision-making of local services related with people's daily lives and in provision of the daily needs of the local people. Therefore, it will be emphasised the importance of people participation in decision-making related with themselves, and it will also be discussed accountability on the point from the service providers if the services were provided effectively and efficiently by the providers after the decisions had been made. Following that, how participation, accountability and governance have been included in the local administrative laws, in force now, will be explained. In this sense, it will be tried to suggest some solutions on the topic.

Keywords: Governance, Participation, Accountability, Local Government, Local Policy and Service.

1-GİRİŞ

Günümüzde yönetimle ilgili ortaya çıkan tartışmaların odağında yönetimin artık halka açık, şeffaf, katılımcı, demokratik ve hesap verebilir şekilde olması yer almaktadır. Zira gelişmiş ülkeler bu ilkeleri tamamen uygulamaya koymuş ve yönetimde daha fazla katılımcı, hesap verebilir ve şeffaf olma gayreti içine girmelerine rağmen, gelişme sürecini henüz tamamlayamamış geçiş dönemindeki (Türkiye, Malezya, Brezilya, Çin vb.) ülkelerin, bu ilkeleri benimseyip yönetimlerinde bunları uygulama çabası içinde oldukları söylenebilir. Söz konusu ilkeleri geliştirmekte olan ülkeler benimseyip uygulama alanına geçirebilmek için Dünya çapında gelişen ve oluşan birtakım uluslararası kuruluşların oluşturdukları bazı ulus üstü kuruluşlara üye olmak ve bu kuruluşların çıkardıkları yerelleşmeye ilişkin mevzuat ve ilkeleri tanıyıp onları kendi yönetim mevzuatlarına katmak durumunda kalmışlardır. Nitekim bunun en güzel örneği olarak Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın verilebiliriz. Bilindiği gibi şart Avrupa Konseyine üye devletler tarafından 15.10.1985 tarihinde imzaya açılmıştır. Türkiye ise şarta 21.11. 1988 yılında imza atmış ve 9.12.1992 tarihinde ise mevzuatımıza girmesi için onaylanmış, ancak 1.4.1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla bu şart'ın önsözünde Avrupa Konseyine üye devletlerin amacı, yerel makamları demokratik rejimin temellerinden birisi gibi görüp, vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılımının Avrupa Konseyine üye devletlerin hepsinde yaygınlaşmasını ve benimsenmesini sağlamak, yine bu hakkın en etkin kullanım yerinin yerel yönetimler olduğuna üye devletleri ikna ederek, gerçek yetkilerle donatılmış demokratik ilkeleri benimseyen, katılımcılığa, hesap verebilirliğe ve şeffaflığa önem veren, idari ve mali özerkliğe sahip yerel yönetimlerin oluşturulmasını sağlamak olduğu zikredilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Daha sonra Avrupa Birliği 2001 yılında yayınladığı "Avrupa'da Yönetişim: Beyaz Kitap" adlı raporda AB kurumlarının açıklık (openness), katılım (participation), hesap verebilirlik (accountability), etkinlik (effectiveness) ve anlaşılabilirlik (coherence) gibi yönetim ilkelerine göre yönetilmeleri gerektiğini de vurgulamıştır (Köseçik, 2010:152'den aktaran Çukurçayır ve Eroğlu, 2012: 218).

Bu bağlamda son yıllarda vatandaşın yönetime katılmasının gittikçe ağırlık kazandığı bilinen bir gerçektir ve bu durum Kapucu'nun anlatımıyla (2012: 32):"Dayanışmalı Kamu Yönetimi (DYK) ve de Dayanışmalı Yönetişimin (DY) ortak yönlerinden olan bir gelişmedir. Bu iki yaklaşım, farklı perspektiflerden de olsa, toplumun yönetime katkısını öngörmektedir. Dolayısıyla, bu noktada devlet-birey ilişkileri de son derece önem kazanmaktadır." Yine Ona göre (2012: 33); devlet yönetimi (government) anlayışından yönetişime (governance) geçiş, kamu yönetimi alanında görülen en önemli bir gelişme sayılmaktadır. Hesap verebilirlik, şeffaflık,

- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 119-137*
A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 119-137

hukukun üstünlüğü ve sivil toplumun katılımı devletin gücünün verimli, etkin ve eşitlikçi kullanılması bakımından oldukça önemlidir.

Dolayısıyla çalışmanın ana konusu olarak önce yerel yönetimlerin insanların yaşam alanlarında ve yönetilmelerinde ne kadar vazgeçilmez bir yönetim kademesi olduğu üzerinde durulacak, bu bağlamda yerel yönetimler açısından oldukça önemli olan yönetim kavramı açıklandıktan sonra, katılım ve hesap verebilirlik kavramları anlatılarak yerel politika kararlarının oluşturulmasındaki önem vurgulanacak ve irdelenecektir. Arkasından Türk yerel yönetim mevzuatlarında katılımcılık ve hesap verebilirlik uygulamalarının neler olduğu ilgili kanun maddeleri ile birlikte açıklanmaya çalışılacak, son bölüm olarak da sonuç ve önerilerle çalışma tamamlanacaktır.

2-YEREL YÖNETİM VE FONKSİYONU

Yerel yönetim basit bir anlatımla bir yerleşim alanında yaşayan insanların yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kanunla kurulan, karar organları o yörenin halkı tarafından seçilerek oluşturulan, mali özerkliği ve tüzel kişiliği olan kamu kurumlarıdır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi yerel yönetim belirli bir alanla sınırlı olan ve sadece o bölgedeki yerel hizmetleri vermekle görevli olan bir yönetim biçimidir. Aslında her ülkede öncelikle genel hizmetlerin sağlanmasından sorumlu olan bir merkezi hükümet vardır. Merkezi yönetimler daha ziyade ülke geneline hitap eden hizmetleri sunmakla görevliken, yerel yönetimler de yerel nitelikli hizmetleri sunmakla görevlendirilmişlerdir. Bu anlamda yerel yönetim Kingdom tarafından şöyle tarif edilmektedir: “Devletin yerel birimlerinin kendi kendisini yönetmesidir. Bütün gelişmiş politikalarda o, gerçekten merkezi hükümet’e bir yardımcı ve genellikle iktidarı bir bakıma frenleyen sağlıklı bir demokrasinin işareti olarak görülür” (Kingdom, 1999: 570). Zira demokrasi, halkın yaşadığı beldenin işleriyle ilgili alınan kararlara katılma ve bu kararlarla ilgili görüşlerini bildirme hakkının olduğu bir yönetim anlayışına dayanmaktadır. Demokrasi açısından, yerel yönetimin halkın sık sık siyasete katılabildiği doğrudan demokrasi için en uygun araç olduğu farz edilir. Merkezi yönetimle karşılaştırıldığında, merkezi yönetimde genel seçimlerden başka halkın karar oluşturmaya katılma olanağı bulunamazken, yerel yönetimlerde yönetimin kendilerine daha yakın olması sayesinde istediği zaman katılabilirler.

Demokratik siyasal sistemler genellikle siyasal sistemin sağlıklı işleyişine yerel yönetimlerin katkısının vazgeçilmez olduğunu varsayar. Yerel demokrasi kamu politikası yapımına önemli bir fırsat verirken, kararları oluşturanları da yerel toplumlara karşı sorumlu kılar. Yine sık sık tartışılan şey, yerel yönetimin sürece katılanlar üzerinde eğitici bir etkisinin olduğudur. 19. yüzyıldaki J.S. Mill gibi yazarlar yerel yönetimin temsili

yönüne vurgu yaparak, yerel kendi öz yönetimine sahip olmanın despotizme karşı bir koruma sağladığını görmüşlerdir. Dolayısıyla farklı yönetim kademeleri arasında yetki ve güçlerin bölünmesi, merkezi hükümetin tehlikesini de azaltabilir ve önleyebilir (Peele, 2004: 360- 361).

Bu anlamda Jones ve Kavangh'ın (1995: 208) görüşleri şöyledir: "Merkezi hükümetin belirlediği geniş ilkeler doğrultusunda, yerel yönetimler merkezi hükümetten farklı olarak şu olanakları sağlamaktadırlar:

a- yerel halkın kendilerini etkileyen kararların oluşumuna ve vatandaş eğitimine katılımını sağlamak;

b- yerel görüşlerin temsil edilmesi ve buna karşı yerel yönetim memurlarının hesap verebilir olması;

c- halkın kontrol sistemiyle daha fazla verimlilik elde edilmesi ve ulusal politikaların yerel şartlara uyumunun sağlanması;

d- yerel meclislerin merkezin kontrolünden uzak ve bağımsız olması."

Yerel yönetimler esas olarak yerel toplumların yerel ihtiyaçlarına cevap vermek üzere kuruldukları bilinir ve merkezi yönetimin yerel halka yakın olmamasından dolayı yerel hizmetlerin sunumunda verimli olamadıklarına inanılır. Yerel seviyede hizmetlerin daha verimli ve etkin bir şekilde sunulabilmesi için, yerel yönetimin yerel toplumun gelişimini artıracak faaliyetlerde çok önemli bir rolü olmalıdır (Oliver, 1991: 73).

Yerel yönetimin kurulma gerekçesi olarak modern bir devletin yapması gereken bütün fonksiyonları merkezi yönetimin yapabileceği kapasitesinin olmaması gösterilebilir, bu nedenle merkezi yönetim birtakım karar alma yetkilerini yerel yönetime devreder. Seçilmiş yerel meclis şeklindeki demokratik kurumlara yetkiler verme konusunda yoğun tartışmalar olmaktadır. Çoğulcu görüşe göre, farklı yönetim katmanları sadece merkezin kullandığı yetkiyi kullanmalıdır. Bu yüzden desantralizasyon faydalı olduğu görülmektedir, çünkü onunla karar oluşturma halka daha yakın hale getirilmektedir, yani yerel yönetim gerçekten yerel halkın kendi yerel bölgesinde ne tür hizmetlere gereksinim duyduğunu daha iyi görebilir ve anlayabilir. Aynı zamanda, yerel yönetimler yerel halkın kolayca ulaşabilecekleri en iyi ve uygun devlet daireleri ve yerel politikalara en kolay katılabildikleri kurumlardır (Garnett and Lynch, 2009: 250).

Yerel yönetimler ile merkezi hükümet arasında yetki dağılımı, keza yerel hizmetlerin paylaşımı konusunda belirli bir ölçü ve standart'ın olması gerekir. Bu anlamda yerel yönetimlerin oluşturulma sebebi, yerel nitelikli hizmetlerin karşılanması olarak açıklanabilir. Öte yandan merkezi hükümetin varlık sebebi olarak da, ulusal bir takım hizmetlerin görülmesi olduğu söylenebilir (Sezer ve Vural, 2010: 207).

*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 119-137*
*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
119-137*

3- YEREL YÖNETİŞİMİN TEMEL ÖĞELERİ: KATILIM VE HESAP VEREBİLİRLİK

3.1.Yönetişim

Son zamanlarda bilhassa 1990'lı yıllardan sonra yerelleşme hareketlerinin hız kazanmasıyla yönetim anlayışlarında da değişimler yaşanmaktadır. Söz konusu yönetim ile ilgili en önemli gelişmelerden birinin yönetim olduğu söylenebilir. Yönetişim (governance) kavramı, bütün gelişmeleri hesaba katan, oldukça geniş kapsamı olan bir kavramdır. Yönetişim kavramı yönetim kelimesinden daha kapsamlı olup bir dizi aktörler, süreçler ve merkezi yönetimin birincil olmaktan çıkıp diğer aktörlerle görece eşit olduğu bir durumu tanımlamaktadır (Rhodes, 1996; aktaran Coşkun, 2003: 40). Nitekim bu kavram, yönetim faaliyeti, şekli ya da sistemi ile ilgilidir. Söz konusu yönetim sisteminde, örgütler ve kamu ile özel sektör arasındaki sınır geçirendir. Yönetişimin özünü, hükümet ve hükümet dışı güçler arasında ve içinde oluşan ilişkilerin birbirlerini etkilemesi oluşturur. Yani bu kavram, kamu yönetimini, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını içine alan kompleks bir sistemi ve bunların kendi aralarındaki ilişkiler ağını ve karşılıklı etkileşimlerini ifade etmek için kullanılmaktadır (Rakodi, 2003: 524, Eryılmaz, 2000: 28). Göymen'e (1999: 74) göre ise yönetim, toplumsal, siyasal ve yönetsel aktörlerin, toplumlara (onların sektörlerine ya da alanlarına) yol göstermek, onları yönlendirmek, denetlemek ya da yönetmek için yapılmış amaçlı faaliyetler olarak da tanımlanabilir.

Diğer taraftan Çukurçayır ve Eroğlu (2012: 218) yönetişimi çağdaş toplumlarda yerel yönetimlerin ve yerel siyasetin meşruiyetini sağlayabilecek en önemli araçlardan biri olarak görmektedir. Demokrasi ve kurumlarının "meşruiyetinin" giderek daha fazla sorgulanmasını, birtakım alışkanlıkların da bundan böyle değişmesi gerektiğinin açığa çıkarılmasını vurgulamaktadır.

Bovaird ve Löffler (2002: 16) katılımcılığın en iyi gerçekleştirilebileceği yönetim şekli olarak yerel yönetişimi şöyle tarif etmektedirler: "bireylerin ve kuruluşların yerel düzeyde kendi refahlarını etkileyecek kararlar üzerinde (diğer paydaşlarla birlikte) güç kullanabildikleri şekilleri belirleyen resmi ve resmi olmayan kurallar, yapılar ve işlemler dizisidir." Yönetişimin bu tanımından aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir. Buna göre yönetim:

- ✓ sadece kamu otoritelerinde değil, bunun yanında çoklu paydaş senaryosu olarak kolektif problemlerin çözülmesinde vatandaşlar, iş dünyası, gönüllü sektör ve medya gibi paydaşları da içine alır;

- ✓ resmi ve resmi olmayan kurullarla ilgili olmasına rağmen paydaşlar arasındaki tartışma bu kurulların önemini değiştirebilir;
- ✓ artık mekanizmalar yönlendirilirken sadece Pazar yapılarına odaklanmaz, aynı zamanda hiyerarşik otorite ile kooperatif ağları da dikkate alır;
- ✓ sadece girdi ve çıktı, sonuçlar ve araçlar mantığı bakımından sebeplere bağlı olmaz, fakat toplumdaki (şeffaflık, bütünleşme , dürüstlük vs. gibi) birtakım anahtar süreçlerin özelliklerinin kendi değerlerine benzeme olasılığını da dikkate alır;
- ✓ kendi çıkarlarına daha çok fayda sağlayabilmek adına birbirleri üzerinde güç uygulamayı arayan paydaşların karşılıklı ilişkisinden dolayı , doğal olarak siyasal endişeye açıktır --ve bu yüzden yönetici veya profesyonel karar oluşturma elitlerine bırakılmaz.

Sonuç olarak yerel yönetişimin gerekli olduğu ve iyi bir yerel yönetimden çok daha işlevsel olabileceği aşağıdaki örnekte çok net bir şekilde anlatılmaktadır. Bovaird ve Löffler (2002: 16-17)'a göre; bu kadar geniş yönetim penceresinden bakılırsa, mükemmel bir yerel yönetimin mükemmel bir hizmet sunucusundan daha iyi olması gerekir. Hatta toplumdaki siyasal ve sosyal sorumluluklarını yerine getirdiği yöntemin de kusursuz olması lazımdır. Örneğin, çöp toplama olayında vatandaşlar çöplerini sokağa atmaya devam ettiği müddetce, mükemmel hizmet sunma sokakların temiz kalma garantisini vermeyecektir. Çünkü sokakları temiz tutabilme mücadelesinde, çocukları okulda uygun vatandaş davranışları konusunda eğitmek çok daha önemli olabilir. Diğer bir deyişle, 'iyi yerel yönetim' 'iyi yerel yönetimden' daha çok şeyi kapsamakta ve işlevseldir. Yönetişim (governance) ile bir yandan yönlendirme gücüne sahip hükümet, dış aktörleri de içeren esnek bir yapılanma kastedilirken, demokratiklik, açıklık, hesap verme, çoğulculuk, kararın ilgililere en yakın yerde üretilmesi (subsidiarite) gibi ilkelere de işaret edilmiş olmaktadır (Habitat II, 1996: 80). Yönetişim ile ilgili bu kadar genel açıklamadan sonra konumuzun ana temasını oluşturan hesap verebilirlik ve katılımcılık kavramlarının ne olduğu ve neden gerekli oldukları üzerinde duralım.

3.2. Hesap Verebilirlik

Hesap verebilirlik denildiğinde, hükümetin resmi olmayan günlük işlerinin yanında resmi sistemlerini, kurumlarını, yasalarını ve yönetmeliklerini uygulamaya koymasıyla iki şeyin ortaya çıkması akla gelir: siyasal liderlerin ve bürokratların faaliyetlerinden dolayı bütün vatandaşlara hesap vermeleri ve hükümetlerin onlar adına yaptığı ortak faaliyetlerin

olmaları ve hesap verebilmeleri savunulmaktadır. Hesap verebilme aracı olarak birtakım mekanizmalar vardır. İşte bunların en önemli iki ana mekanizması; a) Bürokrasinin seçilmişlere karşı sorumlu kılınması, b) Seçilmişlerin halka karşı sorumlu olması ve hesap verebilmesi. Seçilmişlerin halka karşı hesap vermesinin yolları ise seçimler, siyasi partiler, sivil toplum, medya, halk mitingleri, resmi şikayet prosedürleri ve kamuoyu araştırmaları olarak sayılabilir (Blair, 2000: 27-30).

Kamusal hesap verebilirlik mekanizmaları, bütçe kaynaklarını amacı dışında ve kötüye kullanıma karşı koruyucu olabilir, ancak bu mekanizmaların hala bazı eksiklikleri vardır. Geçtiğimiz on yılda, birtakım sosyal hesap verebilme mekanizmaları kamusal hesap verebilme sistemlerinin zayıflığına tepki şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu talep yönlü araçlardan vatandaşların tercihlerinin ve ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve kamu kaynaklarının yanlış kullanımını ve aktarımını önlemekte kullanılanları şöyle sıralayabiliriz: yerel yönetimin finansal bilgilerini (bütçelerini ve yılsonu mali sözleşmelerini) kamunun erişimine açık hale getirmek; katılımcı bütçe uygulamaları yoluyla bütçe süreçlerine kamunun yüksek katılımına izin vermek; fon kaçakları ile bütçe uygulamalarını gözleyen katılımcı kamu harcama izleme programlarını ve bağımsız bütçe analizlerini başlatmak (Schaeffer ve Yılmaz, 2008: 14).

3.3. Katılım Kavramı ve Gerekliliği

Yerel politika kararlarının oluşturulması o bölgede yaşayan insanlar olarak günlük hayatımızı birçok yönden etkilemektedir. Hayatımızı bu kadar etkileyen kararların oluşturulmasında halkın görüşlerinin alınması ve dolayısıyla onların katılımı da oldukça önemlidir. Halk katılımı, daha çok herhangi bir karardan etkilenenlerin o kararın içine dahil edilmeleri anlamına gelmektedir. Bir başka görüşe göre halk katılımı, genel olarak kurumların görevli oldukları politika alanlarında gündem belirleme, karar verme, politika oluşturma olarak tanımlanabilir (Rowe ve Frewer, 2004: 512 den aktaran Genç, 2012: 48). Bunun yanında halk katılımının ortaya çıkmasında vazgeçilemeyen dört ana faktör vardır: 1- katılım için yasal hak ve fırsat; 2- bilgiye ulaşma; 3- kaynak sağlanması; 4- katılanların temsil edilebilirliği (Smith, 1984: 253-254). Katılımın en yaygın şekillerinden biri belirli aralıklarla temsilcilerin seçiminde seçmenlerin oy kullanma işlemiyle gerçekleşir. Ancak bu çok dar ve yetersiz bir katılım şekli olarak görülmektedir. Bu nedenle bu kadar etkilendiğimiz karar oluşturma sürecinde temsilcilerimizi seçmek üzere belirli aralıklarla oylarımızı kullanmaktan başka yerel politikaları etkilemek için neler yapabileceği konusunda çalışılmakta ve katılımın farklı tanımları yapılmaktadır. Nitekim Çukurçayır (2006: 42-43 den aktaran Genç, 2012: 48-49) katılımı, kişilerin siyasal ilişkileri ve etkinlikleri etkilemek/yönlendirmek üzere giriştikleri

- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 119-137*
- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 119-137*

yasal davranışlar ya da yurttaşın siyasal kararları etkilemeye çalışması olarak tanımlarken, Öner (2005: 60 dan aktaran Genç, 2012: 48) ise daha uzun bir tanım ile katılımı şöyle anlatıyor: “katılım, kamu politikalarının belirlenmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde yer alma, iktidarı kullanan kişilerin kararlarını etkilemeye yönelik eylem ve işlemlerde bulunma, siyasal ve toplumsal örgütlerin etkileşimi, karar vermede kaynakların ve zamanın daha iyi kullanılması, amaçlara ulaşmak için çeşitli faaliyetlere girişmek, paylaşılan amaçlar doğrultusunda müşterilerin ve ortakların yürüttüğü faaliyetler olarak tanımlanabilir.” Halk katılımının amacı 1960’lardan sonra değişmiş ve 1970’lerden sonra politika oluşturma demokratiklik ve meşruluk kazanmaya başlamış, politika analizi kalitesini artırmada ve politika oluşturmak için destek sağlamada paydaşların katılımı sağlanmaya çalışılmıştır (Lourenço & Costa, 2006:1499). 1960 ve 1970’lerdeki halk katılım hareketinin gelişimi karar oluşturma ve planlamada daha önemli araçlar ve fırsatlar oluşturmayı hedefliyordu. Buna göre halk katılımı şöyle tanımlanabilir: halk katılımı bir karar, plan veya politikayı etkilemek için seçimlerde oy kullanmanın haricinde ilgili halk, kişi veya grubun yaptığı herhangi bir faaliyettir. Görüldüğü gibi, katılım çoğulcu sistemin tabanını genişleten bir araç olarak algılanır ve böylece planlama ve karar oluşturma yönetimde ‘açıklık’ı ortaya koyar.

Katılımın en can alıcı yanını, vatandaşlara kendilerini etkileyen yerel yönetim kararlarında anlamlı bir rol verilmesi oluşturmaktadır. Hesap verebilirlik ise halkın yerel yönetimi kendilerini ne şekilde etkiledikleri konusunda sorumlu tutabilecekleri anlamına gelmektedir. Demokratik yerel yönetimde katılım yoluyla, yerel yönetimin yaptıkları faaliyetlerde halktan girdilerin artacağı belirtilirken, hesap verebilirlik yoluyla da, yerel yönetimin yaptığı veya yapmadığı şey üzerinde halkın kontrolünün çoğalacağı söylenmektedir. Öte yandan, çıktı olarak yerel hizmet sunumunu artırabileceği gibi, yeterli sayıda verici olduğu için önemli miktarda yoksulluğu da azaltabilir (Blair, 2000: 22).

Katılımcılık anlamında Colin Copus da (2006) şunları tartışıyor. Ona göre, vatandaşların kendilerini yönetmek üzere seçtikleri kişiler üzerinde birtakım güçleri olması gerekir; zira basit siyasal mekanizmalar hesap verebilirliği ve vatandaş hakimiyetini sağlamak üzere devreye sokulur. Çünkü seçilmiş temsilcileri temsil ettikleri kişilere yakınlaştıran ve seçimler arasında siyasileri görevden uzaklaştırabilen bir sistemden daha güçlü hiçbir mekanizma yoktur.

4- YEREL YÖNETİM MEVZUATLARIMIZDA KATILIMCILIK VE HESAP VEREBİLİRLİK UYGULAMALARI

Kamu yönetimi ve yönetime katılma ile ilgili olarak son zamanlarda en çok kullanılan kavram yönetişimdir (governance). Yönetişim yaklaşımı kamu politikalarına ilişkin kararların alınması ve uygulama sürecinde demokratik katılımı ön planda tutar (Uçar, 2004: 103). Ökmen ve arkadaşları (2004: 44), yönetişim kavramı ile kamu yönetimi ve demokrasiye önemli katkılar sağlanabileceğini ve bunun bilhassa yerel yönetimlerin öne çıkarılması ve yerel yönetişimin yaygınlaştırılması yoluyla olabileceğini söylemektedirler. Çukurçayır ve Eroğlu (2012: 217) ise yönetişimin, genelde ve yerelde “yeni bir toplumsal işbölümü” olarak görüldüğünü ve bu iş bölümünde devletin tek belirleyici güç olmadığını belirterek, bunun yanında toplumsal sorunların çözüme kavuşturulmasında yerel, ulusal ve uluslararası aktörlerin de katılımını sağlayan bir sistem olduğunu ifade etmektedirler. Zira bu yeni yaklaşım ile, merkezi birimlerin yükünün azaltılması; ortaya çıkabilecek kamunun zayıflıklarının, eksikliklerinin, insan ve finansal ihtiyaçlarının karşılanması için kamu hizmetlerinin yönetiminde doğrudan sunumun azaltılması; yeni melez (hybrid) kamu-özel ortaklık formu oluşturulması ve merkezi yönetimin, yerel yönetimler, hükümet dışı organizasyonlar ve özel sektör grupları ile iş birliği yapması hedeflenmekte ve öngörülmektedir (Al, 2002: 234).

İyi yönetişimde, adil yetki ve sorumluluk paylaşımı sadece merkezi yönetimle yerel yönetim arasında değil; kamu kesimi, özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasında olmalıdır. Kamu kesimi kamu hizmetlerinin yürütülmesinde, bazen bir düzenleyici, bazen bir denetleyici, bazen bir hakem ama her zaman bir ortak olarak kendisini konumlandırmalı ve tekel olma eğiliminden uzak durmalıdır. Bunu yaparken bütün kesimleri, sivil örgütleri, özel sektörü yani tüm kamuoyunu yeterince bilgilendirmeli ve katılımlarına imkan sağlamalıdır. Görev ve yetkiler düzenlenirken sivil toplum ve özel sektöre yer vermeli ve onları öne çıkarmalıdır. Bu şekilde ortaya çıkacak sinerjinin, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine ve toplumsal sorunlar için etkili çözümler üretilmesine katkı sağlaması mümkün olabilir (Gündoğan, 2010: 42-43).

Konumuz açısından 5302 sayılı yeni İl Özel İdaresi Kanunu'nun getirdiği yeni uygulamaların birçoğu ile söz konusu yönetişim faktörü olarak katılımcılığın ve hesap verebilirliğin ön plana çıkarıldığı ve gerçekleştirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Nitekim eski kanunda olmayan ve il özel idare teşkilatının işleyişine getirilen iki önemli yenilik kanunun 16. ve 17.maddelerinde zikredilmektedir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 16. maddesine göre, il genel meclisi, bir yıl görev yapmak üzere üyeleri arasından en az üç en fazla beş kişiden oluşan ihtisas komisyonları

*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 119-137*
*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
119-137*

oluşturabilmektedir. Plan ve Bütçe ile İmar ve Bayındırlık Komisyonları en çok yedi kişiden oluşmaktadır. İhtisas komisyonları, her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin il genel meclisindeki üye sayısının meclis üye sayısına oranlaması suretiyle oluşturulur. Eğitim, Kültür ve Sosyal Hizmetler Komisyonu, İmar ve Bayındırlık Komisyonu, Çevre ve Sağlık Komisyonu ile Plan ve Bütçe Komisyonu kurulması zorunludur.

Yönetişim anlamında 5302 sayılı yeni İl Özel İdare Kanunu bu komisyonlara birçok aktörün katılmasına imkan sağlamaktadır. Buna göre, ihtisas komisyonlarına kaymakamlar ve il'deki kamu kuruluşlarının amirleri ve il'deki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili köy ve mahalle muhtarları ile sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılarak görüş bildirmeleri katılımcılık boyutunun yüksekliğini gösterir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanma prensibiyle ve stratejik planın hazırlanışında, varsa üniversitelerin, meslek odalarının ve konuyla ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin de alınmasıyla yerel politika kararlarının oluşumunda tek aktör yerine birçok aktörün yer aldığı ve böylece katılımcılığın arttırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Komisyon raporlarının açık olması ve çeşitli şekillerde (yerel gazete ve televizyonlarla) halka duyurulması kanunun açıklığa önem verdiğini gösteriyor. Bu bağlamda Coşkun'un da (2003; 42) belirttiği gibi: "kamu politikalarına ilişkin kararların alınması ve uygulanması sürecinde demokratik katılım ön planda tutulur. Yönetişim ağları, kamu-özel-gönüllü kuruluşlar arasında ortaklıklar ve işbirliği toplumun değişik kesiminin aktif katılımını mümkün kılar." Al (2002: 237) ise, yönetişimin temel amacının: "bireyleri, sivil toplum kuruluşlarını, iş dünyasını, diğer bir ifadeyle toplumu, yönetimle bütünleştirmek; politikaların belirlenmesinden uygulanmasına kadar toplumu önemli bir aktör olarak devreye sokmak; demokratik değerleri güçlendirmek; yönetime karşı duyulan ve gittikçe artan güvensizlik duygusunu azaltmak" olduğunu belirtmektedir.

Öte yandan 5302 sayılı yeni Kanunla il özel idarelerinin denetimi konusuna da ayrı bir önem verilmiş, bu yüzden denetim konusu beş ayrı maddede (37, 38, 39, 40, 41) anlatılmıştır. Denetimin temel amacı özel idare teşkilatının faaliyet ve işlemlerinde hataların yok edilmesi, çalışanların ve özel idare teşkilatının gelişmesini sağlamak, hizmetlerin ve sonuçlarının mevzuata, önceden belirlenmiş hedef ve amaçlarına, performans ölçütlerine uygunluğunu ölçmek ve elde edilen sonuçları rapor halinde ilgililere duyurmaktır.

38. madde ile, il özel idarelerinde iç ve dış denetimin yapılacağı vurgulanmakta ve bu denetime ilişkin sonuçların kamuoyuna açıklanması ve

meclisin bilgisine sunulması ile hesap verebilirlik uygulamasının az da olsa gerçekleştirildiği söylenebilir.

39. maddede valinin faaliyet raporu hazırlaması ile stratejik plan ve performans hedeflerine göre yapılan faaliyetlerdeki gerçekleşme ve sapmaların nedenlerinin açıklanması hedeflenmiştir. Yine bu rapor mart ayı toplantısında vali veya genel sekreter tarafından meclise sunularak, bir örneği İçişleri Bakanlığı'na gönderilerek ve kamuoyuna da açıklanarak bir yıl boyunca yapılan faaliyetlerin hesabı verildiği söylenebilir.

Yeni Kanununun 40. maddesi ile il özel idarelerinin hizmetlerinin aksatılmaması istenmekte ve bu konuda yeni bir denetim ve kontrol sistemi kurulması vurgulanmaktadır. Bu maddeye göre özel idare hizmetlerinin aksatılması ve bunun tesbit edilmesi üzerine, İçişleri Bakanlığı'na müdahale yetkisi verilmektedir. Bu yetkiye göre İçişleri Bakanlığı, hizmetin özelliğine göre il özel idaresine uygun bir süre vererek aksaklığın giderilmesini isteyecektir. Bu süre zarfında aksaklık giderilmezse, bakanlık söz konusu hizmetin yerine getirilmesini o ilin valisinden isteyebilmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere 5302 sayılı yeni Kanun, il özel idarelerinin işleyişi ile ilgili birtakım yeni uygulamalar getirmiştir. Bunların çoğunun şeffaflığı, katılımcılığı, demokratikliği, hesap verebilirliği, en önemlisi de etkinlik ve verimliliği ön plana çıkarmak için getirilen yenilikler ve uygulamalar olduğu söylenebilir. Denetimle ilgili getirilen yeniliklerin bir kısmı vatandaşın yönetimi denetlemesi şeklinde dış denetim, bir kısmı da öz denetim ve hiyerarşik denetim şekli olarak kabul edilebilir.

Aynı şekilde katılımcılık ve hesap verebilirlik anlamında 5393 sayılı Belediye Kanununu ile 5216 sayılı Büyükşehir Kanununa baktığımızda bu kanunlarımızda da birtakım katılımcı uygulamaların olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim 5393 sayılı Belediye Kanununun 13.maddesindeki hemşehri hukuku yönetsel katılıma ve açıklığa uygun olarak düzenlenmiştir. 13.maddeye göre; “herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir.” Dolayısıyla hemşehrilerin belediyenin aldığı kararlara ve yaptığı hizmetlere katılma, belediyenin faaliyetleri konusunda bilgi alma ve belediyenin yaptığı yardımlardan yararlanma hakları vardır. Hemşehrilerin bu haklardan yararlanmalarının yanında, belediyenin kanunlara dayalı çıkaracağı her türlü emir ve talimatlarına uyma, belediyenin isteyeceği her türlü harç, vergi ve katılma paylarını ödeme zorunlulukları da vardır. 5393 sayılı Belediye Kanunu, yerel politika kararlarının oluşturulmasında ve hizmetlerin sunumunda halkın katılımını ve denetimini artırmayı hedefleyerek, böylelikle vatandaş ile yönetenler arasında işbirliğinin gelişmesini önemseyen bir anlayışa sahiptir denilebilir. Zira 13.maddedeki hemşehri hukukunun yanısıra, 76.ve 77.maddelerinde, sırasıyla “kent konseyi” ve “belediye hizmetlerine gönüllü katılım” konusuna yer verilmiştir. Kanununun 76.maddesine göre, kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve

A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 119-137
A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 119-137

hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışmaktadır. 77.madde ise, belediye hizmetlerine gönüllü katılıma imkan vermekte ve katılımın hangi konularda olacağını hüküm altına almaktadır. Dolayısıyla bu madde ile sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmet konularında, beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliğin artırılması hedeflenmiş ve belediyelerin gönüllü kişilerin katılımını sağlayacak programlar hazırlaması öngörülmektedir (Ökmen ve Parlak, 2013: 249-250).

Gerek il özel idarelerinin ve gerekse belediyelerin eski kanunlarında olmadığı halde yeni kanunlarda yani 5302 sayılı yeni İl Özel İdare Kanununda ve 5393 sayılı yeni Belediye Kanununda yer verilen stratejik plan ve yıllık performans planı hazırlama zorunluluğunun getirilmesi ve bu planların ilgili yerel yönetimin meclisinde görüşülerek kabul edilmesi, kabulünden sonra da halkın bilgisine sunulması bir bakıma bu yerel yönetimlerin halka hesap vermesi olarak değerlendirilebilir. Yine nüfusu 50.000'i geçen belediyelere 5393 sayılı Belediye Kanununda stratejik plan hazırlama zorunluluğu getirilmesi ve bu stratejik planların hazırlanmasında beldedeki üniversitelerin, STK'ların, kamu kurumu temsilcilerinin ve esnaf odaları gibi çeşitli paydaşların görüşleri alınarak hazırlanması, arkasından belediye meclisinin görüşerek kabul etmesinden sonra uygulamaya geçirilmesi, yeni mevzuatlarda yerel kararların oluşturulmasında katılımcılığa önem verildiği sonucu çıkarılabilir.

Öte yandan yine il özel idarelerinde olduğu gibi belediyelerde de süresi bir yılı aşmamak üzere, Kanun "İhtisas Komisyonları"nın ve "Denetim Komisyonu"nın kurulabileceğini bildirmektedir. Kanunun 24.maddesi ihtisas komisyonlarını ve 25.maddesi de denetim komisyonunu düzenlemektedir. Zira 24.maddeye göre, "belediye meclisleri, üyeleri arasından en 3 ve en fazla 5 kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir." Plan ve bütçe komisyonu ile imar komisyonu, il ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000'in üzerinde olan belediyelerde kurulması zorunludur. Bu komisyonlara ildeki mahalle muhtarları, üniversite temsilcileri, STK'lar, kamu kurumu amirleri, sendikalar ve esnaf odaları gibi çeşitli katmanlar oy hakkı olmaksızın görüşlerini bildirmek üzere katılabilirler. Yine bu komisyon raporları halka açıktır ve çeşitli şekillerde halka duyurulur.

Kanunun 25.maddesine göre oluşturulan denetim komisyonu, il ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000'in üzerinde olan belediyelerde, belediye meclisi, her ocak ayı toplantısında belediyenin bir önceki yıla ait hesaplarını incelemek üzere kendi üyeleri arasından gizli oyla oluşturduğu bir

komisyondur. Bu komisyon, belediye birimlerinden ve bağlı kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir. Çalışmalarını 45 gün içinde tamamlar ve mart ayı sonuna kadar meclis başkanlığına sunar. Böylelikle bizzat seçmenin kendisi hesap sormasa da seçmiş oldukları temsilcileri aracılığıyla belediyenin hizmet veren birimlerinden hizmetlerin hesabı sorulabilmektedir. İşte yeni kanunlarımızdaki bu uygulamalarla, yani ihtisas komisyonları ve denetim komisyonları ile yerel yönetimlerimizde katılımcılığın ve hesap verebilirliğin, batıdaki örnekleri kadar olmasa da, bir nebze uygulamaya geçirildiği söylenebilir.

Yukarıda 5393 sayılı Belediye Kanununa dair anlatmış olduğumuz katılımcılık ve hesap verebilme uygulamalarını aynı şekilde 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda da görmek mümkündür. Çünkü köy kanunu hariç 2004 ve 2005 yıllarında peşpeşe kabul edilip hayata geçirilen yeni yerel yönetim mevzuatlarımızın (5302, 5393 ve 5216 sayılı kanunlar) hepsinde stratejik plan ve performans planı hazırlayıp meclislerin onayına sunma, ihtisas komisyonları oluşturma ve bu komisyonlara ilgili kuruluş, oda, STK'lardan temsilciler katılıp görüş bildirme uygulaması mevcuttur. Bu yolla yerel politika ve hizmetlerin oluşturulması sürecine toplumdaki çeşitli paydaşların katılmasına olanak tanınmaktadır. Ancak ihtisas komisyonlarının oluşumunda her bir yerel yönetim kurumunun kurulmasını zorunlu gördüğü komisyon ve üye sayısı farklı olabilmektedir. Nitekim belediye ve özel idarelerde en az 3 ve en çok 7 üyeden oluşan komisyonlar kurulurken, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 15.maddesinde komisyonların en az 5 ve en çok 9 kişiden oluşabileceği belirtilmektedir. Yine kurulması zorunlu olan komisyonlar; imar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plan ve bütçe komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonundan oluşmaktadır. Bunların haricinde büyükşehir mevzuatında katılımcılık olarak değerlendirilebilecek iki hüküm daha sayabiliriz. Bunlardan birisi Kanunun Madde 7/v bendine baktığımızda, büyükşehir belediyesinin görevleri arasında sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yapmak, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işletmek olduğunu görmekteyiz. İşte söz konusu kanun bu hizmetlerini yaparken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği içine girilmesini öngörmekte ve böylelikle bu hizmetlerin yürütülmesinde ilgili paydaşların görüşlerinin alınması ve katılımlarının sağlanması hedeflenmiştir denilebilir. İkinci olarak aynı şekilde kanunun 8.maddesi ile 9.maddesinde zikredilen, sırasıyla alt yapı koordinasyon merkezi ve ulaşım koordinasyon merkezlerinin kurulmalarında da konuyla ilgili kamu kurumlarının, özel kuruluşların, ilgili odaların ve uzman kişilerin bu komisyonlara katılımları

*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 119-137*
*A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
119-137*

sağlanarak görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Oluşturulan bu koordinasyon merkezlerinin çalışma esas ve usulleri ile bu kurullara katılacak kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genellikle ülkelerin yönetim şeklini incelediğimizde her ülkede bir merkezi (hükümet) yönetim, bir de yerel(hükümet) yönetim vardır. Merkezi yönetimler daha ziyade ülke geneline hitap eden hizmetleri sunmakla görevliyken, yerel yönetimler de yerel nitelikli hizmetleri sunmakla görevlendirilmişlerdir. Bu anlamda yerel yönetimler, merkezi yönetimin yerelde hizmetleri etkin sunamayacağından hem merkezi yönetime bir yardımcı, hem de iktidarı bir bakıma frenleyerek sağlıklı demokrasinin işleyişine katkı sağlayıcı olarak görülürler. Zira demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesi anlamında beldesinde alınan kararlara katılma ve bu kararlarla ilgili görüşlerini bildirme hakkının olduğu bir yönetim anlayışına dayanmaktadır. Nitekim demokrasi açısından, yerel yönetimler halkın sık sık siyasete katılabildiği doğrudan demokrasi için en uygun araç oldukları kabul edilerek katılım ve hesap verebilirlik kanalları genişletilmelidir. Merkezi yönetimle karşılaştırıldığında, merkezi yönetimde genel seçimlerden başka halkın karar oluşturmaya katılma olanağı bulunamazken, yerel yönetimlerde yönetimin kendilerine daha yakın olması sayesinde istediği zaman katılabilme olanağı olması demokrasi açısından bir avantaj olarak görülmeli ve bu katılım şekilleri daha da artırılmalıdır.

Yerel yönetimler, siyaset literatüründe, çoğulcu siyasi sistemin vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. Bu bakımdan gittikçe hizmet yükü artan merkezi hükümetin üstlendiği bu hizmetleri etkin ve verimli sunamamasına yol açmıştır. Dolayısıyla yerel yönetimlere merkezi hükümetin verimli sunmadığı bu hizmet yükünün hafifletilmesinde çok büyük görevler düşmektedir. İşte buna istinaden, merkezi hükümet birtakım siyasa yapma ve karar oluşturma ile ilgili yetkilerini desantralizasyon uygulamasıyla yerel yönetimlere devretmelidir. Böylece kamu hizmetlerine ilişkin kararların alınması halka daha yakın hale getirilerek, kararlara halkın katılımı daha kolaylaştırılmış olmakta ve katılım olanakları da artırılmaktadır. Hatta yerel hizmetlerle ilgili kamu politikalarının oluşumunda, yerel halkın ihtiyaçlarının daha kolay tespit edilebileceği ve katılımın artırılmasıyla bu politika kararlarına halkın ilgisinin de artacağı söylenebilir.

Yönetimde son zamanların trendi ve anlayışı olarak yönetişim uygulaması benimsenmekte ve hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü yerel yönetimler yönetişime en uygun yönetim kademesi olarak görülmekte ve gerek yerel politika kararlarının alınmasında, gerekse yerel hizmetlerin

sunulmasında yönetim uygulamasıyla katılım en kolay bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Yerel yönetimlerin hesap verebilirliklerinin güçlendirilmesini, saydamlığı ve yerel yönetimlerin idari özerklik girişimlerini artırma bağlamında düşünürsek, hesap verebilirlik çok gerekli bir faktör olarak kabul edilmelidir.

Kamu kurumlarının ve çalışanlarının performanslarının belirlenmesinde, yöneticilerin vatandaşların istek ve ihtiyaçlarının ne kadarını bilebildikleri ve karşılayabildiklerini bilmeleri önemlidir. Bunun için vatandaş ve bürokratlar arasında bilgi akışının olması gereklidir. Ancak çoğu zaman kamu görevlileri vatandaşın fikirlerine ve ihtiyaçlarına kapalıdır ve aynı şekilde vatandaşlarda da bürokratların teknik bilgi ve kapasiteleri yoktur. Bu bakımdan daha etkin kamu programları oluşturmak için bu iki paydaşın bir araya gelip 'akıllı' demokratik yönetim mekanizması oluşturması gerekmektedir (Kapucu, 2012: 38).

İyi yönetişimin yönetime etkisi konusunda söylenebilecek en önemli bir şey, yetki ve sorumluluk paylaşımını toplum yararına olacak şekilde değiştirmesidir. Bu anlamda hizmet sunumu ve politika oluşturmada yetki ve sorumluluklar sadece merkezi yönetim ve yerel yönetime bırakılması şeklinde değil, bunlarla birlikte kamu örgütleri, özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasında paylaşılmalıdır. Ancak bu paylaşımında devlet kesimi hiçbir zaman tekel olma eğilime girmemeli ve kimi zaman denetleyici, kimi zaman düzenleyici ya da bazen de bir hakem olarak her zaman bu ortaklığın içinde olmalıdır. Mümkün olduğunca tüm kesimler bilgilendirilmeli ve katılımları sağlanmalıdır. Görev ve yetki paylaşımında sivil toplum ve özel sektöre yer verilmeli ve öne çıkarılmalıdır.

2004 ve 2005 yıllarında peşpeşe çıkarılan yeni yerel yönetim yasalarımız (5302 sayılı İl Özel İdare Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu) kendilerinden önce uygulamada olan eski yasalarla karşılaştırıldığında daha demokratik, katılımcı ve hesap verebilir özelliklere sahip oldukları söylenebilir. Ancak buna rağmen Avrupadaki Hollanda, Almanya, İsveç gibi örnekleri ile ABD, Avustralya, Kanada gibi diğer gelişmiş ülkelerdeki örneklerine oranla yeterli olmayıp daha fazla demokratik, katılımcı ve şeffaflığa sahip uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Katılımcılık uygulamasının gerçekleştiği ihtisas komisyonlarına katılan paydaşların sadece görüşleri alınması yeterli sayılmayıp, kararların oluşturulmasında onların da oyları dahil edilmelidir. Öte yandan belediyelerin yerel hizmetleri oluşturmadan ve sunmadan önce yöre halkının da görüşleri çeşitli uygulamalarla (anket, halk oyu vb.) alınmalıdır. Bu bağlamda Belediye Kanununun 76.maddesinde kurulmasına olanak sağlanan Kent Konseylerinin kurulmaları yaygınlaştırılmalı ve etkin hale getirilerek yerel politikaların oluşturulmasında görüşleri alınmalıdır. Bu yolla daha fazla katılımcı uygulamalar gerçekleştirileceği gibi, yerel halkın

- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 119-137
- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
119-137

kendi ihtiyaçlarının belirlenmesinde yani yerel hizmetlerin oluşturulma kararlarının verilmesinde kendi görüşleri geçerli olacaktır. Böylece hem hizmetlerin sağlanmasında yaşanacak olumsuzluklar yaşanmayacak, hem de hizmetlerin denetimi yani hesap verebilirliği kendiliğinden yapılacaktır.

Sonuç olarak genelde son çıkan yerel yönetim yasalarımız katılımcılık ve hesap verebilirlik anlamında iyi yönetimi sağlayacak şekilde düzenlenmiş midir? Evet, son yasalarımızda bu uygulamaların bir kısmını görmekteyiz, fakat yeterli olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü bu uygulamaların bazıları ya yetersiz ya da henüz hayata geçirilmemişlerdir. Bu bakımdan yasada yer verildiği halde uygulaması tam olarak gerçekleştirilmeyen Kent Konseyleri vb uygulamaların, göstermelik uygulamalar olarak değil, gerçek uygulamalar olarak faaliyetlerini yürütmelerinin gerekli olduğu söylenebilir. Bu konuda Şahin (2011: 173-188)'in Ankara ilindeki belediyeler üzerinde yaptığı araştırmadan da bu yargıya varılabilir. Yapılan araştırmaya göre kent konseylerinin gerçek anlamda özerkleştirilmesi için gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması lazımdır. Bu mevzuat düzenlemesinin amacı bütünsel, sürekli, tüm ölçekleri kapsayan, gönüllülüğe dayalı ve belediyelerin katılımcılığı kolaylaştırdığı bir süreci kapsamalıdır. Böylece kent konseyleri, katılımcılık uygulamalarında belediyelerin destekçisi gibi uzantısı olmak yerine, gerektiğinde katılımcılığı denetleyen, gerektiğinde vatandaş için yeni katılım fırsatları oluşturarak katılımı genişleten ve yaygınlaştıran birer araç konumunda olmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Al, H. (2002). *Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*, Bilim Adamı Yayınları, Ankara.
- Blair, H. (2000). Participation and Accountability at the Periphery: Democratic Local Governance in Six Countries, *World Development*, Vol. 28, No. 1, pp. 21-39.
- Bovaird, T and Löffler, E. (2002). Moving from Excellence Models of Local Service Delivery to Benchmarking 'Good Local Governance', *International Review of Administrative Sciences*, SAGE Publications(London, Thousand Oaks, CA and New Delhi), Vol.68, pp,9-24.
- Copus, C. (2006). Public: Locopolis: Governance and citizenship in the 21st century: New localism means new local government, *The Guardian* (London,UK) 05 Oct. 2006:25
- Coşkun, Selim. (2003). Kamu Yönetiminde Yönetişim Yaklaşımı, **Asım Balcı , A. Nohutcu, N.K. Öztürk ve B.Coşkun (Ed.)**, *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar* (s.39-55), Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Çukurçayır, M. A. ve Eroğlu, H. T. (2012). Yönetişim Yaklaşımı ve Türkiye'de Kent Konseyleri, **Fatma Neval Genç (Ed)**, *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi* (s.215-244) , Ekin Yayınevi-Bursa.
- Eryılmaz, B. (2000).*Kamu Yönetimi*, Erkan Matbaası , İstanbul.

- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 119-137
- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
119-137

- Garnett, M and Lynch, P. (2009). *Exploring British Politics*, 2nd. Ed., Pearson Education Ltd..
- Genç, F. N. (2012). Yönetişim, Yönetime Katılım ve Farklı Katılım Türleri, **Fatma Neval Genç (Ed)**, Yönetişim ve Yönetim Ekseninde *Kamu Yönetimi* (s.47-86) , Ekin Yayınevi-Bursa.
- Göymen, K. (1999).Türk Yerel Yönetiminde Katılımcılığın Evrimi: Merkeziyetçi BirDevlette Yönetişim Dinamikleri, *Amme İdaresi Dergisi*, C.32, S.4, ss.67-83.
- Gündoğan, E. (2010). Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar, **M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu, Hülya Ekşi Oğuz (Ed.)**, *Yönetişim* (Kuram, Boyutlar, Uygulama), s. 1-52.
- Habitat II (1996).*Ulusal Rapor ve Eylem Planı*, İstanbul.
- Jones, B. and Kavanagh, D. (1995).*British Politics Today*, Manchester Un. Press, Oxford Road, Manchester, M13, 9NR, UK.
- Kapucu, N. (2012). “Sivil Toplumun Kamu poltikalarına Etkin Katılımı: Yeni Kamu İşletmeciliğinden Yönetişime Geçiş ve Devlet-Birey İlişkileri, **Fatma Neval Genç (Ed)**, Yönetişim ve Yönetim Ekseninde *Kamu Yönetimi* (s.31-46) , Ekin Yayınevi-Bursa.
- Kestellioğlu, G. (2011). “Yerel Demokrasi Ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği”, **Enes Battal KESKİN (Ed)**, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı(s. 52-74) , 6 - 7 MAYIS 2011-BURSA.
- Kingdom, J. (1999).*Government and Politics in Britain* (an Introduction), Blackwell Publishers Ltd. 108 Cowley Road, Oxford OX 4 1J-F, UK.
- Lourenço, R. P.and Costa, J. P. (2006) . Incorporating citizens' views in local policy decision making processes, *Decision Support Systems* 43 (2007), pp.1499–1511.
- Oliver, D.(1991).*Government in the United Kingdom: the search for Accountability, Effectiveness, and Citizenship*, Open University Press, UK.
- Ökmen, M. ve Parlak, B. (2013). Kuram ve Uygulamada *YEREL YÖNETİMLER* - Kavramlar, Yaklaşımlar, Yapılar ve Mevzuat-, Orion Kitabevi, 3. Baskı, Ankara.
- Ökmen, M., Baştan, S. ve Yılmaz, A. (2004). Kamu Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Bir Yönetişim Faktörü Olarak Yerel Yönetimler, **A. Yılmaz ve M. Ökmen (Ed.)**, *Kamu Yönetimi*(s.23-80), Gazi Kitabevi, Ankara.
- Peele, G. (2004).*Governing The UK*, 4th Edition, Blackwell Publishing, 108 Cowley Road, Oxford, OX4, 1JE, UK.
- Rakodi, C.(2003). Politics and Performance: The Implications of Emerging Governance Arrangements for Urban Management Approaches and Information Systems, *Habitat International* 27.
- Schaeffer, M. and Yılmaz, S. (2008). Strengtening Local Government Butgeting and Accountability, Policy Research Working Paper 4767, *The World Bank Sustainable Development Network*, Social Development Department, pp.1-23.
- Sezer, Ö. ve Vural, T. (2010). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı, *Maliye Dergisi*, Sayı 159, Temmuz-Aralık.

- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 119-137
- A. Uçar / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
119-137

- Smith, L. G. (1984). Public Participation in Policy Making: the State-of-the-Art In Canada, *Geoforum*, Vol.15, No. 2, pp.253-259.
- Şahin, S. Z. (2011). “Kent Konseylerinin Katılımcı Kent Yönetimine Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Örneği”, Enes Battal KESKİN (Ed), Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı (s. 173-188), 6 - 7 MAYIS 2011-BURSA.
- Uçar, A.(2004). Belediye Hizmetlerinin Etkinliği Açısından Hizmette Yerellik(Subsidiarite) İlkesi ile Yönetişim(Governance) Kavramı Üzerine Bir İnceleme, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2004/1 Bahar Sayısı.
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu,<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5302.html>, erişim tarihi: 20.08. 2014.
- 5393 sayılı Belediye Kanunu, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>, erişim tarihi: 24.08. 2014.
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu
<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>, erişim tarihi: 25.08. 2014.
- 442 sayılı Köy Kanunu,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>erişim tarihi: 25.08. 2014.

**BOLU İLİ VE MUDURNU İLÇESİNDE YAŞAYAN
GENÇLERİN DEZAVANTAJLILIK HALLERİ
(GENEL DURUMLARI, SORUNLARI VE UMUTLARI)**

Meral TOKMAK

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans
Öğrencisi
meraltokmakk@hotmail.com

ÖZET

Bolu ve Mudurnu gençlerinin, ev içi ve dışı yaşam alanları kısıtlıdır ve gençlerin farklı kültür ve kimlik arayışları toplumda hoş görülmemektedir. Ayrıca okul dışı zamanlarını değerlendirebilecekleri, kendilerini geliştirebilecekleri, aile ve okul dışında sosyalleşebilecekleri gençlik merkezi gibi onlar için oluşturulmuş alanların çok kısıtlıdır. Bu sorunlar gençlerin dezavantajlı bir grup olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu bağlantı çerçevesinde Bolu ili ve Mudurnu ilçesinde yaşayan gençlerin dezavantajlılık halleri bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Çalışmanın konusu, Bolu ili ve Mudurnu ilçesinde yaşayan gençlerin dezavantajlılık hallerinin (genel durumları, sorunları ve umutları) incelenmesidir. Çalışmanın amacı, Bolu ili ve Mudurnu ilçesinde yaşayan gençlerin dezavantajlılık hallerinin belirlenmesi ve bu dezavantajlılığın nedenlerin saptanması ve açıklanmasıdır. Çalışmanın kapsamı, Bolu merkez ve Mudurnu ilçesinde toplamda 25 genç ile yüz yüze yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Örneklemin yaş aralığını 15-20 arası gençler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, dezavantajlılık, Bolu ve Mudurnu gençleri.

**SITUATIONS DISADVANTAGEOUS OF YOUNG PEOPLE
LIVING IN BOLU AND MUDURNU
(YOUTH'S GENERAL SITUATIONS, PROBLEMS AND
HOPES)**

ABSTRACT

The limited interior and exterior living spaces; disapproval of different culture and identity seeking in community; limited youth centers to spend time and improve themselves after school; the absence of places for socializing apart from family and school; and a many more problems cause they outh to be seen as a disadvantaged group for Bolu and Mudurnu young people. Within the framework of this connection, disadvantageous situations of they outh living in Bolu and Mudurnu are discussed in this study. The subject of the study is the disadvantageous circumstances (general situations, problems and prospects) of youth living in Bolu and Mudurnu. The purpose of the study is to identify the disadvantageous circumstances of they outh living in Bolu and Mudurnu, determine the causes of these disadvantages. The scope of the study consists of face to face interviews with 25 young people living in Bolu and Mudurnu.

Keywords: Youth, disadvantageous, the youth of Bolu and Mudurnu.

GİRİŞ

İnsanlar yaşamları boyunca birbirine tam olarak benzemeyen ama net çizgilerle de farklılaşmamış dönemleri birbiri ardına tamamlamaktadırlar. Bu dönemler; çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık olarak nitelendirilmektedir. Geçirilen her bir dönem, bir öncekinden etkilenir ve kendisinden sonra geleni de direk olarak etkilemektedir. İnsanların bebeklik ve çocukluk süreçlerinden geçip, gençlik ve olgunluk dönemine gelme süreçleri, bireyin yalnızca bedensel durumuna etki etmemektedir. Buna ek olarak; psikolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel birçok etkileri bulunmaktadır. Diğer taraftan, geçirilen her bir dönemin kendine özgü birçok ayırıcı özelliği de bulunmaktadır.

Yukarıda sayılan tüm dönemlerin kendine özgü ve önemli olan birçok özelliği vardır ama tüm bu dönemlerin içerisinde gençlik dönemi ayrı bir önem taşımaktadır. Kuşkusuz ki bu dönemi belirleyen özellikler olarak sadece biyolojik özellikleri sıralamak eksik olacaktır. Çünkü gençlik, ileriki bir dönem olan olgunluk evresinde var olacakların habercisi niteliğindedir. İlgiler ve hedefler genellikle gençlik döneminde belirlenir. Diğer yandan bireyin ailesinden bağımsız olmaya başladığı ve deyim yerindeyse dış dünyaya açıldığı bir etkinlik dönemidir.

Murat ve Şahin (2011: 4) gençlik döneminin önemini, araştırılmaya değer yanını ve bilime konu olmasını şu şekilde açıklamaktadır: *“Bir ülkenin toplam nüfusu içerisinde genç kesimin sahip olduğu özellikler, genç ve gençliğin diğer yaş dilimlerinden ayrı olarak tartışılmasını ve araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktadan hareketle; bir olgu olarak gençliği görmezden gelmek mümkün olmadığı gibi; nüfusun ekonomik ve sosyal yapısına ilişkin “sorun çözme” uğraşlarında bu kesimi dikkate almamak da imkansızdır.”*

Bu çalışmada öncelikli olarak gençlik ve genç kavramına mercek tutularak daha yakından bakılacaktır. Daha sonra dezavantajlılık ve gençlik kavramlarının neden yan yana getirildiği ve gençlerin neden bir dezavantajlı grup olarak nitelendirildiği anlatılacaktır. Türkiye ve Bolu gençliğine dair genel istatistikler de verildikten sonra alan araştırması verileri analiz edilerek değerlendirilecektir.

1.GENÇLİĞE GENEL BAKIŞ

Gençlik ve genç kavramlarına dair tam olarak görüş birliğine varılmadığı için kesin ve evrensel bir tanım da yapılmamıştır. Bunun nedenini Murat ve Şahin (2011) şu şekilde açıklamıştır: *“Böyle bir görüş birliğine varılamamış olunmasının en önemli nedenlerinin başında, gençlik çağının soyut bir kavram olmasının büyük payı bulunmaktadır. Net bir tanım yapılamamasının bir başka nedenini ise Erol (2013: 17) ‘çünkü gençlik*

kavramını sosyolojik, psikolojik ve demografik açıdan farklı şekillerde ele alıp tanımlamak mümkündür diyerek açıklamıştır.’’

Gençlik kavramı, sadece toplumdan topluma değil, aynı zamanda çağdan çağa, hatta her toplumdaki çeşitli sınıf, tabaka ve kesitlere göre değişmektedir (Kocadaş, 2004: 2). Genç kavramının tanımını yaparken birçok etkene değinmek gerekmektedir. Bunların başında ortalama yaş gelir. Bunu takip eden diğer önemli etken ise kültürdür ve genç kavramı buna göre ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu sebeple her toplumda genç olarak kabul edilen kişilerin tümüne gençlik adını vermek gerekmektedir.

Her ne kadar gençlik kavramı konusunda evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım olmasa ve farklı bakış açılarıyla gençlik ile ilgili tanımlamalar yapılıyor olsa da, pek çok uluslararası kuruluş, yayın ve bilimsel çalışmalarında gençliği; insan yaşamının bir evresi, çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olarak göstermekte ve somut bir yaş grubuna indirgemektedir (United Nations, World Youth Report 2005: Young People Today, and in2015 raporundan aktaran Murat ve Şahin, 2011). En önemli uluslar arası kuruluşlardan biri olan UNESCO'nun tanımı ise en genel tanımlardan biri olarak kabul edilmektedir.

UNESCO'nun tanımına göre *“gençlik, yetişkinlik statüsünün getireceği maddi kazanç ve sorumluluklara hazırlanabilmek için gerekli becerilerin ve sosyal yeteneklerin geliştirildiği bir dönemdir. Yine UNESCO'ya göre genç, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan, kendine ait bir konutu bulunmayan kişidir* (Kocadaş, 2004: 2-3).

Gençlik tanımı üzerinde tam bir fikir birliğine varılamamasının en önemli nedenlerinden biri de kültürdür. Ülkelerin sahip oldukları kültürel, kurumsal ve siyasal farklılıklar gelmektedir. Gelişmiş olan ülkelerde gençlik çağının alt sınırı konusunda genel olarak kabul edilen ortak görüş, zorunlu eğitim çağının sona erdiği yaşa tekabül ederken, üst sınır konusunda ülkeden ülkeye farklılıklar görülmektedir (O'Higgins, 2001: 10'dan aktaran Murat ve Şahin, 2011: 4).

White ve Kenyon'un araştırmasından aktaran Murat ve Şahin (2011) gençlik ile ilgili yaş sınırlamalarındaki ülkeler arasında görülen bazı farklılıkları şu şekilde tespit etmişlerdir: Avustralya 12-25 yaş, Botswana 12-29 yaş, Malezya 15-40 yaş, Mozambik 14-35 yaş, Nijerya 6-30 yaş, Svaziland 12-30 yaş, Uganda 13-35 yaş ve Zambiya 15-25 yaş.

Yukarıda belirtilen ve ülkeden ülkeye ciddi farklılıklar gösteren yaş sınırlamalarının neden olacağı en büyük farklılıklardan biri de gençlik ile ilgili uygulanacak olan sosyal politikalar üzerine olmuştur. Bu farklılıkları şu şekilde belirtmişlerdir (Williamson, 2002: 31-32'den aktaran Murat ve Şahin 2011: 5):İngiltere'de 13-19, Estonya'da 7-26, Hollanda'da 0-25 (bu yaş aralığında bir alt grup olarak gençlik 12-25 arası grup olarak da ele

M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 138-154
M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 138-154

almaktadır), İspanya'da 14-30 (Bu sıralarda sınırın 32 ya da 34 ya da yükseltilmesi tartışılmaktadır) ve Lüksemburg'da 12-25 yaş arasına yönelik olarak "Genç İstihdam Politikaları"nın uygulamaya konulmuştur.

Ülkemizde planlı kalkınma dönemine girildikten sonra, genç nüfus tanımlamaları, II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 14-24 yaş arası, III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 14-22 yaş arası, IV. ve V. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda 12-24 yaş arası ve VI., VII., VIII. ve son olarak da IX. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda 15-24 yaş arasındaki nüfus için yapılmıştır (Murat ve Şahin, 2011: 11).

Görüldüğü gibi gençlik hakkında yukarıda yapılan tüm tanımlamalar temelde biyolojik kökenlidir ve statik tanımlamalardır. Bu tip tanımlamalar, sosyal bilimcilerin yaptığı ya da kabul edeceği tanımlamalardan çok özellikle demografik yapı ve işgücü piyasaları konusunda yapılacak olan analizlerinde kullanılmaya daha uygun tanımlamalardır. Diğer taraftan gençliği bu şekilde kavramsallaştırarak anlamayı ve anlatmayı toplum bilimcilerin içselleştirmeleri beklenemez. Murat ve Şahin'in de (2011) belirttiği gibi gençlik konusunda yapılan bu tanımlamalara toplum bilimcilerin ilk eleştirisi, zaman ve mekan gibi önemli değişkenlerin hesaba katılmadan tanımlamaların yapılmış olduğu konusunda olmuştur. İkinci eleştiri noktası ise gençliğin tarihsel ve toplumsal olaylardan etkilenmeyen ve değişmeyen bir olgu olduğu görüşü üzerine yapılmıştır. Bu noktaya parmak basan tanımlardan biri olan Michel de Saint-Pierre'nin tanımını, Kocadaş (2004: 3) şu şekilde belirtmiştir: "gençlik bir yaş değil, haldir."

Gençliğe dair yukarıda belirtilen biyolojik ve demografik kökenli yapılmış olan tanımlamalardan biraz uzaklaşıp, gençliğin anlamı derinleştirmeye çalışıldığında karşımıza bu derinlikte yer alan iki önemli alan çıkmaktadır. Bunlardan biri psikoloji ve diğeri ise sosyolojidir.

Sinanoğlu ve Turan'a göre genç, "*toplumsal olarak kimlik edinme sürecini yaşayan ve henüz toplumsal rolü belirlenme aşamasındaki bireydir*" (Tuncay, 2000: 235). Bu tanım, hem sosyolojik hem de psikolojik açılarından konuyu değerlendirmeye olanak verdiği için oldukça önemlidir. Gencin, "kimlik edinme sürecini yaşayan" kişi olarak tanımlandığı ilk kısım temel olarak psikolojik kökenli olarak yapılan bir tanımdır. Çünkü kimlik, kimlik kazanımı psikoloji literatüründe yer tutan önemli kavramlardır. Gencin, ikinci kısımda yapılan "henüz toplumsal rolü belirlenme aşamasındaki birey" olarak tanımlanması ise sosyolojik kökenli bir tanımdır. Çünkü toplumsal rol, bu rollerin kazanılması ve toplumdaki topluma göre farklılaşan bu rollerin anlaşılması ve anlatılması sosyolojinin uğraş verdiği temel konulardandır. Gençliği bu tanım kadar farklılaştırarak anlaşılmasını sağlayan bir başka tanım ise Kasatura'dan, Tuncay (2000:235) şu şekilde belirtmektedir: "Gençlik çağı ergenlikle erişkin arasında yer alan cinsel olgunlaşma ve bedensel gelişme dönemidir. Ruhsal bakımından

çalkantılı, duygusal, iniş çıkışları çok, davranışların çelişkili olduğu bir çağdır.” Burada da görüldüğü gibi gençlik daha önce yapılmış olan yaş sınırlamalarının dışında değerlendirilmiş ve duygular ile davranışların belirleyici olduğu bir dönem olarak kabul edilebileceğinin altı çizilmiştir.

Başaran’dan aktaran Tuncay’a (2000:237-238) göre psikoloji: “Kısaca insan davranışlarının oluşum süreçlerini, nedenlerini inceleyen bir bilim dalıdır.” Dolayısıyla insan hayatında önemli ve yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı üzere uzun bir yer tutan gençlik dönemindeki davranışlar ve bunlarının bu döneme has olan nedenlerini inceleyerek anlamaya ve anlatmaya çalışan psikoloji de bilim dünyasına gençlik konusunda önemli bilgiler sunmaktadır.

Bazı psikologlar (Holl 1904, Freud 1936, Ericson 1968) tarafından kabul gördüğü gibi, "gençlik; bocalama ve fırtınalar içinde geçen bir dönemdir" denilerek; insan ömrünün tümü içinde en önemli, hareketli ve enerjik bir dönemi olduğu belirtilmektedir (Tuncay,2000: 236). Psikologların konuyu ele alışlarında da anlaşıldığı gibi gençlik yaş ile sınırlandırılmayacak kadar geniş ve bir o kadar da önemli bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birçok psikolog söz konusu gençlik olduğunda, onu anlamaya ve anlatmaya çalışırken biyolojik ve fizyolojik olarak var olan ve asla yadsınamayan birçok değişkeni kabul edip, diğer yandan da sosyolojinin üzerinde durduğu birçok değişkeni de göz ardı etmeyerek tahlillerini derinleştirmişleridir. Bu durumu Tuncay (2000) şu şekilde desteklemektedir: “Gencin, içinde yaşadığı günlük hayatın veya gündelikliğin bireysel acıdan; kültür, birlikte yaşadığı aile ve aile dışı çevrenin toplumsal değişkenleri de toplumsal açıdan gençlik psikolojisi ve gelişim sürecini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.” Buradan da anlaşıldığı gibi kültür, birlikte yaşanılan aile ve ailenin de dışındaki çevre gibi birçok toplumsal değişkenleri yok saymayan psikolojinin gençliğe yaklaşımı, Tuncay’ın yukarıdaki ifadesinde net bir şekilde görülmektedir.

Yukarıda etkenlere ek olarak yine Tuncay’a göre gençliği doğrudan ilgilendiren “kendini gerçekleştirme, benliğin bütün yönleriyle bütünleşip gelişmesi yani oluş ve beliriş veya yapma yönelimi” olgusu psikolojinin gençlikle ilgili önemli sorunlarından birisi olarak karşımıza gelmektedir. Yapma yönelimi, bir şeyler yapma, daha iyisini başarma, rekabet etme gibi özellikleri kapsamakta; bu olguya bireyselleşme, toplumun gelişme düzeyi - burada eğitim düzeyi, aile, çevrenin önemi gibi pek çok sosyo-psikolojik etmen girmektedir.

Gençlik konusunun tamamen sosyolojik yaklaşımla ele alınması ilk kez sosyolog Parsons tarafından II. Dünya Savaşı yıllarında yapılmıştır. Konuya yapısal-fonksiyonalist kuram içinde yaklaşan Parsons, toplumdaki

M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 138-154
M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 138-154

yaş gruplarının rollerini tartışmıştır. Gençlik konusu daha sonra Eisenstadt'ın "From Generation To Generation" (1956) adlı kitabında sistematize edilmiştir (Poyraz, Zorlu, Şahin ve Arıkan, 2003:4).

Günümüz sosyolojisi, konularına göre günden güne uzmanlaşmaktadır. Bu uzmanlık dallarından birisi de "Gençlik Sosyolojisi"dir. Gençlik konusundaki ilk sosyolojik araştırmalar, özellikle şu dört konu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar Eisenstadt ve Coleman'ın çalışmalarıdır.

1. Gençlik yaşamında arkadaş gruplarının önemi.
2. Gençlik kültürleri ve gençlik alt kültürlerinin anlamı, nedenleri ve işlevleri.
3. Kuşaklararası ilişkilerin nedenleri, örnekleri ve sonuçları. Bu konuda başka biçimde de ifade edilmiştir: "Yaş grupları arasındaki ilişkilerin kültürel boyutları."
4. Toplumsal değişim dönüşümlerinde genç katılımının tarihsel ve siyasal önemi (Tezcan, 1997: 1).

Gençlik sosyolojisi dahilinde yukarıda belirtilen konuların sayısı artmış ve gençlik sosyolojisinin kapsamı da yıllar içerisinde genişlemiştir.

Gençlere özgü ayrı bir kültürden ilk kez 1942'de Linton söz etmiştir. Gençlik kültürü kavramını yaş ve cinsiyet rolleriyle birleştirerek ortaya koyan ise Parsons'tır. Parsons, gençlik kültürünü sorumluluk ve sorumsuzluk kavramlarını kullanarak tanımlamıştır. Buna göre gençlik kültürü, yetişkin dünyasının üretici çalışmasına, rutin işlerine ve sorumluluklarına karşı, ters orantılı değerler geliştirir. Gençlik, tüketim, zevk verici boş zaman faaliyetleri ve sorumsuzlukla ilgili kendi değerlerini geliştirir (Akan'dan aktaran Poyraz, Zorlu, Şahin ve Arıkan; 2003:6). Bu çerçevede ele alınan gençlik kültürü, bir genç grup tarafından paylaşılan inançlar, değerler, semboller ve eylemler kalıbı olarak tanımlanabilir (Frith'den aktaran Poyraz ve arkadaşları, 2003:6).

Tezcan (1997), alt kültürü ise şu şekilde nitelendirmektedir: "Gençlik alt kültürü, geniş kültürden ayrı, ondan farklı bir kültürdür. Başka bir deyimle, geniş kültürden değer, tutum ve davranışlar bakımından farklı, kendine özgü bir kültürdür. Aslında geniş kültürün bir parçası gibi görünmekle birlikte, onunla olan bağlan zayıftır. Yâni, geniş kültürden daha ufak ve görece olarak bağımsızdır. Bu farklılıklar, başlıca konuşma biçimleri (Argo kelimeler kullanımı, kelimelerin yozlaşmış kullanılışı, farklı anlamda kullanılan deyimler), giyim, eğlence ve inançlar gibi alanlarda söz konusudur."

Tezcan alt kültürleri doğuran nedenleri şu şekilde belirtmiştir (1997:170) "Sosyologlar, alt kültürleşmenin kentleşme sonucu olduğunu

ileri sürerler. Fischer'e göre kent yörelerine geniş heterojen nüfusun toplanması, kişiler arası bağların, birincil sosyal yapıların ve normatif anlaşmanın zayıflamasına yol açar. Dinamik nüfus yoğunluğu, karmaşık ve yabancılaşma, sosyal düzensizlik, sosyal sapma ve anomi gibi sonuçları beraberinde getiren yapısal farklılaşmaya yol açar. İşte, geleneksel normlardan sapmalar kent gruplarında daha yoğundur. Bunlar, Fischer'e göre alt kültürleri doğururlar.

Yukarıda gençliğin, biyolojik ve demografik birçok tanımının yapıldığına; bu tanımların neler olduğuna ve daha çok demografik yapı ve işgücü piyasaları konusunda yapılacak olan analizlerde kullanıldığına değinilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşların da gençlik konusunda kabul edilmiş tanımlamalarının olduğu belirtilerek bu alanda etkin olduklarının altı çizilmiştir. Bunlara ek olarak ise psikoloji ve sosyoloji gibi alanların gençlik konusunu derinleştirerek ve farklı pencerelerden bakarak literatüre ayrı ayrı katkılarının olduğu gösterilmiş ve böylece gençlik konusunun genel bir bakışla altı çizilmiştir. Bir sonraki bölümde ise gençler ve dezavantajlılık kavramlarının neden yan yana gelerek birlikte düşünülmesi gerektiği, diğer bir deyişle dezavantajlılık denildiğinde gençlerin de düşünülmesi gerektiği ve gençlerin dezavantajlılık hallerinin neler olduğuna değinilecektir.

2.DEZAVANTAJLILIK VE GENÇLER

Birleşmiş Milletler 1985 yılını, alınan bir kararla Dünya Gençlik Yılı olarak kutlanmasını sağlamıştır. Amaç, dünyanın her yerinde gençliğin içinde bulunduğu eğitim, çalışma ve yaşam koşullarının daha iyi anlatılması, gençlerin ekonomik ve sosyal gelişmeye daha etkin bir biçimde katılmaları için çabaların artırılmasıydı. Dünya Gençlik Yılı için Birleşmiş Milletlerce seçilen temalar, katılma, gelişme ve barış olarak belirlenmiştir. Birleşmiş Milletlerin bu kararıyla, gençliğin önemi uluslararası düzeyde genel kabul görmüştür (Kocadaş, 2004:3).

80'li yıllarla birlikte gerek ulusal gerek uluslararası metinlerde gençliğin artan önemine vurgu yapılmaktadır. Gençlikle ilgili yapılan çalışmalarda Birleşmiş Milletler öncü bir rol üstlenmiştir. 1992 Rio de Janeiro Yeryüzü Zirvesi'nin genel kabullerini ortaya koyan ve üzerinde uzlaşılan Çevre ve Gelişme Üzerine Rio Bildirgesi'nde katılımcı mekanizma ve süreçlerde gençliğin ön planda tutulması kararlaştırılmıştır. Yeryüzü Zirvesi'nin temel çıktısı olan ve küresel eylem planı niteliğindeki Gündem 21'in 25. Bölümü, gençlik konusunu Sürdürülebilir Kalkınmada Çocuklar ve Gençlik başlığı altında ele almaktadır. Burada demokratik uygulamaların çoğulcu ve katılımcı politikaların geliştirilmesi çerçevesinde, gençlik temel unsurlardan birisi olarak kabul etmektedir. Bunun yanında gençlerin çevre korunması, çevre ve kalkınma konularında alınacak kararlara aktif katılım

M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 138-154
M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 138-154

sağlaması Gündem 21 açısından bir başarı ölçütü olarak sayılmıştır. Gençlikle ve gençlerin yaşam standartlarıyla ilgili unsurlar böylelikle ulusal ve uluslararası belgelerde yer almıştır (Özer, 2011: 45).

2002’de Polonya’nın Krakow kentinde düzenlenen —Gençler-Kentlerinin ve Bölgelerinin Aktörleri konulu konferansın sonuç bildirgesinde; gençliğin katılımının geliştirilmesi ve teşvik edilmesi, gençlerin hertürlü toplumsal katılım araçlarından istifade etmesi gerektiği, gençlerin demokratik yaşamın vazgeçilmez unsuru olduğu ve karşılaşacakları tüm sorunlara çözüm bulunması gerektiği kararları yer almaktadır (Tenikler’den aktaran Özer, 2011: 45). Bu konferansta, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi ve Avrupa Gençlik Sorunları Danışma Kurulu’ndan Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Avrupa Şartı’nın yeniden düzenlenmesini talep edilmiştir. Bu çerçevede Avrupa Konseyi, Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı’nın gösterdiği doğrultuda gençlik politikalarını güncel tutmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda Avrupa Konseyi, 2010 – 2012 yıllarını kapsayan gençlik politikasını yayınlamıştır. Buna göre temel başlıklar; insan hakları ve demokrasi, farklılığı olan toplumlarda birlikte yaşama, gençlere yönelik sosyal içerme (sosyal dışlanmaya karşı geliştirilen kavram) ve gençlerin ve çocukların yararına olan siyasi yaklaşımlar ve araçlar şeklindedir. Avrupa Konseyi, gerek kendi yapılanmasındaki felsefesi gerek bunun bir yansıması olan Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı’nın temel hedefleriyle uyumlu olarak gençlikle ilgili gelecek stratejisini belirlemiştir. Bu hedeflerin uygulanması ve geçerlilik kazanabilmesi için öncelikle yerel ve bölgesel yönetimlerin işbirliğine ve gençlerin bilinç düzeyindeki artışa ihtiyaç duyulmaktadır (Özer, 2011: 46).

Arches ve Fleming’den aktaran Özer’e (2011: 46) göre 20. yüzyılın sonlarına doğru gençlerin sosyal aktörler olarak ağırlık kazandığı ve kendilerini ilgilendiren konuları anlama ve karar alma ve uygulama süreçlerine katılım haklarının olduğu, toplumsal değişim için çalışmalarının teşvik edilmesinin gerektiği açıkça kabul edilmiştir. Uygulama bakımından birçok ülkenin kamuoyunda tartışmalar yaşanmıştır ve bunların devlet politikasına dönüşmesi için de çabalar devam etmektedir.

Yukarıda da anlatıldığı ve Özer’in (2011) de vurguladığı gibi uluslar arası düzeyde gittikçe önemli hale gelen gençler, Birleşmiş Milletler tarafından “dezavantajlı grup” olarak kabul edilmekte ve katılım konusunda üzerinde titizlikle durulan ve katılımlarının artırılması konusunda yerel ve merkezi düzeydeki tüm otoritelere sorumluluk verilen bir gruptur.

Dezavantaj ya da toplumsal olarak dezavantajlılık kavramı “sosyal dışlanma” kavramı ile birlikte düşünülmektedir. Bu yüzden ilk olarak sosyal dışlanmayı tanımlamak, konunun anlaşılması açısından daha uygun

olmaktadır. Şahin'e (2009:9)göre, sosyal dışlanma kavramı yoksulluk ve dezavantajlılık tartışmalarına yeni bir ivme kazandırmıştır. Kavramın yaygın olarak kullanılması 1980'li yıllarda gelişmiş ülkelerde başlamıştır. Sosyal, politik, kültürel ve ekonomik dezavantajların birikmesi neticesinde sosyal dışlanmanın ortaya çıkmasına neden olan bir kısır döngü vardır.

Sosyal dışlanma kavramının önemini ise Şahin (2009:16), şu şekilde belirtmektedir: *“Sosyal politika alanında henüz yeni ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu kavramın anlaşılması, hem çok boyutlu sosyal dezavantajlılık durumunun anlaşılması açısından önemlidir; hem de sosyal politikaların belirlenmesi açısından önem teşkil etmektedir.”*

Sosyal dışlanma; birey veya grupların işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, özürsüzlük, yaşlılık gibi nedenlerden dolayı eğitim, sağlık ve kültürel imkânlardan yararlanamaması, üretim etkinlikleri içinde yer alamaması ve karar alma süreçlerine katılamaması şeklinde tanımlanabilecek kapsamlı ve çok boyutlu bir kavramdır. Ayrıca bireyin toplumun dışına itilmesi, yaygın gelenekçi kültüre hapsedilmesi ve yeniliklerden uzak tutulması olarak ta tanımlanabilir (Seyyar ve Genç'ten aktaran Genç ve Dalkılıç, 2013).

Sosyal dışlanma toplumsal düzeyde, yetersiz sosyal uyumu ve bütünleşmeyi ifade ederken; bireysel düzeyde ise toplumdaki sosyal aktivitelerde yer alma yetersizliği ile anlamlı sosyal ilişkiler kuramamayı kapsamaktadır. Sosyal dışlanma temel olarak; ekonomik, sosyal, kültürel, özel, güç ilişkileri ve politik alanları kapsamaktadır. Sosyal dışlanma; işsizlik, gelir ve mal varlığı yetersizliği gibi ekonomik nedenler; eğitimsizlik, yaş ve cinsiyet gibi bireysel nedenler; sosyal güvence eksikliği ve toplumsal destek yoksunluğu gibi sosyal ve kurumsal nedenler ve politik haklardan yararlanamamak ve politik karar alma mekanizmalarına katılamamak gibi politik nedenler neticesinde ortaya çıkmaktadır (Şahin, 2009:13).

Dezavantajlılık durumu ekonomik, sosyal ve siyasal hayata katıl(a)mama sonucunda ortaya çıkan bir durum olup, sosyal dışlanmanın temel nedenleri arasında yer almaktadır. Dezavantajlılık bireyin içinde bulunduğu bir durum iken, sosyal dışlanma veya sosyal içerme bireyin yaşadığı süreci ifade eden dinamik kavramlardır. Dezavantajlı bireylere zihinsel veya fiziksel engelliler, intihar eğilimi olan insanlar, madde bağımlıları, sokak çocukları, istismar edilen bireyler, sorunlu aileler, a-sosyal ve diğer sosyal uyumsuz kişiler, suçlular, işsizler, ekonomikanlamda alt gelir seviyesine sahip bireyler, eğitim haklarından yararlanamayan vb. kişiler örnek olarak verilebilir (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2012).

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Gençlik Şurası Ön Komisyon Raporunda belirtildiği üzere (2012), gençlik; beraberinde hem bireysel hem de yapısal sorunlardan kaynaklanan bir takım problemleri getirebilmekte ve

bazı durumlarda dezavantajlılığa dönüşebilmektedir. Ülkemizdeki dezavantajlı genç gruplar arasında engelli gençler, işsiz gençler, eğitim olanaklarından yararlanamayan gençler, genç suçlular, sokak çocukları ve madde bağımlıları ilk sıralarda yer almaktadır.

Dezavantajlı gençler sadece yukarıda belirtilen gruplardan oluşmamaktadır. Eğitim, sağlık, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlardan herhangi birinden yoksunluk çeken gençler doğrudan toplumsal olarak bir dezavantajlılık hali içerisinde ki bu da beraberinde sosyal dışlanmayı doğurmaktadır.

Gençlerin ev içi ve dışı yaşam alanlarının kısıtlı olması; farklı kültür ve kimlik arayışlarının toplumda hoş görülmemesi, okul dışı zamanlarını değerlendirebilecekleri, kendilerini geliştirebilecekleri, aile ve okul dışında sosyalleşebilecekleri gençlik merkezi gibi onlar için oluşturulmuş alanların çok kısıtlı olması ya da bu alanlarda söz haklarının olmaması gibi geniş bir yelpazeye yayılan sorunlar gençlerin bir dezavantajlı grup olarak görülmesine neden olmaktadır.

3.BOLU VE MUDURNU'NUN GENEL ÖZELLİKLERİ

Bolu ili İstanbul ve Ankara olmak üzere iki metropol arasında yer almaktadır. Bolu ili toplam nüfusu 283.496'dır ve bu nüfusun 45.664'ü genç nüfusu yani 15-24 yaş arası nüfusu oluşturmaktadır (TÜİK, 2014)

Sanayinin büyük ölçüde küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluştuğu Bolu'da faaliyette bulunan önemli sanayi dalları; gıda, orman ürünleri ve mobilya, madeni eşya ve metal sanayi, ısı cam ve temperli cam sanayi, elektrik cihazları üretimi, dokuma-giyim eşyası ve deri sektörleridir. Bolu ilinde mevcut sanayi tesisleri merkezde yoğunlaşmıştır.

İlde okur-yazar oranı % 93,41'dir. Ayrıca örgün eğitim kurumlarında 192 resmi (12 Anaokulu, 74 ilkokul, 64 ortaokul, 13 Genel Ortaöğretim, 27 Mesleki ve Teknik Ortaöğretim ve 2 Özel Eğitim Okulu), 6 özel okul (2 Anaokulu, 2 ilkokul ve 2 Ortaokul) bulunmaktadır. İlde aynı zamanda Abant İzzet Baysal Üniversitesine ait 11 adet fakülte, 6 adet yüksekokul, 5 adet meslek yüksekokulu, 4 adet enstitü ve 10 adet Araştırma ve Uygulama Merkezi bulunmaktadır (Bolu Valiliği, 2014).

Bolu ilinin ekonomi ve eğitim durumuna bakıldıktan sonra Bolu'nun Mudurnu ilçesine ait genel bilgilerden bahsedilecektir. Mudurnu ilçesi toplam nüfusu 20.410'dur ve bu nüfusun 2840'i genç nüfusu yani 15-24 yaş arası nüfusu oluşturmaktadır. Mudurnu'nun ekonomisi ormancılık, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. İlçede Yıldız Entegre Ağaç Sanayi ve Ticaret A.Ş., Arbil Saray Helvası Fabrikası, Mudurnu Tavukçuluk Tesisleri, C.P. Yem ve Tavukçuluk olmak üzere adet entegre tesisi bulunmaktadır. Nüfusun çoğunluğu da bu tesislerde çalışmaktadır (Mudurnu Kaymakamlığı, 2014).

Mudurnu'da bir tane anaokul, iki tane ilköğretim, bir tane ortaokul, bir tane çok programlı lise bulunmaktadır (Bolu-Mudurnu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014) ve Abant İzzet Baysal Üniversitesine bağlı bir tane meslek yüksekokulu mevcuttur.

4.ARAŞTIRMA PROBLEMİ

4.1.Araştırmanın Konusu, Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın konusu, Bolu ili ve Mudurnu ilçesinde yaşayan gençlerin dezavantajlılık hallerinin (genel durumları, sorunları ve umutları) incelenmesidir.

Çalışmanın amacı, Bolu ili ve Mudurnu ilçesinde yaşayan gençlerin dezavantajlılık hallerinin belirlenmesi ve bu dezavantajlılığın nedenlerin saptanması ve açıklanmasıdır.

Çalışmanın kapsamı, Bolu merkez ve Mudurnu ilçesinde toplamda 25 genç ile yüz yüze yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Örneklemin yaş aralığını 15-20 arası gençler oluşturmaktadır. Gençlik literatüründe bu aralık 15-24 olarak belirlenmesine karşın; *eğitim, sağlık, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda* daha fazla yoksunluk çekilebileceği ön görülerek bu aralık daraltılmıştır.

Çalışmanın önemi, gençlik ile dezavantajlılık kavramlarını birlikte düşünme farkındalığını kazandırıyor olmasıdır. Bununla birlikte konunun bir sorun olarak görülmesi ve beraberinde sosyal politika üretilmesi de bu çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

4.2. Evren ve Örneklem

Türkiye İstatistik Kurumu 2013 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre Türkiye nüfusu 76.667.864'tür. Bu nüfusun 12.691.746'sı genç nüfusu yani 15-24 yaş arası nüfusu oluşturmaktadır. Toplam nüfusun 38.473.360'sı erkektir ve erkek nüfusu içerisinde genç nüfus ise 6.493.342'dir. Toplam nüfusun 38.194.504'ü kadındır ve kadın nüfusu içerisinde genç nüfus ise 6.198.404'tür.

Bolu ili toplam nüfusu 283.496'dır ve bu nüfusun 45.664'ü genç nüfusu yani 15-24 yaş arası nüfusu oluşturmaktadır. Toplam nüfusun 140.572'si erkektir ve erkek nüfusu içerisinde genç nüfus ise 22.740'dır. Toplam nüfusun 142.924'ü kadındır ve kadın nüfusu içerisinde genç nüfus ise 22.924'tür.

Mudurnu ilçesi toplam nüfusu 20.410'dur ve bu nüfusun 2840'i genç nüfusu yani 15-24 yaşa arası nüfusu oluşturmaktadır. Toplam nüfusun 10.134'ü erkektir ve erkek nüfusu içerisinde genç nüfus ise 1443'tür. Toplam nüfusun 10.276'sı kadındır ve kadın nüfusu ise 1397'dir (TÜİK,2014).

M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 138-154
M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 138-154

Araştırmanın evreni; Bolu ilinde yaşayan 15-20 yaş arasındaki tüm gençleri kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Bolu ili ve Mudurnu ilçesinde yaşayan; esnaf çırakları, garsonlar, sanayide çalışan gençler ve öğrenim görmeyen-çalışmayan kadınlardan (ev kızları) oluşan toplamda 25 genci kapsamaktadır. Örneklemin yaş aralığını 15-20 arası gençler oluşturmaktadır. Gençlik literatüründe bu aralık 15-24 olarak belirlenmesine karşın; eğitim, sağlık, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda daha fazla yoksunluk çekilebileceği ön görülerek bu aralık daha da daraltılmıştır (15-20 yaş olarak).

4.3. Veri Toplama Yolu ve Teknikleri

Bolu İli ve Mudurnu İlçesi Gençlik Araştırması'nda veriler, nitel veri toplama tekniklerinden biri olan mülakat tekniği ile derlenmiştir. Görüşme yapılan gençlere ulaşabilmek için *kartopu tekniği* tercih edilmiştir.

Araştırma kapsamında gençlerle yapılan mülakatlarda kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun niteliği:

*Görüşme formu, 25 tam yapılandırılmış açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

* Bu sorulara ek olarak görüşme yapılan kişinin anlatıları dahilinde alternatif sorular sorulmuştur.

* İlk 20 soru katılımcının genel durumunu tespit etmek üzere, son 6 soru katılımcının kişisel ve toplumsal eğilim, duygu-düşünce ve beklentilerini saptamak üzere hazırlanmıştır.

* Bu sorular katılımcıların eğitim, sağlık, ekonomik, sosyo- kültürel alanlardaki dezavantajlılık hallerini anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

* Katılımcıların genel durumlarını tespit etmeye çalıştığımız sorularda; yaş, cinsiyet, çalışma ve eğitim durumu, aylık gelirleri, internet ve televizyon kullanma durumu, alışkanlıkları, sosyal katılımılık göstergeleri (dernek, sivil toplum kuruluşu, kulüp üyelikleri gibi) irdelenmiştir.

* Eğilim, duygu – düşünce ve beklentilerini ölçmeye çalışılan sorularda; eğitim, sağlık, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarından memnuniyet dereceleri, yoksunlukları, problemleri ve çözüm arayışları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmanın verilerini desteklemek amacıyla Bolu İli genelinde gençlikle ilgili olabileceği düşünülen Bolu Belediyesi Sosyal ve Kültürel İşler Müdürlüğü, Olimpiyat Gençlik Evi ve Sosyal Hizmetler Kurumu'ndaki ilgili kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda; sadece iki kurumdan gençlerle ilgili bilgilere ulaşılmıştır. (Bolu Belediyesi ve Olimpiyat Gençlik Evi) Buna karşın Sosyal Hizmetler Kurumu'ndan gençlere dair herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Bunun

nedeni ise; ilgili kurumda barınan gençlerin özlük haklarının zedelenebileceği göz önüne alınarak görüşmelerin yapılması engellenmiştir.

5.ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Genel Bilgiler

Bolu merkez ve Mudurnu ilçesinde gençlerle yapılan araştırmadaki örneklemin yaş ortalaması 18'dir. Katılımcıların cinsiyet durumu ise 11'i kadın ve 14'ü erkektir. Görüşülen gençlerin tamamı bekarlıdır. Katılımcı gençlerin 20'si kendi evinde ikamet etmektedir. Geriye kalan 5 kişi ise kiracı olarak konutlarda kalmaktadırlar.

Araştırmada yer alan gençlerin *eğitim durumlarına* bakıldığında; katılımcıların %56'sı lise,geriye kalan %32'si ortaokul,%8'si ilkokul ve %4'ü yüksek okul mezunudur. Gençlerin tamamının eğitim masraflarını aileleri karşılamış veya karşılamaktadır. Burada dikkat edilecek bir husus çalışan gençlerin dahi eğitim giderlerini aileleri ödemektedirler. Katılımcıların 6'sı eğitim süreleri boyunca okudukları okullardan çeşitli gerekçelerle cezalar almışlardır. Çoğunlukla genç görüşmeciler arkadaşlarıyla veya öğretmenleriyle yaşadıkları münakaşalardan dolayı uzaklaştırma cezası almışlardır.

Yapılan araştırmada katılımcı gençlerin ekonomik durumuna bakıldığında katılımcılardan sadece ev kızları çalışmamaktadır. Toplam 6 ev kızı bulunmakla birlikte geriye kalan 19 kişi aktif olarak çalışmaktadır. Çalışan gençlerin aylık ortalama gelirleri ise 591 TL olarak hesaplanmıştır. Sosyal güvence kapsamında 9 katılımcı yer alırken diğer görüşmecilerin herhangi bir kurumdan sosyal bir güvencesi yoktur.

Araştırma kapsamında çalışan gençlerin iş gücü piyasasındaki yerine bakıldığında; katılımcılar ortalama 3 yıldır iş gücü piyasasında yer almaktadır. Görüşmecilerden 13'ünün banka vb.kurum ve kuruluşlara borcu varken sadece 1 gencin şahsa ait borcu vardır. Borcu olan gençlerin büyük bir oranını sanayide çalışan gençler oluşturmaktadır. Geriye kalan 14 gencin ise borcu bulunmamaktadır.

Katılımcıların 8 tanesinin kendisine ait banka hesabı varken 5 tanesi (aynı zamanda bu kişiler banka hesabı olan gençlerdir) de kredi kartına sahiptir. Gençler genellikle kredi kartı kullanmadıklarını, ihtiyaçları olmadıklarını dile getirmişlerdir.

Gençlerin kitle-iletişim araçlarını kullanma durumuna bakıldığında; katılımcıların 4'ü hariç diğer görüşmecilerin tamamı internet kullanmaktadırlar. İnternet kullanan gençler ortalama 2,5 saat vakitlerini sosyal paylaşım siteleri ve oyun sitelerinde geçirmektedirler. Görüşmecilerin televizyon izleme oranlarına baktığımızda çok az bir kısmının televizyon

M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 138-154
M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 138-154

izlemediği ortaya çıkmaktadır. Günde 2,5 saatinin televizyon izleyerek geçiren gençler çoğunlukla film ve spor programları izlemektedirler.

Katılımcıların şiddet mağduru veya tanığı olma durumuna bakıldığında; gençlerin % 48'inin bir şiddet olayının tanığı ya da mağduru olduğu söylenebilir. Bu olaylar çoğunlukla; söz kavgası, fikir ayrılığı ve arkadaş çevresiyle olan küçük çaplı kavgalardır. Sadece 1 kadın görüşmecisi cinsel tacize uğradığını belirtmiş ve gerekenin yapılması için girişimde bulunmuştur.

5.2. Gençlerin Ekonomik, Eğitim, Sağlık, Sosyo-Kültürel Durumlarına Ait Bilgiler ve Memnuniyet Düzeyleri

Bolu'daki gençlerin *ekonomik durumları* değerlendirildiğinde; katılımcıların %80'nin ekonomik durumlarından memnun oldukları söylenebilir. “*Ele geçen para yeterli*”, “*paramı sadece kendime harcıyorum*”, “*Bolu'da yaşamak kolay*” diyerek bu konudaki memnuniyetlerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların tamamına yakını kazandıkları ücretleri kendileri için harcamaktadırlar. Ekonomik durumlarından memnun olmayan gençlerin oranı ise %20'dir. “*Babamın aldığı maaş yetersiz*”, “*asgari ücret az*”, “*bu maaşla geçinmiyorum*” diyerek memnun olmama nedenlerini belirtmişlerdir. Bu gençler ekonomik koşullarını yeterli görmemektedirler. Özellikle Mudurnu'da yaşayan gençler aldıkları ücretlerin az olduğundan yakınmaktadırlar. Yeni iş olanaklarının Mudurnu'ya getirilmesini talep etmektedirler. Gençlerin hemen hemen hepsi gelecek beş yıl içerisinde ekonomik durumlarının daha iyi olacağını düşünmektedirler.

Gençlerin *eğitim durumları* değerlendirildiğinde; herhangi bir kurum ve kuruluştan burs alıp almadıklarına bakıldığında, sadece iki genç eğitim için kurumlardan (Başbakanlık ve Kaymakamlık vb.) burs almıştır. Gençlerin yarısından fazlası aldıkları eğitimden memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Görüşmecilerin eğitim koşullarındaki hoşnut olma durumlarını belirtirken verdikleri cevaplar hocalarının iyi ve arkadaş ortamının güzel olduğu şeklindedir. Şöyle ki bunu gençlerin %80'i; “*hocalarım iyi*”, “*arkadaş ortamım güzel*”, “*öğretmenlerimi seviyorum*” cevaplarını verirken sadece 2'si “*şiddet yok*”, “*okul ortamım güzel*” şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılar eğitim ile ilgili görüşlerini kendi kişisel yaşantıları göz önüne alarak değerlendirmişlerdir.

Gençlerin *sağlık durumlarına* bakıldığında; katılımcıların sadece 1'sinin kontrol altında tutulması gereken (lösemi) bir rahatsızlığı olduğu anlaşılmıştır. Bu bir kişi haricinde geriye kalan katılımcıların herhangi bir rahatsızlığı bulunmamaktadır. Görüşmecilerin sağlık durumlarında memnun olma halleri göz önüne alındığında sadece 1 genç “doktorların teşhis

koymasının sıkıntılı olduğunu” belirtmiştir. Bunun dışındaki gençlerin hepsi; “doktorlar iyi”, “hemşireler iyi”, “hastanede ilgileniyorlar” diyerek memnun olduklarını belirtmişlerdir. Burada yine gençlerin sağlık durumlarını bireysel olarak ele aldıkları görülmektedir.

Gençlerin *sosyo-kültürel durumları* incelendiğinde arkadaş çevreleri; akrabaları, okul ve iş arkadaşlarından oluşmaktadır. Katılımcıların %85’i çevrelerinden memnun olmakla beraber yalnızca 1’i çevresinde çok fazla kişinin olmadığını, sadece iş arkadaşlarının olduğunu söylemiştir. Mudurnu’daki gençlerden biri ise arkadaş çevresinin az olmasının kendi açısından daha rahatlatıcı olduğunu belirtmiştir.

Görüşme yapılan 25 gençten sadece 6 tanesinin herhangi bir vakıf, klüp ve derneğe üyeliği bulunmaktadır. Üye oldukları yerler ise şöyledir: LÖSEV, Hayvanseverler Derneği, Yumru Kaya Spor Klubü, Bolu Sanat Tiyatrosu ve Halk Eğitimidir.

Gençlerin gezmek için nerelere gittiklerine bakıldığında ise %90’ının; Düzce, Akçakoca, Ereğli, Karabük İzmit, Sakarya, Ankara ve İstanbul gibi Bolu iline yakın yerlere gittiği söylenebilir. Geri kalan % 10’luk kısmı ise (çoğunluğu ev kızları) daha çok Çanakkale, Bursa, Antalya, Burdur, Muğla gibi Bolu’ya daha uzak yerlere gitmektedir. Katılımcılar, gitme nedeni olarak genellikle gezme amaçlı arkadaşları veya akrabalarının yanına gittiklerini belirtmişlerdir. Mudurnu ilçesindeki katılımcılar çoğunlukla Bolu ve çevresi illere giderken Bolu merkezde yaşayan gençler Türkiye’nin pek çok şehrinde bulunmuşlardır.

Gençler tarafından eş seçiminde önemli olan ölçütün “*karakter*” olduğu dile getirilmiştir. Bunun dışında katılımcılar ekonomik durum, eğitim, etnik ve dini farklılığın önemsiz olduğu ve eş seçerken dikkate almayacaklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların, geleceğe ilişkin umutlu oldukları söylenebilir. Şöyle ki, gençlerin % 96’sı; eğitim, sağlık ve özellikle ekonomik koşullarının bu günden daha iyi olacağını düşünmektedirler. Görüşmeciler Bolu’da iş alanlarının artırılmasını istemekle birlikte boş zamanlarını değerlendirecekleri yerlere ihtiyaçları olduklarını dile getirmişlerdir. Mudurnu ilçesindeki gençler iş olanaklarını yeterli görmemektedirler. Yine Bolu merkezdeki katılımcı gençler arkadaşlarıyla vakit geçirecekleri mekânların azlığından şikâyet etmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları, Bolu’da görüşme yapılan gençlerin ekonomik, eğitim, sağlık ve sosyo-kültürel alanlarda dezavantajlı konuma düşüklerini kanıtlar niteliktedir. Fakat gençler eğitim, ekonomi ve sağlık gibi yapıları

M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 138-154
M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 138-154

bireysel deneyimlerine dayanarak anlamlandıkları için bu alanların çoğunda yoksunluk çekmiyor ve bir problem yaşamıyormuş gibi algılamaktadırlar.

Görüşülen gençlerin yaş ortalaması 18'dir ve 19 genç aktif olarak ortalama üç yıldır çalışmaktadır. Bu durum gençlerin erken yaşta çalışma hayatına girdiklerini göstermektedir. Aylık ortalama gelirleri 591 TL olan ve sadece dokuzu herhangi bir sosyal güvenlik kapsamındadır. Bu veriler gençlerin ekonomik olarak dezavantajlı konuma düştüklerini göstermektedir. Buna rağmen gençlerin sadece % 20'si ekonomik durumlarından memnun olmadıklarını "*Babamın aldığı maaş yetersiz*", "*asgari ücret az*", "*bu maaşla geçinemiyorum*" diyerek belirtmişlerdir. Geriye kalan % 80'i içinde buldukları şartlarda dahi memnun olduklarını açık bir şekilde belirtmişlerdir.

Gençlerin %56'sı lise,geriye kalan %32'si ortaokul,%8'si ilkokul ve %4'ü yüksekokul mezunudur. Büyük çoğunlu (%56) liseye kadar okuyabilen gençlerin çok az bir kısmı (%4) üniversite eğitimi alabilmiştir. O gençler de yüksekokul mezunudur. Görüşülen gençler arasında dört yıllık fakülte mezunu yoktur. Genlerden sadece ikisi eğitim masrafları için burs almaktadır. Geriye kalan 23 gencin eğitim masrafları aileleri tarafından karşılanmaktadır. Bu gençlerin arasında aktif olarak çalışan 19 genç de yer alması şaşırtıcıdır. Gençler kendi okul masraflarını bile karşılayamayacak kadar az ücrete çalışmaktadırlar. Gençler bu durumu da "*bu maaşla geçinemiyorum*" diyerek dile getirmişleridir. Bu veriler gençlerin eğitim alanında da dezavantajlı konuma düştüklerini göstermektedir. Buna rağmen gençlerin %80'i eğitim durumlarından memnundurlar. Memnun olmayan gençler ise %20'lik bir kısmı oluşturmaktadırlar.

Gençlerin arkadaş çevreleri; akrabaları, okul ve iş arkadaşlarından oluşmaktadır. Bolu'dan 1genç çevresinde çok fazla kişinin olmadığını, sadece iş arkadaşlarının olduğunu söylemiştir. Mudurnu'daki gençlerden biri ise arkadaş çevresinin az olmasının kendi açısından daha rahatlatıcı olduğunu belirtmiştir. Sosyal çevreleri bu kadar kısıtlı olan gençler kültürel faaliyet açısından herhangi bir etkinliğin içinde yer almamaktadırlar. Ayrıca görüşme yapılan 25 gençten sadece 6 tanesinin herhangi bir vakıf, klüp ve derneğe üyeliği bulunmaktadır. Bu yerler ise LÖSEV, Hayvanseverler Derneği, Yumru Kaya Spor Klubü, Bolu Sanat Tiyatrosu ve Halk Eğitimidir. Bu veriler gençlerin sosyo-kültürel açıdan da dezavantajlı konuma düştüklerini göstermektedir. Buna rağmen gençlerin %85'i bu durumdan memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

Gençlerin yaşları, ilgi ve alakaları düşünüldüğünde; gençler tarafından yoksunluğun ve problemin yaşandığı tek alan sosyo- kültürel hayat olarak algılanmaktadır. Bu noktada sosyal politika önerisi olarak; gençlerden gelen cevaplar ve istekler doğrultusunda, Bolu İli ve Mudurnu

İlçesi'nde geniş kapsamlı spor tesisleri, eğlence ve alışveriş merkezlerinin açılması düşünülmüştür.

Araştırma sonucunda üretilen sosyal politikalarından ikincisi ise Sosyal Hizmetler Kurumu'nda kalan gençlerle ilgili bilgi alınamaması konusundadır. Bu noktada; araştırma sırasında; şuan yükseköğrenim gören fakat daha önce bu yurtlarda barınan iki genç ile görüşme yapıldığında, ilgili kurumlarda belli başlı sorunların yaşandığı anlaşılmıştır. Bu kurumlarda herhangi bir çalışmaya izin verilmediği de göz önüne alındığında; bu konunun araştırmaya değer olduğunu söyleyebiliriz. Buradan hareketle, çocukluk ve gençlik üzerinde uzmanlığı olan psikolog, sosyolog, sosyal hizmetler uzmanı ve psikiyatr ile periyodik aralıklarla bu kurumlardaki gençlerle birebir görüşülerek problemlerin nedenleri ve çözümü irdelenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bolu-Mudurnu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014, <http://mudurnu.meb.gov.tr/> adresinden 14.10.2014 tarihinde edinilmiştir.
- Bolu Valiliği, 2014, http://www.bolu.gov.tr/ortak_icerik/bolu/bilgi-islem/documents/genel_bilgiler.pdf adresinden 14.10.2014 tarihinde edinilmiştir.
- EROL, S. I. (2013). Gençlere Yönelik Aktif İstihdam Politikaları: Japonya, Kore, Çin ve Türkiye Örnekleri. *TÜHİS İş Hukuku Ve İktisat Dergisi*. 24 (2), 15-40.
- GENÇ, Y. ve DALKILIÇ, P. (2013). Yaşlıların Sosyal Dışlanma Sendromu Ve Toplumsal Beklentileri. *Intertanional Journal of SocialeScience*, 6 (4), 461 – 482.
- KOCADAŞ, B. (2004). Hedefteki gençlik: siyasi ve ideolojik hareketler açısından. *İnsan Bilimleri Dergisi*, 1-14.
- Mudurnu Kaymakamlığı, 2014, http://www.mudurnu.gov.tr/default_B0.aspx?content=1004 adresinden 14.10.2014 tarihinde edinilmiştir.
- MURAT, S. ve ŞAHİN L. (2011). Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44, 1-48.
- ÖZER, Y. E. (2011). Gençlerin Toplumsal Yaşama Katılımı Ve Yerel Yönetimlerin Rolü, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 26 (1), 43 – 65.
- POYRAZ, T., ABDÜLKADİR, Z., ŞAHİN, B. ve ARIKAN, G. (2003). Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 20 (1), 1 - 32.
- ŞAHİN, T. (2009). *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
 Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

TÜRKİYE’DE KIRSAL KALKINMA MODELİ OLARAK KÖY-KENT UYGULAMALARI: BOLU MUDURNU İLÇESİ TAŞKESTİ ÖRNEĞİ¹

Yrd. Doç. Dr. Zuhâl GÜLER
 Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
 zuhalguler69@hotmail.com

Derya ÇIRAKOĞLU
 Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
 deryam102@hotmail.com

Meral TOKMAK
 Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
 meraltokmakk@hotmail.com

ÖZET

Çalışmanın konusunu, genelde bir kırsal kalkınma modeli olarak köy-kent olgusunun incelenmesi, özelde ise Bolu ili Mudurnu ilçesi Taşkesti beldesinde uygulandığı şekliyle köy-kent projesinin 34 yıl aradan sonra sosyo-ekonomik etkilerinin izini sürmek oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel amacını, köy-kent projesinin Taşkesti’nin sosyo-ekonomik dönüşümünde yerinin ne olduğunun ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda yine Taşkesti örneğinden hareketle genel anlamda kırsal kalkınma projelerinin özelde ise Taşkesti’de uygulandığı şekliyle köy-kent projesinin işleyen ve işlemeyen yönlerinin nedenleri ile ortaya konulup kırsal kalkınma politikaları açısından analiz edilmesi de çalışmanın yan amacını oluşturulmaktadır.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak öncelikle raporlar, arşiv vb. gibi yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra Taşkesti’de projenin hayata geçirilişine tanık olan kişilerle, belediye başkanı ve mahalle muhtarlarıyla yarı-yapılandırılmış ve derinlemesine mülakat ile odak grup çalışmaları yapılmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin, ülkemizde uygulanmış ve uygulanacak olan kırsal kalkınma politikalarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için nelerin yapılma(ma)sına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimler: Kırsal Kalkınma Politikaları, Köy-Kent Modeli, Kırdan-Kente Göç, Sürdürülebilirlik, Sosyo-Ekonomik Etki, Kırsal Kalkınma Yaklaşımları.

¹ Bu çalışma, 10-16 Haziran 2013 tarihinde Calal-Abad/KIRGIZİSTAN’da düzenlenen **11. Uluslararası Türk Dünyası Kongresi’nde sunulan** “Türkiye’de Kırsal Kalkınma Modeli olarak Köy-Kent Uygulamaları: Bolu Mudurnu İlçesi Taşkesti Örneği” bildirinin genişletilerek değiştirilmiş halidir.

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(2014) 155-167
 Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences* 4(2014) 155-167

KÖY-KENT POLICIES AS A MODEL OF RURAL DEVELOPMENT IN TURKEY: THE CASE OF TAŞKESTİ

ABSTRACT

The study focuses, in general, on the analysis of köy-kent policies as a rural development model and in particular, on highlighting the socio-economic residue of these policies after 34 years of their implementation in the Taşkesti community in of Bolu, Turkey. Its main purpose is to clarify the role of köy-kent project on the socio-economic transformation of Taşkesti. In this context, a second purpose is to use the Taşkesti case to find out the parts of the köy-kent project that served the purpose and those others that did not work as expected, and analyse these from the perspective of rural development policies.

In the course of study, semi-structured and unstructured interviews and a number of focus group studies are conducted with those who witnessed the implementation of those policies as well as with the local governors and officials. Also archive data, official reports and other documental data were used. It is hoped that the outcomes of the study will help the planning of rural development policies in the future.

Keywords: Rural Development Policies, Köy-Kent Model, Immigration, Sustainability, Socio-Economic Impact, Rural Development Perspectives.

GİRİŞ

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’de gerek bölgeler arası eşitsizliği gidermek, gerek kırdan kente göçü önleyebilmek amacıyla yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde çok sayıda kırsal kalkınma projeleri üretilip uygulamaya geçirilmeye çalışılmıştır. Kuşkusuz çok iyi niyetlerle ve “kalkındırma ideali” ile yola çıkan söz konusu projelerin uygulama aşamasında, planlanan ile gerçekleşen arasındaki mesafenin kapatılamadığı ve hatta giderek daha fazla açıldığı söylenebilir.

Kırsal kalkınma projelerinde planlanana karşılık gerçekleşen arasındaki mesafenin açılmasında, kalkınmanın sadece ekonomik boyutunun ön plana çıkarılması vb. gibi birçok gerekçe ileri sürülebilir. Ancak bu noktada asıl üzerinde durulması ve altının çizilmesi gereken, ekonomik sermayenin yanı sıra sosyal sermayenin de bu süreçte çok önemli olduğunun göz ardı edilmesidir. Bu nedenle de ekonomik analizler kadar sosyal yapı analizleri de projenin uygulanacağı sosyal zeminle uyumu açısından çok önemlidir. Projeler, toplumsal yapı dikkate alınmadan hayata geçirilmeye çalışıldığı, katılım ve bilgilendirme boyutu ihmal edildiği sürece sürdürülebilir olmaktan uzaklaşacaktır.

Nitekim, iyi niyetlerle hayata geçirilmeye çalışılan çok sayıda kırsal kalkınma projesinin sürdürülebilirliği sağlanamamıştır. Eğer söz konusu

Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

projeler sürdürülebilir olsaydı bu gün ülkemizde kırdan kente göç kısmen engellenebilmiş, kır-kent ve bölgeler arası dengesizlik giderilebilmiş, tarım ve sanayi yatırımları dengelenebilmiş olabilecekti. Ancak bu gün geldiğimiz noktada, yeni yerel yönetimler yasası ile birlikte kırsal alan nüfusu %8.7'ye düşmüş ve kırsal alanda ağırlıklı olarak yaşlı nüfus kalmıştır. Kırsal alanda tarım ve hayvancılık alanında yeni projelerin hayata geçirilmesinin önündeki en önemli engel ise genç ve aktif nüfusun kentsel alanlara göç etmiş olmasıdır.

İşte amaçlarından biri, kentsel alanlara yönelik hizmetlerin kırsal alana da götürülerek, kır-kent dengesizliğini ve dolayısıyla kırdan kente göçü engellemek olan köy-kent projesi de ülkemizde, planlı dönem sonrası 1978'den 2000li yıllara kadar gündemde olan ve denenen kırsal kalkınma projelerinden biridir. Kuşkusuz, köy-kent projesi hayata geçirilebilseydi eğer, kırsal kesimde kalan yaşlıların yaşadıkları yalnızlık, bakımsızlık vb. sorunları için de uzun vadede çözüm olabilecek zemin olabilecekti (Bkz. Güler vd. 2014). Şöyle ki ülkemizde giderek yaşlı toplum olma eğilimindedir. Gelişmiş ülkelerin yaşlanmasından farklı olarak ülkemizde yaşlı nüfus ağırlıklı olarak kırsal kesimde yaşamaktadır. Dağınık olan kırsal yerleşim birimlerinde de tüm yaşlılara ulaşabilmek maliyet açısından olanaklı olamayabilecektir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kısaca köy-kent projesi tanıtılmış ve tarihçesinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise nitel araştırma verileri Taşkesti örneğinde analiz edilmiştir. Sonuç ve öneriler ile çalışma tamamlanmıştır.

1. KÖY KALKINMA MODELLERİ

Cumhuriyet'in kuruluşundan beri kırsal alanları kalkındırmak, ulusal kalkınma çalışmalarına entegre etmek ve kent-kır dengesizliğini gidermek amacıyla gerek planlı dönem öncesi gerekse planlı dönem sonrası yerel, bölgesel ve ulusal ölçeklerde önemli çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaya da devam etmektedir (Gülçubuk, 2005:74). Planlı dönem (1963) sonrası köye yönelik kalkındırma çabalarından biri de köy kalkınma modeli çalışmalarıdır. Başbüyük (2004:53)'e göre ülkemizde özellikle kentleşmenin sancılarının hissedilmeye başlandığı 1960'lı yılların başından itibaren kırsala yönelik daha çok siyasi içerikli söylemler ve kalkınma modellerinin geliştirildiği dikkati çeker. Kaynak sorunu çözümlendiğinde pilot bölge seçilerek uygulanan ve çoğunlukla kırsal alan olarak köy yerleşmelerini hedef alan Örnek Köy, Tarım Kentleri, Merkez Köyler ve Köy-kent bu yaklaşımlardan bazılarıdır (2004:53).

İlk kez 1960'lı yıllarda tartışmaya açılan köy kalkınma modelleri, önceleri köylerin birleştirilmesi düşüncesinden hareket ederek, 40 bin köyü 5

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

bine indirerek ve 8-10 nüfuslu kasabalara dönüştürmek amacını taşımışsa da, bu tasarı hiçbir zaman teoriden öteye geçememiştir (Erkul ve Esgin, 2012:184). Köy birleştirmelerinin yasal, ekonomik, psikolojik ve etnik temelli çeşitli nedenlerden dolayı gerçekçiliğinin olmadığı kabul edildikten sonra, köy birleştirilmesine gidilmeksizin, köye yönelik hizmetlerin belli merkezlerde toplanmasına dayanan görüşler önem kazanmaya başlamıştır (Koç ve Gül, 2006'dan Akt. Erkul ve Eskin, 2012:185).

Köy-kent kalkınma modelini incelemesi ve de bu konuda sürdürülebilirliğin sağlan(ma)masının nedensel olarak çözümlenmesi açısından köy kalkınma modellerine burada kısaca değinilmesi yararlı olacaktır.

Örnek köy modeli, merkezi bir köyde yapılan çalışmaların olumlu sonuçlarının, çevredeki köyleri de etkileyeceği ve çevrede yaygınlık kazanacağı varsayımından hareket etmektedir (Erkul ve Eskin, 2012:185). Model 1963-1965 yılları arasında uygulamaya geçirilmiştir. Örnek köy çalışma alanı olarak seçilen illerden biri de İstanbul'dur. Modelin İstanbul uygulamasına 1966 yılında son verilmiştir. Örnek olarak seçilen köyler, komşu köyler için, bir çekim merkezi ve daha önemlisi "örnek köy" olamamıştır (2012:186).

Merkez köy modeli, kırsal alanlardaki dağınık yerleşim dokusundan kaynaklanan problemleri aşmak, insan ilişkilerini sınırlandıran, grup dışı ilişkilerin gelişmesinin önünü tıkayan, ülkenin toplumsal ve kültürel zenginlik kaynağı olan alt kültür gruplarının birbirleriyle iletişim kurmamasını engelleyen, pazar ilişkilerinin gelişmesine ket vuran olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla geliştirilmiştir (2012:186-187). Merkez köy yaklaşımı, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)'nda bir eğilim biçimine sokulmuştur. Dağınık bir özellik gösteren yerleşim düzeninin kırsal gelişme açısından yarattığı sorunlara bir çözüm önerisi olarak önerilen bu yaklaşımın ana amacı, sunulan kamusal hizmet ve altyapıdan daha çok sayıda köyün ve köylünün yararlanmasını sağlamaktır (Geray, 2011:135). Kırsal yerleşme düzeninin sorunlarına Merkez köy yaklaşımı çerçevesinde çözüm getirileceği hem III., hem de IV. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında vurgulanmaktadır. Bu konuda en önemli gelişme 1983 yılında olmuştur. Bakanlar Kurulu 83/7493 sayılı kararı ile ülke çapında 4319 kırsal yerleşme merkez köy olarak saptanmıştır (2011:135).

Tütengil'e göre (1983:22-23'ten Akt. Kaya, 1996:30) dağınık ve sayısal çokluk özelliklerini taşıyan kırsal yerleşimden doğan sakıncaları önlemek için sürülen görüşlerden biri olan "merkez köy"lerin kuruluşu, yerleşik hizmetlerin yanı sıra gezici nitelikteki kamu görevlerinin de toplanacağı bu köyleri, çevrelerindeki köyler için bir hizmet istasyonu haline getirmek amacını taşımaktadır. Merkez köylerde hizmetler, merkez olarak belirlenen köyde toplanıp buradan çevre köylere sunulmaktadır. Yani

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences* 4(2014) 155-167

hizmetler, belirli köy kümelerine topluca değil de sadece merkez olarak belirlenen köye yapılmaktadır (Aslan, 2010:28). Tütengil'e göre (1983:22'den Akt. Kaya 1996:30) kırsal yerleşmelere götürülen hizmetlerin daha geniş topluluklara ulaştırılmasını amaçlayan "merkez köy"ler düşüncesi, başka ülkelerdeki bazı uygulamalar da göz önünde tutularak, kente yönelen göçleri yavaşlatmak amacı da taşıyan "köy-kent" düşüncesinin oluşmasında etkili olmuştur. Erkul ve Eskin (2012:189)'e göre, "köykentlerin merkez köylerden farkı, köykent modelinin sıradan ekonomik amaçların ötesinde sosyal içeriğin yoğunlaştığı bir toplumsal dönüşüm ve kalkınma projesi olmasıdır. Ayrıca, köykent modelinde amaç, yeni bir köy inşa edilmesi ya da köylerin bir araya getirilmesi değil, birbirine yakın köylerden oluşan gruplara sağlık, eğitim, sanayileşme gibi hizmet ve yatırımların topluca verilmesidir".

Merkez köy modeline ilişkin çalışmalar çeşitli zamanlarda temel kırsal kalkınma modeli olarak devam ettirilmiş, olumsuzlukların bazılarının çözülememiş ve planlanan amaçların bütününe ulaşamamış olmasına rağmen, model yine de kırsal yapının gelişimine belirli katkılar sunmuştur (Erkul ve Eskin, 2012:187). Çelik (2005:67)'e göre "merkez köy yaklaşımında, temel ilke olarak hizmet boyutuna ağırlık verilmiştir. Oysa kent ile köy arasındaki dengesizlik yalnızca hizmet alanlarındaki eksikliklerden kaynaklanmamaktadır. Yaklaşımında köylerin ekonomik olarak da kalkındırılması boyutu eksik kalmıştır".

Tarım kentler modeli 1970-1980 yılları arasında uygulanmıştır ve tarım kent modeli ilk kez 1973 seçim bildirgesinde Milliyetçi Hareket Partisi tarafından ortaya atılmıştır (Erkul ve Eskin, 2012:188). Bu modelde, bölgenin özelliklerine göre, 8-10 köy bir birim oluşturacak şekilde bir araya getirilen köylerin merkezindeki köyün tarım kenti yapılması düşünülmüştür. Tarım Kentleri, hizmet ve olanak yönünden köylerin birleştirilmesini esas olan bir projedir (Çelik, 2005: 67). Tarım Kent yaklaşımının kuramcılarında biri olan ve Agrindus (tarım ile endüstriyi birleştirme) fikrini ileri süren H. Haperin'e (Akt. Çelik, 2005:67) göre "köyün ve büyük bir değer ifade eden çevresinin temellerini sarsmadan, tarım ve sanayi birlikte yürüyebilir. Haperin, köyden kente göçü önlemeyi ve kırsal yerleşmelerdeki işgücü fazlasını çevredeki tarım dışı alanlarda istihdam etmeyi tasarlamıştır". Güven'e (1974:115-145) göre tarım kentleri de, köy-kentler gibi Agrindus düşüncesinden esinlenilerek ortaya çıkmıştır. Ancak, tarım kentlerin köy-kent modelinden farkı, köykent modelinde köylerin zaman içerisinde kendiliğinden toplulaşacağına, ekonomik ve sosyal hayata da kooperatiflerin hakim olacağına varsayılması iken, tarım kent modelinde kırsal kesimde yaşayan insanların kendi buldukları köylerde kalmalarının hedeflenmesidir (Civelek, 2002:53'ten Akt. Ekim, 2006:64-65). Tarım Kentleri, hizmet ve olanak yönünden köylerin birleştirilmesini esas olan bir

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

projedir. Sayıları 4000 kadar düşünülen tarım kentlerine bütün devlet olanaklarının götürülmesi ve bu yerlerin kültürel ve ekonomik gelişim merkezleri olması planlanmıştır. Tarım kentleri düşüncesi bugüne kadar gerçekleşmemiştir (Çelik, 2005:67). Tarım kentlerinde tarımsal alet ve makine parklarının ve atölyelerinin oluşturulması, tarıma dayalı orta boy sanayi işletmelerinin kurulması ve geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ancak model yeteri kadar uzun süre uygulanamamıştır (Er, 200:34'ten Akt. Ekim, 2006:65).

Son olarak buraya kadar anlatılanlardan hareketle köy-kent, tarım kent ve merkez köy yaklaşımları, konunun daha net anlaşılması açısından kısaca birbirleriyle karşılaştırılacak olunursa Geray (2011:52-53)'ten hareketle şunlar söylenebilir: *Köyleri birleştirmenin gerçekçi olmadığı anlaşıldığından birleştirmeye dayalı olmayan köy-kent, tarım kent ve merkez köy gibi modeller ileri sürülmüştür. Bu modellerin ortak özelliği, köyleri birleştirmeye gitmeksizin, köye yönelik kamusal ve alt yapı hizmetlerinin belirli merkezlerde odaklaştırılmasını amaçlamasıdır. CHP'nin köy-kent yaklaşımı ile MHP'nin tarım kent yaklaşımı, AP'nin merkez köy yaklaşımından farklı yaklaşımlar olarak değerlendirilebilir. Şöyle ki, merkez köy yaklaşımı daha çok kamu hizmetleri ve altyapı hizmetlerinin maliyetini düşürme, bunlardan daha çok insanın yararlanması amacı ağır basan bir tür yönetsel yaklaşımlardır. Buna karşılık köy-kent ve tarım kent yaklaşımları, merkez köyün yönetsel amaçlarına ek olarak ekonomik önlemleri, yerel örgütlenmeleri de öngören yaklaşımlardır. Bunlar arasında da farklılıklar vardır. Köy-kent toprak düzeltimini öngörmekte, ekonomik örgüt olarak kooperatifi yeğlemektedir. Buna karşılık tarım kent, köylülerin çiftçi birlikleri yoluyla örgütlenmesini öngörmektedir.*

Köy-kent, merkez köy, tarım kent ve çiftçiyi topraklandırma yasası gibi projelerin tamamı kırsal alanda yaşayanların gelirlerini artırmak, sosyal ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunmak, kır-kent arasındaki farklılığı azaltarak kırsal kesimde kendi kendine yaşanabilir birimler oluşturmak gibi amaçlarla yapılmıştır (Aslan, 2010:28). Anlaşılacağı üzere, Başibüyük (2004:51-59) tarafından da belirtildiği üzere, kırsal alanların kalkındırılması çabalarının, gelişmiş ülkelerde, sanayiye hammadde sağlama, nüfusun beslenme ihtiyacını karşılama ve kırsal alanları koruma, gelişmekte olan ülkelerde ise, kentlerin yükünü hafifletme, bölgeler arası dengesizliği azaltma ve kaynakların daha verimli kullanımını sağlama amacı taşımaktadır. Bu amaçlarla ülkemizde denenen köy kalkınma modellerinden biri de köy-kent projesidir. Köy-kent olgusu, doğrudan bu çalışmanın konusu olduğu için, aşağıda ayrı bir başlık altında ve daha ayrıntılı olarak yer verilmesi uygun görülmüştür.

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

2. KÖY KALKINMA MODELİ OLARAK KÖY-KENT PROJESİ NEDİR?

Köy-kent çok çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin Keleş'e göre (Akt. Başa 2001:36) köy-kent: "kentleşme ve sanayileşme kavramlarını birleştirmeye çalışan, kırsal alanların bir kalkınma modeli olarak sunulmaktadır".

Köy-Kent; birinci anlamıyla, kimi ülkelerde bir kırsal gelişme yöntemi olarak benimsenen ve kırsal yerleşme birimlerini, yalnız köyün görevlerini daha iyi görebilecek duruma getirmeyi değil, kentsel işlevlerle de donatmayı, böylelikle kırsal alanda bir canlanma ve kalkınma yaratarak kentlere olan akınları azaltmayı amaçlayan bir yerleşme örneği önerisidir. İkinci anlamıyla da, ülkemizde 1970'li yılların başında CHP tarafından kamuoyuna sunulan bir kırsal gelişme yöntemi önerisidir" (Kayıkçı, 2005: 83).

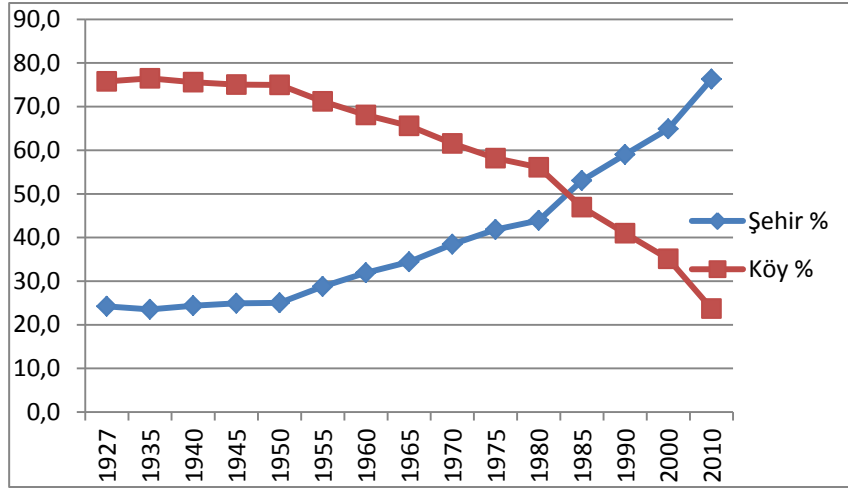
Projenin asıl sahibi CHP, 1973 seçim bildirgesinde köykentleri şöyle ifade etmektedir: "*CHP köykentleri, yalnız kamu hizmetlerini kırsal alanlara düşük maliyetle, daha yeterli ölçüde ve daha çabuk götürmenin bir aracı olarak değil, köylüden başlayacak kalkınmanın temeli olarak da görmektedir. CHP iktidarının geliştireceği bu yerleşme birimleri, anlamda ve amaçta da, tanımlamada da merkezi köylerden ayrılmaktadır. CHP'nin "köy-kent" terimi, köyden kente, köylülüğten kentliliğe, tarım toplumundan sanayi toplumuna düzenli ve sağlıklı biçimde geçişi tanımlamaktadır. Yerinden yönetimde köy-kentlerin, köy-kentlerin yönetiminde de kooperatiflerin büyük ağırlığı olacaktır*" (Kayıkçı, 2005: 83).

2.1. Köy-Kent Fikrinin Tarihçesi ve Taşkenti Örneği

Ülkemizde özellikle 1950 yılından sonra kent nüfusunda yaşanan hızlı artışın en önemli nedeni kırdan kente göç olgusudur. Türkiye'de 1927 yılında nüfusun %24.2'si kentsel alanlarda, %75.8'si kırsal alanlarda yaşamaktadır. 2012 yılında ise bu oranlar tersine dönmüş ve nüfusun %77.3'ü kentsel alanlarda, %22.7'si kırsal alanlarda yaşamaya başlamıştır (TÜİK, 2012). Yeni Yerel yönetimler Yasası ile de köylerin belediye sınırlarına dahil edilmesiyle birlikte kırsal alan nüfusu %8.7'ye düşmüştür (TÜİK, 2013). Ülkemizde bu süreçte en önemli sosyal sorunlardan biri kırdan-kente göç ve bunun sonucunda ortaya çıkan hızlı/çarpık/düzensiz vb. sıfatlarla nitelendirilen "kentlileşmeden kentleşme" olgusu olmuştur. Bilindiği üzere kırdan-kente göçte, kırsal kesimin içinde bulunduğu olumsuz koşullardan kaynaklanan "itici nedenler" ile kentsel yaşamın "çekici gücü", ulaşım ve iletişim olanaklarındaki ilerlemeler sonucu "iletici" etmenler etkili olmaktadır (Geray, 2011:19). Cumhuriyet'in kuruluşundan beri kırsal alanları kalkındırmak, ulusal kalkınma çalışmalarına entegre etmek ve kent-

kır dengesizliğini gidermek amacıyla gerek planlı dönem öncesi gerekse planlı dönem sonrası yerel, bölgesel ve ulusal ölçeklerde önemli çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaya da devam etmektedir (Gülçubuk, 2005:74).

Şekil-1: Kır-Kent Nüfusu (1927-2010)

Kaynak: TÜİK, ADNKS, 2011.

Planlı dönem sonrası kırsal alana yönelik yapılan çalışmalar arasında, kırsal kalkınma modeli olarak köy-kent projesinin özel bir öneme ve yere sahip olduğu söylenebilir. Köy-kent projesinin temel amacı, kırsal nüfusu kente iten “itici etmenlerin” en aza indirgenebilmesi ve kentin çekici yönlerinin mümkün olabildiği ölçüde kırsal alana taşınması olarak özetlenebilir. Köykent fikrinin ülkemizdeki ilk uygulaması 1978 yılında pilot proje olarak Bolu ilinin Mudurnu İlçesi ile Van ilinin Özalp ilçesinde gerçekleştirilmiştir.

1978 yılında, Köy işleri ve Kooperatifler Bakanlığının Van’ın Özalp İlçesi Dorutay Köyü ve çevresindeki 13 köyde Özalp Köykentler Demeti Projesi; Orman Bakanlığının Bolu’nun Mudurnu İlçesinde merkezi nitelikli ve tek geçim kaynağı orman ürünleri olan Taşkesti Köyünde bir kereste entegre tesisini merkez ve çevredeki 21 köy tarafından kurulan kalkınma kooperatifi ile birlikte kurması ilk köy-kent uygulamasının örneğini oluşturmaktadır.

1960’lardan sonra yaşanan yoğun iç göç süreci, köylerin genç nüfusunun kalmamasından dolayı mera ve ormanların kullanılmaz duruma düşmesi gibi köykent projesi ile çözüm yoluna sokulmak istenen birçok sorunun akut hale gelmesi köykent uygulaması konusunda yeni bir denemeyi gerekli kılmıştır. Yine de köy-kent fikrinin bir sonraki ve en güncel uygulaması için ise 20 yıl kadar beklemek gerekmiştir. Köy-kent projesi için

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

üçüncü ve son bir pilot uygulama örneği için de Ordu ili Mesudiye ilçesi seçilmiştir.

DPT'nin tespit ettiği merkez köylerden hareketle, dağlık bir coğrafyaya sahip olan ve Reşadiye (Tokat) ve Koyulhisar (Sivas) ilçelerine sınır olan bir merkez köy (Çavdar Köyü) ve çevresinde sekiz köyden oluşan bir köy grubu seçilmiştir. Bu şekilde proje kapsamına ilk etapta dokuz köy alınmıştır. Ayrıca Mesudiye'nin diğer köyleri de köykent gruplarına ayrılmıştır. Ancak proje öncelikle Çavdar Köyü Merkezli dokuz köyde uygulanmaya başlanmıştır. Köyler arasında ulaşım ve iletişim olanakları sağlanarak köyler coğrafi olarak birbirine bağlanmak istenmiştir. Fiziki bağlılıktan daha önemli olan söz konusu köylerin bir kooperatif çatısı altında birleştirilmek istenmesidir. Projeye 2000 yılında başlanmıştır. Söz konusu projenin değerlendirildiği kapsamlı bir çalışma Erkul ve Eskin tarafından 2012'de yayınlanmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: KIRSAL KALKINMA MODELİ OLARAK TAŞKESTİ'DE KÖY-KENT UYGULAMALARI

Bu bölümde alan araştırması sürecinde elde edilen nitel verilerin değerlendirilmesi yapılacaktır. Verilerin değerlendirilmesinde başlangıç noktası olarak "Genel Bilgilere" yer verildikten sonra Taşkesti'de uygulanan köy-kent projesinden bu güne kalanlar, kısacası sonuçları değerlendirilecektir.

3.1. Genel Bilgiler

Çalışma kapsamında Bolu ilinin Mudurnu ilçesine bağlı Taşkesti beldesinden konuyla doğrudan ilgili 20 kişi ile Mayıs 2013'te derinlemesine mülakat yapılmıştır. Dolayısıyla burada yer alan veriler, söz konusu kişilerden elde edilen nitel verilerdir. Ancak, nitel verilerden sayısallaştırılabilenler nicele çevrilerek oransal olarak ifade edilmiştir.

Görüşülen kişiler seçilirken, proje kapsamında yapılan kooperatiflerde yöneticilik yapmış (3 kişi), üye olmuş (6 kişi) ya da işçi (4 kişi) olarak çalışmış, dolayısıyla konu ile doğrudan ilişkili kişiler olmasına özen gösterilmiştir. Eski belediye başkanları ve şu anki belediye başkanı ile görüşülmüştür (4 kişi). Bu konu ile ilgili iki esnaf, bir öğretmen emeklisi ve Pratik sanat okulunda memurluk yapmış bir kişi ile görüşülmüştür. Mülakatlar, verilen cevaplar tekrarlamaya başlayınca bitirilmiştir. Görüşülen kişilerin yaş ortalaması 60'tır. Taşkesti beldesinde yaşanan yılın ortalaması ise 43'tür.

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

3.2. Köy-Kent Projesinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Mudurnu ilçesinin Taşkesti beldesinde görüşülen kişilerin Köy-Kent Projesi denilince ilk akıllarına gelenlere bakıldığında *kentte olan hizmetlerin köyde de olması: Elektrik, telefon, banka, postane, okul ve sağlık ocağı; fabrikaların açılması (kereste-parke ve yem fabrikası); köylünün kalkınması ve Bülent Ecevit dikkat çekmektedir.* Köy-Kent Projesinin yapılma amacının 13 yıl sonra da bilindiği anlaşılmıştır ve görüşülen kişiler *bölgeyi ve köylüyü ekonomik olarak kaldırmak, bölge halkının dışarıya göçünü engellemek ve kamu hizmetlerini bir merkeze getirerek köyleri birleştirmek* olarak projenin amacını ifade etmişlerdir. Projenin amacının bilinmesiyle birlikte görüşülen kişilerin %50'si ilk 10 yılda amacına ulaştığını, %45'i amacına ulaşmadığı ve %5'i ise amacına ulaştığını belirtmektedirler. Bu noktada projenin amacına ulaşmadığını düşünenlerin gerekçeleri; *devlet kontrolünün ve yerel yönetimlerin (kooperatiflerin yönetimi) düzgün olmadığı, kooperatif yönetiminde yer alan kişilerin görevlerini layıkıyla yerine getirmediği ve sonrasında gelen hükümetlerin projeye destek vermedikleri* şeklinde sıralanmaktadır. Projenin amacına ulaşması için sonrasında gelen hükümetlerin projeyi devam ettirmesi ve kooperatif yöneticilerinin kooperatif yönetimi hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

Köy-Kent Projesinin 2000 yılından bu yana Taşkesti beldesine *kamu hizmetlerinin (elektrik, telefon, yol, Ziraat Bankası, PTT, Pratik Sanat Okulu, Halk Eğitim Müdürlüğü, Sağlık Ocağı) bölgeye gelmesi, fabrikaların açılmasıyla yeni iş sahalarının açılması, Taşkesti'nin tanınmasının sağlanması ve bölgenin nüfusunu arttırarak ileride belediye olmasını sağlaması* yararları arasında yer almaktadır. Yararlarının yanı sıra *kooperatif üyesi olan köylülerin borçlanması* ise zararları arasında yer almaktadır. Projeden geri kalanlar arasında hizmet vermeye devam eden Ziraat Bankası, PTT ve Sağlık Ocağı'dır.

Projenin yeni iş olanakları ürettiğine dair en önemli kanıt fabrikalar (kereste-parke ve yem fabrikası) olduğu söylenebilir. Her ne kadar şu anda kapanmış olsalar da, birçok kişinin bu fabrikalardan emekli olması sağlanmıştır. Proje ile birlikte Taşkesti'ye çevre köylerden göç olmuş ve şu anda Sarot Devremülkleriyle birlikte de göç devam etmektedir. Ancak burada altının çizilmesi gereken nokta, geçmişten farklı olarak son dönemdeki göçün doğrudan kaplıca turizmle ilgili olduğudur.

Görüşülenlerin çoğunluğu, projeye “*vaat edilen ve gerçekleştirilenler*” arasında fark olmadığını belirtirken, fark olduğunu düşünenler ise farkın projenin yarım kalmasından kaynaklandığını belirtmektedirler. Projenin bölgeye beklenmeyen herhangi bir faydasının olmadığı, görüşmecilerin çoğu tarafından söylenirken; faydası olduğunu söyleyenler “*esnaflığın arttığını ve bölgenin tanınmaya başlandığı*”nın altını

Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
 Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

çizmişlerdir. Taşkesti'nin geleceğini, görüşmecilerin çoğu bölgede var olan Sarot Devremülk'leriyle bağlantılı bir şekilde düşünmüş ve parlak olarak resmetmişlerdir.

Proje öncesine göre bölgedeki yaşantının değişmediğini görüşmecilerin %67'i söylerken, %32'si "*ekonomik olarak rahatladıklarını ve kamu hizmetlerinden daha kolay yararlandıklarını*" söyleyerek yaşantılarının değiştiğini belirtmişlerdir.

Köy-Kent Projesinin başlanıp yarım kaldığı Taşkesti'de görüşülenlerin %85'i projenin Türkiye'de kaldığı yerden devam etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ancak %15'i projenin devam etmesini istememektedir. Nedeni olarak da "*Fabrikalar şahsa ait olmayacak bu yüzden kar sağlanmayacak*" ve "*Şu an turizm bizim için daha iyi*" şeklinde belirtmişlerdir.

Projeyle kazanan tarafın halk olduğunu düşünenlerin oranı %80'dir. Yöneticiler olduğunu düşünenlerin oranı %15 ve faydasının olmadığını düşünenlerin oranı ise %5'tir. Projeyle kaybeden tarafın olmadığını düşünenlerin oranı %65, kaybedenlerin üyeler/işçiler olduğunu düşünenlerin oranı ise %5'tir. Taşkesti'nin sorunları proje ile birlikte çözüldüğü görüşünü tüm görüşmeciler belirtmiştir. Aynı zaman da projeye Taşkesti halkının katılım düzeyinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Ancak görüşülen kişilerin yarısı proje başlamadan önce yeterince bilgi verilmediğini belirtirken bunu: "*Projenin derinliği hakkında bilgi verilmedi. Sadece Ecevit ile fabrika biliniyordu.*" şeklinde ifade etmişlerdir. Görüşülen kişilerin diğer yarısı ise yeterince bilgi verildiğini ve gelip kendileriyle konuşulduğunu ifade etmişlerdir.

Görüşmecilere son olarak "*Keşke bu proje hiç olmasaydı diye düşündüğünüz oluyor mu?*" şeklinde soru yöneltildiğinde ise, görüşülen kişilerden sadece %25'i "*Keşke olmasaydı, insanlar umutlanmazdı.*", "*Köylüye zararı olduğu için olmasaydı dedim. Köylü ayrıştı, birbirleri ile kavga ettiler*" şeklinde belirterek, aslında köy-kent projesinin Taşkesti ve kendileri için nasıl bir gelecek hayali olduğunu da dolaylı olarak vurgulamışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç kısmına, bu alandaki büyük bir boşluğu dolduran Erkul ve Eskin'in Mesudiye köykent uygulamasının değerlendirmesini yaptıkları çalışmada ulaştıkları sonuçlardan hareketle başlamak, Türkiye'de kırsal kalkınma projelerinin neden sürdürülebilir olmadığının tekrar altının çizilmesi açısından yararlı olacaktır. Nitekim Taşkesti köy-kent projesinin temelleri 1978'de; Mesudiye projesinin temelleri de 2000 yılında atılmış olmasına rağmen (-ki düşünsel temelleri çok daha öncelere dayanmaktadır)

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

başarısızlık alanlarının kısmen benzer nedenli oldukları söylenebilir. Erkul ve Eskin'in (2012:259-264) Mesudiye köykent uygulamasını analiz ettikleri çalışmalarında ulaşılan sonuçlardan biri kalkınmanın tek boyutlu olmadığı, çok boyutlu ve bütünsel bir çaba olduğudur. Daha da önemlisi insan ögesinin yani kalkınmanın sosyal boyutunun, katılım boyutunun ihmal edilmemesi gerektiğidir.

Kuşkusuz bölgede kırsal nüfusu ekonomik yatırımlarla üretken kılarak yerinde tutabilme vb. açılardan köy-kent projesi bir kırsal kalkınma modeli olarak ideal bir modeldir. Ancak, tüm diğer pilot (Van-Özalp, Mesudiye) uygulama örneklerinde olduğu gibi Taşkesti örneğinde köy-kent projesinin sürdürülebilirliği sağlanamamıştır.

Her hangi bir projenin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için yukarıdan aşağıya doğru değil, aşağıdan yukarıya doğru bir kalkınma yaklaşımının benimsenmesi zorunludur (Güler, 2007). Bunun için de halkın projeye planlama aşamasından uygulama aşamasına kadar katılımı sağlanmalı ve proje hakkında yeterince bilgilendirilmelidir. Söz konusu katılım ve bilgilendirme ise sadece muhtarlar ya da yerel önderler düzeyinde değil, tüm halka yayılacak şekilde yapılmalıdır.

Taşkesti örneğinde, derinlemesine mülakat yapanlar doğrudan bu projenin içinde yer alan kişiler olduğu halde %50 oranında bir katılımcının "proje hakkında yeterince bilgi verilmediğini" belirtmesi de bu açıdan oldukça anlamlıdır.

Bu noktadan hareketle altı çizilmesi gereken bir diğer nokta, kalkınma projelerinde ekonomik yatırımlarla sosyal yatırımların paralel paralel yapılmasının zorunluluğudur. Sadece ekonomik sermayeye değil, aynı zamanda sosyal sermaye de geliştirilmeye çalışılmalıdır.

Son olarak belirtilmesi gereken nokta, az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerde hızlı kalkınma çabaları içinde belirli bir süre devletin yatırımlarının devam etmesi, eğitim yoluyla yapı karşısında birey güçlenene kadar devletin elini çekmemesi gerekmektedir (Gökçe vd. 2010:317).

KAYNAKÇA

- Aslan, S. (2010). *Köydes Projesi ve Türkiye'de Kırsal Gelişme Politikalarının Değişimi: Mersin Örneği*, Mersin Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başa, Ş. (2001). Mesudiye Çavdar ve Yöresi Köyleri Köykent Projesi: Nereden Nereye?", *İdarecinin Sesi*, XIV(89), 36-55.
- Büyükaşık, Adem. (2004). "Coğrafi Açından Türkiye'de Kırsal Kalkınma Sorunu", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 43-65.
- Civelek, A.Y. (2002). "Zirai Kavramların Kullanımında Kargaşa", *Türktarım Dergisi*, Ankara: TKB Yayın Dairesi Başkanlığı Matbaası, Sayı:147.

- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2014) 155-167
- Z. Güler, D. Çırakoğlu, M. Tokmak / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014) 155-167

- Çelik, Z. (2005). "Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Planlama*, (2), 61-71.
- Ekim, R. M. (2006). *Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Türkiye'nin Uyumunu*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Er, C. (2000). "Tarım Kentleri ve Kırsal Kalkınma", *Tarım ve Köy Dergisi*, Ankara: TKB Yayın Dairesi Başkanlığı Matbaası Sayı:131.
- ERKUL, A. ve Esgin A. (2012). *Türkiye'de Kırsal Kalkınma Problemi, Ulusal Politikalarından küresel Politikalara: Kırsal Kalkınma Modeli olarak Mesudiye Köykent Uygulamasının Analizi*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayını.
- Geray, C. (2011). *Dünden Bugüne Kırsal Gelişme Politikaları*, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- GÜLÇUBUK, B. (2005). "Kırsal Kalkınma", **Fahri Yavuz (Der.)**, *Türkiye'de Tarım* (s. 69-94),Ankara: T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını.
- Güler Parlak, Z. (2007). *Yaşamın Suyu Danısı: Barajlar ve Sürdürülebilir Kalkınma*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Gökçe, Birsen vd. (2010). *Bölgesel Kalkınmanın Can Suyu: GAP*, Ankara: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Güven, H. S. (1974). "Köykent Sorunu", *Amme İdaresi Dergisi*, 7(2), 115-145.
- Haperin, H. (1965). *Agrindus-Tarım ve Endüstri Birleşmesi*, İstanbul.
- Kaya, G. (1996). *Yozgat Kırsal Kalkınma Projesinin Değerlendirilmesi*, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Kayıkcı, S. (2005). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Kadar Köye ve Köylüye Yönelik Olarak İzlenen Politikalar, *Türk İdare Dergisi*, (448), 69-99.
- Koç, B. ve Gül, A. (2006). *Türkiye'de Bir Kırsal Kalkınma Modeli Olarak Köykentler ve Köykentlerde Tarımsal İşletmelerin Sosyal ve Ekonomik Analizi*, Ankara: Tarım ve köy İşleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomik Araştırma Enstitüsü Yayını, Yayın No:154.
- TÜİK. ADNKS 2012.
- TÜİK. ADNKS 2013, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 08.10.2014).
- Tütengil, C. O. (1983). *Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Yıldız, M. ve Güler Z. (2012). Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikalarının Yönetmel Boyutu: Köy-Kent Örneği", **Neslihan Sam-Rıza Sam (Ed.)**, *Sosyo-Kültürel Farklılık ve Alaşım Mekanları: Kent ve Kentler*, (s. 331-346) Bursa: Ezgi Kitabevi.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Amaç ve Kapsam

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin amacı, sosyal bilim alanlarında ve disiplinlerarası çalışmalarda yüksek akademik standartlarda bilime katkı sağlamak, global bir bakış açısıyla özgür bilimsel düşünce gücünü desteklemek, meslek kuruluşları ve bireylerin ulusal ve uluslararası gelişimlerine yardımcı olmak, alanındaki gelişmeleri takip etmek ve bu alanlarda Türkçe ve İngilizce akademik kaynak oluşturmaktır.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Arkeoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Sosyoloji, Coğrafya, Edebiyat, Dil, Eğitim Bilimleri, İşletme, Girişimcilik, Örgütsel Davranış, İktisat, Turizm, İstatistik, Hukuk, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler, İletişim, Tarih, Sanat Tarihi, Güzel Sanatlar ve Spor Yönetimi gibi sosyal bilim alanlarındaki bilimsel çalışmaların yanı sıra disiplinlerarası çalışmalara da yer veren uluslararası hakemli bir dergidir. Derginin yayın dili Türkçe, İngilizce ve Almanca'dır.

Yayın Aralığı

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, uluslararası hakemli dergi statüsünde yılda iki sayı olarak yayınlanacaktır. Bileşik sayı basılmayacaktır.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yayın İlkeleri

1. Türkçe yazılarda, yazım ve noktalamada TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

2. Sosyal Bilimler alanında olması şartıyla hakem değerlendirilmesine sunulan çalışmalarda öncelikli olarak alanında bir boşluğu dolduracak, araştırmaya dayalı, özgün, daha önce yayınlanmamış, konusunda yeni ve dikkate değer görüşleri ortaya koyan araştırma veya inceleme olması şartları dikkate alınır. Herhangi bir sempozyum ya da kongrede sunulan yazılarda kongrenin adı, yeri ve tarihi belirtilmelidir.

3. Derginin editörleri veya editörler kurulu tarafından derginin yayın ilkelerine uygun olduğuna karar verilen çalışmalar içerik ve biçim bakımından incelenmek üzere en az üç hakeme gönderilir. Yayınlanması istenen çalışmalar, üç hakemin değerlendirmesine sunulduktan sonra, en az iki hakemin onayı ile yayına kabul edilmektedir. Hakemlerin kimlikleri hakkında yazarlara, gönderilen makalenin kime ait olduğu konusunda da hakemlere bilgi verilmez. Hakem raporları gizlidir. Olumlu rapor alamayan makaleler yayınlanmaz ve yazarına iade edilmez; bu konuda idarî ve hukuki sorumluluk kabul edilmez. Hakem değerlendirme raporları, Sosyal Bilimler Veri Tabanı Oluşturma Kurulu'nun incelemesine olanak verebilecek şekilde yayın tarihinden sonra en az 5 yıl süreyle saklanır ve istenildiğinde birer kopyaları Sosyal Bilimler Veri Tabanı Oluşturma Kurulu'na ulaştırılır.

Düzeltilme istenen yazılar, gerekli değişiklikler için yazar(lar)ına geri gönderilir. Düzeltilmiş metni 20 günlük süre (posta süresi dahil) içerisinde dergiye ulaştırmak yazar(lar)ın sorumluluğundadır. Düzeltilmiş metin, gerekli görüldüğü durumlarda, değişiklikleri isteyen hakemlerce tekrar incelenebilir. Hakem oluru alan makaleler, editörler veya editörler kurulu tarafından derginin konu içeriği esas olmak üzere, hakem raporlarının tamamlanma tarihlerine göre sıraya konarak yayınlanır.

4. Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen tercüme ve çeviri yazılar için, makale sahibinin yayın izni alınmalı ve orijinal metin ayrıca gönderilmelidir. Bu çalışmalar da telif çalışmalar gibi hakem onayına gönderilir.

5. Dergide sosyal bilimler konuları çerçevesinde yayımlanmış bilimsel kitaplarla ilgili değerlendirme yazılarına yer verilir.

6. Dergi yıl içinde düzenli aralıklarla yayınlanır, derginin her sayısından 2 adet, yayımlandığı tarihten itibaren en geç 6 ay içerisinde "TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı Oluşturma Kurulu YÖK Binası B-5 Blok 06539 Bilkent-ANKARA" adresine ulaştırılır. Ayrıca ULAKBİM tarafından belirlenen standart formata uygun olarak 1 elektronik kopyası ULAKBİM'e ulaştırılır.

7. Dergi künyesinde derginin tam adı, kısaltılmış adı, açık adresi, editörün ve kurumsal olarak derginin e-posta dahil güncel adresleri belirtilecektir. Kapakta ve/veya iç kapak sayfasında derginin yayın aralığı ve yayınlanması gereken tarih (yıl ve ay olarak) belirtilecektir.

8. Bir yıl içindeki toplam bilimsel araştırma yazısı 15'ten az olmayacak ve toplam bilimsel yazı sayısının (araştırma, olgu sunumu, derleme) en az %50'sini oluşturacaktır.

9. Dergide yayınlanan bilimsel yazılar, türlerine göre sınıflandırılır (araştırma, olgu sunumu, derleme vb.) içindekiler bölümünde ve bilimsel yazının ilk sayfasında belirtilir.

10. Bilimsel yazıların ilk sayfasında, yazıların gönderim/kabul tarihleri belirtilir, yazarların kurumları ve iletişim kurulacak yazarın adres bilgilerine yer verilir.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yazım Kuralları (Yazarlar İçin Talimatlar)

1. Dergiye gönderilecek yazılar WINDOWS ortamında ve MS WORD'ün yeni sürümlerinde yazılmalıdır. Yazı içinde kullanılan grafikler WINDOWS ortamında açılacak bir grafik formatında, fotoğraflar da fotoğraf formatında gönderilmelidir. Dergiye gönderilen yazı, şekil ve fotoğrafların dijital kayıtları bir CD ile gönderilmelidir. Orijinal fotoğraflar yüksek kontrastlı ve ser karton olmalıdır.

2. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, özet ve kaynakça dâhil 6000 (yaklaşık 20 sayfa) sözcükten fazla olmamalıdır.

3. Gönderilen yazının başlığı büyük harf, koyu, "Times New Roman" yazı karakteri ve 12 punto olmalıdır.

4. Bütün bilimsel yazılarda; Türkçe ve İngilizce başlık, 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet mutlaka bulunmalıdır. Özeti altına yapılandırılmış öz ve yeterli sayıda (en az 3 ve en çok 6) anahtar kelime özeti dilinde verilmelidir. Yazı bir başka dilde yazılmışsa başlığın ve özeti Türkçe tercümesi verilmelidir. Türkçe ve İngilizce özetler, çalışmanın amacını, yöntemini ve temel bulgularını kapsamalıdır. Özet "Times New Roman" yazı karakteriyle 10 punto ve tek satır aralıklı yazılmalıdır.

5. Ana metin, Giriş bölümü başta olmak üzere İngilizce anahtar kelimelerden hemen sonra 1 satır boşluk bırakılarak "Times New Roman" yazı karakteri, 11 punto ve satırlar tek aralıklı yazılmalıdır. Metinde belli bir plan dahilinde giriş, araştırma metni, bulgular, yorumlar, sonuçlar ve önerilere yer verilmelidir.

6. Gönderilen yazılarda dipnotlar sayfa altına verilmiş ise, 9 punto ve tek satır aralıklı yazılmalıdır.

7. Gönderilen yazılarda paragraf ölçüleri, ilk satır 1,25, paragraflar arası önceki 3 nk, sonraki 3 nk, metin iki yana dayalı olmalıdır.

8. Sayfa düzeni normal, sayfa yapısı üstten 5 cm, alttan 5,5 cm, sol 4,5 cm, sağ 4,5 cm, cilt payı 0 olmalıdır.

9. Dergiye gönderilen yazılarda başlıklarda numaralandırma yapılmalıdır. Yazılarda başlıklardan önce bir satır boşluk bırakılmalıdır. Ana başlıklar büyük harfle ve **bold**, alt başlıklar ise sadece ilk harfleri büyük harf olmak üzere **bold** ve *italic* olarak yazılmalıdır.

10. Dergiye gönderilen yazılarda Tablo adları üste olmalı ve her kelimenin ilk harfi büyük yazılmalıdır. Resim, şekil, grafikler bilgisayarda çizilerek "Şekil" adı altına gösterilmeli ve her kelimenin ilk harfi büyük olmalıdır. Tablo ve Şekiller sırasıyla numaralandırılmalıdır. Tablo ve Şekil içindeki metinler 10 punto ile yazılmalıdır. Tablo ve Şeklin hemen altında ise yararlanılan kaynak tam olarak belirtilmelidir. Yararlanılan kaynak "Times New Roman" yazı karakteri, 9 punto ve tek satır aralıklı yazılmalıdır.

11. Referans vermede Amerikan Psikoloji Derneği Yayın Kılavuzu 6. Basımını esas alınacaktır. Bu çerçevede;

a) Dergiye gönderilen yazılarda dipnotlar Harvard (Bağlaç) Sistemi olarak adlandırılan; yani yazar soyadı (kurum ve rapor adı vs.), tarih ve sayfa numaralarının verildiği sisteme göre yapılmalıdır. Örnek: Eğer Can Tansel Tuğcu'nun 2010 yılında yayınlanmış kitabının 23. sayfasından alıntı yapılmış ise, yazıda metin içerisinde referans şöyle verilmelidir (Tuğcu, 2010: 23). Eğer referans DPT'nin 2000 yılındaki raporunun 28. sayfasına yapılmış ise, dipnot şu şekilde verilmelidir (DPT Raporu, 2000: 28). Ancak gerekli durumlarda sayfa altı dipnot sistemi de kullanılabilir.

b) Yazarlar, konu ile doğrudan ilgili olmayıp eserde yer alması gerektiğine inandıkları bilgileri, metin içerisinde ilgili sözcüğün sağ üst köşesine sıra numarası vererek, aynı numara ile sayfa altına 9 punto 1 satır aralığı ile dipnot olarak verilmelidir.

c) Tablo, Şekil ve Grafik gibi normal yazı dışındaki göstergelerin çok olması durumunda Tablo, Şekil ve Grafik için başlıklar; EK Tablo 1, EK Grafik 3 ve

EK Şekil 7 gibi yazılmalı, EKLER, metin sonunda KAYNAKÇA'dan sonra verilmelidir. Bu göstergelere metin içerisinde yapılan göndermelerin mutlaka EK Tablo 1, EK Grafik 3 veya Ek Şekil 7 şeklinde yapılmalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

d) Dergiye gönderilen yazılarda kullanılan bütün kaynaklar, yayının sonunda "Kaynakça" başlığı altında, yazarın soyadına göre alfabetik biçimde bibliyografya kurallarına uygun olarak verilir. Kaynak bildiriminde sıra; "yazar soyadı, adı, eserin adı (italik), (varsa çevirenin adı soyadı) basım yeri ve yılı" olarak düzenlenmelidir. Kaynakça "Times New Roman" yazı karakteri, 10 punto ve tek satır aralıkla yazılmalıdır.

e) Metin içerisinde verilen referanslar ve kaynakçadaki gösterimlerine ilişkin bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Kitaplar (Books)

1) Tek yazarlı kitap :

Kaynakçada:

Achenbaum, W. A. (1986). *Social Security*, London: Cambridge University Press.

Kılıç, F. (1998). XVII. yy.Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler, Ankara: Akçağ Yayınları.

Metin içinde: (Achenbaum, 1986: 40-51)

(Kılıç, 1998: 21)

2) İki yazarlı kitap:

Kaynakçada:

Bartol, K. and Martin, D. C. (1994). *Management*, New York: McGraw Hill Inc.

Aldemir, M. C. ve Ataol, A. (1991). *Personel Yönetimi*, İzmir: Kardeşler Kitabevi.

Metin içinde: (Bartol and Martin, 1994: 22-25)

(Aldemir ve Ataol, 1991: 34)

3) İki yazarlı çok yazarlı kitap:

Kaynakçada:

Frederick, W. C., Davis, K. and Post, J. E. (1998). *Business and Society: Corporate Strategy, Publicity, Ethics*, Sixth Edition, New York: McGraw-Hill Pub.

Can, H., Tuncer, D. ve Ayhan, Y. (1994). *Genel İşletmecilik Bilgileri*, 3. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Metin içinde: (Frederick et.al., 1998: 79)

(Can vd., 1994: 121-127).

4) Derleme kitap:

Kaynakçada:

Miller, F. D. Jr. and Ahrens, J. (1998). The Social Responsibility of Corporations **In Tibor R. Marchan (Ed.)**, *Commerce and Morality* (p.140-160), New Jersey: Rowman&Littlefield Co., 1998.

Özgener, Ş., Ögüt, A. ve Kaplan, M. (2008). İşgören-İşveren İlişkilerinde Yeni Bir Paradigma: Örgütsel Sinizm, **Mahmut Özdevecioğlu ve Himmet Karadal (Ed.)**, *Örgütsel Davranışta Seçme Konular* (s.53-73), İlke Yayınevi, Ankara.

Metin içinde: (Miller and Ahrens, 1998: 142-144)

(Özgener vd., 2008: 54)

Makaleler (Articles):

1) Tek yazarlı makale

Kaynakçada:

Carmeli, A. (2004). The link between organizational elements, perceived external prestige and performance. *Corporate Reputation Review*, 6 (4), 314-331.

Yıldırım, M. (2009). Kamu yönetiminde yeni bir ikilem: yurttaş odaklılık ya da müşteri odaklılık. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1), 99-115.

Metin içinde: (Carmeli, 2004: 315).

(Yıldırım, 2009: 99-101).

2) İki yazarlı makale

Kaynakçada:

Todd, S. and Kent, A. (2009). A social identity perspective on the job attitudes of employees in sport. *Management Decision*, 47(1), 173-190.

Yüksel, Ö. ve Erkuşlu, H. (2003). Personel Güçlendirme-Empowerment. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 131-141.

Metin içinde: (Todd and Kent, 2009: 173)

(Yüksel ve Erkuşlu, 2003: 132-137)

3) İki yazarlı çok yazarlı makaleler

Kaynakçada:

Lipponen, J., Helkama, K., Olkkonen, M. and Juslin, M. (2005). Predicting the different profiles of organizational identification: A case of shipyard subcontractors. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 78, 97-112.

Akman, G., Özkan, C. ve Eriş, H. (2008). Strateji odaklılık ve firma stratejilerinin firma performansına etkisinin analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1 (13), 93-115.

Metin içinde: (Lipponen et al., 2005: 97)

(Akman vd., 2008: 99)

4) Aynı yazara ait birden fazla eser

Aynı yazarın aynı yılda yayınlanmış birden fazla eseri makalede kullanılmışsa eserler a,b,c, şeklinde sıralamaya tabi tutulur:

Kaynakçada:

Carmeli, A. (2004a). Exploring determinants of job involvement: an empirical test among senior executives. *International Journal of Manpower*, 26(5), 457-472.

Carmeli, A. (2004b). The link between organizational elements, perceived external prestige and performance. *Corporate Reputation Review*, 6(4), 314-331.

Metin içinde: (Carmeli, 2004a: 457)

(Carmeli, 2004b: 315-317)

5) Basımda olan dergi makaleleri

Kaynakçada:

Yang, J., He, J. and Gu, Y. (in press). The implicit measurement of destination image: the application of implicit association tests, *Tourism Management*. Available online 23 February 2011.

Metin içinde: (Yang et. al., 2011)

6) Popüler dergi makaleleri

Kaynakçada:

Celil, A. (Ocak 2011). Global doğan şirketlerin tepe yönetimi sendromu, *Capital Dergisi*, 234, 14-17.

Metin içinde: (Celil, 2011:14)

Çeviri Eserler

Kaynakçada:

Thurow, L. C. (1996). *Kapitalizmin Geleceği*, 1. Baskı, (Çev.) Serpil Demirtaş ve Nebil İlseven, İstanbul: Çağdaş Bakışlar Dizisi: 14, Sabah Yayınları.

Metin içinde: (Thurow, 1996: 112)

Toplantı ve Sempozyum Bildiri Kitapları

Kaynakçada:

Tak, B. ve Aydemir, B. A. (2006). Algılanan örgütsel prestij ile örgütsel bağlılık ve örgütsel özdeşleşme arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik bir araştırma. *14.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı içinde (s.215-216)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Deci, E. L. and Ryan, R. M. (1990). A motivational approach to self: integration in personality. In R. Dientsbier (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation* 38 (pp.237-288). Lincoln: University of Nebraska Press.

Metin içinde: (Tak ve Aydemir, 2006: 215)

(Deci and Ryan, 1990: 237-238)

Tezler

Kaynakçada:

Şahin, E. (1996). *İşletme-Çevre Etkileşimi ve İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Metin içinde: (Şahin, 1996: 141)

Ansiklopedi veya Sözlük

Kaynakçada:

Sadie, S. (Ed.) (1980). *The new Grove dictionary of music and musicians* (6th ed., Vols, 1-20, pp.502-513). London: MacMillan.

Öztuna, Y. (1969). *Türk musikisi ansiklopedisi*. (C.2, ss.201-205) İstanbul: MEB Devlet Kitapları.

Metin içinde: (Sadie, 1980: 312).

(Öztuna, 1969: 201-205)

Yazarı belli olmayan resmi, özel yayınlar, raporlar vb.

Kaynakçada:

National Institute of Mental Health. (1990). *Clinical training in serious mental illness* (DHHS Publication no. ADM 90-1679). Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Türkiye Genç İşadamları Derneği. (2006). TÜGİAD'ın 2006 yılı 2. yarı beklentileri ve bu beklentiler doğrultusunda değerlendirme ve önerileri, İstanbul: Simge Ofis Matbaacılık.

Önortaç, N. (2007). Avrupa birliği müktesebatı (Tek. Rap. No. 11). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yönetim Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Metin içinde: (National Institute of Mental Health, 1990: 22)

(Türkiye Genç İşadamları Derneği, 2006: 16-17)

(Nuri, 2007: 7).

İnternet Kaynakları

Kaynakçada:

Lawson-Body, A. and Limayem, M. (2004). The impact of customer relationship management on customer loyalty: the moderating role of web site characteristics. *Journal of Computer-Mediated Communication* 9(4), Retrieved November 20, 2004 from the http://www.ascusc.org/jcmc/vol9/issue4/lawson_body.html.

PCaW-Public Concern at Work. (1998). Internal Whistle Blowing. *Public Concern at Work Web Site*, Retrieved 26 May 2007 from <http://www.pcaw.co.uk>.

Yeşilyurt, S. (2008). Üniversiteye giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin dersaneleri tercih etme sebepleri ve dersanelerdeki biyoloji öğretiminin durumu üzerine bir çalışma. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 10, <http://www.pegem.net/akademi/3-47754.asp> adresinden 25 Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.

Metin içinde: (Lawson-Body and Moez, 2004: ¶72)

(PCaW-Public Concern at Work, 1998: ¶5)

(Yeşilyurt, 2008: ¶95-109).

Film incelemeleri

Kaynakçada:

Kraus, J. (1992). Visions of psychology: A videotext of classic studies [Review of the motion Picture *Discovering Psychology*]. *Contemporary Psychology*, 37, 1146-1147.

Durak, E. Ş. (2007). Film analizi yöntemi ile Virginia satir aile terapisi yaklaşımına bir bakış [Annem Uğruna filminin değerlendirilmesi]. *Türk Psikoloji Yazıları* 10 (20), 43-62.

Metin içinde: (Kraus, 1992: 1146-1147)
 (Durak, 2007: 43)

Sinema filmi

Kaynakçada:

Scorsese, M. (Producer) and LONERGEN, Kenneth. (Writer/Director). (2000). You can count on me [Motion picture]. United States: Paramount Pictures.

Deveci, S. (yapımcı) ve Oğuz, A. (Yönetmen). (2006). *Mutluluk* [Sinema Filmi]. Türkiye: ANS&Higway Film.

Metin içinde: (Scorsese and Lonergen, 2000)
 (Deveci ve Oğuz, 2006)

Televizyon Yayını

Kaynakçada:

Güçlü, A. (Yöneticisi), (2004, 21 Şubat). *Genç bakış* [Televizyon Yayını]. İstanbul: Kanal D Company.

Metin içinde: (Güçlü, 2004, 21 Şubat)

Televizyon Dizileri

Kaynakçada:

Türkoğlu, A. (Yapımcı) ve Gürtop, H. (Yönetmen). (2005). *Hayat türküsü* [Televizyon Dizisi]. Ankara: Koliba Film.

Metin içinde: (Türkoğlu ve Gürtop, 2005)

Müzik Kayıtları

Kaynakçada:

Yayla, B. ve Filiz, A. Ş. (2004). Senden kalan. *Pervane üstünde* [CD]. İstanbul: Kalan Müzik.

Metin içinde: (Yayla ve Filiz, 2004)

Yazar dışında bir sanatçı tarafından yeniden yapılanmış kayıtlar

Müren, Z. (1976). Bir yangının külünü [Kayıt Muazez Abacı]. *Zirvedeki şarkılar üstünde*. [CD]. İstanbul: Yavuz&Burç Plakçılık.

Metin içinde: (Müren, 1976)

Ses Kayıtları

Costa, Paul.T., Jr. (Speaker). (1988). *Personality, contiunity, and changes of adult life* [Cassette Recording No.207-433-88A-B). Washington, DC: American Psychological Association.

Metin içinde: (Costa, 1988)

12. Etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel çalışmalar için etik kurul onayı alınmalı ve gerektiğinde belgelendirilmelidir. Bilimsel araştırma ve yayınlarda ulusal ve uluslararası alanda geçerli etik kurallara uyulmalıdır.

13. Bilimsel yazıların bütünlüğünü bozmamak açısından reklam ve benzeri tanıtılar bilimsel yazı içinde yer almamalı ve bunlara sayfa numarası verilmemelidir.

14. Gönderilen yazılarda yazar ve yazarların açık adresleri (aktif kullanılan mail adresi dahil) olmalıdır. Örneğin; Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Ahmet TANÇ, atanc@nevsehir.edu.tr gibi.

Telif Hakkı ve Makale Kabul Süreci

1. Dergiye gönderilecek yazıların, daha önce başka bir yerde yayımlanmamış olması ve değerlendirme sürecinde bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca yazılar, dergiye gönderilen yayınlar ile ilgili süreçler tamamlanıncaya kadar başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemelidir. Yazarlardan bu hususlara riayet edilmesi ve doğabilecek sıkıntıların engellenmesi amacıyla dergi otomasyonu web sayfasındaki **“Yayın Hakkı Devir Sözleşmesi”** formu imzalanarak posta ile Enstitümüze ulaştırılmalıdır. Aksi halde Makale/Yazılar yayımlanmayacaktır.

2. Dergiye gönderilen makaleler/yazılar, Dergi Otomasyonu programı (<http://edergi.nevsehir.edu.tr>) aracılığı ile gönderilmelidir. Otomasyon haricinde gönderilen makaleler işleme konmaz. Gönderilen makaleler hakkında yazarlar kendilerine ait şifreleri kullanarak dergi otomasyon programı üzerinden bilgi alabilirler.

3. Dergide yayımlanan yazılara telif ücreti ödenmez. Dergide yayımlanan yazıların telif hakkı Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'ne aittir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, telif hakkı karşılığında yazarlarına iki (2) adet dergi gönderir. Yayımlanmış yazının tamamının tekrar yayın hakkı, derginin iznine bağlıdır.

4. Dergide yayımlanan yazıların bilimsel, hukuki ve idari sorumluluğu yazarlarına aittir.

5. Yayın hakları saklıdır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nin yazılı izni alınmaksızın dergide yayımlanan çalışmaların bütünü veya bir kısmı elektronik, mekanik kayıtlama veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez. Ancak, kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılmasına izin verilir.

Editör Yazışma ve Abonelik Adresi

Dergi web sayfası adresi: <http://edergi.nevsehir.edu.tr>

E-mail adresi: sbedergi@nevsehir.edu.tr

Adres: 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yerleşkesi 50300 Nevşehir

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Aim and Scope

The aim of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is to contribute in the fields of social science and multidisciplinary studies with high standards of academics, to support the power of free scientific thought on a global perspective, to assist the development of professional organizations and individuals in national and international scales, to follow developments in the fields of social science and to create Turkish and English academic source for the fields.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences (NUJSS) is an international double blind peer-reviewed journal that covers multidisciplinary studies in addition to the fields of social sciences such as Archeology, Anthropology, Psychology, Philosophical, Sociology, Geography, Literature, Linguistics, Educational Sciences, Business Management, Entrepreneurship, Organizational Behaviour, Economics, Tourism Management, Statistics, Law, Political Science, Public Administration, International Affairs, Communication Sciences, General History, History of Art, Fine Arts, Sport Management and multidisciplinary studies. The languages of the Journal are Turkish, English and German.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences (NUJSS) is published at twice a year and is an international peer-reviewed journal and no composite will published.

Instructions for Authors

Please note, all papers must be submitted in accordance with the Instructions for Authors:

1. Manuscripts must adhere to the style and conventions of the *Publication Manual of the American Psychological Association*, 6th edition. Authors whose native language is not English should have a native speaker of English with knowledge of grammar and styles in the U.S. context review their manuscripts before submission.

2. Each manuscript must be accompanied by a statement that it has not been published elsewhere and that it has not been submitted simultaneously for publication elsewhere in the same form, in any language.

3. Authors are required to submit manuscripts electronically. This journal uses Open Journal Systems (<http://edergi.nevsehir.edu.tr>) to peer review manuscript submissions. Please read the guide for OpenJournalSystems authors before making a submission. Complete guidelines for preparing and submitting your manuscript to this journal are provided below. New users should first create an account. Once a user is logged onto the site submissions should be made via the Author Centre. If submitting a disk, it should be prepared using MS Word and should be clearly labeled with the authors' names, file name, and software program.

4. Manuscripts must be single-spaced, in Times New Roman with 11-point font. In manuscripts, page layout has to be arranged as to leave 5 cm from above, 5.5 cm from below, 4.5 cm from left, 4.5 cm in from right.

5. Submission: Manuscripts should be of 6,000 words (including figures, tables, appendixes and references). Please ensure that the files are not saved as read only and virus-check all files before uploading them. Please also ensure that there are no macros, hidden text, tracked changes or comments in the files.

6. Title page: title, authors' names, affiliations and addresses and the name, address, email address, and telephone and fax numbers of the author to whom all correspondence concerning the article should be sent, plus a biography for each author (c. 150 words each) detailing the authors' background, affiliations and interests.

7. Second page: title, abstract of about 150 words.

Abstract must be single-spaced, in Times New Roman with 10-point font. Abstract should include the following information:

- *Purpose of the Manuscript:* What are the reasons for writing the manuscript or the aims of the research? (Mandatory)
- *Design/Methodology/Approach:* What are the main methods used for the research? (Mandatory)
- *Findings:* What was found in the course of the work? (Mandatory)
- *What is Original/Value of Manuscript:* What is new in the manuscript? State the value of the manuscript and to whom. (Mandatory)
- *Research/Limitations/Implications:* If research is reported on in the manuscript, include suggestions for future research and identified limitations and implications for practice in the research process. (if applicable)

8. Keywords: Please supply three to six keywords. Of these, one should describe the topic area and one should describe the methodology used. The remaining keywords should reflect the specificity of the manuscript. Keywords must be single-spaced, in Times New Roman with 10-point font.

9. Headings: Level of headings should be clear. Main headings should be in **bold** and subheadings in *italics*. Sentence case (Only the first word capitalized) should be used for all headings. Headings must be double-spaced, in Times New Roman with 12-point font.

10. Tables and Figures: Each should be numbered in the order in which they are referred to in the text and cited as Figure 1, Table 1, etc. Figures and tables must be placed in the manuscript close to where they are referred to. Please put page breaks before and after each table / figure to ensure the best conversion into PDF format for proofing. Figure and Table must be single-spaced, in Times New Roman with 10-point font.

11. Footnotes: Footnotes should be kept to a minimum and should offer significant comment and not just merely cite references. References should be indicated within the main body of the text. Namely, footnotes must be in **Harvard**

style and carefully checked for completeness, accuracy and consistency. Footnotes must be single-spaced, in Times New Roman with 10-point font.

12. References: References must be single-spaced, in Times New Roman with 10-point font Please supply five to six keywords. References are indicated in the text in the APA (American Psychological Association) style. Guide to these can be downloaded:

Full reference style guide

<http://sbe.nevsehir.edu.tr/journal/authors/style/reference/APA.pdf.asp>.

If you have any questions about references or formatting your article, please contact sbedergi@nevsehir.edu.tr.

13. Refereeing: All submitted manuscripts are logged and given a reference number, which will be used in all correspondence throughout the review process. Manuscripts are then passed to the Journal Editors, who will desk review them and decide whether they are suitable submissions to the Journal. At this stage, authors will either receive a desk reject letter from the Editors or their manuscript will be passed to an Associate Editor expert in the subject area. The Associate Editor will then send the manuscript to three reviewers whose interests and expertise lie within a relevant field. All manuscripts are double-blind reviewed.

We hope to receive reviews back within 6-8 weeks and once the reviews have been received, the Editors will make a decision. Authors will be sent a copy of the reviewers' comments and as a result of these comments may be asked to revise and resubmit their manuscripts. Resubmitted manuscripts may then be returned to the original reviewers for further comment.

14. Copyright: Authors can receive four complimentary copies of the issue containing their article. To order extra copies of the issue containing your article, please contact NEU Graduate School of *Social Sciences* Customer Services Team at sbedergi@nevsehir.edu.tr. After publication, the copyrights of the manuscripts belong to Nevşehir Hacı Bektaş Veli University-Graduate School of *Social Sciences*. No copyright fee is paid to the authors. No material published in this journal may be reproduced, stored, transmitted or disseminated in any forms or by any means without obtaining written permission from Nevşehir Hacı Bektaş Veli University-Graduate School of *Social Sciences*. "The Transfer of Copyright Agreement" form (<http://sbe.nevsehir.edu.tr/preparation/copyright.asp>) must be filled out and uploaded by the corresponding author with the main manuscript. If the form is not completed as instructed, the manuscript will not be considered for peer review. Legal and Scientific responsibility for the article belongs to the authors themselves.